

G. Felici Domato, MR

III 115. 969

U N I O.

ZSEBKÖNYV.

SZERKESZTI

U R H Á Z Y.

1848.

167. 281
~~141. 281~~

KOLOZSVÁRTT.

BARBÁNÉ ÉS STEINNÁL. NYOMT.

11. 2. 1851

U N I V

NYOMATOTT

NYOMATOTT

NYOMATOTT

1851

1851. 12. 11

~~1851. 12. 11~~

KOLOZSVÁRT

NYOMATOTT KOLOZSVÁRTT A KIR. LYCEUM BETÜVEL.

TARTALOM.

PRÓZAI RÉSZ.

	LAP.
AZ ÁTKOZOTT HÁZ, BESZÉLY JÓKAY MÓRTÓL	7
TISZTELET A SZENT HELYEKNEK, BESZÉLY DÓZSA DÁ- NIELTÓL	36
EGY KASTÉLY TÖRTÉNETE, BESZÉLY MÁRTONFFY IG- NÁCZTÓL	113
EGY ŐRÜLT NAPLÓJÁBÓL, LEVELEK VERESS JÓZSEFTÓL .	165
TERÉZ, BESZÉLY CSISZÁR AMÁLIA NEMES GRÓFNÓTÓL . . .	188
TÖREDÉK „UNIO“ CZIMŰ KÉZIRATBÓL GRÓF TELEKI DO- MOKOSTÓL	262
AZ ARANYCSINÁLÓ, BESZÉLY GYULAY PÁLTÓL	309

VERSES RÉSZ.

KELET NÉPE URHÁZYTÓL	1
SEPT. 27. 1846 PETÓFI SÁNDORTÓL	25
TALÁLKOZÁS RISKÓTÓL	28
BÚ ÉS ÖRÖM PAP ENDRÉTÓL	32
ÓHAJTÁS MENTOVICH FERENCZTÓL	34
KOLOSTOR ÉS HÁREM TITKA, BALLADA BÁRÓ KEMÉNY ZSIGMONDTÓL	96
ERDÉLYORSZÁGHOZ LISZNYAY KÁLMÁNTÓL	105
ISTEN CSODÁJA PETÓFI SÁNDORTÓL	108
NÉPELETBŐL BEREZ KÁROLYTÓL	110
PÁLYASZÓK PAP ENDRÉTÓL	112
A SORSHOZ RISKÓTÓL	112
A KIRÁLYFI KALANDJA, TÜNDEÉRREGE TÁRKÁNYI BÉLÁTÓL	145
MAGYARORSZÁGHOZ AITAY GYULÁTÓL	154

	LAP.
BUJDOSÓ LŐRINCZ ENDRÉTŐL	157
ÖNMEGADÁS MEDGYES LAJOSTÓL	160
HOZZÁ BEREZ KÁROLYTÓL	162
LANTOMHOZ FINTÁTÓL	164
UNIO SZÉKELY JÓZSEFTŐL	174
SZERELEM RÓZSÁJA URHÁZYTÓL	179
EGY FIATAL LEÁNYNAK PAP ENDRÉTŐL	181
SZÁMADÁS MENTOVICH FERENCZTŐL	183
KÉRELEM MALOM LUJZÁTÓL	185
VIRÁGKOSÁR MELLÉ RISKÓTÓL	186
ERDÉLYBEN PETŐFI SÁNDORTÓL	236
TENGERI DALOK I—V. LISZNYAY KÁLMÁNTÓL	239
ISTVÁN HERCZEG HELYTARTÓVÁ NEVEZTETÉSEKOR GRÓF TELEKI DOMOKOSTÓL	250
TESTVÉRSZÓ MAGYARHONBÓL SZELESTEY LÁSZLÓTÓL	253
SZÉKELY BÚCSU URHÁZYTÓL	257
BÁRÓ ORBÁN BALÁZSHOZ, KÖLTŐI LEVÉL DÓZSADÁNIELTÓL	259
VÖRÖSMARTYHOZ RISKÓTÓL	284
PETŐ LOVAG, PÁLYAKÉP BÁRÓ KEMÉNY ZSIGMONDTÓL	287
ÁBRÁND LISZT ZENÉJE UTÁN SZÁSZ KÁROLYTÓL	290
BÉRCZEN LŐRINCZ ENDRÉTŐL	299
RETYEZÁT ORMÁN DÖBRENTEY GÁBORTÓL	301
KIÁBRÁNDULÁS PAP ENDRÉTŐL	305
J. EMLÉKKÖNYVÉBE MEDGYES LAJOSTÓL	307
VISZONTLÁTÁS RISKÓTÓL	308
FÉNYKÉP PATAKY FERENCZTÓL	308
TÚZ PETŐFI SÁNDORTÓL	410
TRAGÓDIA, HEYNE UTÁN PAP ENDRÉTŐL	412
RONGYOS VITÉZEK PETŐFI SÁNDORTÓL	414
BÁRÓ WESSELÉNYI MIKLÓSHOZ, KÖLTŐI LEVÉL GRÓF TELEKI DOMOKOSTÓL	416

ACZÉLMETSZET.

GRÓF TELEKI DOMOKOS ARCKÉPE. RAJZOLTA SZABÓ; ACZÉL-
BA METSZETTÉK LIPCSEBEN.

U N I O.

0 1 1 0

KELET NÉPE,

URHÁZYTÓL.

Urál partján, hol a virágos róna
Egy kék tengernek rég el van jegyezve;
S hol az őserdő ingó koronáját
Ezüstös felhők lágy ölére hajtja:
Egy nép lakott, és vele — a szabadság.
Ur volt s szilaj, mint párducz és oroszlán,
Mely nem tűr lánczot és határt sem ismer...
Gyémántkapocscsal füzte őket egybe
Az egyességnek lelke szent kezével.

De majd később, egy zordon éjszakában,
Közöttük Ármány titkon megjelenvén,
Boszúsan nézte a nép boldogságát;
S haragra gyulván benne az irigység,
A pártviszálynak szólott: menj hozzájok,
Lakjál közöttük, s tépd a lánczokat szét,
Miket szivökben a szent egyesség font...
És megjelenvén villámok tüzeiben,
Ijedve kelt a nép csöndes helyéből.
És látva arczát a rémszörnyetegnek:
Egymástól futni kezdett, mintha ellen

Orozva rontott volna tán reájok.
 S a nép futott, mint kergetett oroszán;
 A rémszülöttet érzé mind nyomában,
 S míg Kárpát bércze föl nem tünt előtte:
 Nem állott meg, hogy bár kissé pihenjen.
 És ekkor látva, hogy maguk nyitának
 Keblökbe' helyt a pártviszály lelkének —
 Mely anynyi vész közt korbácsolta őket —
 Megesküvének, szent esküt tevén le:
 Hogy egyesek lesznek, mint vér, egybeöntött
 Pirosuló vére hét bajnok vezérnek . . .
 S ujult erőben kelt a nép föl újra.
 Kárpát bérczén a zöld fenyű megingott,
 A büszke tölgy lehajtá koronáját;
 Még a Dunának fürte is megöszült,
 S a völgy lakóit rémülés fogá el . . .
 És átjövének . . . Vész maradt nyomukban,
 S utánuk rengett Kárpát gránitorma.

Nem volt gyorsabb az illó fölleg árnya,
 Nem a villám, mely lángoló szárnyon jár:
 Mint e nép, mely a földet elboritá,
 Aranykalászu Pannon drága földét.
 Vér öntözé a völgy lengő virágát,
 Vértől piroslott tükre a vizeknek.
 S az üzött nép mig távol hagyta honját:
 Hadrontó Árpád köztük fejdelem lön,

Uj hont szerezvén ő az ifju népnek.
 S hol szolga lélek szolgálakon uralgott :
 Nemzettavas kelt szép virágzásban.

Majd koronát tőn a király fejére,
 A melynek gyöngye volt : j o g és s z a b a d s á g.
 És meszsze fénylett ékes koronája,
 Sugára három tengerben fürödvén.

De a vizsály meglátogatta ismét :
 A szent ereklyét korcsoknak adá át,
 Kik nem birák azt fejükön hordozni,
 S szenyvel boriták régi tiszta fényét.
 A nép, mely gyáván meghajlott előttük,
 Lankadni kezdett, — és fogyott erőben.
 És Várna mellett éltét elveszíti —
 Ha isten meg nem tartja — irgalomból.
 De még sem kezdett multakon tanulni :
 Gyermekre bizta, hogy tüzes csaták közt
 Megvédje azt mit századok folyásán
 Aczélkarokkal az ősök szereztek —
 Megvédje a rég elpuhult utódnak. —
 S majd uj sir nyilott a mohácsi téren :
 Ott a Cselébe fult gyermekkirálya ;
 Ott elveszének a vizáلكodók is —
 És elveszett a népnek dicsősége !
 Megtört az egység drága gyémántkapcsa :
 A nép, mely egy volt, most ketté szakadván,

Mint a rosz testvér, meszsze hagyta egymást,
 Hogy gyöngé lenne; — és a szolgaságnak
 Felöltöztén legszenyvesebb mezébe,
 Több századig mind rablánczot viseljen.
 Elhagyták egymást az ikerszülöttek,
 Hogy a nagy háznak ne legyen lakója,
 A boldogság ne férjen tűzhelyéhez.
 S e nép mi voltunk — elszakadt magyar nép!

Ismerjük-é mi egymást, rosz testvérek,
 Bűnben fogantak, bűnösebb apáktól,
 Kik szétszakaszták a nagy egyességnek
 Szent kötelékét, dúló pártviszály közt?
 Ismerjük-é mi, szivtelen szülöttek,
 Kik nem szoritók soha egymás jobbját
 Testvérszerelmünk forró melegével?
 Kik nem osztottunk egymás örömeiben,
 S nem szárazítottok fel vérkönyűik árját
 A meggörbesztő igában nyögőknek?
 Ismerjük-é mi, elfajult utódok,
 Utódi a már megbűnhödt apáknak,
 Kik békén néztük, míg az ős alkotmányt
 Zsarnok bitorlók lábukkal tapodták?
 Kik békén néztük, hogy a koronának
 Két drága gyöngyét vad kéz elrabolta?
 Kik bérbe adtuk kéjhölgyként hazánkat,
 Hogy a latorhad rajta üzze kedvét;
 Kik bérbe adtuk tán csekély ezüstért,

Miként Judás az istenemberrel tőn...
 Ismerjük egymást, pártos, elszakadt nép?

Oh nem, tovább nem tarthat a nagy átok,
 Mely sujtoló a bűnös ősapákat.
 Egymásnak nyújtjuk ismét jobbainkat,
 A kór miatt kiszáradt testvérjobbot. —
 S miként a bérczek százados fenyűje:
 Bátran megállunk veszély és vihar közt,
 Bizton tekintve szebb jövő elébe...
 Oh nép, te pártos népe szép keletnek!
 Vetkezd le már az ó embert magadról;
 Önérdelkednek rongyait szakítsd le,
 Magadra öltvén a honszerelemnek
 Vörös biborral szegett hópalástját.

S im oltár ég a szentelt éjszakában!
 A hold és minden csillag tündöklőlvén,
 A tűzoszlop még sokkal fényesebb lesz...
 Elszórja fényét a nagy temetőre.
 Menjünk Mohácsra, miként a szent sirhoz
 Tört szívvel jár a bűnbánó zarándok...
 Imádkozzunk ott őseink bűnéért.
 S imádkozásunk, mint jó illat füstje,
 Egekbe hatván, szent lelket nyereendünk,
 Az egységnek szent lelkét szívünkben.

Keletnek ormán ég a hajnalcsillag!

S mit hókezével szótt az égi béke,
Indulhatsz nép, a fehér lobogóval.

Ifju! nem kell most kard csaták tüzére!...
Pannon földének barnafürtü hölgye,
Mért oldanád meg lány hajad tekerését? —
Vérszomjas ifju nem kötendi újra.
Ne add az ékszert szép hatytyúnyakadról,
Hogy a fogolynak lenne váltságdíja!
Hős ifju! harczolsz az ész fegyverével,
S te, szép hölgy, szíved lángoló szerelmét
Szent érdekeknek buzgón áldozod föl.

És ismét látjuk a vesztett ereklyét:
A két gyöngy benne most még ragyogóbb lesz,
Dicső fején a fölkenett királynak,
Ki uj erőben támadt nemzedéknek
Lesz megdönthetlen érczkarú királya.
S ha eltekint majd a magas Budáról:
Az ősz Dunának tükrén a syrének
Csak dicsőségét fogják zengedezni. —
És zöldebb lesz az erdő koszorúja;
A rónát dúsabb kalászkok borítják,
A három tenger partja fölvirúland,
S ezüstvizéből újra visszafénylik
A koronának ragyogó sugára.

AZ ÁTKOZOTT HÁZ.

JÓKAY MÓRTÓL

A Vadkertől Pusztamezőig vezető dülő út mellett, az avar közepén áll egy magányos egyemeletes ház. Csinos egyszerű külseje, a fehérre meszelt falak, a zöld ráámáju ablakok oly nyílt, oly vendégszerető tekintet adnak neki. Elöl hosszú olaszjegegye-sorok vannak elébe ültetve; mögötte tágas angolkert terül, melynek rácsosított kerítésén a túlnőtt jázmin virágos lombjai hajolnak át; nyitott kapuján keresztül udvarába látni, melynek közepén liliummal szegélyezett gömbölyűded virágágyak tarkállanak; a ház mindnégy szögletén egyegy kiálló belvedére van építve, honnét legszebb kilátás esik a vidékre...

És e házban senki sem lakik...

Évek óta el van hagyva — és az út, mely egykor alatta vitt el, most messze kanyarodik el mellette, s mindig nyitott kapuja előtt tenyészik az árvacsalán.

Közelebbről nézve valami sötéten hallgatag, visszataszító van ez épület alakján; az ablakok megszivárványosodtak a nap tüzeitől, — a falakat kiverte a penész, a belvedérek ablakaiban virágcserepek állanak kiszáradt cactusok fonyadt kóróival, a kert virágágyait ellepte a bojtorján és pokolvarfű, az ajtók berozsdásodtak sarkaikba; — semmi hang, semmi élet nesze nem hallik itt; — a fák és bokrok vad tenyészethen nőttek őszsze vissza, de ma-

dár nem száll reájok reggeli énekét elzengeni, — a méh nem jó ide virágait keresni, még csak egy pókhálót sem látni a ház bármely szegletében. Tiszta, lakatlan, hallgatag az egész ház, mintha csak most épült volna; — senki sem jár bele csak az idő, ennek is alig látszanak meg rajta nyomai.

A kert hátulján a bokrok közül egy meleg forrás gőzölgő patakja lappang elé, csavargós kígyóútját bürökbozótokkal jelelve a farkastejes mezőn; majd távolabb, az erdő végében, fekete vizü bűzhödtt mocsár lesz belőle, melyben vadon virágzik a bőrlevelű melegvízi nimfa.

A ház körül elszórva apró béküvedzett dombokra akadni, mik olyanok, mintha sírdombok volnának; némelyik előtt kirohadtt fejfának is látszanak nyomai; úgy tetszik; mintha e ház csak e szomorú halmokat örzeni volna itt.

Egyik falára korommal egy fekete kereszt van mázolva, melyet sem zápor, sem emberek keze onnét le nem tud törölni.

Senki sem kíván lakni e házban. Mikor a délesti zivatar jeges záporral vágja az elkésett utast, — a villám hull — a rengetegben lobognak a megütött fák; előtte áll kitért kapujával az avardombi tanya: de nem tér be az; keresztet vet magára és kün marad a haragos ég alatt, s ott várja be ázva és dideregve a viharos éjszakát.

Minden elhagyott romnak van kísértő lelke, ki alvó éjféleken fölvészorong ismeretlen sírjából s végig csörtet, lánczait vonczolva a kietlen tanyán, s ijeszti arcza halványságával a közeledőt; — ám e házban még a kísértet sem jár; — csak egy névtelen, kifejezhetlen borzalom, mely végig futja annak lelkét, ki e szobákba lép, ez üres, visszhangzó termekbe, mikben jéghideg a levegő derék

nyárban is, és úgy tesz: mintha szüntelen dermesztő szél fúna azokon keresztül. Ilyen hideg csak a halál lehellete tud lenni...

... Azt beszélnek: hogy ki egyetlen éjszakát mer e föld alatt tölteni, meglátja a halál képét, de nem mondja el, hogy mit látott... az életben senkinek.

Azok a dombok, ott a kapu előtt, intő jelül vannak oda ásva, hogy megtudja mindenki, ki e házba akar lépni: hogy ott a halál lakozik, s átkozza meg és hagyja ott a kietlen lakot, miképp megátkozza azt minden jó lélek és meszsze kikerüli.

* * *

Madocsi Bálint, ki egykor e föld ura volt, maig is emlékezetes szerencsétlen haláláról e környékben. Szilaj lovai az erdőben elragadták, s ízekerre szaggatva hagyták el tagonként a fák között. — Élete szintoly boldogtalan volt mint halála, szintoly száanalomra méltó, szintoly segélytelenül nyomora, mint halála.

Gazdag volt. Apjáról, kit soha nem ismert, három faluja maradt; — még nem volt esztendő, midőn szüléit elveszté.

Természet alkotó-é azzá? születésekor átkozta-é meg valaki? vagy tán úgy nevelték? sötét, magába vonult, elzárt jellemű volt gyermekkorától fogva, mintha egy másik, leélt világból hozott volna át elolthatlan keserűséget lelkében, s hosszu életében nem talált emberre, a ki szerette volna. Kortársai, ha köztök megjelent, egyenként szökdöstek meg előle, barátjának soha egy sem tudta nevezni, s a mint ő nem mosolygott senkire, úgy ő reá sem mosolygott senki.

Csak az ő arczát kellett meglátni, hogy a leg-

vígabb társaságban megszakadjon a beszéd fonala, — egyetlen sohajtás, mely kebléből olykor, mint saját lelkének egy-egy véres darabja, fölszakadt, képes volt a legvígabb kaczajt rögtön megnémitani, — nyomasztva, lehangolva érzé magát közelléte által minden ember. Szavai hidegek, fájdalmasan reszketők voltak, szeméibe csak lopva mertek nézni, — ha szólt, szavaira alig felelt itt ott egyes erőszakolt hang, — látogatni nem járt senki hozzá, — a hölgyek irtóztak baligézetü tekintetétől, s aggályosan huzódott tőle minden lélek.

S ezt ő maga is jól tudta.

Valami volt az ő homlokára írva: láthatlan betűi a fátum kezének, néhány redő vonásában kifejezve, és e kifejezés volt választóvonal közte és a világ között!

Ha néha a nagy tömeg között egyesekre akadt, kik kevesbé látszottak tőle tartózkodni, mint akarta ezeket magához csatolni! Hizelgésekkel halmozá el őket, kincseit pazarolta rájuk, egy jó szóért szive minden fájdalmait kibeszélte nekik, s égett, epedett azon eszmeért: hogy valaha tán egy azok közül így fogja őt megszólítani: „barátom“.

Mind hasztalan.

Kit szive legtitkosabb szentekszentjébe béveztett is, midőn azt várta: hogy nyakába fog borulni és együtt sírni vele, önkénytelen hidegséggel szólítá őt így: „m é l t ó s á g o s ú r“ . . .

Egykor egy fiatal ismerősétől, ki igen szegény volt, könyezve kérte ki azon kegyet, hogy nyújtsa neki kezét és szólítsa őt a bizalom nevéen. — Az ifjú megtette azt, de ugy elhalaványult azon perczen, mintha a halál angyalával fogott volna kezét, s azt nevezte volna édes testvérének . . . s e percztől fogva kerülve kerülte őt . . .

Ez ifjút **A j k y B é l á** nak hitták.

Bálint naponként jobban kezdé magát elszigetelni a világtól, végre egészen száműzte magát abból, minden társalmi örömeiből kitagadva, magánosan élt csendes falujában, ószerű rideg kastélyában, látogatatlanul.

Mint minden, ki a világot megunta, vagy meggyűlölte, ő is a természetben kereste szórakozását; fákat ültetett, virágokat gyűjtött, s legkedvencebb társasága kertje s annak néma zöld lakói voltak. De semmin sem volt isten áldása, mihez az ő keze nyúlt, mérges bogarak rágták le gyümölcsfáiról a virágot, vagy irthatlan fatytyusarjak ágaztak fel azok derekain, kiszárasztva a gyümölcshezó ágakat, vagy a késői dér gyalázta el a fejlődő gyümölcsöt, — egykor pedig megdöbbenve tapasztalá: hogy mindazon virágok, miket ő nagy szenvedélylyel öszszegyűjtött, együlegyig méreghatásuak voltak.

Apjának egy vén kutyája maradt. Saját ételéből adatott ennek tápot, szobájában párnákon hálatta, czirogatá, hizelkedett neki, — de még ez a kutya sem akarta szeretni! Soha egy farkcsóválással sem köszönte meg új gazdája kegyét, félve, ovakodva nyúlt az ételhez, mit ez adott neki, s meglapulva, behúzott farkkal, szükölve, nyöszörgve kérezkedett ki meleg szobájából, s gyakran, ha ki nem hocsátaték, kísértetes rémült üvöltésével orditá őt fel legmélyebb álmaiból.

Tehát még a lelketlen tárgyak is érezék azt a fátumszerű büvkört, mit magán hordozott!

.... Csak két lény szerette őt: legvénebbik cselédje, egy tébolyodott kertész, s ennek unokája, egy nyolcz éves lányka.

Azt mondják: hogy kit a gyermekek és az örültek szeretnek, irtózatos lesz annak kimulása....

Juditnak hitták a gyermeket, egy szép, fekete szemű halvány leánykát, ki meszsziról, a legsűrűbb néptömeg közt megtudta őt ismerni, s olyankor eléhe futott, nyakára füzte gömbölyüded karjait, és csókolta őt, vagy szívéhez szoritá kezét kisdéd kezeivel, hogy nem bírta azt azokból kitépni. — Valami örülésig vivő volt e rajongása a gyermeknek. El tudott ülni Bálint szobájában napokon keresztül, étlen, szomjan és szótalan, s ha elvivék onnét, egész éjszakán át sirt és nyugtalan volt, s e vonzalom, mint a holdkóros epedése a hold után, fogyasztá, győtré, s még halványabbá tette a gyermeket.

Nagyapja, a szóltan tébolyodott agg kertész, gyermekkorától fogva üldözte örült szeretetével Bálintot, — ez ember soha sem mosolygott, de mikor őt meglátta, elkezdett kaczagni: hogy a könyvek csorogtak le arczán, — néha rálesett a kertben, s mikor előtte elment, akkor megrohanta, átszorította térdeit az örülség lázas erejével, s öszszecsókolta lábait, s ha elragadták onnan, bögött, mint a hálóba került vad. — Eleinte félt tőle Bálint, e dúltvonásu arcztól, — később, miután a világ számkiveté, vonzódni, hajlani kezdé hozzá, megszokta; lejárt kertészlakába, elbeszélgetett vele, — ilyenkor voltak az ember lelkének tiszta időközei Elmondá: hogy ő is látott boldogabb időket, hogy neki is volt egykor mindene, minek emberi szív örül, ő is volt egykor boldog ember, kinek házát az örömek gyakran látogatták, — azok a vidám névünnepek, a nyájas atyafiak, — családja, — barátai, — kik most mind, mind el vannak ásva a földbe.

Bálint mélázva hallgatott a vén beszédeire, s azon gondolkodott: hogy ha ezen ember meghal, tán ő is oly egyedül marad a világban, mint az maradt.

Ha a kertben néha merengve sétált, s olykor vette észre, hogy háta mögött két árnyék kíséri, s hátra tekintett: a vén Rába, az örült járt akkor utána, mint torzmásolata saját gazdájának. — Nyári éjszakákon szobája ablaka elé vetette ágyát, őszzsel belopózkodott előszobája ajtajához, s ott feküdt éjente őszzszekuporodva, mint egy húséges eb, s ha rájött a gonosz óra, sírva és jajgatva akart betörni hozzá, azt kiáltozva: hogy urát iszonyu veszély fenyegeti, arra kell őt figyelmeztetnie!

Naponként erősebben kezdte Bálint ez emberhez csatlakozni. Végre valódi létezésévé vált ennek jelenléte, melyet minden egyéb irtózva került. Egész napokon át elbeszéltek együtt valamelyik sötét, kandallóvilágította udvarszobában. Beszéltek sejtelmes álmaikról, miknek jósképei évek mulva kezdtek iszonyu valóul rajtok bételjesülni. Beszéltek a physica subterranea mysteriumairól, mely Bálint legkedvencezbb tanulmányát tevő, — a balcsillagzatokról, mik rejtett hatással uralkodnak az ember szomorú életén, — a hetedik szülöttről, kinek sorsa fölött a hetes szám örök ómene határoz, — rejtelmes, soha ki nem mondott búszavakról, miknek kimondása erőszakot tudna tenni a sors akaratán, s megforditná az előre megirt praedestinatit, és azon szerencsétlenekekről, kik egymás önkénytelen rontására vannak kárhoztatva valami sötét világduló lénytől, kölcsönös átka, szerencsétlensége egymás életének, a nélkül, hogy tehetnének róla, vagy azt kikerülhetnék.

Ilyenkor őszzzehajtotta fejét a két beszélgető. A kandalló hamvadozó tüze bánatos arczaikra világolt, az örült fehérsárga hajzata szertesztét volt türve, élesen susogó, olykor felijedő hangja megnépesité

kisértetekkel a kis udvarszobát, szemei mindig mérően egy pontra néztek, kezei nyugodtan voltak térdeire fektetve, míg Bálint némán ült karszékében hanyatfekve, s béhunyt szemekkel, összszetett kezekkel hallgatá a tébolyodott látnoki phantasmáit Oly magas volt már ekkor Bálint homloka . . . Kopaszodott.

„Tehát volnának lények, kik egymás vesztére születtek a világra? Kiket a sors a legcsodásabb uton, valami véletlen által, a föld legtávolabb részeiből öszszehoz, hogy rajtok egy el nem kerülhető itéletet végrehajtson, melynek életelőtti okait nincsen ki meg tudja fejteni? . . . Miért ne lehetnének? Hisz olykor a legparányibb körülmény, egy szó, egy lépés, egy kívánat, melynek támadásakor miatha egy jobb őrzőangyal rántotta volna vissza szóltan ovással az embert, egy élet fölött határoz, mi ha nem történik, minden máskép leszen. A waterlooi csatát egy szelet sült miatt vesztette el Napoléon. — Az élet minden szenvedéseit egy harapás almáért mérte ránk a sors.“

— Igen, igen, — mondá rémes reszketésgel az örült. — Őrizkedjél az olyan lánytól, kinek igen fehér a homloka és igen feketék a szemei, mert téged az fog megrontani. Az visz téged a sirba és te őt, egy éjjel haltok meg mind a ketten, egymástól távol, de mégis egymás miatt. — És e rögeszmét anynyiszor ismételte előtte, s mindig oly eleven látnoki képzelődéssel, míg végre vele kezdett álmodni, egy fehér, igen fehér arczu leánynyal, kinek sugár szemöldei alatt két fekete gyémánt ragyogott — két fekete szem. Felijedt ilyenkor mindig álmából, felnyitá szemét, s még sokáig állt előtte azután is ott a sötétben az a megszólíthatlan phantom; — azután ismét le-

hunyta szemeit, hogy ismét őszszejőjjön vele. Ki lehetett az? kinek kellett annak lenni? Iszonyuan gyötörte a gondolat, föl-fölélesztve a vén maniacus tulvilágian idealisált babonái által. Mindig csüggettebb, mindig elmerengőbb lett, az álom kezdé elmaradozni szemeiről és lelkéből az ébrenlét, az idiosyncrasia tökéletesen erőt vett önmagából kiforgatott lelkén, míg utóbb valami végtelenül csöndes, elmélázó tébolyodtság nyomait leheté észrevenni rajta.

Egyszer késő holdvilágos este szokott udvarszobájában ült Madocsai Bálint, szemközt vele Rába, a lélekbeteg kertész. Azt hitték mindketten, hogy egymással beszélnek, pedig hallgattak, — csak olykor szólalt bele a csöndbe egyes hagymázos szó, vagy beteg sohajtás. A kandalló tüze elhamvadt, helyette a hold vetett ábrándos világfoltokat az ablakon át az alkonyos szobába, — az örült őszszeroskadva ült karszékében, egész teste kétrét-hajolva egymáson feküdt, nagy kopasz feje fényes közepét a mint térdeiről lelógó kezeire fektette, süttötte a hold.

Bálint az ablakra mélázott, melyen át félhomályu föl nem ismerhető tárgyak tűntek szeme elé, elsötétülve, a mint a hold elé egy-egy felhőfoszlány tévedt, midőn hirtelen úgy tetszék neki, mintha az ablakon át egy halvány fehér arcz tűnne föl előtte, és fekete, szénfekete szemeivel feléje nézne... Azt hivé: álmodik... Megmozdítá kezét... A kandalló forró érczlapjához érteté ujjait, — érzé, hogy fájnak, érzé, hogy ébren van.

Nézd! — kiálta felriadva, — itt van ez az arcz! — és talpra ugrott, s ujjával odamutatott az ablakra.

...Az arcz eltűnt, de jól hallá: mintha kün saját felsikoltásának viszhangja szólana, mely után újra minden elesöndesült.

— Itt volt! — lihegé, az örült karját megragadva, — nézd, nézd ... ott állt — rám nézett — nem szólt, semmit ... Fekete szemei — fehér arcza ... ott — ott! ... nem láttad? s e közben erősen rázta az örült karját, míg az a székről leesett és ott maradt. — Meg volt halva. — Csöndesen, nesz nélkül, a mint élt, úgy meg is halt. Utolsó fohászát senki sem vette észre, szemeit senki sem fogta bé. Egészen meg volt hülve ...

Bálint öszszeborzadt a mint ez élettelen test lábai elé rogyott, kezei és nehéz agya tompa koppanással ütődtek a padozathoz, arcza rémségesen szomorú volt. — Nincs oly iszonyu komolyság, mint a halál komolysága.

De nem bántotta lelkét a halál képe úgy, mint ama rejtelmes arczé. Ki lehetett az? Kicsoda? kérdé és nem tudott rá felelni.

Pedig tudhatott volna.

De önlelkével sem volt már tisztában.

Megörökölt benne azon vad eszme, hogy sorsa le nem könyörghető, s ez addig üldözé és oly gyötrelmes, oly kiállhatlanná vált előtte, hogy futnia kellett önmaga, önlelke elől. Másnap elutazott. A világ legzajosabb városait kereste föl, s azoknak lármás, érzéktompító labirinthjába temette el magát, s ismerői, kiket sorsa mysteriumai érdekeltek, évekig sem hallának egy árva hirt felőle.

Hat esztendő mult el, hogy a világot így barangolta, futott a borús gondolatok elől, menedékét az érzéki örömek és vad kicsapongások közt vélve föltalálni, s hat esztendő mulva, midőn visszakerült, ismét visszaohajtá szívébe mindazon balérzetet, mit onnét ki akart írtani; az élvémelyedés salakja még tűrhetlenebb lett előtte sorsa minden gyötrelminél. Sehol sem találta a világon helyét; neki minden bántó,

minden keserű volt, rögzött melancholia förmedt el megfeketült vérén, s csak anynyiban változott: hogy míg egykor a sorsot, a fátumot rettegé, most már hinni is megszűnt benne, s nem rettegett és nem remélt semmit. — Ha mosolygott, az a legsarcasticusabb gúnymosoly volt; de legkeserűbb volt e gúnymosolygás, ha arra gondolt, hogy valaha a jóslatoknak hitelt tudott adni. Hat év alatt mindig egy eszmét kergetett, melytől legjobban félt: mindenütt a halvány, sötétszemű nőket kereste. Talált is eleget; de egy sem volt a megígért megrontó. Szépek, kaczerók, csábítók voltak elegenden; de oly balsorsadó egy sem, minő számára jósolva lön. Végre rájött, hogy örült szavait csak örült hiheti el, és valami sivatag nyugalom foglalta el e hitvesztés után elkopárult lelkét.

Ismét visszatért falujába. Sehol sem volt már maradhatása. Megölte volna magát, de félt a rögeszmétől: hogy az öngyilkosok lelkeinek a más világon sincsen megpihenése, s így vonczolta magával napról napra a százszor megunt, százszor megátkozott nyomoru életet.

Ott lakott naponta kertjében, volt egy sötét lugos benne, gobeá és a jerichoi rózsa fonódtak föl reá, itt ábrándozta végig a napot, gyakran megázott, de mit ártott az neki? ki lelkében oly száraz, oly kipusztult vala.

Egykor, a mint így hypochondricus álmaiba elmélyedve ott merenge, a gobeafonadékokon át egy nőalakot pillanta meg, ki a kertben virágokat szedgetett. Megűtközött. Ugyanazon arcz, ugyanazon szemek, melyek anynyiszor kísérték, ugyanazon kifejezés rajtok, mely amaz éjszaka... „Ah — ismét álom!” — mondá magában fásultan, s lehunyta szemeit. — Nem birta azokat sokáig csukva

tartani, ismét kinézett. A hölgy még közelebb jött... Ismét közelebb... végre a lugoshoz lépett, — egy jerichoí rózsafürtöt leszakasztott róla, a megrázott indákról hervadt virágok hullottak Bálint fejére...

— Ki vagy te, leány? — kiálta Bálint, s a lugos falát szétszakítva, elébe ugrott... Reszketett.

A leány felsikoltott, s a mint elereszté virágokkal teleszedett köténye szélit, a füzérek széthullottak; de halvány arcza semmivel sem lett pirosabb, — reszketve rebegé:

— Én vagyok Judit, Rába unokája.

Ah! Egy évtizedes fátyol hullott le Bálint lelke előtt. — Te vagy hát azon ismeretlen álomkép?... Menynyi gyötrő mysterium kulcsa lón itt kezébe adva! menynyi kételye kiegyenlítve egyszerre! E perczen tiz évvel megifjudott.

— Menynyire megszépültél kedves kis Juditom, — mondá önkénytelen ragadva meg a halvány szűz kezét, s midőn érzé annak viszszaszorítását, oda karolta keblére, s hallani leheté szive verését, oly hangos volt.

A kis leány most is oly rajongó, oly ájtatos vonzalommal simult hozzá, mint hat év előtt, mikor még csak nyolcz éves volt.

S Bálint valami ujat, valami édesen nyugtalanítót kezdé érzeni szivén belől. Először vette észre életében, hogy milyen szép kék a kiterjesztett menynyország oda fen.

Karon fogta a kis szende leányt, végig sétált vele a kertben, keresztül a virágágyakon, öntudatlanul, önmagát elfeledve, s beszélgetett magának vele a világ legközönyösebb dolgairól, és leste a szót annak gömbölyű, hajlékony csengő ajkairól, és semmit sem hitt erősebben, mint hogy a kerek világ ezen ajkak körül forog.

E percz óta mintha kicserélte volna lelkét, mintha öntudatlan rálépett volna a talizmánra, mely sorsát megfordítá, egészen levetkőzé magáról a régi embert. Mosolygott. Jó kedve lett, alutt édesen, korán kelt, örült, beszédes lett, mint más isten embere, s kis lánykájánál napokat eltöltött a kis kertészlakban, s így mulattak együtt, mint csak két pajkos gyermek mulathat együtt, kiknek minden eszméjük csak az ártatlan csintevéseken forog. Egész öröm volt őket látni...

Egykor, midőn a kis pajkos leány kedves ingerkedéssel dült Bálint ölébe, ez gyöngéden marasztá őt keblén, s átkarolva szelidke természetét, mélyen szemeibe néze és kérdezé:

— Leány, szép kis leány, tudnál-é te engemet szeretni?

A leány nem felelt, de szemeibe néze az ifjunak oly komolyan és a mellett oly hévvel, hogy alig bírta el tekintetét.

— Nem értesz tán? Lásd, nekem senkim sincs, ki engemet szeressen, — neked sincs kivülem senkid... Légy te az én kedves nöm, az én örökké hűséges mindenem.

A leány elhallgatott, elsápadt, karjai lefeszlottak az ifju nyakáról... végig borzadt...

Bálint a szüzies szendeségnek tulajdonítá ez elkomolyulást, s igen megnyugodott benne, s rövid határidőt szabott remélett gyönyörei teljesültének.

— A lány nem szólt rá semmit. — Hanem e percztől fogva valami visszataratózkodó félelem volt észrevehető rajta valahányszor Bálint hozzá közeledett, mit ő ismét rejtett lélektani okoknál fogva igen természetesen talált.

Már csak egy hét volt hátra menyegzője boldog napja előtt. Menynyi édes tervet építe ő ez alatt

lelkében! Elhatározá: hogy mint eddig elvonultan élt saját bús komoly szívével, úgy él majd egyedül szíve társnéjával, a világból kizárva, s abba nem vágyódva vissza, magányos gyönyöreinek.

Gondolkodék, hogy kivel tudassa boldogságát?... Rokonai régen elfeledték, ismerői alig voltak, barátokat soha sem ismert. Ekkor jutott eszébe, hogy van neki egyetlen barátja, kit Ajky Bélának hívnak, ki igen szegény fiú, s ki örömet fogja vele megszítani boldogsága maradvány-perczeit. — Fölkeres-teté az ifju kortárust, s meghívta magához.

Pár nappal a leendő menyegző előtt érkezett meg ez, s a pár nap alatt az egész kastély népe ünnep és vigalom között élt. Töltötték a jó kedvet minden teremtsébe.

A boldogság napjának reggelén korán hajnalban fölverte a pacsirta és a szerelem szava Madocsait. Sietve felöltözködék, s belopózkodott szép menyaszszonya szobájába, ki fehér köntösben, fehérén ült ablaka előtt, s merev, sötét szemeket vetett völegényére.

Bálint nem vette észre, hogy ezen szemek ki vannak sírva, hanem szerelemittason közelite hozzá.

— Juditom! lelkem angyala, susogá, s megfogta a lány kezét — de oly hirtelen elereszté azt... Minő jéghideg volt azon kéz, minő jéghideg a hang, mely így szólítá meg:

— Méltóságos uram...

Bálinttal egyet fordult a világ, roskadva dült egy karszékbe, s lélekzete maradozni kezdé... Oh e méltóságos nevezet menyinyit üldözte őt keserves életében!

— Méltóságos uram, — monda a lány, — én, mikor még gyermek voltam, igen vonzódtam önhöz. Magam sem tudom miért? de úgy késztetett valami

önt szeretni, oly ellenállhatlan erő;... de azon pillanatban, melyben ön azt mondá nekem, hogy szeret, mintha egy hosszu álomból ébredt volna föl lelkem, egyik világból a másikba léptem, tisztán kezdék látni... Nem, nem lehet önt megcsalnom, lelkem nem engedi, meg kell mondanom... S itt elállt a leány szava, mintha azt várná, hogy félbeszakasztassék.

Madocsai hallgatott, lélekzetét sem lehet hallani.

A lány egy ideig tétovázva állt ott, végre hirtelen, sietve kimondá e néhány szót: „én mást szeretek“ s azzal félrefordult, arcát kezeibe rejté és sirt.

Madocsai fogait csikorgatá, homlokán az erek feldagadtak, de azért szemei hunyva és arcza nyugott maradt, mint egy tetszhalotté.

Sokáig hallgatva, végre elfojtá keserve rohamát, s halk, erőtetett hangon kérdezé a leánytól: „kit szeretsz?“

Judit reszketve, susogva felelé: „Bélát“ s tovább zokogott. —

Egyetlen fohász, egyetlen mozdulat nem árulá el mi történék Bálint lelkén belől. „Jól van.“ Enynyi volt minden válasza, s azzal nyugott, hideg tekintettel szobájába távozik.

A menyegző helyett az nap kézfogó tartaték az uri háznál, csak oly vig, mint lett volna amaz, csak-hogy a vőlegény nem Madocsai Bálint, hanem Ajky Béla volt.

A menyegző napjáig házánál tartá Madocsai az eljegyzett párt, s kiházásításuk terhet magára vállalá. Rögtön egy magas házat kezdé építtetni számukra a Vadkerttől Pusztamezőig vezető dülő ut mellett, s azon jószágot, hol e ház épült, nekik ajándékozá. — Éjjel fáklyavilágnál is dolgoztak az épületen, s két hónap alatt lakhatóvá lón téve, s teljesen hébútorozva.

Ekkor tartatott Béla és Judit menyegzője. Pompás nászt ültek a Madocsai kastélyban, késő estig tartott a lakoma, maga Bálint legvigabb volt, — de keresztül feketélett vigságán valami baljóslatu borzadály, mely az emelt poharat megakasztá kezében, s midőn a menyaszszonyért kellett volna innia, kiesett a pohár kezéből, maga felájultan hanyatdölt. Azt fogták rá, hogy a bor ment fejébe.

Este felé az őszszes násznép kocsira ült, s Bálint maga vezette bé ünnepélyesen a nem meszsze levő uj kastélyba a fiatal párt. Ott megáldá őket, barátját megcsókolá, megcsókolá a menyaszszony homlokát is, s azzal eloszlanak, a boldogokat magokra hagyva ott.

Ekkor történt: hogy Bálint, a mint hazafelé vágatott, sötét, zivataros éjszakában, lovai elragadták s őszzsetörték, szaggatták, s reggelre kapuja előtt állottak meg, fáradtán vonczolva magok után a gyepelőbe akadt szerencsétlen iszonyuan csonkitott tetemét.

Az eseten elrémült cselédség rögtön rohant a gyászhirrel az avari kastélyhoz, Bélát a szomorú esemény felől tudósítandó; dél lelete midőn a hirvivő a ház elébe ért... A kapu még zárva volt... Mind alusznak-é? gondolá a szolga; miután sokáig hasztalan zörgetett, bemászott a kerítésen, az alvókat fölverendő. — Benyitott legelsőbb is a cselédek pítvarába; ott feküdt két béres a fal melletti lóczán és alunni látszott. Odament hozzájuk, kelté őket, de nem ébredtek, — mind kettő halva volt, noha semmi erőszak nyoma rajtuk... Az ember elrémülve lármát akart ütni a háznál, de szavaira a holt viszhangon kívül semmi sem felelt. Ijedten rohant vissza ura kastélyába, s többi társait magával csődítve, feltörék az elaludt házat. Kifeszíték az ajtókat, melyek az ifju házasok hálóteremébe vezettek. Az előszobában az

ablaknál a szobalány hevert, képéből iszonyuan kikelve; úgy látszék, mintha megfojtották volna, kezével az ablakhoz nyult, lehete észrevenni, hogy halálos kétségbeestében azt akarta felnyitni, de a halál utolérte. Feltörék magát a hálósobát. A menyeyezetes nyugágy függőnyeit félrevonák: — ott feküdt menyaszszony és vőlegény halványan, elfehéredve, egymás kezeit tarták, szemeik bé voltak esve, lélekzetök nem volt, kebleik nem pihegtek. — Az ablaknál rézkalitban három kanári madár feküdt megdermedve, a falakról minden légy aláhullt... Ezen az egy éjszakán minden élő teremtes kihalt abból a házból és nem maradt egyetlen egy sem, ki hirt mondhasson róla: ki ölte meg őket?...

Ez időtől fogva pusztán maradt az uj kastély. A halottakat a kapu elé temették, intő jelül: hogy senki át ne lépjen rajtok, s ha találkozott olykor egyes vakmerő, ki e titkokat tudni kíváncsi volt, annak tetemeit rendesen ott találták dermedten egyik vagy másik terem szögletében. Iszonyu átokkal volt megverve még a környéke is; csak tövis és farkastej és bürök termett körülötte, s nem volt fagyos tél, mely a hazátlan, kóbor zsványt azon földél alá kényszerithette volna.

Egyetlenegy menekült meg azok közül, kik egy éjet mertek itt tölteni, egy gyujtogatásairól elhírhedett gyilkos, ki üldözői elől ide rejté magát, s ki éjnek idején, megérezvén az öldöklő angyal kezének fojtogatását, az ablakon ugrott ki az első emeletből, s azóta is iszonyu rejtelmes dolgokat tud elmondani lassu, lappangva közelgő fájdalmakról, mik az ember fejét elkábitják, szemeit erővel lezárják és szívét elállítják. Ugyanez mázolta azon ház oldalára azt a fekete keresztet.

A dolog titka ez: azon épület egy szüntelen gőzölgő meleg forrás tetejébe van építve, melynek forró párázata átjárva a falakat, az azokból szüntelen kifejlő fojtólég mindent, ki egy éjen át a szobák bármelyikében, a hermetice csukott ajtók és ablakoknál meghál, menthetlenül megfojt...

Madoccai Bálint nem hijába tanulta a physica subterraneát...

SEPTEMB. 27. 1846.

PETŐFI SÁNDORTÓL.

Költői ábránd volt mit eddig érzék,
Költői ábránd, és nem szerelem,
Mert meggyógyult e szív, a mely ugy vérezék,
És nem maradt a sebnek helye sem.
Ha szerelem lett volna keblem hullámozása,
Időknek multával sem nyugott volna el.
Vad ár e szenvedély, a merre medrét ássa,
Sodor magával, s végre belehalni kell!

Most értem én csak e szilaj folyóra...
Mint von magával, mint von, mint ragad!
Kiáltatok rá a harangozóra,
Hogy verje félre a harangokat,
Nagy a veszély, s talán majd mentésemre jönek...
De nem, hisz félrevert harang lázas szívem,
Hallá zaját a lány, és nem jött megmentőnek,
És hogyha ő nem jött, ne jöjön senki sem!

Oh lány, oh lány, hogy rám ily bánatot hozz,
Nem olvasám sejtésim könyviből!
Azért vontál csak oly közel magadhoz,

Hogy megvakuljak lelked fényitől?
 Ugy fénylik lelked, mint a nap világa fénylett,
 Midőn fogyatkozás még nem szennyezte meg;
 De a mily hideg lesz a nap, ha minden élet
 Kifogy, kihal kebledből, kebled oly hideg.

Mondád — és nem is reszketett beszéded —
 Mondád: hogy soha senkit sem szeretsz.
 Nem féled a boszúló istenséget,
 Hogy szent czéljával ellenkezni mersz?
 Vagy tán azt gondolod, hogy nincsen olyan férfi,
 Ki megérdemlené a te szerelmedet?
 Attól tartasz, hogy kincsét szíved elfecsérlí,
 És aztán többé vissza nem szerezheted?

Hisz meglehet, hogy tán csalódní fognál,
 Ám, nem szeretni, oknak ez kevés.
 A mozdulatlan, a holt nyugalomnál
 Hidd, többet ér az élő szenvedés.
 És csak azért nem fogsz-e építettní házat,
 Mert hátha egykor azt a tűz emészti fel?
 S ezért tőröd, midőn a nyár esője áztat,
 S midőn a tél hideg karjával átölel? —

De láttam én jól, hogy ajkad sohajta,
 S innen hiszem: van szíved lángoló,
 Csak hogy az észnek jégpánczélja rajta,
 Miként a volkán tetején a hó.

Szólj, oh leány, hogy így van, s várok türelemmel,
 Mindaddig várok, míg nem mondod, hogy elég;
 Várok békében, míg az óra nem jövend el,
 Midőn bírod hűségem nem-csaló jelét.

Hosszu idő, egy örökkévalóság
 Lesz várásomnak minden napja majd;
 Nézem magam, mint tengerek hajósát,
 Kit a szél a part közelébe hajt,
 De itt megfordul a szél, s látja bár a révet,
 A küszködő hajós: nem közeledhetik.
 Kínos-keserves lesz ez örökszomju élet,
 Hanem éretted még e kín is jól esik.

Nem fájhat ugy a betegek testének,
 Ha éles vas jár át sebeiken,
 Nem fájna ugy, ha tüzzel égetnének,
 Mint e sovárgó vágy fáj énnekem!
 Csak egy kis cseppet önts e fájdalom tüzére,
 Egy cseppet a remény kútjából, oh leány!
 Hogy évek mulva bár, de meg fog jöni bére
 Gyötrelmeimnek... oh, csak azt mond, hogy: talán.

Nem, nem! ne biztass a jövővel engem,
 Ne alamizsnát: üdvösséget adj!
 Hazudtam én, hogy várok türelemben,
 Türelmem már is megszűnt, megszűnt higy:
 Fut, mint szilaj ló, s lelkem rája van kötözve,

Pályája mindig sűrűbb rengetegbe vész,
A hol talán majd egy vadállat tépi őszsze,
Tudod melyik vadállat?... a megőrülés! —

Adj vissza lány, adj vissza enmagamnak,
Adj a világnak vissza engemet...

Vagy mit beszélek? tarts meg, tarts magadnak,
Tiéd éltem, te el nem vetheted...

Oh mondd, hogy elfogadtad, mondd, hogy elfogadtad!

E nagy szavadra talán ég, föld reám szakad:
Mit bánom én? az isten szebb halált nem adhat,
Mint sirba dőlni a gyönyör terhe alatt — —

S ha nem szeretsz? ha soha nem szeretnél?

Mindegy! hozzád van nőve szellemem,
Mint a levél a fához... eljön a tél,
S akkor lehull, de már élettelen.

Ez sorsunk a sűrű. Bár járj be meszsze földet,
Kerülj bár, mind hiába! engem el nem hagysz:
A soha el nem való sötétség melletted,
Mit árnyéknak vélsz, az én bús lelkem az!

TALÁLKOZÁS.

FOLYTATÁSUL AZ 'ARADI VÉSZLAPOK'-BAN MEGJELENT
'TALÁLKOZÁS'-HOZ.

RISKÓTÓL.

Ismét találkozánk
Ketten, magánosan,
S te oly zavart valál,
És oly bátortalan.

Ajkadról eltűnék
A vendég rangmosoly,
S jóság izezte bé,
Mely szivedben honol.

Keblednek érzelem-
Bányája fölszakadt,
Gyöngygazdag mélyiből
Kitört az áradat.

S mig halvány arczodon
Folytak sirámaid,
Hervadt rózsáinak
Öntözve romjait:

Epedve, mint a hold
 Felhők tört ablakán,
 Lelked világla át
 Szemed borúlatán.

Lehullt a büszkeség
 Mesterkélts fátyola,
 S löl, mint egykor valál,
 Szivem menyaszszonya.

Feledted a viszonyt,
 Min isten átka ül,—
 Ismét enyém valál
 Egészen, egyedül.

S mert láttam, mint remegsz,
 Mert majd leroskadál:
 Keblemre vontalak,
 S keblemre olvadál.

S míg lelkünk egybefolyt,
 Mint két hang, mely rokon:
 Szemhunyvá, szótalán
 Csüggöttél ajkomon.

* * *

Est lön; a fénygolyó
 Leszállt bércek mögé,

A völgyet árnyaik
Homálya folyta bé.

S mely, mint hullámmoraj
Távolról hallatott,
A vídám, könnyű zaj
Mindig közelb hatott.

Jött a fürdő sereg,
Nők, lányok, ifiak,
S mosolygva, szívesen
Köszöntést mondtanak.

Ne gúnyolódjatok
Szivetlen emberek! —
Menynyet rabolnak el
S mégis köszöntenek.

BÚ ÉS ÖRÖM.

PAP ENDRÉTŐL.

Búban és örömben
Élünk e világon:
Szépen zöldel a fa,
Seb van minden ágon.
Égen is, földön is
A fényt árny emeli;
Örömeit a szív
Bánat mellett leli.

Elköltözik a nap
Fényes pompájában;
Hajnal jár előtte,
Barna éj nyomában.
Azért költözik el,
Mert ismét megjelen,
S a föld és a világ
Tündökletesb leszen.

Verkovína bérczét
Terhes köd borítja,
Rásüt a nap, s kék lesz,
Mint az ég kárpítja.

És nyugalom nélkül,
Mióta áll a bércz,
Ködök és súgarak
Vínak birtokáért.

Fölöttünk vínak így,
Miként fény és ború,

A sorsnak ikrei :

Az öröm és a bú.

Mindketten nyerének

Anyjoktól hatalmat ;

Egyik sem fölöttünk

Állandó uralmat.

OHAJTÁS.

MENTOVICH FERENCZTŐL

Első ne légy, ki e világ elől
A sir sötét éjébe költözöl!
Kinek szivéből kiapadt a könny,
Nem fognék sirni kün a temetőn.
Egyetlen hang nem volna ajkamon:
Némává tenné azt a fájdalom.
Ott ülnék én sötét lakhelyeden,
Sulyos hegyként a bútól nehezen,
S a sirdomb, mely előtttem föltekék,
Kinom terhétől öszszedőlné még.
S az öszszeroskadt sirdomb alatt
Meháborítanám nyugalmaidat! —

Oh sokkal jobb, ha első én leszek,
Ki a sirban lakhelyet keresek.
Lám a te kebled fölhangolt ideg,
Fájón zengő ha bú pendíti meg.
Ha bú szellője rája lengene,
Nem fogyna el belőle a zene.
Szűdben pedig nagyon könnyű elég:
Égő keservben nem száradt ki még.

Belőle szent vizű csermelyke lesz,
Ha bú miatt majd értem ömledez.

S én békén alszom... mely reám pereg,
A köny nyugalma nem zavarja meg:
Jó oly fedél alatt a pihenés,
A melyre halkkal csöndes zápor és.
Ne félj, ne félj... szíved beszéde sem
Zavarja azt meg szépem, édesem!
Fájdalmad bölcsődal lesz ajkadon:
Hangjánál édesebben álmodom!

TISZTELET A SZENT HELYEKNEK!

DÓZSA DÁNIELTŐL.

I.

Midőn a támadó nap éltető sugárain egy fővaló kegyelmét látom a szomju földre lemosolygani; midőn az estlebelt a hold merengő sugára kíséri; midőn az ég kiderül, mint egy láthatlan, de műveiben nagyszerűen feltűnő fővalóság csillagos sáтора; midőn a természet ezerszinű pompájában az isten dicsőségét szemlélem: mindanynyszor feljajdulok korunk valáсталansága fölött.

Hol hagytuk el mi mindazon égi tant, melynek vértanúja volt a megváltó? Az isten tisztelete, s a felebaráti szeretet édes érzései merre tüntenek? Az jutott hát örökre osztályrészünkül, hogy az élet sanyaru utain hideg arcokkal találkozunk, s a hajdani barátság és szeretet édes érzéseit képmutatók játszodják e lárvázott szinpadon, mit életnek nevezünk?...

Mig az egyházak boltívei egyegy vérző kebel magasztos kiömlése után reszketnek, s a zengő hymnusz az érző lelket istenhez ragadja; mig a hitészónokok ajkin szól az ige, mit Krisztus adott a világ szájába, s mely a lelket magasztossá teszi: ott áll a templom-folyósón a márványfeszület, s ajka judáscsókoktól kopik el, s a hivek szerelme a szentelt zászlók rostjain át kaczer szembeszédeket üz.

A világ hiúságait beviszszük az oltár zsámolyához, s a gőg a förtelemmel karöltve járnak a szent helyeken. Meddig lesz még így, hogy bemocskoljuk az oltárokat, s ebeknek hányjuk a szentségeket? Megtagadtak téged, szeretetnek istene, az önösség és testi kéjek bálványait imádja a világ. De látatlan sujtasz te ostoroddal, — s jaj volt mindig annak, ki gúnyt űze szentségeiddel!

Mióta a hit s ebből folyó szeretet édes érzéseit eljátszodta az emberek nagy része, mennyi ezer keservei lettek az életnek!... Mily ritka most, ki boldogságát feltalálni és mást is boldogítani képes volna. A sors özszejátsszik és széttéphetlen lánczczal csatol özsze gyakran oly jellemeket, melyek, mint tűz és víz, egymást emésztik.

Ily sors jutott Rónay Ödönnek is. Ő is ifju volt egykor, mélyérezelmű és heves. Szeretett, mint minden ifju. Imádta szerelme tárgyának szép arczeit. Angyalnak hitte a leányt, mint minden ifju kedvesét. Magasztalta a természetet, mely szívének gyönyörére elévarázsolta kedvese bájos alakját; magasztalta a lányka szépségét, mely a versenyt kiállá az ég angyalaival; s úgy hitte, hogy ily szép teremtésnek lelke is csak szép, ferditellen lehet. A lányka egy kegyes pillanata menynyekig ragadta őt, egy csókja idvezitő; s gondolhatta-é, hogy mig távolról remeg a lányka kegyeért: az titkos szerelmeket űz, s a szende ajk a bűnnek gyümölcseit ízeli. Megkérte a lányka kezét, s egy hoszas boldog élet előálmai közt ringatta őt a boldog szerelem. Násza perczében felnyilni hitte boldog menynyországát. De e menynyből első bukása volt, midőn csak hamar egy siró kis gyermek csünge neje karjain, kinek első sirása keserves csalódását ordítá lelkére. Most látta, hogy ő egy nyílni készülő rózsabimbó helyett féregette

virágot tűzött kebelére. De Rónay lelke jó volt, s ismerte a világ ezer csábjait, melyeknek anynyi ártatlan nőkebel lőn áldozata; neje könnyelmű bűnét megbocsátá, s a kis Arthurt saját gyermeke gyanánt növelteté, — bár lelkében iránta az őszinte atyai melegséget nem érezhette.

Igy növekedett föl aztán Arthur, az atyai közöny és anyai kétszeres kényeztetés közt; s tudjuk, hogy ily helyzetben beh nem kap a gyermek ép növelést! Arthurban a kényesztetés eleve kifejté a makacsságot, az atya előtt az anya által elpalástolt gyermekbűnök mind mélyebben taszíták a gyermeket a féktelenség örvényébe, s a fölserdültben a duggatott anyai pénzsegélyek mindinkább fejték ki a könnyelmű és pazar ifjat.

Igy kezdődött el Rónaynak nejevel szerencsétlen házasi élete, s a botránykő, mely éltök nyugalmanak útjában állt, Arthur vala. Arthur atyjához hideg, lelketlen és goromba volt. Tudta, hogy ő bűnök magzata; de azt nem, hogy csak kegyelemből magzata Rónaynak. Sajátjának érzé atyja rónahanti szép birtokát, s mint tisztjétől, követelt atyjától pénzt és fényt. Igy nem ritkán történt, hogy Rónay neje iránt minden kitelhető gyöngédsége mellett bösz lett a háládatlan Arthurra, kinek különben is növelőtől mindig csak kedvetlen hírét hallá. Végre jónak látá erőszakhoz nyúlni, s Arthur iránt kegyetlen lett, s a szenvedélyes ifjat házától elüldözé. Arthur csak daczból sem tért többé vissza az apai házhoz, s csaknem másfél évig bujdoklott a szomszéd szerb és török tartományokban. Az akkori szerb forrongások kedvező mezőt nyitának viharzó vágyainak; nem ritkán vett részt a szerb csapatok véres csatáiban. Lelke ezek alatt a durvaságra, karja a fegyverforgatásra és erőre ráedződött, s többé senkitől

félni nem akart. Végre a szomszéd Moldovába bujdosott, s Jassiból levelet írt anyjának, melyben sötét színekkel festé életét, s mondá: hogy halott-rablással keresi falatját; kérte, hogy atyját iránta engesztelje ki, s kiméletet s tiszteletet fogadott iránta.

Rónay háza nyugalmaért visszafogadta Arthurt: írt neki, hogy, ha magát egy becsületesebb életre képesnek érzi, térjen vissza Rónahantra. Úti költséget is küldött. S Arthur csakhamar honában volt. Egyideig Arthur szelid és alázatos volt, s Rónay kezdé őt tűrni. Vidékének jelesebb házáinál mint fiát ajánlá, s Arthur előtt különösen kedvessé vált a szomszéd Uriánfalva, hol a dús Urián s gyönyörű leánya laktanak. Csaknem naponta átlovagolt Arthur, midőn mint irnok szünidőkön hon mulatott, részint a templomozásokra, részint hogy Uriánfalván lakó irnoktársát Hullámfy Kázmért megkeresse; titkos oka pedig mindig az volt, hogy Urián kedves leányát láthassa.

A hon csöndesnek látszó Arthur azonban egészen más volt városban irnoktársai közt. Ott újra kezdett visszaszadortatni régi bűneibe; kártya, dobzódások, kicsapongások mindinkább kezdének erőt venni rajta, és hirtelen terjedt: hogy már Rónayné alig palástolhatja férje előtt... De végre kihozta falura is bűneit, s a megcsöndesült szülői házat újból föl kezdé zavarni.

Mindezek a szülők érzéseit komoríták; Rónay pedig a családja nevét különben is csak bitorló iránt újból mind nagyobb közönyt kezdett viseltetni. Megmondá Arthurnak: hogy házában csak alázatos, jámbor és vallásos magaviselet által nyerhet boldogságot. Tetézte Rónaynak Arthur iránti közönyt most az is, hogy utóbbi éveiben egy leánymagzata született, s e magzatban szintoly heven központosult atyai szeretete, mint Arthurban az anyai bűnnel

cserélt fájdalmas gyönyöre. Ezután Rónay újból röviden hánt Arthurral, ez pedig megszokva a kényesztetést s kalandorkodásaiban elsajátított féktelenségeket, kegyatyja kedvét keresni nem tudá, sőt rendetlenségével naponta magára böszíté.

Észrevette azt is Rónay: hogy pénze, neje kezén át, számításait megzavarólag olvad a pazar szerelemgyermek kezébe, s hogy e tulzott anyai kegylés nem csak az ifju erkölcsi sülyedését érleli, de a ház anyagi ügyeit is rendetlenül terheli; mindezekért titkon forrott és ért az ifju iránti utálat Rónay keblében; s hogy ez elhatározólag törjön ki, csak egy nagyobbszerű boszantó alkalom kelle még. Meg is történt ez, midőn éppen beszélyünk korában Arthurt egy tisztjével a kolozsvári vásárra küldé Rónay, hogy néhány lovait elárultassa. A könnyelmű ifjat ott a borozás és szerencsevágy kártyaasztalhoz ülteték, — s a lovak árrából csakhamar száz arany elolvadt a bűnasztalon. Arthur boszus volt vesztésén, rettegett Rónay elébe menni, bizva azonban utolsó esetben saját erejében s szelid atyja képzelt gyávaságában, magát a jövőre megerősíté. Haza is ment, és a számadás perczében atyja iránt daczos, sőt goromba lön.

— Ki jogosított e pazarlásra? — szolt Rónay.

— Könnyelműségem, atyám, s azon nevelés, melyet e ház fénye közt kaptam.

— Megmondám, hogy még egy botlásoddal házamtól örökre számúzve vagy.

— Eleget kerültem, atyám!

— Ne nevezz atyádnak; bűn a te atyád.

— Miért szoktatál hát ezen édes nevezethez? Ifjukorom legszebb álmait miért engedéd atyai neved fényíve alatt elálmodnom? miért nem dobtatok ki születésem perczében a bérczek vadjainak? vagy

miért nem növeltették a szegények kunyhóiban, hogy szoktam volna meg az inséget és nyomort, ha fölserdült koromban oly szük-markuak akarátok lenni? ... Akkor én kerestem volna sorsot magamnak, s nem a sors növelte volna föl bennem nyomorult kegyenczét. Ha te elbitoroltad ajkam első hangjától az atya nevet, azt haragod tőlem el nem ragadhatja. E nyomorult életnek te atyja vagy, s ha reátanítád ajkamat az atya szóra, ebben kezességét teted le atyai kötelességeidnek.

— Semmi kötelességem irántad — szolt Rónay.

— Ha megtagadod, atyám, véred kötelességét, a szeretetet, nem tagadhatod meg irántam polgári kötelességedet. Ha megtagadod bennem szived gyermekét, nem tagadhatod meg törvényes gyermekedet. Elküldöttél egykor e ház falai közül; könnyes szemekkel néztem vissza a bérczi tájra, hol nekem is édes álmaim valának, de vissza nem tértem. Itt hagytam a kies völgyet aranyálmaival, itt hagytam jó anyámat, mert a te kegyetlenséged elűzött; de vissza még sem tértem. Megízeltém a kint, a nyomort, a kétségbeesést — és sorsával a száműzött kibéküle. Bünnel vagy erénnyel kikerestem napi falatomat, s ha pazaroltam, akkor sajátomat pazarlám; ha egy perczet kéj közt éltem, a mást kiéheztem; dolgoztam vagy loptam, jót, roszt tettem, mert a világ tárházában az üldözöttnek csak munka vagy erőszak útján van osztályrésze; de mégis e sors örömei- vagy keserveivel kedves volt nekem — mert magam ura valék... minden tettemért nem vont kérdőre egy lerázhatlan gyámság. Miért nem hagytlál akkor ott száműzött és elvetemült sorsomban?... Te utánam irtál, parancsoltál... s visszatértem az atyai házhoz. És itt most is minha gyermek volnék, ki akarod mérni a kört, meddig

léphessek kedvtelésemben; júhszelidséget vársz tőlem, kít egykor lelketlenül eldobva, a bűn és kárbozot fenevadjai közt engedél megromlani.... Oh vége már mindennek!.... Köztem és közted a szeretet láncza elszakadt. Te atyám vagy és én fiad; de te atyának rossz vagy.... én is gyermeknek rossz. Egymás iránt érzelmeink ki nem engesztelődhetnek, fölöttünk csak a törvény határozhat. Kértelek a múlt napokban, hogy oszd meg velem javaid, mert önállást sovárgok, meguntam e gyámságot.... és te azzal emésztél, hogy még értelen vagyok: im egy néhány nap megérlelt, tegnap töltém be törvényes életkoromat, s tovább már nem tűrhetem ez alárendelést. Ha egy este kényelmemre kártyázom, reszketve jöjnek örökké színed elébe; ha egy látogatást akarok tenni, mindig könnyörögjek lovaidért... Nem!... ezt tűrnöm nem lehet, birni akarom illetőséget, hogy ura lehessen akaratimnak. Most utoljára kérlek illetőségemért, s ha megtagadod, törvényesen kényszeríteni foglak.

— Menj szemeim elől, — szolt felindulva Rónay — háládatlan!.... menj előlem.... Te fogsz engem kényszeríteni, s még én irgalmas legyek pálczáat törni fejed fölött?... A pohár megtelt, Arthur, görombaságaiddal a köztünk álló szeretetet csak egy hajszálnyira vived. Vigyázz! mert, ha e hajszál elszakad, a damoklesi kard polgári életedet s nevedet gyilkolandja meg!...

— Szavaid talányosok. E talány sokszor sérté füleimet. Mintha egy családotba bécsempészett ördög volnék, úgy beszélsz gyakran velem. Úgy szólsz, mintha irgalom volna, hogy atyám vagy. Jól van!... A szeretet hajszálát én e perczben széttépem. Nem leend nekem többé irgalom, hogy atyám vagy, hanem az isten legyen neked irgalmas, kegyelmes,

hogy atyám vagy. E perczen tul azon szőray áll előtted, kit bennem bujdosásomban, üldöző kétségbeeséseim kifejtének. Előttem arczod ez életben nyugodt nem leend; tölem csak azon törvény menthet meg, mely az apát nem tisztelő gyermekeknek is kiadni parancsolja osztályrészöket.

— Aljas törvény, — szólt Rónay — mely a kárhozatnak ad kenyeret; de téged ez sem fog boldogítani. Te e goromba fenyegetőzéssel szivemben feldúltad az atyai kegyelet végmaradványait is. Én a bűnig jó voltam eddig hozzád, véremből szakadt gyermekem ellen vétkeztem, midőn tégedet, keblemen ápolt vipera, kegyeltelek! El előlem, most másodsor és örökre száműzlek házamtól; többé neked családom nevét bitorolnod nem szabad!

— Örjögő! — szólt Arthur sötét keservvel — mond ki: bitorlom-é családod nevét? oh mond ki e szót, mi anynyit tesz, hogy nem vagyok gyermeked!... Oh mond ki e szót: hogy nem vagy atyám, hogy e szó üdvözitsen és kárhoztasson el. Mond ki: hogy nem vagy atyám; légy eszköze, hogy multam keserveit véresen meghoszulhassam.... s még se legyek atyagyilkos!...

— Nem vagyok atyád! — szólt határozottan Rónay.

— Halj meg tehát — szólt Arthur elékapva egy pisztolyt, és sárkányát felvoná.

— Hejh cselédek! — kiáltott Rónay, Arthurt megragadván.

— Félre lelketlen! — dühöngve Arthur — te, ki a világ előtt oly kárhozatos hazugságban növeltél, te ki atyának nevezteted magad általam, s most lelketlenül megtagadsz!... Félre! — kiálta, s mellbe lökte Rónayt.

— Cselédek! — kiálta Rónay, küzdve Arthurral.

— Mi az? istenem mi az?! — révedezett Rónayné, kijöven nappali szobájából, hol szorongó kébellel rettegett ez esemény kifejlésétől. — Arthur, eszelős, mit mivelsz?!

Ezalatt a cselédség is berohant, s Arthurt megragadták.

— Lánczokat elé! — kiálta Rónay.

— Uram! — kiálta Arthur, a küzdésben megizzadva — bocsáttass szabadon. Éljj itt magadra, átkozott sziv!.... Ne tégy reám lánczokat.... elég láncz volt az élet, melyben elkárhoztattál. Bocsáss szabadon, nem kívánom atyai kegyelmedet. Ez életben mi egymást soha látni nem fogjuk. Megszakadt köztünk minden viszony, s legyen is az örökre megszakadva. Nem kérem kegyedet, nem javaidat, csak szabadságomat, hogy ne lássam gyüölt arczodat. És ha te mégis lánczokra akarsz veretni, veress oly keményekre, melyek siromig el ne szakadjanak, mert ha szétéphetem, annak darabjaival fogok elégtételt venni véredből meggyaláztatásomért. Bocsáss szabadon, nem kell irgalmad, nem atyai neved, nem birtokod. Birtokom lesz a világ, atyám a természet atyja, ki látja az égből nyomorult sorsomat, s életbűneim iránt irgalmas leend.

— Bocsássátok el — szólt Rónay — Távozz előlem! soha többé át ne lépd házam küszöbét.

— Másodszor üldözesz el házadtól lelketlenül, mint eb a kölykét kimarja. De ne gondold, hogy kegyetlenségéd megtörend: a nagy világban, melynek engem osztályos gyermekévé tetted, találni fogok én, mit az atyai háznál nem találtam — egy szerető szivet.

— Menj, kergesd csalódásodat! Ki atyját, legvalódióbb jóltevőjét, tisztelni nem tudá, az e földön nyugalmat hiában keres. Reményid nem érdekelnek,

köztünk minden viszony megszakadt, melyben, ha becsületes lettél, sirodig megőrzött volna jó indulatom.

— Jó indulatod?! ha ha ha! jó indulatod! Így bántok ti velünk kárhozatos emberek, szerelmet kerestek, kiszivjátok annak mézét, kiélvezitek örömeit, s ha kéjperczetekből egy nyomoru élet áll elé, mig időztök vele, mig kurta ruha kell reá, mig keveset eszik, mig bábjátékaival gyönyörködtet, ölelitek azt; de ha fölserdül, ha érezni kezd, ha megbírálja, mint élő öntudatotok, bűneiteket, lehányjátok azt kebletekről. Isten veled! nem atyám többé, öröksé-
gemből vad lelked elüldözött, mit sem öröklök tőled; de itt hagyom örökségedül a tépő öntudatot, midőn szomoru vagy borzasztó hiremme a föld bételik.

— Vigyétek már! — szólt Rónay.

— Bocsássatok!... magam lépek keresztül e förtőzött küszöbökön.

Mig ezek így történtek Rónayné nappaliában zokogott. Nem ment most csilapítani Rónayt, tudva, hogy az csak kétszerezné boszuságát. Tudta ő, hogy férje a mint ritkán ingerül, szintanyyira tulragadja a szokatlan indulat; ismeré azonban férje jó lelkét, s bizton hitte, hogy őt szerencsétlen gyermeke iránt újra kiengesztelheti. Hallgatott tehát most, de szobalányától izent Arthurnak, hogy szerfölött meszsze ne távozzék, s hollétéről őt időnként értesitse. A szobalánynak volt rése az izenetet megvinni, mig Arthur az istállóból saját és apródja járó lovát elővezettetvén, arra felülhete.

Kevés idővel ez esemény után szekérzörej hallszék Rónay udvarán.

Két férfi érkezék: egyik a kerületi királybíró Hul-
lámfy Gerő volt, a másik testvérének fia Kázmér. Kázmér arcza most mindig borult volt; tépő fájdalom látszék marczongolni a derék ifju szívét.

A ki tudta, hogy őt nem sujtja élethyomor, hogy napi szükségait a sors fedezé, s csöndes és férfias lelket bírt az életviszályoknak hordozására is; az nem kételkedheték, hogy fájdmának oka egyetlen csapás lehet, mi anynyi mélyérezelmű, anynyi derek fiatal tesz korunkban szenvedővé, életuntá, és ragad csak nem a kétségbeesés örvényeig — a megcsalt szerelem. És ki az ifju arczaira tekintett azon perczen, a midőn szekerök Rónay kapuján bérobogott: azonnal sejté, hogy az ifju bánatának e házzal titkos öszszeköttetése van.

— Üdvöz légy Rónay! — szólt Gerő belépve — itt utazva át, el nem kerülhettelek.

— Üdv neked is barátom! — szólt Rónay, le nem vetkezve az arczaira bánatos kalandja által felöltött borot — jó perczen jöttetek. Foglaljatok helyet.

— Te oly komor vagy... mi bánt?

— Egy lépést kell tennem, mit mindig kerültem, s mit nem kerülve, tán életemben boldogabb lettem volna.

— Nem értelek.

— Egy kigyót melengeték keblemen belső öszsztönből; mindekkorig türtem mérges marásait, oly hiedelemben, hogy tán megszeliidülend. Egy kigyót ápoltam, mely házas életem édenét s szívem nyugalmát feldúlta. Én, kinek a sors megadta az élet kényelmére szükségeseket, s egy kibékülő lelket is érzék keblemben, e kigyó miatt egy perczig boldog nem lehettem, mégis, mint őrzöngő, keblemen melengettem őt, holott természetes és törvényes jogom volt lépni onnan, s elkergetni házamtól. Miért néztek oly kérdőleg reám?...nem tudjátok, hogy e szörny nem más, mint — Arthur, kit a világ fiamnak nevezett, de kinek minden tette megtagadá véremet? Hozzátok folyamodom már most azon baráti kéréssel,

hogy törvényes bizonytságot tegyetek e perczen arról, miképp én Arthurt fiának nem ismerhetem. Egész világ tudja, hogy ő időelőtti, és én istenem színe előtt mondom, hogy ő nem gyermekem.

— Nagy határozat — szólt Gerő. — Elgondoltad-e hogy e lépéssel a mint azon ifjat végső szerencsétlenségre taszítod, öszszedüled saját házi életedet is? Képes vagy-e nődet — kinek huszonnégy éven át, míg Arthurt fiának ismeréd, ifju eltántorodását megbocsátád — kiczégérezni most, midőn erényes élete s kora által is a világ becsülését megérdemelte már? Képes leszel-e egy percznyi felbőszülésedért feláldozni örökre házi életed nyugodalmát, letépni kebledről a szeretet minden lánczait, nyomorulttá tenni kisebb magzatod életét, ki lány....s kinek egykoron a gúnyos világ anyját lobbanthatja szemére?...

— Kérlek barátom, — szakítá félbe Rónay — magammal számot veték, készen vagyok a legrettentőbbekre is; régóta forr keblemben mostani határozatom. Tettemből anynyi keserv s bú nem származhatik, menynyi bút házamra Arthur kicsapongásai hoztanak. Bárminő okoskodás le nem csilapíthatja többé olthatlan gyűlöletemet; meg nem változtathatja azon erős határozatomat, hogy Arthurt családomból s javaimból kitagadjam. Nem is kérem azért tanácsodat, csak azon szives eljárásra kérek, mit e perczen kijelenték.

— Uram! — szólt Kázmér — engedjen meg, hogy e perczet én is szóvalan nem hagyhatom. Elöttem azon szegény ifju képe van, ki e háznál boldog sorsa aranyálmái közt serdült fel, s részvétlen sorsa iránt nem lehetek. Nagy ítélet az, mit ön Arthur felett kimondott, egy rettentő halálítélet mindazon édes vágyak, remények és érzelmek fölött, melyeket

életén át ölelt forró kebléhez. Legyen iránta könyörülő; gondolja el: hogy neki is álmai lehetnek; miként fog ő majd hona érdekében küzdeni, miként boldog sorsában segédkezeket nyújtani a nyomorultaknak, miként fog egykor egy nőt ölelni kebelére, kihez most lánczolgatá édes ábrándjait? S lelökni őt egy perczben boldog menyországából, könyeket adni azoknak is, kik ez ifju sorsához kötéek jövő boldogságuk álmait, sorsüldözötté, hontalanná tenni őt, kit éppen ön oly édes reményekre kényeztetett!...

— Ugy gondolkozik ön édes Kázmér, — szakítá félbe Rónay — a mint egy nemesnek gondolkoznia kell. Oly érzelmű ifjat, mint ön, ha kertem alatt kaptam volna is, örömmel fogadnék gyermekemnek. De gondolja ön, hogy jut-é eszébe Arthurnak hona, hogy jut-é eszébe a szenvedő emberiség?... Ugy nem ismeri őt. Gondolja, hogy tud ő szeretni?... Bir-é nemesebb gerjedelmeket, ő, ki indulatnak oly martaléka lön? Ön nemes, és Arthurt saját érzelmei után méri, ön jó, s nem ismeri elfajult szive romlottságát. Még felülméltányolni tudom ön nemes aggodalmát azon oldalról is, a menynyiben az Arthur szerelmét tárgyazza. Fáj nekem is, hogy Arthurt Urián házánál ajánlám. Ugy hittem akkor, hogy megtért, s azon kedves házzali társalgás érlelendő szellemének nemesebb irányát... Fájdalmason csalódtam, s erről erkölcsi kötelességem egykor értesíteni Uriánt. Arthur oly szörny, kivel szív nem boldogulhat — csak kárhozhatik. Ismerem őt, s azért ne is védjék önök. Iránta már engesztelhetlen vagyok. Házamtól örökre száműzve lesz, s midőn a sors ingyen kegyelmébe vetett bizalma elenyészik, tán megtanulja majd becsülni az embereket, vagy kétségbeesve, képes leend az öngyilkosságra. Mindegy nekem, bárminő sors találja, eddig türtem őt nőmért,

türtem nőm titkos keserveit, s a világ gúnyait, e percz véget vetett mindennek. Bé akartam őt hazudni családomba, s e bűnömért ostorolt végzetem. Ideje most végét szakasztanom, ideje kimondanom: hogy ő nem gyermekem. Remélem önök teljesíteni fogják kérésemet.

—Én—szólt Kázmér—nagy bátyámmal vérségem miatt e tárgyban hiteles eljárást nem tehetek. Egy idegen táblabíró látnék nagybátyám mellé szükségesnek.

— Igaza van önnek — szólt Rónay. —

Csakhamar Rónay izenetére egy falusi táblabíró érkezék, s a hivatalos irat Arthur kitagadtatásáról megkészült.

Rónayné ezalatt szobájába volt zárkozva. Vendégeinek elfogadását sem bírta volna meg. Nem jött férjét engesztelni, nem vádjával keseríteni. Csöndes fájdalommal hordá e végső csapást, melyben ifjukora könnyelműségeért a boszuló ég ostorát érze.

(A szöveg a következőkben olvasható: "Még azelőtt, hogy a szél kőnyúl...")

II. — (A szöveg a következőkben olvasható: "Még azelőtt, hogy a szél kőnyúl...")

Másnap derült fényben kelt föl a nap. Elragadó volt a természet nyári pompájában. Ezer madárhang zengett a bérczi patakok zúgása közé, s az avarokon csörtető nyájak kolompjaival özszevegyült. Nyájason zúgott a szél a bükkök zöld lombjain, s a néma sirkeresztek zászlóin végig zokogott. Arthur már a bércz árnyékos utain haladt Rónatájáról — hol azon éjt töltötte — Uriánfalva felé.

Két regényes bércz közt fekszik Uriánfalva, s keskeny völgyét egy kellemes bérczszak hasítja át, mely a nem távoli fenyves havasokról ered, és regényes zúgása fűrészmalmokat s ványolókat segít folytonos munkára.

A falu maga csinos, mint minden havasi falvaink, tiszta házakkal, s vidor néppel, minő mindenütt a székely nép. Ékesíté azonban mások felett e falut az Urián főnemes székely család ószerű kastélya, mely e falu kiemelkedettebb részén fekvék és igen szépen volt rendezve. Gyönyörű park vonult el a kastély alatt, hol sokféle változatu kanyarulatokban csörgött át a bérczi patak szépen rendezett fák között.

A csarnok maga egy négyszög épület volt, kerek fődélü bástyákkal körülvéve, s mohos falain eltűnt századok emléke lengett. Az épület előtt gazdag, virágokkal ékített terrász állott, hová a diszes oszlopokkal ellátott folyosóról bájoló kilátás volt.

Az épület háta mögött kövér földű lapályon gazdag veteményes kert vonult el, s az ebédlő teremből arra nyíló ajtóval egyenes vonalban áll a udvari kápolna, hová onnan gondosan hengerezett, s vadgesztenye- s beljebb nyírott veresszőlő-fákkal párkányozott ösvény vezet.

Ez ösvényen haladt Urián nejével s leányával kápolnájok felé, hol éppen a reggeli áldozat kezdődék. Oltár előtt állott csakhamar a hitszónok ünnepélyes öltözetében. Urián meghajolt, s e vallásos helyzet igen jól illett ősz fűrtáihez. A szónokszék mellett ült Uriánné gyönyörű leányával, kit a vidékiek „legszebb leány“nak neveztek, keresztségben kapott neve pedig Bertha volt.

Berthától a szépséget, a bájta az irigység sem tagadhatta meg. Egyetlen hibája volt, hogy hiúsága egy kissé a természetesen túl mesterkelteté vele kellemeit, és ki a karcsu deréknak legforróbb barátja volt is, ha Berthára tekintte, aggodalomba jött, hogy egy jóforma őszi szél a lánykát derekában ketté törí. Alig lehetett képzelni, miként birhatja meg e karcsu derék a gazdagon emelkedő és szoborszerűen idomos szép kebelt.

Bertha, mint előre bocsátám, különös szép volt: gyönyörű kék szeme, egy egész világ költészetével le nem írható mosolya az ember lelkét elragadta. Nem is volt több tizenhat évesnél, s gyermekded finom arczbőrén vérhullámzata szabadon játszva szívének édes gondolatait.

Egy csinos külső barna fiatal jelent meg Urián udvarán, barna ménen, egy apródtól kísérve. Az udvari cselédség sürgött az otthonosnak látszó vendég körül, kiből mi is azonnal Arthurt ismerjük meg.

Arthur kissé leveretvén magáról az ut porát,

sietve haladt a kápolnába, s annak jobb oldalán Bertháékkal szemben helyet foglala.

Élénk pir futotta el a lányka arcát Arthur megjelenésén, mire Arthur egy szerelmes mosolylyal felelt. Bertha szemeivel lopva pillantott az ifjura, s míg az tettetett áhitattal borult le a csöngetyű szavára, ugy érzé, mintha szivéből egy forró láng indult volna mellén fölfelé, s onnan, mint elpattant tüzgömb, ezer szikrában alábullva folyta volna el minden ereit. Ő nem hallott egy szót sem, nem látta az oltárról feléje mosolygó angyalokat, nem érzé az orgona méla hangjain zengő himnusz magasztosságát... ő e perczen csak Arthurt látta, s csak szerelmét érezé.

Erős villanyosság van a szerelemben, mely a szemsugarokról hatalmason játszik távoli testekre is. Fölhevült perceiben van a lánynak oly pillantása, mely, mint egy viharzó dal, felgyujt, s vérünket fölzaklatja. Ily pillantást vetett Bertha az ifjura, s Arthur arca kigyult, idegein forró vérbullám futott el, feje elkábult. Alig várta, hogy az ünnepélynek vége legyen, s a lányka hókarát karjai közt érezhesse. Ez csak hamar meg is történt, s az egész család a csarnokba ment.

— Mint hagyta szülőit édes Rónay? — szolt Urianné, a mint a nappaliban helyet foglalának. —

— Igen jól; őszinte tiszteletöket küldék.

— Ugy elfoglaltak bajaink, hogy még nem viszonzhattuk közelebbi látogatásukat.

— Ünnep lesz mindig azon nap házuknál, melyben nagyságtokhoz szerencsénk leend.

— Ön, ugy értém, készül már Rónalakára.

— Meglehet, megszakadok szülőimtől, hogy ön-állólag kezdhessek élethez — szolt Arthur zavarral.

— No, hisz elláthatja önt atyja illőleg, — szolt

Urián — s szükséges is jó korán fogni az élethez.

— Én is azzal tartok — szólt Arthur.

Igy egy jó darab időt beszélgettek közönyös dolgokról, míg végre közbejött vagy keresett ürügy alatt a szülők magokra hagyták a szerelmes párt.

— Berthám! — szólt Arthur — mi szomju lélekkel vártam e perczet, melyben magánosan lehessünk... Én menyinyben érzem magam e perczben, istenem mellett.

— Ne gúnyolja a fővalót, Arthur!

— Üdvöm érzetének nem tudok más kifejezést adni; kedves nagysád körében boldogságom tetőpontját érzem.

— Mily költői szinekkel bírnak a férfiak!

— Ön körében minden költészetté válik. Szemének bájsugára a köszirtba is lelket öntene.

— Oh kérem, minél inkább kiczifrázza szavait, annál kevesbé hiszek önnek.

— Hinni nekem?... Mi édes szó!... S akarna nagysád hinni nekem? oh így én a legboldogabb vagyok! Csak egyet higgyen el: hogy én önt háttálanul szeretem, s ha ezen szivemből meritett szavakat el nem hinné: úgy ön soha tükörbe nem nézett, s nem látta arczának elragadó bájait.

— Mint enyeleg! — mosolyga Bertha.

— Nem enyelgés. Higgye, nagysád, ajkam minden szava, lelkem őszinte ömledézése. Oh de mig arczom kigyul, mig szivem égető láng ostromolja, mily hideg Bertha, mily hidegen tud rajtam mosolygani! Mosolyogjon nagysád... nemde nevetséges is vagyok, nemde bohóság esengenem oly szerelemért, mely másé már?...

— Oh kérem, ne újra e hangon! — szólt elkomolyodva Bertha.

— Nagysád elkomorult. Arcza miképp árulja el

mindig lelkének zárt titkát! miért nem őszinte hozzám, hogy lelkemet a kétely epesztő kinaival ne gyötörném?... Oh mig lelkem olvad el ön előtt, szívének édes gondolatai tán a boldog Kázmér felé repesnek.

— Oh kérem, Arthur, ne emlegesse újra öt; — igazán megvallom, ez örök ingerkedés már boszant.

— Kis parancsoló -- szolt mosolygva Arthur — egészen megijeszt.

— Miért is mindig Kázmér, mindig csak ő.

— És több is van?

— Oh mily bohó ön! — szolt Bertha mosolygva.

— Bohóság-é kimondanom kételyeimet?

— Miért nincs több önérzete?

— De a férfi önérzetét gyakran cserben hagyja a nők izlése!

— Oh a férfiak nagy gyönyörűségöket találják a kétségek támasztásában.

— Szabad-é hinnem, hogy e vád csak ingerkedés szerelmemmel? Lássá, nagysád, ingerkedünk, hogy kilopjuk keblök titkait; mert higgye, kételyek közt gyilkoló tör a szerelem. Én e falut elébb Kázmérért kerestem volt meg; önt az ő ajkiról ismertem, mielőtt láttam volna. Ö önnel oly viszonyokról beszélt nekem, melyek után önnek mostani érzelmeit nem érthelem. Ö szerelmének biztos hiedelmében boldognak érzé magát.

— Ha hitt ön neki, miért játszá ki bizalmát?

— Ki birhat szerelmével, ki önt látta?... Aztán talán nem is hittem egészben Kázmérnak is.

— Ha nem hitt, miért ingerkedik csak vele? Én megvallom, Kázmért méltányoltam mindig; ő volt legközelebb, kivel e zárt magányban társalkodhattam... s ő jó fiu... de mit tehetek, ha nem szeretem!?

— Ö jó fiu, és ha jó, miért nem szereti? vagy ha szereti, miért lelkének e bézárkozottsága?....

Nagysád most is sohajtott. Oh e talányosság mint tépi lelkemet!... A jka tagadja, s titkos sohajtása kivallja Kázmér iránti szerelmét. Miért nem őszinte ön hozzám, miért tagadja, ha talán már mással boldog? Miért szereti ön lelkemet kétség s remény közt ugy kinzari?... Megengedi hókezét, meg arczait csókolnom....és szívét előlem mégis leplezi!

— És ha önnek leplezetlenül szólanék?

— Szerelmem romjain is imádnám önt őszinteségeért.

— Miért tagadjam hát, hogy Kázmért szerettem? Ő volt az első férfi, kit láttam s mint gyermeket érdekelt, főként azért, mert atyám őt, mint tőlünk különböző vallásfelekezetűt, tiltá. E tiltás regényessé tette az ifjat előttem egy ideig; de végre meggyőződtem, hogy helyzetemben öröm nincs... láttam önt... Oh ön egészen kibeszéltet.

Oh ha e végszavak nagysád éleleiratában csakugyan érdekek birnának!... Látott engem... és elfeledte Kázmért!

— Örökre! — szólt Bertha.

— Ényém vagy! az élő istenre esküszöm neked, ég angyala! — szólt tulhevülve Arthur, s a szenvedélyes lánykát heven ölelé keblére... s lelkök egy hoszu édes csókban olvadt özsze.

És e csók oly hoszu volt, anynyi kéjjel, anynyi szerelemmel volt fűszerezve, hogy tán a mái napig is mind tartana, ha a szerelmi pár élvét egy szálas szög ifju megjelenése nem zavarta volna. A belépő Hullámfy Kázmér volt.

A vér az ifju arczára tolult, midőn a boldog szerelmi párt így találta forró ölekezés közt, s alig tudá a zavart lánykához e szavakat intézni:

— Kedves atyját hon lelem?

— Foglaljon helyet Kázmér! — szolt Bertha — magam megyek atyám után... írószobájában lesz.

— Megkeresem magam — szolt Kázmér.

— Maradjon! ... atyámmal ott nem találkozhatik; én értesítem jöveteléről, s itt leszek vele mindjárt — szolt Bertha, s gyorsan távozék, hogy ezen ürügy alatt zavarodását elpalástolhassa.

— Mit keres mostani szomorú helyzetében itt? — kérdé Kázmér Arthurtól.

— Furcsa kérdés, — szolt Arthur — mit tán ön sem ért. Szomorú helyzet? ... Minő beszéd! ... midőn éppen e perczben ön is tanuja lehetett boldogságnak.

— Mily könnyelmű ön! Míg önnek hon kellene térdelnie az atyai küszöböken, hogy büszült atyjától bűneinek bocsánatát leimádkozza, ön szerelmi élvezet vadász, s elhódítva egy gyöngéd leánykebelt, saját bukása után akarja ezt is sodorni...

— Ön eszelős! ...

— Vajha az lehetnék, hogy szívemnek ne lennének fájó érzetei, hogy szívemben ne laknék a részvét heve; úgy elnézném, hogy ön bűneinek tengeréből ily angyal után nyújtja karjait; el, hogy azon szerencsétlen hölgy boldog menyországából a pokolra hulljon ön karjain; de szívemben a részvét nagy, mint szerelmem egykor, e hölgy iránt; kérem azért önt, ne tegye őt szerencsétlenné. Ön bűneinek híre sántikálva bár, de elérkezik ön után; s szerelmét e leánynak úgy bírhatja csak, ha daczolva a szülői tiltásokkal, képesek leendnek koldusboton nyomorogni.

— Soha megfoghatlanabb ember nem állott előttem, mint ön, e perczben. Nem tudom, szemtelenségét bámuljam, hogy catoi fensőséggel akar leczkézni, vagy merészségét csodáljam, hogy rablóként meg-

támadja becsületesemet. Mit vétettem én a világnak? hol a hir, mely sántikálva hozza utánam a gyaláztatot?... Kiméletet kérek öntől... önnek Bertha iránti vonszódása semmi jogot nem ad paczkázni becsületesemmel.

— Bűneiért számüzetett ön az atyai háztól....

— Honnan beszél ön afélét?

— Atyjánál valék, s mindent tudok.

— Nos mit tud? — ... Oly dolgot, mi máskor is megtörtént, s viszont elenyészett.

— Oly dolgot, mi önnek, ez előítéletes világban, ha erényesebb életet élt volna is, csak magára elemeti polgári becsületét; s mely által ön szerelme kiállhatatlanabb botránykő leend az előítéletes Uriánék előtt, mint egykor szerelmem vala.

— Ne véljen bennem akkora gyávaságot, mint önmagában. Bertha szerelmében leend Uriánék előítéletesnek boszuló angyala. Lakoljanak ők, ha előítéletesek; — ön pedig hallgasson, míg el nem némitom.

— Jaj önök szerelmének, ha Uriánnal dacolni kívánnak. Ön is, mint Bertha, a sorsnak kényeztettei, s Urián haragja Berthát is földönfutóvá teheti, mint önt atyja haragja. Mi lesz akkor önökből?... Mi lesz életmódjuk?... Legyen ön könyörülő Bertha iránt; hagyja itt e házat, hagyja itt Berthát, míg atyját még egyszer kiengesztelheti, s a világ előtt terjedő rosz hírét helyre hozhatja. Ne kívánja ön birni Berthát, míg világi számítások szerint is hozzá méltó nem lehet: mert ugy önök a legszerencsétlenebbek lesznek az emberek között.

— Én még sem értem, mi lelte önt! — szólt mind bőszebben Arthur.

— Tudtam — szólt Kázmér — önnek szerelmi viszonyát Berthával, s ismervé bár könnyelműségét, hittem, hogy e viszony ha komolyabb valóra érik is,

kettőjük dús vagyonából áthuzhatnak egy életet; de e viszony megváltozott, s többé szerelmöket szótlanul nézmem nem lehet; mert annak kifejlése azon szegény leány fejére hozna nyomort és gyászt, kit szerettem, s kinek boldog sorsa iránti forró vágyamat lelkemből kitépni most sem lehet.

— S mit változtak viszonyaim? nem tudhatom-é atyámat törvényes osztályra kényszeríteni? S nem élhetek-é meg Berthával illetőségemből, ha őt erővel ragadom is ki e háztól?... Önnek nincs esze!

— Ön tehát még boldog csalódásban van. Ez tettei iránt engesztel. Ön nem tudja, hogy atyja ön polgári élete fölött kimondá a halálos ítéletet, s úgy áll már túl a világ előtt, mint egy hazátlan s vagyontalan lelencz.

— Hah! pokol küldöttje, mit beszélsz?! — szolt felpattanva üléséből Arthur, s néhány kemény lépést tett Kázmér felé, mig kezével zsebében levő pisztolya ágyát megragadta, de hirtelen egy gondolat lecsöndesíté. — Bocsásson meg ön — szolt újra — a düh elragadt. A szerencsétlennek, ki bűnben fogantatik, csak bűn minden indulata. Készen valék e csapásra, s érzem, mint földre sujt mégis az. Mégis szeretem Berthát, s szerelmem megmérhetlen, mint a tengerek mélye. Enyémnek kell mégis lennie, ha bár az ég angyalainak vagy a pokol ördögeinek kezökből kell kiragadnom. Legyen ön könyörülő, hallgasson sorsomról Urián előtt; gondolja el, hogy egy kétségbeesettel van baja, kinek az életben végreménye — szerelme. Higyje ön, Bertha velem nyomorult nem leend. Ne gondolja, hogy atyám megmaradjon bűnös szándoka mellett. A Rónay nevet letépni rólam nincs neki hatalmában. Növelési gorombaságaival képezé ki hennem bűneinek boszulóját. Nem úgy játszanak az ember életével, mint a labdával.

Midőn még gyermekkoromban száműzve az apai háztól, bébarangoltam a szomszéd tartományokat, megbarátkoztam a nyomor- és iszonyatosságokkal. Megmásztam a szirteket, lementem a vizek fekére, szembeszálltam az élőkkel, kiástam a halottakat napi falatomért... S hah! tudja-é azt Rónay, mit leszek én képes tenni családi nevem- s szerelmemért...

— Ön iszonyatos!... Szegény Bertha!

— Uram! e sápitózás haragra böszit.

E perczen Bertha belépett.

— Mindjárt jön atyám, — szólt — csak Rónaytól egy levelet kapott, s olvasni akarja.

— Ugy-é kedvesem, — szólt Arthur, zavarodással ragadva meg a lányka kezét — ugy-é, kedves Bertha, nyomoraim s kétségbeeséseim közt vigasztaló angyalom leendesz? Ez ifju megcsalt szerelme boszusan lép föl boldogságom ellen; de ugy-é, angyal, te nem fogsz elhajolni szerelmemtől? Szaggassátok fejünkre az eget, ontsátok össze lábaink alatt a földet, minket védszárnyai alatt megtart a szerelem.

— Nem értem önt, mint azt, mi köze Hullámfynak az ön szerelmével! — szólt Bertha egy nehéz pillantást vetve Kázmérra.

— Boldogságunk kezdetén fenyegető ujjal állanak előttünk isten és emberek; de ugy-é Berthám, ön nem fogja megvetni az üldözöttet, ön könyörületes leend a nyomorult iránt, ha osztályrészeül csak egy koldusbot jutand is, ön könyörületes leend irántam, ki iránt az emberek oly könyörületlenek?!

— Az istenért, Arthur, mi történt itt? ... ön egészen magán kívül van — szólt felindulva Bertha.

— Isten! boszunak vagy-é istene, vagy csak engem teremtél oly órádban, melyben haragos valál?!!

— Ne gúnyolja a fővalót, Arthur! — szólt Bertha.

— Ha isten vagy — folytatá Arthur növekedő elkeseredéssel — miért borultam le valaha oltárod előtt, miért imádtalak, hogy mégis csak kint, gyötrelmeket és elkeseredést adál osztályrészemül? Oh Bertha! az életöröm végső láncszemét ragadtam meg szerelmeddel....s im! mint hullanak e lánc virágai...csak a tépő tövisek maradnak lelkemben. Most kezdem látni ez ocsmány világot egész gyűlöletességében. Miért támad fel a nap aransugárival? miért mereng csillagai közt a tiszta hold, ha oly sötét mégis e világ, hogy az isten szeme sem világíthatja fel azt, ha oly sötét pokollá vált az, melyben minden arcz egyegy ördögi szellem hazug álarcz alatt!?

— Arthur egészen elborzaszt — szól Bertha aggalommal.

— Ne mondja ön, ha kétségbeesésem poklából ki akar ragadni, — hová lelkem fájó érzelmei lök-tenek — ne mondja ön lelkének más indulatát, csak azt, itt régi kedvese előtt — ki lelkemre gyújtá a legégetőbb kinok lángjait — mondja itt nyiltan, hogy engemet szeret. Szeretni fog ugy is, ha az emberek becsületemet, nevemet, vagyonomat elrabolták; ha a föld fenekéből kell hogy ássuk napi falatunkat, vagy ha koldulnunk kell rongydarabokkal fődönten. Szeretni fog akkor is, ha végső táplálékaul a sors-üldözött szerelmi párnak csak a bérczi fák gyökerei maradnak? mondja itt, ez ember előtt — ki benső örömmel nézheti kétségbeesésemet — mondja itt, ha szeretni fog-é jó s balszerencse közt egyiránt?

— Halálomig! — szól Bertha — s szenvedélyesen borult Arthur kebelére.

— Így! — mondja meg ön az egész világnak, hogy én gúnyja, ostora, s üldözései közt nevetem őt, s boldog vagyok! — szól Arthur, s szenvedélyesen megcsókolá a lányka homlokát.

— Szegény lány! — szólt Kázmér — ily szenvedélyes volt első szerelme, melyet mégis oly könnyen elfelejtett — s hány leány karjain nem hívta Arthur párbajra a világot! Az első szerelmi mámor kábulatai hamar lejárnak; akkor sorsát a szív búsan ismeri meg. E percz élénk betűkkel írja le nekem önök jövő boldogtalanságát. Nem szólok, ha ön Bertha Arthurt e perczben, midőn istent, világot, természetet őszszekáromolt, szeretni képes; nincs szükség itt azon hideg tanácsra, melylyel, oly sok idő után, átléptem házuk küszöbét; de vigyázzon ön, nehogy Arthur önt megcsufolja, s elfelejtse.

— Távozzék ön innen, szemtelen! — szólt bőszen Arthur.

— Holnap nyolcz órakor elvárom önt uram, a sirkertben. Isten önnel Bertha! — szólt Kázmér — s eltávozzék.

— Mi lelte ez embert, miért jött ide? — kérde Bertha.

— Kedvesem, miért titkoljam tőled; atyám gombomba, egész életén át üldözött, most őszszejöttem vele miattad, mert mást akar nőmül, — nekem pedig te, vagy a halál; inkább lemondok atyám nevérol, vagyonáról, inkább le életemről, mint rólad. Kázmér megtudta házi viszonyomat, s a káröröm hozta őt ide, s tán azon remény, hogy ha előttem engem bemocskol, hozzá visszahajólsz... de ő csalódott. Az isten áldjon meg! Tiszta szerelmeddel az ellenem átkodó kigyó fejét megtörted. Légy hű, Berthám, s mi együtt, ha egész világ üldöző ostorral futand is utánunk, mi egymás karjain senki boldogságát nem fogjuk irigyleni.

Az ajtó nyílt. Urián jött komor arczezal.

— Hol Kázmér? — szóla.

— Elment — válaszolt Bertha.

— El valék foglalva ; igen szomorú tárgy foglalt el. Ön, Arthur, atyjával rosszul él.

— Telve van bánfoglalmakkal.

— Gyermeknek nincs joga szülőit bírálni.

— De ha lelketlen, — ha anyámat s engem üldöz.

— Arra neki tükös okai lehetnek. Ismerem Rónay lelkét, és ő jó barátom. Im! kezemben levele, melyben azt kívánja, hogy önt házamtól tültsam el.

— És megteendi-é ön azt, kit anynyira tisztelek?

— Kénytelen vagyok azt tenni, míg atyjától ellenkező nyilatkozatot nem kapok.

— Atyám! — szólt esdeklőleg Bertha.

— Isten önnel, uram! — szólt Arthur — míg arcza az elfojtott dühtől kisárgult; isten önnel is Bertha! Kilépek házuk küszöbén; de szerelmem önhöz sirmig hű marad.

Úrián most csak lányával maradt, s megmutatá Rónay levelét. Barátom! — e volt a levél tartalma — azon lény, kit mult havakban, látszó megtérésében bizva, kedves házadnál mint fiamat ajánlék — mántul nem gyermekem; meggyőződtem most arról, hogy belőle soha ember nem válik. Így családot becsületeért baráti tartozásból kérlek, hogy e perzen tul őt házad küszöbén be ne bocsásd.

— Késő már atyám! — szólt Bertha — én Arthurt szeretem.

— Késő? ... Esztelen beszéd! A sirig mi sem késő. A mint Kázmért elfeledted, miért ne tudnád ezt is?

— Oh atyám, azért adta az ég lelkembe a szerelmet, hogy az örökre számításaitok bábjátéka legyen? Ti gúnyolátok falusinak, uriatlannak Kázmért, s megismerkednem engedétek a salonias Arthurral. Nem láttam soha oly szép ifjat, oly hevest. Elbájoltak kedves mozdulatai, elbűvölt férfias társalgása. Szeme hevít, s szava magával ragadja

lelkemet. És megszerettem őt, s ti elnéztétek kifejleni szerelmem, s most egy perczben szét akarod tépni legszebb álmaimat. Oh atyám! légy könyörülő! ne tiltsd el őt házunktól, ne tépd szét szívemet!

— Ha atyját kiengesztelendi, ha becsületes hírért hallom, örömmel fogadom újra őt, addig nem lehet. Rónay levelét egy embere hozta, s a mily hirt az Arthurról beszélt, az iszonyu, mely téged is el fog tőle borzasztani... Ő szembe szállott atyjával, meg akarta gyilkolni.

— Nem hihetem, atyám, azt ő nem tehette. Ő ki oly buzgón imádkozék csak nem naponta templomunkban; ki az istent úgy tiszteli, az atyjával szembe nem szállhat.

— Nekem is tetszék a vallásosnak mutatkozott ifju, — szolt Urián — de most elborzadok a képmutatón. Ha valók azon események, melyeket atyjával szemben vitt véghez, akkor ő megfertőzteté egyházunkat, ki isten színe előtt ma is ártatlant hazudott; ő gúnyt űzött a szentségekből, ki keble istentelenségét áhitatos arczczal fedezte. Ki kell magát tisztítania előttem, addig házam küszöbét át nem lépheti. És most megvallom: egy előítéletemet holtig megbánom, mióta észrevettem Arthur iránti hajlamodat, kinek jellemére, ifjukori hirei után, gyanus valék; s ha Kázmérnak még birhatnád régi hajlamát, s te is őt szeretni tudnád, úgy gondolom, ő téged boldogíthatna. Csalódtam, midőn a vallásosságot a felekezetiségben kerestem. Minden felekezetnek egy istene van, sőt a pogányban is vallásosabb lehet a sziv, mint gyakran azokban, kik áhitatos arczczal csókolják a feszületeket. Gyülölöm a képmutatókat, s midőn éppen azon okban csalódtam, melyért Arthurnak Kázmér fölött elsőséget adtam, tettemet bánom, előítéletemet mélyen fájlam.

— Nem tudtam, atyám, mi a szerelem, míg Arthurt nem láttam. Ő bennem olthatlan szenvedélyt költö fel, s azóta szívemmel nem bírhatok. Szeretem őt bűnei közt is; szeretem, mert hiszem, hogy ha bűne van is, az csak a világ félreértése; de ő, kiben anynyi a hev, anynyi a szerelem: ő bűnös nem lehet!

— Bertha! a szerelem boldogít, — de a vak szenvedély soha sem Hiszesz te oly ifju szerelmének, hiszesz csábításainak, ki az este atyjára fegyvert fogott, s ma pirulás nélkül áll az isten színe eleibe? Gondolod, hogy ha ő ma imád, holnap nem kíván-é megbecsteleníteni? Arthurt nem rég ismered, s még nem szeretheted, — most úgy mutatkozik, hogy őt szeretni bűn. Ha ő aljas, mit nagy okom van hinni, mert Rónay nem szokott tréfálni; úgy ki kell tépnöd őt lelkedből.

— Ne tilts tőle is atyám!... ne ejts kétségbe!...

— Ha ő méltó szerelmedre, magát igazolni fogja; ha nem: inkább halj meg, hogysesm élted ily ember martaléka legyen. Én hozzád rossz nem voltam soha. Nincs szükséged, hogy az ördögöt is szeresd, csak férfi alakja legyen, te hozzád méltó szerelmet mind sorsod, mind külsőd, mind miveltséged által remélhetsz, csak kívánc azt jó lelkeddel is megérdemleni. Ha Arthur magát azon vád alól, mely alatt előttem áll, ki nem tisztíthatja: úgy ő bűnös. Egy lánynak pedig, édes gyermekem, tudva szeretni egy elvetemültet: nem csak szégyen, de elvetemültség. Egy bűnös szerelme a legtisztább lelket is kárhozatra sodorja — szölt Urián, s lányát magára hagyta felizgatott fájdalomak között.

Urián távozta után csakhamar a szobaleány közelíte Berthához, s egy levelkét adott át, melyet Arthur apródjától küldé neki, átadás végett. Bertha

hévvel kapott a levélhez, átfutá, s arcza lelki viharra mutatott. A levél tartalma ez vala: „Ha nem veted meg, angyal, a világtól üldözöttet; ha akarod életemet, jelenj meg éjféلكor a kápolnában, hol biztosan kipanaszoljam sorsomat; avagy reggel élettelen hamvaimat leled ott.“

Bertha nem kételkedett, hogy e sorok Arthur sorai, s lelkének édesen esett azon gondolat, hogy szenvedő kedvesét láthatandja. Tudta, hogy a kápolna titkos magányát ember nem zavarja, és azon helynek még környékét is kerüli a kétség és gyanu, és érzé, hogy a kijelölt helyen lehet legbiztosabb találkozásuk. Lelkén átvonult ugyan egy érzet, mely a még ferdítetlen lánykebelt e titkos és gyanus kalandtól elborzasztá, de szerelme — mint minden ily-szerű lányjellemben tulzott fellobbanása — leölte minden okoskodásait. Képzélé más nap vérében Arthurt, s a halál karjai közé is elfutott volna e gondolat elől. Érzé, hogy azon ifjuért élete kevés áldozat volna, s így elbirandja azon gyöngéd szemérmert, mely őt úgy is csak Arthur ellenében pirithatja el, ki őt viszont-szeretve, szenvedélyeért megbírálni nem fogja.

Föltételét az estig közbejött idő nem csökkenté, sőt a mint maradt hátra a percz, melyben kedvesét utólszor látta; úgy mind forróbban várta azon percz közelítését, melyben viszont láthatandja. A legtökösabb utakon a kápolna kulcsát kezébe is kerítette, s reszketve rejté biztos helyre.

III.

Arthur ezalatt haza ment; de atyja udvarába belépni nem merészelt, hol úgy is sok grombaságaiért a cselédek gyűlölvén, félt az erőszak komolyabb eredményétől. Egy zsellérök lakába szállott, s otlétéről titkon izent anyjának, kérve, hogy őt keresse meg. Addig pipája bodor füstei közt édesen fűzte tovább szerelmi terveit Bertha fölött.

A könnyelmű soha sem tud kétségbeesni. Arthurnak családi élete, becsülete, boldog szerelme, hire, neve veszett volt e perczen, — ő még sem csüggedett el. — Anyját rábirni, hogy, ha ékszereiből is kivetkőzik, őt illő pénzalappal fölsegítse, míg Rónay meghal vagy más indulatra tér, addig is elhódítani Berthát, s viszonyán a dús Urián-háznál atyja daczára magának boldogabb sorsot eszközteni: ezek voltak a főgondolatok, melyek körül embertelen szive vajudott.

Végre Rónayné érkezett. Szemei ki voltak sirva, arcza sápadt vala.

— Szerencsétlen gyermekem! — szolt keblére omolva Arthurnak.

— Légy vidám, kedves anyám, hagyd a bánatot — szolt Arthur — szomorúságod legédesb álmaid közül ragad le. Légy vidám!....ne mondj engem szerencsétlennek... hiszen élsz te, jó anyám!

— Megtette férjem a legrettentőbb csapást, miről

te soha sem is álmodhatál. Oh nincs erőm ezt ki-
mondani, mi téged s engem földre sujtott.

— Ugyan, anyám! egészen elrémítesz; s minő
csapás lehet az?

— Oh retteatőt fogsz hallani: atyád megtagadott.

— Ez a szörnyü hír? — szólt gúnynyal Arthur.
— S mit árt ezzel nekem? volt-é melegebb ő hoz-
zám, mint a himvad magzatához? élvezette-é velem
valaha az atyai szeretet édes érzéseit? Családja
nevét tépi le rólam? Mit tesz az nekem Rónay
vagy Bérczhegyi legyen? Megfosztott reményeim-
től?...nekem egy reményem van — szerelmem; s
ezt talán ő el nem rabolhatja. Megfosztott birtokom-
tól?...legszebb birtokom — anyai szereteted, s azt
igyekezni fogok megérdemlenni. Bertha szeret szen-
vedélyesen; házuktól ugyan el vagyok tiltva, de ő
engem egy kolduslakba is el fog kísérfni, s Urián
egyetlen gyermekét nem fogja hozsazon nézni nyo-
morult sorsában. Megélek, anyám, nem fogom kérni
férjed kegyét, gyűjtse ott halomra kincseit.... én
nélküle meg fogok élni.

— Szegény üldözött!...de nyomorult te nem
lehetsz; én is követni foglak, megmondom férjemnek:
hogy csak velem együtt kergethet el házártól.

— Az égre, anyám, az szerencsétlen gondolat!
Minden vagytonod csak ékszereidből áll, ha ezt
eléljük, mi leend aztán sorsunk, ha Urián későre
engesztelődnék ki? Mi így is úgy is meg vagyunk
gyalázva, és te házadat ott ne hagyd, mert atyám
vagytonából titkon engem mindig fölsegíthetsz. Most
arra kérlek, anyám, mert e tájról nekem bujdosnom
kell, áldozz hű fiadért, add át nélkülözhetőbb éksze-
reidet, hogy pénzzé téve azt, kezdhessek új élethez.
Atyám daczára meg fogom mutatni, hogy a pénzt jól
kezelendem. Ugy-é, kedves anyám, nem tagadod meg

kérésem? Még egyre kérlek: csak két lovam van, küld el még útkon saját lovadat, hölgy számára nyergelve...elkerülhetlen szükségem van reá.

— Arthur, mit akarsz?

— Nem titkolom... Berthát elrablom.

— Oh...ne...ne...azt ne tedd...ne bősziítsd Uriánt is magadra!

— Felbőszíté már atyám; de majd, ha egy síró gyermeket látand leánya karjain, kiengesztelődik. Berthának enyémnek kell lenni...ő szeret, s ő dús atyjának egyetlen gyermeke.

— Így kijátszani a szülőket nem szabad; az ég majd számot kér bűneidért.

— Hagyd el, anyám! az ég sem lát mindent, avagy elnézte volna-é, hogy én egész életemen át ily nyomorult, ily üldözött legyek. Ne kísérts lebeszélni, vagy elijeszteni szándékomtól; félni nem tudok, s a gondviselés iránt kétségbeestem. Bujdokolni már nem akarok. Berthát birni ohajtom, s birni fogom, ha szülőinek vérén át jutok is hozzá.

— Oh ne tégy ily borzasztó dolgot!...légy csilapult... még remélem, atyádat kiengesztelhetem... még...

— Hasztalan minden engesztelés — szakitá félbe Arthur — a kegyelem hajszáján álló sors Uriánt ki nem békítheti; erkölcsi kényszerítés kell, s erre most van résem. Napok napra jönnek, s Bertha el fog feledni, mint Hullámfyt elfeledte; ki oly kényesen s hiun neveltetett, mint ő, annak szenvedélye — szalmatűz, mely erős lánggal ég, s villámgyorsan ellobog, ha mindig nem ujittatik. Ő most van hevében, s e meleg alkalmat elszalasztanom nem szabad. Van-é leány szebb, mint ő, néz-e székely lányra büszkébb csarnok, miut reá? Ne is szólj többet, anyám!... Ha atyámat kiengesztelheted, mindig

jó lesz az nekem, de ha nem? ... Berthát csak most birhatom. Azért csak arra kérlek most, mond ki: teljesítheted-é kérésemet? mit ha megtagadsz, itt előtted véget vetek hitvány életemnek.

— Élj boldogul! — szólt Rónayné — szerencsétlenebb vagyok, mintsem a nyomorultnak vigaszt mondhassak. Léted, ugy szenvedésed saját bűnöm, s mint én, te is nyomorult levél. Kivánatod ez órában teljesülni fog. Repülj, mint szabad madár, mely szárnyra kel, s nem ismeri bár atyját, anyját, az isten mégis gondját viseli.

E szavai után Rónayné — forró csókot és egy pár könyüt ejtve Arthur homlokára — házához viszatért. Rövid idő mulva az ékszerek és nyergelt ló Arthurnál valának. — Szürkületben apródjával Uriánfalva felé indult.

IV.

Félhomályos nyári éj vala. A hold még nem mutatta föl szende arczát Uriánfalva bérczein. Csak a csillagok halvány világa kölesönözött kékes színt a tárgyagnak. A csattogány rég elnémult már; az esti szél, mely enyelgve játszott a bérczi fák galyaival, álomba látszott merülve lenni. Az éj néma csöndét csak a bérczpatak egyforma csörtetése, s a fűrészmalom zúgása zavarta. Éjfél közelgett, midőn Urián kertje fölött megpillantjuk Arthurt apródjával.

— Szedd le ezen korlátokat; csinálj rést ide; ébren légy; a lovak nyergét jól szorítsd meg. Ha kiáltásomat találod hallani: rohanj oda; te jó legény vagy, én szeretlek — szolt Arthur, s a korlátan átszökve, Urián gyümölcsösében haladt. Apródja a korlátan rést kezdte bontani.

Egy székely fiu érkezék, csinos pej paripán, hasonlót vezetve.

— Jó éjt földi! — szöla Arthur apródjának — hát mi jóban jársz itt?

— Mi közöd vele?

— Ejh de szép barna mén ez, jól ismerem. Hol urad?

— Elhiszem biz azt... uram rórátéra jött.

— Nyárközépben? — szolt a székely. — No vigan légy, pajtás! — folytatá, s lovait megsarkantyuzva futott Kázmér laka felé.

Kázmér még ébren volt, mint anynyi sok szerelmét vesztett ifju, kik lelki betegség miatt álmra nem hunyhatják bé szemeiket. Kocsisa — az említett szekely ifju — belépett.

— Tán valami baj ért hogy haza hoztad a lovakat?

— Semmi nagy, csak találkozám a szomszéd Arthur urfi kocsisával, s három lóval. Ott valami dolog van; mert én nem értem mióta járnak az urak nyári éjen rórátéra!

— Menj vissza a lovakkal, ne éheztesd — szolt Kázmér, maga pedig egy pisztolyt téve zsebébe, Urián kerije felé indult.

Urián egész háza az első álomba volt mélyedve, csak Berthát kerülte az álom. Izzadott feje vánkosán, s szive perczenként keményebben lüktetett, a mint az asztali órák csengése éjfél közelítését tudatá. Szívének dobogása oly élénken hatott a szenvedélyes lányka halló érzékére, hogy önmagán kívül képzelve azt, rettegett, hogy alvó szülőit fölserkenti e szokatlan kebelzaj. A veriték mind sűrűbben folyt le homlokáról, s lélekezete kezdett szorulni. Végre felült ágyában, csöndesen bonyolítá ki paplana alól s nyujtá az ágya előtti szőnyegre hófehér lábait, s midőn azzal a földet érinté, egész valója megrázkodott. Fel akart állani, hogy öltözködjék, de minden idege reszketett. Ugy tetszék neki, hogy csontjai zörögnek, ellene esküvén, hogy szokatlan zajukkal az alvó szülőket fölserkentsék. Viszszahullott ágyába, s úgy tetszék, az ablak függőnyeit kísértő rémek ingatják. Futó villámokat látott a homályos szobán átczikázni, majd pattogó tűzkarikák alakultak szemei előtt. Szegény gyermek egészen magán kívül volt. Végre minden erejét öszszeszedé. Patyolat-ujjaival kitörülte égyszín-kék szemeit, s mig lelkén leirhatlan sebességgel futottak át a gondolatok ezrei,

öltözete után nyult. Gyöngé habkarjai, hol csontot se hitt volna az ember, a forgókban most újra erősen ropogának, és a szegény lányka zúgó agya annak zaját megszázsorozva, rémülve gondolt újra arra, hogy szülői fölserkennek. Kezeibe rejté fejét és sirt. A kint, mit e perczen a félelem, becsület és szenvedély küzdelmei között állá ki, leirnom nem lehet. Csaknem ájulva rogyék le. Végre szerelme hevétől uj, eddig nem érzett erőt látszék nyerni. Felkölt elhatározott bátorsággal, s öltözködni kezdett. Mikoron azonban felöltözködék, erejéből egészen kifáradá. Reszketve emelte föl vánkosát, hová este a kápolna kulcsát rejtette volt, s midőn azt kezében érzé, midőn már csak indulnia kelle, egészen ujnemü borzalom futotta el minden idegeit. A kápolna belsője tárult föl előtte; úgy tetszék, boszuló lelkek várnak ott titkos szerelmére. Előtte lebegett a sötét kereszt a megváltó szomorú képével; s úgy tetszék, a szent arczok még inkább elborulnak. Úgy tetszék: a szentelt szobrok őt fenyegetik márvány ujjakkal. Látia elkomorulni az oltárra faragott angyalok mosolygó arcait; s úgy tetszék: a sanctuariumban elrejtve várja őt a boszuló isten, hogy rádörögje ott nehéz ítéletét, ki alvó szülőit így megcsalja. Viszszahullt ágyába, ereje egészen elfogyott. De más gondolatok villantak agyában: látá Arthurt dobogó kebelvel a kápolna előtt; látá kétségbeesve, homlokának szegzett pisztolylyal; hallá, hogy éjféln halad... Felugrék ágyából; s égő vágygyal kívánt rohanni kedvese karjai közé. És e vágy szenvedélyének forró kitörésével erőt vett egész lényén. Mindent feledt e perczen. Az ajtónál volt, az éji zárt csöndesen fölnyitá, s az étteremen áthaladva, a kertajtón kisuhant. Sebes léptekkel haladt aztán a szépen hengerezett sétányon a kápolna felé.

— Berthám! — hangzék e perczen halk hangon, s a lányka megborzadt, léptei fenakadtak. Úgy rémlett előtte, mintha fölserkent atyja hangját hallaná, de csak hamar más érzemény vett rajta erőt. A hang Arthuré volt... az ő karjait érzé kebelén.

Rövid szünet után a kápolna előtt állának, melynek ószerűen faragott tölgy ajtai komor-sötéten néztek ki a mohos falak közül. Fölötte két mosolygó angyal tartá rózsakoszorut Gizella öskirálynénk szobra fölé, kinek nevét e szentlak viselte.

— A kulcsot angyalom! — szólt rebegő hangon Arthur.

Bertha szeme önkénytelen a szent szobrok felé fordult és szive megdobbana.

— El innen, el Arthur!... ne kísértsük az isteneket.

— És bűn-é a szerelem, hogy zárva legyenek előtte a szentelt küszöbök? ...véteztél-e, midőn térdelve ott ben a tündöklő oltár előtt isten áldását kérted olykor szerelmünkre? nem...nem! E szent-hely menedéke a szentségtelen kezeztől üldözött szívek tiszta szerelmének. A kulcsot angyalom! — szólt Arthur, s a kápolna kulcsát kivevén a lányka kezéből az ajtót nyitni kezdé.

A mint a závár csikorgott, Berthát benső borzalom fogta el.

Ugy tünt föl előtte e hang, mintha az egy meg-rémült szellem sikoltása volt volna.

— Arthur!... az istennek nevére! menjünk innen, e hely oly borzadalmas előttem.

— Eh gyermek! — szólt Arthur megragadva a lány kezét — im e ház tárva nekünk, melynek csöndes magányát az embereknek csak gyanuja sem zavarja. Miért teremtesz agyrémeket gyöngéd lelked borzadalmául? Isten adta kölesönös érzelmeinket,

s ő nem büntethet tiszta szerelmünkért. Menjünk, kedvesem! — végzé az ifju, s lábait az egyház küszöbére tette.

„Tisztelet a szent helyeknek!“ hangzék e perczben mély és csaknem földalattinak tetsző hangon. A szerelmi pár elborzadott. A merész Arthur itt látszó megrendülés közt vonta vissza szentségtörő lábait a szent küszöbökről. Azonban, a mint istennel is dacolni képes jelleme ingerlé őt, arra visszalépett, szándokára kényszerítvén a lánykát.

— Nem hallád Arthur? ... élő hang volt-é az, vagy lelkem intő szózata? ... nem hallál némi titkos szózatot?

— Minő agyrémek! tán csak meg nem szólalnak e néma falak?

„Tisztelet a szenthelyeknek!“ hangzék újra tulvilági hangon.

— Hah istenem! ... nem hallád-é ujból? — oh ez lelkem titkos szózata. El, el innen, Arthur! ... egy benső hang kiáltja nekem: „tisztelet a szent helyeknek!“ — szólt a lányka, s kibontakozva az ifju karjai közül, sietve szaladt az atyai hajlék felé.

Arthur utána szaladt, s megragadva a szép gyermek élettelt hókarjait, szóla:

— Gyilkosom akarsz-é lenni? kegyetlen szív! ... akarod-é, hogy e szentlak előtt véres testemre süssön a feltámadó nap. Még nem is mondhatám el neked lelkem szerelmét, szívem fájdalmait, és te szaladsz előlem. Oh a világtól üldözöttet a szerelem is ostorozza! ... Elzárkozott minden szív előlem, földi reményeim végsugára is ellobbant már, mint csalóka fény a ködös éjben. Nincs hát más üdv számomra, nincs más remény, mint a kétségbeesés örök gyötrelmei? ... Menj! ... menj! — folytatá, elhocsátva a lány karjait. Miért remegsz? ... miért

nézesz rám?... szálnalmad gúny nekem szived ön-
áldozó szerelme nélkül. Ha nézesz, utólszor nézesz
arczaimra, s egy végső istenhozzádban utolsó hang-
ját hallod kétségbeesett szivemnek.

— Oh Arthur! — szólt Bertha megragadva ked-
vese kezeit — hiszen tudod, hogy szeretlek, miért
kivánod oly kísértetek közé hurczolni szivemet, me-
lyek közt annak tiszta örömeit lelkem vallásos ér-
zete háborítaná. Miért ne járjunk mi a szabadban?
...miért keressünk rejtett helyeket ha büntelenek
vagyunk?

— Igazad van, kedvesem — szólt Arthur, s ve-
zetni kezdé a leánykát egy rózsza- és lyciumokkal
sűrűn befolyt lugoson végződő ösvényen.

Alig haladnak el ők szemek elöl, s a kápolna
egyik oszlopa megöl fiatal férfit látunk eltűnni, kibén
azonnal Kázmérra ismerünk.

— Nem hatott reá újból titkos intésem, nem tért
vissza, s könnyelműen lebeg odább kedvese kar-
jain. Szivemben lázongó kínos érzetek!...mikor
fogtok már lezajlani?... Reménytelen szerelem!...
mikor szünsz meg kinezni rongált szivemet?... A
nap látta, az ég, a csillagok s az utolsó virágszál
tanui voltak hajdani boldogságomnak, s mig ők él-
nek, égetni fognak örökre kínaim. Így csüngött ő
egykor karjaimon, ajkának édes csókjait ízeltém
én is, és én boldognak hittem magam, minő most
csak Arthur lehet.... S mindezek tehát csak hiú
álmok voltak?... képes volt ő engem úgy szeretni
— s így elfeledni?... Oh tépő kinézetek! Lefosz-
lott a rózsalánczról, melyet e lányka első megpil-
lantásától siromig fűztem, lefoszlott minden virág, s
csak tövisi maradtak nekem. És mégis én álmaid
árnyékmadványait kergetem! Mi hozott ide?...
mi adott arra jogot, hogy zavarjam a szerelmi pár

édes titkait?... el, el álomhagyott nyoszolyámba!... Jó éjt szegény gyermek!... álmod tartós legyen, s csalódás ne riaszson soha keserü ébredésre. Ily gondolatok közt néze Kázmér a boldog pár után, mig nem azt a lugos végképp elrejté szemei elől. Ekkor visszaindult laka felé, helytelennek érezve ennyi beléavatkozását is az ifjak szerelmébe. De egy gondolat újra felizgatá lelkét. Hány ifju nem élt vissza már gyermeked lánykák öntudatlanságig vitt szerelmével?... hány jó irányu sziv nem lett már egyegy nyomoru kéjencz martaléka?... E gondolatok villámként futának át lelkén, s a menynyire Arthur szívének fekete foltjait ismeré, anynyira ingerlődvé sietett a lugos felé.

— Ne remegi, angyal! ülj ide közelembé — szólt e perczben Arthur a lugos alkonyában remegő kedveséhez — isten áldjon értte, hogy kérésem meghallgatva, ez édes perczet szerzed nekem, melyben láthatlak, s keblemre ölelhetlek. Engedd hókezéd megcsókolnom jóságodért. Oh mily boldog vagyok!... E percz tanuja tiszta szerelmednek s boldogságnak. A világ minden kínait, gyalázatát, sőt a vérpadot sem rettegném e drága perczért. Gyűlölne menyny és föld: tiszta szerelmed kárpótlaná veszteségemet. Oh a te kedves arczod még fényesebb a rád mosolygó csillagok halvány világánál. Egy örökkévalóság óta nem égtek azon csókjaim. Mint elkomolyodál!... kedves angyal... lelkem angyala! hát téged egy benső hév nem ingerel? s csókjaimra ajkod nem felel?... oh gyönyör!... oh kéj!... fejem elszédült... lelkem ajkamra szállott... Oh a te csókod csak édes lehet, mint menynyország üdve! — szólt Arthur és szenvedélyesen szíta be a rózsaszín-ajkokat, mintha azokon a lányka lelkét, életét vágyott volna átkölcshözni.

E perczen a keleti bércek lombjain rőtfénynyel kezdé átsugárzani a kerek hold, s a lányka elhalaványult arczatán rémesen tört meg verhenyő sugára. Arthur egy perczig megborzadott... úgy rémlék előtte, egy természetfölötti kísértet üldözi keble pokoli titkait. De lázongott szenvedélye; s az öntudatlanságig elkábult lánykát mind forróbban ölelte keblére.

— Megállj, istentelen! — kiálta e perczen Kázmér, ki már a lugoshoz ért — megállj, te ki az éjben keresed vad gyönyöridet, s midőn alszik a föld, bolygó rémként lopódzol az erény templomába, megháborítani az angyalok álmaikat. Nézd!... a hold rőt arczán a bünödön elpirult természet haragja fenyeget, őszszezavarodott a csöndes ég, óriási föllegek támadnak üvöltő villámokkal, s az ég dörgő szavakkal lármázza fel az alvó természetet, átkot kiáltva bünös szerelmedre, istentelen csábító!

Egy pisztoly dördült el Arthur kezében, s a beszélő földre hullt.

— Nagy ég! — sikolta fel Bertha.

— Csöndesülj! — szólt Arthur — te már az enyém vagy, ennek így kell történnie. Jőjj, szaladjunk! Lovaink várnak. Fussunk!

— Hová?... mit akarsz? — szólt csaknem öntudatlanul Bertha.

— Ne kérdezd! menjünk! — Te itt veszve, s becstelenítve vagy. Tanunk elnémult. Szaladjunk — szólt Arthur, s keblére ragadva a hanyatló lánykát, sebesen haladt ki a kerti fák között, mig Urián udvarán az éji lövésre a cselédek közt mozgás keletkezett.

Ezalatt Kázmér vérében szédülve hevert, de a sötétben irányzott lövés nem találta őt halálra, inkább nyaka és balkarja volt megsebesítve. Erőlködék felállani, de visszazahanyatlott. Azonban jobbkarjában

még volt erő, és e karja s lába erejével tovább csúszott. Segítséget kiáltott, de hangja siket volt. A legnagyobb erőfeszítéssel kezdett haladni, mint öszszevagdalt kigyó, a kerti ajtó felé, míg vére nyakából patakként folyt karjaira és a földre. Végre sokszori hanyatlások közt az ajtóra ért, melyet megzörgetvén, elhaló hangon kiálta:

— Atya, anya! serkenjete!

Belől csönd volt. Kázmér öszszeroskadt az ajtó előtt, s nem tudott lábára állani, hogy megnyissa. Öklével végső erőfeszítés közt dörgeté, s ismét kiáltott:

— Gyilkosság, gyilkosság! ... ébredjete!

— Nőm! — kiálta Urián felriadva — halld, halld! ... mintha zaj lett volna. — Bertha! Bertha!

— Gyilkosság! serkenjete! — hangzék újra kívül.

— Mi az? istenem, mi az? — szólt rémulve Uriánné.

— Ki az? — kiálta Urián — hol vagy? —

— Hullámfy Kázmér... a kerti ajtón — hangzék borzalmason.

Urián kilépett.

— Fuss, szerencsétlen atya, lányod után, ki megbecstelenítve szökik gyilkosommal.

— Szerencsétlen hirnök! — kiálta kétségbeesve Urián — megboszulád tiltott szerelmedet.

Ezalatt a cselédség is öszszeroht, s lovakra pattanva, Uriánnal együtt villámsebesen üvöltének a Kázmértól kijelölt táj felé. A szökevényeket azonban föl nem lelheték.

Kázmér sebe nem volt halálos, s néhány hó múlva fel is gyógyult betegségéből. Csak szívéen maradt meg egy örök fájdalom, melynek gyógyszere e világon nem vala.

V.

Félév már rég elmult ezen szomorú események után, s még Uriánék mit sem tudhatnak szerencsétlen lányuk hollétéről. Futó hírét hallották, mintha Arthur a fővárosban tartózkodnék, mint naplopó és kéjencz, de e hír csak érlelé a szerencsétlen szülők keservét.

Kázmér naponta megkereste Uriánékat, s igyekezett őket vigasztalni. Vállalkozott, hogy Bertha hollétét kinyomozza; de ilyenkor Urián mindig felbőszült. Nem, nem! soha szemeim elé ne kerüljön, a becstelen!

—Érzem én az ég sujtó haragját—szólt gyakran Urián Kázmérnak—de meg is érdemlem, mert előítéletem tette önöket szerencsétlenné. Mily boldogok lettek volna egymás karjain! Vége mindennek! Balfogalmaimért tán az ég mégis igen keservesen büntet.

Arthur még azon éjen, melyen borzasztó kalandját végrehajtá, sebesen haladott a főváros felé, s másnap estére a Szamos mellett monostorutcza legelzártabb részében egy meglehetősen kényelmes szobában látjuk őt.

—Itt lesz lakásunk, kedvesem, — szóla — anyámnak öt ezeret érő ékszereit hoztam magammal; még fog anyám segíteni. Ezzel egy darab ideig kijövünk, csak ne légy bús. Szülőid is, jól

tudom, rövid időn engedni fognak szerelmünk kényserítésének, s kiengesztelődnek irántunk. Légy derült, Berthám! kettőnk érzeménye volt tiszta szerelmünk, s nem volt véték, ha arról ketten rendelkezénk, kijátszva mindazokat, kik ellenünk történek.

Berthának ha voltak is szerelmi kéjei, azonban csak a gyermeki kötelesség és szeretet megszegésének tépő fájérzetével együtt bírható, s a mint arcza fogyott és halványult, úgy árulta el lelkének kioltatlan fájalmát. De arczának s egész lényének e sorvadása tetemesen csökkenté varázsló szépségét is, mely a csak testi ingereken csüngő Arthurt egykor anynyira bővölé. Így rövid idő múlva is kezdé ő a könnyelmű Arthur közönyét mindinkább érezni; kezdé látni, hogy azon boldogság, melyet gyermekded szive kedvese karjain álmodott, naponta hanyatlik, s hogy oly szerelem, melynek alapja nem a szív nemesebb indulatai, csak szerencsélenségre s búra vezet végre is. Naponta komorabb szint kezdé öltetni élete. Érzeni kezdé, hogy Arthur, — kit egykor úgy imádott — naponta gorombább s lelketlenebb kezd lenni. Házát és őt, az egykor forrón szeretettet, kerüli, s gyakori dobzódásaiból a mámor s részegség undorító képével tér hajlékába. De mindezeknél mélyebben nyomta őt törvénytelen és így erkölcstelen életállása. A szükséges bizonyítványok hiányában őket a vallásos szertartások szerint össze nem kötheték, — s ő, az oly szép reményű, oly nagyra növelt lányka, elvégre is egy semmirekellő, naplopó ágyasának volt kénytelen magát érezni. Most látta atyja egykori szavainak igazságát, hogy elvetemültet szeretni — mekkora elvetemültség! De mindez késő volt már. Ő életét oly gyermekiesen s oly könnyelműen eljátszá. Ott hagyta volna Arthurt, de a sorstól elkényeztetett életmódot nem talált;

családi büszkesége valami előítéletes pályától idegeníté őt; az atyai házhoz visszatérni pedig rettegett. Arra csak oly sors birhatta, mely határos volt volna a kétségbeeséssel, mert emlője alatt hordá már retentő bűnének keserű gyümölcsét, mely miatt a boszussá lett istenektől földi édenéből száműzetett. Érzé, hogy isten, ember előtt gyűlölt leend már, s szerencsétlen volt, kinél szerencsétlenebb földi teremtmény nem lehet. Mig Arthur vig czimborák közt, kártyaasztalok mellett, s vigalmakban élt kéj s gyönyörök között, mint minden ifju, kinek könnyelmű, csapodár szíve, jó külsője s pénze van.

Végre mind hanyatlék Bertha egészségi állapota. Hoszas könyek hulltak a szerencsétlen vánkosára, s szobájának függőnyeit tépett sohajtásai ingaták. Nem is volt senki a szegény beteg kórágya körül, csak Mártha nevű hű nőcseléde virasztá szenvedéseit. Arthur napestig távol volt, éjidőn tért haza, akkor is mámorosan vagy a kártyavesztésekeni boszuval eltelve; ingerült és bösz vala.

Egy rövid beszélynek nem lehetnek tárgyai azon ezernemű keservek, melyeken átment a szerencsétlen nőkebel. Kik az életet ismerik, hozzá vethetnek szenvedéseihöz, s kik azt képzelni nem tudják, boldogok, hogy nem ismerik a fájdalmak legretentőbbikét. Oh, hány szép reményű nőt nem ragadt ily örvénybe fontolatlan gerjedelme!...kik csüngve a felületességeken, elbűvölve a külsőségektől, szerelmökben a sziv nemesebb indulatára nem számítottak!

Egyszer öszszedult arczczal lépett Arthur szobájába, fővegét becsapva asztala alá, s a kórágban sinló Berthára kiáltott:

—Élsz-e még?

—Oh, Arthur, milyen haragos vagy; várod tán halálomat?

— Van egy falat-kenyered, váltál-e étellel? Ennem adj, mert az éhség megöl.

— Két nap óta nem láttalak, Arthur, s most sem várhattalak. De Mártha készít enned.

— És miből éltél az alatt?... miért vagy beteg?

— Oh, Arthur!...

— Adj ennem, vagy megeszlek. Hahaha! — nevette Arthur, s léptein látszék mámoros kábulata. — Mily szép az élet, Berthám! Hát nem sir még a kis gyerek? Valami csoda lesz abból. Mily jó a bor. Fejem kissé mámoros. Egy fillérem sincs, lásd, még sem búsulok. Ma este az utolsó ezeret vesztém, többet nem veszték már, mert nincs mit vesztennem... Halj meg szegény Bertha!... De még se halj meg, ketten perbe szálltunk az istenekkel. Segíts lehuznom a csillagokat, segíts felforgatnom a mindenséget, segíts daczolnom a fővalóval, ki oly igazságtalan mérleget tart kezében. Mára vártam, lásd, anyámtól a segélypénzt, s őt éppen ma temetik. Meghalt szegény, meghalt! Még egy fél-üveg champagneim van. Igyál, Bertha! imhol van, igyál szegény anyám torára. Ő nem volt rossz aszszony, csak hibázott, mint te, mert bolondul szeretett, mint te, s szült egy nyomorultat, mint én vagyok, s minő a te gyermeked leend, kinek atyja nem fog lenni... Te elájultál?... Szegény beteg!... Reád öntöm ez üveg-bort, s te fölébredsz. Szegény hervadt virág!... harmat kell neked. Itt a bor, melynek minden csöppje fölér kelet gyöngyeivel, mert ezek döllyföt, húságot s nyomort, de a borcsöppek jó kedvet gerjesztenek. Kelj föl, Berthám, s énekelj velem.

Arthur énekelt és tánczolni akart, de lábai a testén átvonult mámor miatt ingadozni kezdének, s a földre hullt, hol csak hamar elaludt.

Bertha ezalatt föleszmélt ájultából, s nem kévéssé rettent meg, midőn Arthurt a földön elnyulva megpillantá. Mártha látván aszszonya rémültét, szóla :

— Legyen nyugton, aszszonyom! ő csak részeg.

— Csak részeg! — szólt Bertha fájdalmas arcz-kifejezéssel — csak részeg! Oh isten, boszuló isten! vess véget kinaimnak!

Arthur végre üdülni kezdé mámorából, fölkelt, szemeit kitörle, s hideg és komor képpel járt fel s alá a szobában.

— Hány óra Bertha?

— Estéli nyolcz — felelt gyöngén a hölgy, az ágya fölött csüngő kised zsebórára pillantva bádjadjt szemeivel.

— Ma délután végső ezer forintom a remény koczkájára tevém, bizva, hogy mára várt apródom pénzzel érkezik anyámtól. Meg is érkezett ő, de azon szomorú hirrel, hogy szegény anyám tegnapelőtt meghala.

— Oh iszonyu! — szólt Bertha.

— Nem tudom, mi lesz sorsunk. Atyádtól is több szeretetet reméltem; nem hittem, hogy ily hozsazon tartson boszuja. Nincs azonban más menedékünk, mint hozzá folyamodni, s kérnünk kegyelmét. E perczben egy megyszin öltönyü apród lépett bé, s egy rózsaszin lapot nyujta, melyen e vala irva: „kilencz órára elvárom.“

— Értem — szólt Arthur — mondd grófnődnek kézcsokomat.

Az apród távozott.

— Micsoda levél az? — kérdé Bertha — s ki azon grófnő?

— Ne tudj mindent — válaszolt Arthur, s fővegét bevén, távozott.

— Találkozó, minden esetre találkozó! — sohajta a távozó után Bertha. — Oh ha az életben mindent elveszíték, csak szerelmét birhattam volna!

— Az ur bizonyosan Arnold grófnőhez megyen. Valószínű lett már előttem, hogy ő is ez örömvadászó aszszony pénzen fogadott kéjencze — szolt Mártha.

— Elég, elég! — felelt Bertha — kérlek, ne szólj többet!

— Mint van aszszonyom? — szolt egy belépő fiatal férfi, kiben orvost gyanitunk, s ki előlépve, Bertha üterét tapintá. — Ön nem kerüli az ingerültséget. Vigyázzon, kérem, egészségére!

— Ah, orvos ur! mily hálára kötelez ön szives részvételével.

— Elfeledhetném én drága nagysád, hogy atyja volt, ki engem mostani türhető sorsomra képeztetett; s ne kívánnék én igaz lélekkel szolgálni, kinek atyja udvarában halt meg atyám — mint leghübb cseléde? ... Nagysád titkolja, de sok okom van hinni, hogy férje miatt szenved. Kértem Rónay urat, hogy ön iránt kimérettel legyen. Ő fogadta. De nagysádat lelki kinok emésztik. Feledje most el férje balságait, győződjék meg, hogy ön keresztje csaknem minden mélyérzelmü növel közös; s egy kis nélkülözhetlen könnyelműséggel győzze le lelki keserveit, mi mostani helyzetében igen veszélyes. Győződjék meg, hogy férje megér, ha a reá várakozó atyai öröm élveit megismerendi, s e remény nyugtassa meg nagysádat!

Az orvos némi rendelkezések után távozek.

Éjfélkor Arthur haza jött.

— Mártha! — kiálta — gyújts mécsest! Ezzel kezdé holmiét rendezni. — Mégis furcsák az aszszonyi szeszélyek! Ma Kolozsvárt, holnap Bécsben, s holnapután tán Pétervárt?

— Mit akarsz e nagy sürgéssel, Arthur?

— Fölebredtél, Bertha? jobb lett volna most aludnod, hogy nyugott lélekkel készülhessek. Mennem kell a városból... a koldusbot rémit.

— Nagy isten! mit akarsz Arthur?... elhagyni?

— Te mégis jó valál, Berthám, és én szerencsétlenné tettelek. Lásd nyomorultak lettünk, minden életutak elzárva előlem, csak a bűnnel tudom már keresni kenyerem. Nem, tovább nem gyötörhetlek. El akartam szökni előled; de lelkem nincs, hogy búcsúvéden távozzam... Gondoskodj magadról... én többé rajtad nem segíthetek. Itt öt arany, csak most kaptam, az éji bálra költségül. Én ma nem tánczolok. Holnap Arnold grófnővel indulnom kell Bécsbe: ott töltöm a fársáng végét és a bőjtöt. Te ezen öt arannyal menj vissza atyádhoz; szükön tán elég leendő uti költségül... Ha gyermeked lesz, Berthám, ne nevezd őt nevünkre, mert e nevek szerencsétlen csillagzat alatt vezetnék őt. Tán fogjuk még egymást látni. Szülőid tán kiengesztelheted viszatértemig. Élj boldogul!

Egy csókot ejte Arthur a szerencsétlen Bertha arczára, mialatt Arnold grófnő apródja belépett.

— A grófnő nagysád podgyászái után küldött, s azt parancsolá, hogy négy órakor lesz az indulás.

— Itt vannak podgyászáim, vigyed — szolt Arthur, s még egyszer megcsókolva a csaknem kétségbeesett Bertha arczait — elrohant.

Berthára e rettentő életfordulat halálcsapás volt... Ő, ki különben is oly édes álmok között növekedett, annál keservesebben türheté most e végső csapást, mert kórállapota és a lelki kedvetlenségek kinait százszorozták.

— Minden, minden elhagyott! — zokoga könyezve,

s kezeit öszszekulcsolva. — Te, jó Mártha, te is elfogysz hagyni ugy-é már?

— Nem, aszszonyom, nem halálomig.

— Csak néhány napig ne még, istenre kérek, csak néhány napig ne hagyj el. Lelkemnek egy nyugtató előérzete van. Ébren a sors ördögével küszködöm, s mégis, ha alszom beteg lelkem angyalokkal álmodik. Atyám kápolnájában álmodám az istennel, a mint levett mellemről egy nehéz fekete keresztet, mely olomteherrel a kőpadlatra nyomott. Letépte ekkor szivemről azon nehéz lánczokat, miket bűnöm büntetéseül az öntudat vert reá, s két fényes angyallal engem a menyországba repített. Elme-gyek én, Márhám, e nyomorult világból egy szebb hazába. Egy szent megnyugovással hunyom bé szemeim, azon hitben, hogy bűneim töredelmes szívvvel megbántam, s bűnbánónak isten megbocsát.

— Mily szomorú dolgokat beszél, aszszonyom! ... egészen elkeserít. Ne epeszsze lelkét oly komor gondolatokkal; ki még ily ifju, annak élnie kell, ki oly jó s mégis anynyit szenvedett, annak az isten végre életét földéri.

— Volt boldogabb sorsom, s most azért kétszeresen keserű e csalódás. Ifju éltemet rózsapárnákon ringaták, és én elszöktem édenemből, a bűnek utjára tértem, hol éltem hajdani rózsáinak csak töviseit találtam, — s honnan nekem többé már visszatérni nem lehet. Ne szánj engem, szerencsétlenségem kevés büntetés volt bűneimért. De mégis imádkozz értem. Téged inkább meghallgat az ég. Imádkozz, hogy fordítsa el isten előlem sujtó ostorát, s engedje, hogy kinaimnak véget vessen a halál.

Ez éjen Bertha alig szenderült néhány perczet, reggel korán mécszet vitetett kórágához, s író esz-közöket kért.

— Atyám, anyám! — így irt reszkető kezekkel — engedjétek meg még egyszer ez édes szót az eltántorodottnak, ki nem volt oly bűnös, mint erőtelen. Mindentől elhagyva fekszem halálos ágyamón. Lelkem azon egyetlen nyugtató sejtelve vigasztal, hogy már nem sokáig nyúlnak rettentő kínaim. Elhervadt tetemimen látom a halált, és nincs ki eltakarítsa hamvaim. Oh legyetek végperceimben könyörülők irántam. Ne tagadjátok meg búcsuzó lelkem e vigasztalását, hogy eljövendetek ti befogni szemeim, s egy könyvet fogtok ejteni szerencsétlenné lett leányotok hamvaira.

— Mártha édes! — szóla most Bertha — e levelet sietve küldje atyámhoz, tudni fogják, hol fekszik a székely földön Uriánfalva; ott őket megtalálják. Itt őt arany, fogadjon vele siető alkalmat, ki e levelet megvigye. Jőjjön aztán sietve vissza hozzám, s viraszszon fölöttem; lelkemből az élet végreménye is kifogyott. Oly kinokat érzek, melyek iránt könyörülő leend a halál. Oh csak addig élhetnék, míg szülőimet még egyszer láthatnám! Ha halálom megelőzi atyámék megérkezését, adja el butoromat, s temettessen el csöndesen.

Berthát előérzete nem csalá. Este felé mindinkább hanyatlott ereje, s halálos kórjelek mutatkoznak rajta. Hat óra tájatt az orvos megjelent, s kétes arczczal kérdé Márhától, miután Berthának üterét vizsgálta:

— Hol van a házi ur? keritse őt elé, hogy egy véletlen csapás készen találja.

— Elment, a hűtelen, — itt hagyta e jó teremtményt.

— Végső inségében így hagyni el e gyermeket! Oh ez rettentő! ez csak Rónay urtól telhetett ki. Viraszszon fölötte, Mártha, viraszszon egész éjen át. Holnap korán itt leszek, s nem mozdulok el kór-

ágyától, míg sorsa el nem válik... Aszszonyom! — szólt nagyobbban Bertha kórágához közelítve — legyen ön derültebb. Sorsa jobbra forduland. Vegye be e gyógyszert.

— Orvos ur, nem tudom jóságát meghálálni soha, mert meghalok. Földi gyógyszer rajtam már nem segíthet... Oh de ha még lehet segedelem, ha van a haldokló fölött földi erő, védje bennem a lelket, csak huszonnégy óráig éljek még, míg kedves szülőimet láthatom.

— Legyen nyugodt, aszszonyom! Ön még ifju, önnek meghálnia nem szabad... Ön élni fog... Itt leszek holnap kórágya mellett én is, itt leszek, míg nagysád jobbra forduland.

— Oh köszönöm! — szólt elhaló hangon Bertha.

Másnap Bertha rettentő kinokat szenvedett, az orvos izzadó homlokkal, Mártha könyek között ültek kórágya mellett.

— Gyermeke már halva van — szólt sápadtan az orvos Mártának.

— Oh csak ő éljen, csak ő...csak ő!...

— Mindent elkövetek; de nincs remény.

Az éj közeledett, s szegény Bertha már az élet végső kínait küzdé. Kinja vérfagyaláló volt. Arcza, szemei az erőlködés miatt eltorzulának. Ajka vad és kétségbeesett sikoltozások közt elkékült, s magán kívül levén, atyja kápolnáját, a megváltó szomorú képét, s szent János szobrát hívá segítségül...Nem segítetek, nem segítetek! — szóla rémes hangon — az oltár angyalai komor arczczal néznek reám, s csak ezt mondja mindenik: „tisztelet a szent helyeknek!“ Oh hát nem ezerszer borultam ájtatos kebellem az oltár elibe, s ki imádtá szentebbül istenét, mint én! A csábított lelkét az öntudat kínai szaggatják, s a csábító öröm és kéj

közt leng Arnold grófnő karjain... Oh lányok, oh lányok, ez a ti sorsotok!... nekik erény a becstelenség, nekünk a tulzott szerelem gyalázat... Orvos ur! lelkem el akar hagyni... Oh fogja meg azt, míg atyámat s anyámat láthatom.

Végre egy szekér állta meg az ablak alatt. Bertha a zajra figyelmes lön. Ők azok, atyám, anyám! — szólt kétségbeesett örömmel. És nem csalódott, mert azon perczen atyja, anyja, és Kázmér léptek bé.

Végperce a szerencsétlennek megédesült, még egyszer láthatván egyeneyen régi kedveseit. Kérte bocsánatukat... és ők könyes szemekkel megbocsátának.

Éjfélkor Bertha jobb életre szenderült. Haldoklása perczében Kázmér egészen magán kívül volt, s midőn őt halva látta, csábítójára rettentő esküt esküvék. — Orvos ur — szóla a részvevő orvoshoz — én megyek a csábító után, de ha nyomába nem akadnék, s ő visszatérne, tartóztassa ön itt bármiként. Irjon nekem Uriánfalvára, hogy e szerencsétlen halálát megboszulhassam. — Később elbeszélé Kázmér Rónay rettentő bűnét. És az orvos becsület-szavát adá, hogy Kázmér bárminő megboszulásának eszköze leend. Bertha porait fényes ünnepélylyel helyheztek a Minoriták egyházának sirboltjába, hol később üdvezüléseért halotti áldozat is tartaték.

Kázmér elutazott Bécsbe, de sem Arnold grófnőt, sem Arthurt ott nem lelé. Csaknem egy havi ottmulatás után akadt nyomukba, hogy ők még a fársáng vége felé Velenczébe utaztak. Velenczébe is elüldözé Kázmért boszuja, hol végre rá is talált Arnold grófnőre; de Arthur nem vala ott... őt kicsapongásai s gorombaságai miatt a grófnő házá-tól elkergeté, s ugy mondá, hogy Erdélybe tért vissza.

VI.

Ujra kelt a tavasz, vagyis a természet kezdett kivetkezni téli burkonyából. A bérczi avarok fölött már fiatal fűszálak ingadoztak a szellők után, s a rétek sárga virágai csoportosan hirdették az ujuló tavaszt. De még komor volt a természet, még messze valának a májusi szép napok, midőn megzendül bérczein a madársereg, s a hold melán figyel a fölszabadult bérczpatakok zengésére. Sötét és ködös éjszakák valának, de szebb napok reményével, képezvén a jó szívűek életét, kiknek balsorsuk után végre is föl kell derülnie a boldogabb napoknak. Szerencsés természet! melynek ha egy tavasza elenyészik, uj virágzik fel nyomára; melynek ha rózsái lehullnak, ujak nyilnak utána. Hol van a mi életünk uj tavasza, elvirult ifju napjaink után? Sováron néz sejdítő lelkünk a menyország felé, honnan a hit édes reményeivel mosolyg ránk szebb életünk... ott talán örök tavasz vár ránk! Oh de ez életben csak egyszer nyilik tavaszunk, ifjukorunk virágit csak egyszer fejlenek. Szerencsés, ki e legszebb kornak hőlesen használja édes örömeit; szerencsés, ki lelkében ugy fejté ki életkora virágait, hogy ha ifju napjai rózsaszirmokként lehullnak, a hit és szeretet ért magvait hagyják magok után, melyekből isten szebb világában, ujra felvirágozhasék majd erkölcsi dicsőbb élete!

* * *

Mint féregölt virág oly kiélt arczokkal áll egy ifju, a kártyaasztal körül hemzsegő tömeg mögött, Kolozsvár egyik kávéházában. Ha ismeritek életkorát, ki alig haladta túl a huszonnégy évet, el fogtok bámulni béesett szemein, elkomorult arczán, s öszülő haján; s ha ismerétek az alig néhány hó előtt még fényelgő, pazar, s csinos öltözetű Rónay Arthurt, el fogtok bámulni ronda burkonyán. Egy elviselt rosz kalap volt fején, minőt néhány hó előtt apródja sem viselt volna. Egy durva karbonál fődé s takaró el rongyollott alsó öltönyét, s azt csizmája szárába huzott fakó színű nadrág egészíté ki. Arca szerfölött bús vala, ugy látszék, szégyelte itt régi czimborái közt mulatni — de a vaskénytelenség kergette ide. Végre egy fiatal ember figyelmét vonta Arthur magára, kibén azonnal Bertha orvosára ismerünk.

— Ön itt? — szolítá meg. — Alig ismerém meg. Mit keres ön? mikor jött a fővárosba?

— E perczben érkeztem. Mit tud ön nőmről?

— S nem hallá halálát?

— Meghalt ő is? — szolt Arthur, s szemén a végső kétségbeesés örült fénye tűnt föl. — Szerencsés Bertha!... Rég hunyt el szegény?

— Eltávozta után negyvennyolcz órával.

— És hol lelem föl porait?

— E kérdésre nem tudok felelni. De mit rejteget ön köpenye alatt?

— Egy pár szurony — szolt hangosan Arthur — kedvtelésemm a bajvívás. Ifjak! ki jön velem fegyverjátékra? Egy tallért, egy tallért, s az nyerje el, ki előbb szúr.

— Halljuk! halljuk! — kiálta a kártyaasztal melől egy ifju gróf, ki híres bajvívó vala.

Arthur ismétlé szavait.

— A tallerra egy arany — szolt a gróf — vivjunk, tegye ön ki tallérát.

— Tegye ki csak ön, majd én sem késem, ha szükség lesz.

— Ön keresetmódja gyönyörködtet — szolt a gróf — a menyinyiben ujdonság és eredeti.

Verekedni kezdének.

— Ön győzött — szolt a gróf — vigye aranyom, akár fogadjunk újból, s tölem három arany vagy semmi.

— Legyen! — szolt Arthur — s újra vívtak, de ekkor a gróf győzött.

— Ujra! — szolt Arthur.

— A bankot most nem hagyhatom. Majd máskor.

— Orvos ur! — szolt Arthur külön fogva az orvost — megöl az éhhalál, nem kölcsönözhetne ön néhány huszast, vagy mondjon valami keresetmódot.

— Megmondám, hogy ide jut ön.

— Ne leczkézzen, azzal nem lakom jól. A gúny a nyomorultra nézve gorombaság, s én ingerült vagyok....ha nem tud vigaszt nyújtani, fordítson ön hátat.

— Egy jó vállalatot ajánlok. Ön mondá hajdan, hogy ásott ki halottakat. Most jöjjön — de titkon, titkon — egy elhunyt nő kellene bonczkésünkre....tiz arany a jutalom!

— Kezet ide! — szolt Arthur. — Mondja ön, hol van a legujabb sir?

— Kissé kényes helytt.

— Mondja ön; előttem semmi sem kényes.

— De szent hely; s tisztelet a szent helyeknek!

— Elöttem semmi sincs szent.

— Ön tehát most is a régi — tehát tudja itt a közeli egyház sirboltját?

— A minoritákét... no ez jó kézgyben van!

— Azon sirboltban, az uttól a harmadik üregben van egy alkalmas halott. De miként juthat oda?

— Nem hallja zsebemben a tolvajkulcsok zörejét; azok hoztak haza engem Velenczéből, ha bár ily rondán is. De becsületszavát, hogy a halottért kifizeti a tiz aranyat.

— Becsületszavam! — szolt az orvos.

— Most felpénzül adasson ennem, mert az éhség elvette erőmet.

— Rendelkezzék ön, én fizetem.

— Éjféli tizenkét órakor legyen ön ébren. Hol van szállása?

— A régi helytt.

— Uri test az, nemde? — szolt Arthur — ékszereket is kapunk. Ah, minő kedvem van e vállalatra. Életök az uraknak kéj és nyugalom... egy égre kiáltó gúnyja a szegény nyomorultaknak; még sirágyokat is a szent egyházak alá vetik, hogy az egyenlőség világában is fényívet nyerjenek bűnös poraiknak. Hol nyughatik szegény Bertha! tán még egy koporsó sem jutott szép tetemének! — Oh ki oly jó vala, s kit én oly semmivé tettem, hol nyugszik ő? Tán mint utolsó koldust az utcza szélyéről irgalomból temették el!!...

— Uram — szolt az orvos — ily érzelmek után félek, hogy vállalatának ura nem leend.

— Bolond ön! — nem tudja, hogy az ördögnek is lehetnek sebei, mik fájnak. Legyen ön ébren; tizenkét órakor ön elébe csapom azon fényes testet, ki fénynyel vagy tekintélylyel kereste czifra nyugalmat, mit megháborítani igen nagy gyönyörem leend.

E szavak után az orvos csak hamar távozik. Arthur is vacsorált, s elindult a szükséges előkészületek megtételére.

Éjfél tájatt, midőn az utra nyíló ablakok világa kialudt, s a várost világító utczalámpák a végsőt pislogák, Arthur is megindult rémes vállalatában.

Borzasztó sötét volt. Arthur az egyház ajtaja előtt állta, s elleste míg az éji örök egy része végig kopogott a kövezeten. Ekkor neki fogott embertelen vállalatának, s csakhamar a sirbolt sötét ürét világítá fel lámpája rémes világa. Elkezdé most bontani a harmadik üreg vékony homlokfalát, mécsét és pár pisztolyát egy kődarabra helyheztetvén.

A sirüreg csak hamar bontva lőn, s a koporsót nagy erőfeszítéssel vonta ki üregéből a halotrabló.

Előtte állta már a fényes diófa koporsó, gazdag, selyem foszlányok nyultak ki födele alól: külső jelei egy ott nyugvó fényes halottnak. Zsebkést vett most elé Arthur, s kibontá a lezáró csavarokat. Minden megvolt, csak a födelet kelle emelni, midőn távolról gyöngé nesz vonta magára a rabló figyelmét, mintha lábak kopogását hallotta volna.

— Gyáva révedezés! — szóla végre — még most is elborzadok, még most is agyrémeket teremtek, pedig volt-é valaha valami szent előttem, még könnyelmű boldog sorsomban is? és most mi rémitheti a kétségbeesettet?

E szavak után fölbontá a koporsó födelét, s a koporsó mellé boritá. Elévette lámpáját, világánál megvilágositandó a halott ékszereit. Egy fényesen öltözött szép hölgyet látta ott feküdni; de a mint a hófehér arczokra pillanta, lábai ingadozni kezdenek, keblén egy soha nem érzett borzalom futá át... s arczai görcsösen vonaglának.

— Bertha! — kiálta kétségbeesetten — megboszultak hamvaidd! E szavainál hátra tántorodék, s e perczben erős kezeztől ragadtaték meg.

— Templomrabló! templomrabló! — hangzék körülte.

— Ragadjátok meg jól, s törvény kezébe a templom-fertőztetővel, hogy majd rettentő büntetése példája legyen másoknak : miként kell tisztelni a szent helyeket — szolt egy fiatal férfi a nép közül, kibén Arthur az orvost ismeré meg.

— Ocsmány teremtmény ! — riada rá Arthur — mi ösztönzött ily rettentő boszura ? Bocsássatok — szolt a néphez, s kivergődve kezökből, a kőromra helyezett pisztolyt eléragadta. Az orvosnak irányzá azt, de hirtelen megragadtatván, hogy egy rettentőbb büntetéstől szabaduljon, saját homlokának szegzé. A pisztoly eldőrdült, s a nyomorult a szerencsétlen martalék koporsója mellé hullott.

Az orvos irt Kázmérnak, hogy Rónayt tovább ne üldözze...mert ő életéhez méltó büntetéssel bosszulá meg.

KOLOSTOR ÉS HÁREM TITKA.

B. KEMÉNY ZSIGMONDTÓL.

I.

Magas szirt homlokán fekszik
A zárdavár Compostella ;
Ablakánál ül napestig
A legszebb lány Arabella.

Zöld rónára, dús vidékre
Néz le az ősz Compostella ;
Zord jelenről mult öröme
Viszsaandalg Arabella.

Egy lovag megy, más lovag jön,
Mindig népes Compostella ;
Mátkája még a szent földön,
S könyez érte Arabella.

Hű szivekhez fűzi rendre
Növelvényit Compostella ;
Sok leány ment esküvőre...
Lesz-é boldog Arabella ?

II.

Háremének ablakából
Néz le a szép szultána :
Kék szemében kéjek ege,
Keble hő vágyak hona.
S arczára egy édes érzés
Mondhatatlan bájt vona.

A föllegek ezüstélén
Járt a méla fényű hold :
Szög hajára fátyla gördült,
Arcza félig fődve volt ;
S udvarának ködárnyira
Tünde képeket rajzolt.

Mily halott-csönd! Semmi szellő,
Fű a fűhöz alig ér,
A szomorfűz fürte nyugszik,
Nem reng a karcsu babér,
S a kerti tó félvilágu,
Síma, néma ezüstitér.

Mily kies csönd! Semmi rosz jel:
Út és ösvény nesztelen,
Alszik a mély féltékenység,
A gyanu nem áll lesen;
A légben dzsin nem süvölt át,
Rém nem ül a föllegen.

S háremének ablakában
Áll a szép cserkesz nő még,
Kézelére egy gyaur-rab
Aggó kéjjel vára rég. —
És e kéz int...Menynyi titkot
Lát, s főd el a tavasz-ég!!

III.

Sok ima és sok karének
Zengője lön Compostella;
Mig az emlék hangszerének
Bánathúrja Arabella.

Ereklyét nyert, s oltárkincset
A szent harczból Compostella;
Kedvese hord rabbilincset,
S érte kinsúlyt Arabella.

Frigy kötteték. Keresztjárást
Már nem hirdet Compostella;
A reménynek nyit-é szállást
Zárt szívében Arabella?

Kik mór börtönből megtérnek
Búcsuhelyök Compostella;
Egy nem jön még ... Évek telnek ...
Zárdanő már Arabella.

A boldog szűz szent innepén
 Nagy misét tart Compostella;
 Hideg keresztel hű keblén
 Sirba hervadt Arabella!

III.

Szólt inn is az kártyák
 Némelyen lón Compostella;
 Míg az enyélk lazaszék
 Hőváltás Arabella.

Érkeztél nyert, a szentinnepén
 A szent hárszól Compostella;
 Kétségbe hordt eszélés
 S ént kinnlét Arabella.

Függő költés, Keresztjártat
 Míg nem hirtet Compostella;
 A reménynek nyit-e szállhat
 Nét ezekben Arabella?

És a szent hárszól megénekel
 Hőváltás Compostella;
 Míg nem jön meg... Értel telnek...
 Némelyen meg Arabella.

IV.

Ezüsthold süt a háremre :
 A szultána ablakán
 Rezgő csillagfény terül szét,
 Mint a futó borostyán.
 Szebb láthatárt, tisztább eget
 Az éj nem termett talán.
 De a búlbúl ¹⁾ mintha sejtne,
 Bús szerelmi dalra kel,
 Rózsabokorból remegve,
 Fölsohajt a kis lebel,
 S ajka félve, sűgva vált szót
 Egy szomorfűz fűrtivel.
 Mi a kertben szellőnesz volt,
 Moraj lön a tengeren.
 Zúg a hab, a viz szőnyege
 Lejt, dagad, száll szüntelen.

¹⁾ csalogány.

Szirt fölött szent Elma tüze,
A vészhihnök, megjelen.

Még egy óra. Vihar bömböl!
Mit se tesz, közel a czél,
A hajó megy, küzd a mátróz
Kormányánál, evezőknél.
Mélyen alatt tömlő hever...
Ah! e tömlő mozog, s él!

És a siram, melyet hallat,
Tartalma belsőjének,
Oly rendítő, oly zöngelmes,
Mint ajkiról egy ének
Éden bezárt ajtajánál
A kitagadt Perinek.

„Föl e tömlőt!“ — szólta egy mátróz. —
Ah, átlátszó e szövet!
És a föllegekbe sodrott
Hold rá futó sugárt vet,
S körvonalit sejtnei hagyá
A földön legszebb termet.

Oh ha, mint rég, tündért látna
S nemtőket a víz színe,
E tömlőnek esdő terhe
Legszebb habléány lenne.

S gyöngytárát mind neki adná
A tengerek istene.

Hiu álmak, kába remény!

Halál a tenger hona.

Nincs védő kar. A tömlő hull.

Vad moraj kel utána.

S mert hűtlen volt, — szokás szerint —

Habba fúlt a szultána.

V.

Mig társival, vig lakomán

Öszszeüté poharát

„Egy kalandor — szólt Rodrigo —

Sok csodákon megyen át.“

„Halljuk, mily csodákról beszél

Rodrigo, a borbarát.“

„Keleten egy szívviszonyból

Ép bőrrrel menekültem;

Hazámban egy zárdaszűznek

Szive repedt érettem.

S mi legfurcsább, de nem csoda,

Féltékeny férjjé lettém.“

* * *

Mily dicső, hogy néma a sir!

Mekkorát sohajtana

E szavakra Arabella,

S Zelmira, a szultána!

ERDÉLYORSZÁGHOZ.

LISZNYAY KÁLMÁNTÓL.

Erdély, te szép fejedelmi mátká vagy,
Magyarország szerelmes beléd;
Lángvonzalmát, reményét, vágyait,
Mint szellemkart terjeszti feléd.

A költő, mint kérő zeng előtted:
Lantját a honnemző hangolá;
Magyarország, hidd, derék legény,
Ily menyaszszony méltó csak reá!...

Nyílt keblem az alföld rónasága...
Jer keblemre, édes angyalom!
Könycseppen, mely érted foly, a Duna;
Kárpát téged ölelő karom.

A jog oltárán lesz esküvésünk,
A nemzet üdvére esküszünk;
A haladás lobogója alatt
Minden szép- s jót ki kell küzdenünk.

S gyarapulván tetteben és erőben,
 S terjedvén az egység szelleme;
 Nagy célokért küzdő nemzetünket
 Megáldja a népek istene.

S hogyha ránk sujt a sors menyinykövével,
 Minden csapást jobban elvisel
 Az egyesülés szent erejében
 Öszszeolvadt nagy nemzetkebel.

A szabadság legyen jeggyűrünk;
 Legdrágább kő benne: az erény;
 A dicsőség menyaszszonykoszorúd,
 Mely nyilni fog mindkettőnk fején.

Jer keblemre vágyaim bálványá!
 Tiéd e föld, e gazdag virány,
 Örömem, bűm, vérem, lelkem, szívem
 Tiéd kincsem, tiéd koronám. —

Örök lángokban égő vágy között
 Így szól hozzád a hív vőlegény;
 Reménye, mint bűbájos szivárvány,
 Tündöklik fel hős tekintetén.

S im én látom, mint pirul el orcád
 A szerelem égő lángitól;

Szép hazák! ti szeretitek egymást,
Szeretitek mondhatatlanul.

Ah! mikor lesz hát a nagy menyegző?
Vigan ifjak, buzdítsátok egymást!
Tokaj bércze lesz a billikom,
Szent habjával isztok áldomást.

Nászi ének a költők zenéje,
Mely megzengi e nagy ünnepet!
És te, isten! addig is mosolygj ránk,
S áld meg e két rokonnemzetet!

ISTEN CSODÁJA.

PETŐFI SÁNDORTÓL.

A meddig a történet csillaga
Röpíti a multakba súgarát,
A szem saját kezünkben mindenütt
Saját szívünkre czélzó gyilkot lát.
S ez öngyilkos kéz hányszor szálla ránk!
Isten csodája, hogy még áll hazánk.

Igy hordozunk sok százados sebet,
Keblünk soha be nem gyógyulhatott,
Mérget kellett mindenkor innia,
Ki sebeinkre önte balzsamot.
Valami rosz szellemtől származánk.
Isten csodája, hogy még áll hazánk.

És martuk egymást szennyyes konczokért,
Mint a szeméten a silány ebek,
S azt vettük észre csak, hogy ez alatt
Az oroszlánok itt termettenek;
Jött a tatár, jött a török reánk.
Isten csodája, hogy még áll hazánk.

Ott foly Sajó!... oly görbén kanyarog,
 Mint ember, a ki görcsben haldokol;
 Ott haldokoltunk, vérünk ott szivá
 Az óriási nadály, a mogul,
 S holt testeinket fölfalá a láng.
 Isten csodája, hogy még áll hazánk.

S ott van Mohács!... ott nyomta a kiralyt
 Sárkoporsóba pánczéla s lova,
 S készült számunkra a ledölt király
 Kardjából a rettentő zabola,
 Melytől még most is ég és vérzik szánk!
 Isten csodája, hogy még áll hazánk.

Mi lesz belőlünk? ... ezt én kérdezem,
 De mily kevesen gondolnak vele!
 Oh nemzetem, magyar nép, éltedet
 Mindig csak a jó sorsra bizod-e?
 Ne csak istenben bizzunk, mint bizánk —
 Emberségünkben álljon fen hazánk!

NÉPÉLETBŐL.

BEREZ KÁROLYTÓL.

Az elnyomott nép olykor felriad:
„Miért nekünk, miért ez úri had,
Nyakunkra növe, mint hitvány ebet
Sok század óta pórázon vezet,
S míg, mint barom, nyögünk korbács alatt,
E czifra nép addig vigan mulat:
Aranykehelyből iszsa csöppjeit,
S felejtí kün a nép küzdelmeit.
S ha kénye tartja, vérünk ontja ki —
Mert ők sorsunknak földi isteni.

Hol van megírva ily rút szolgaság?
Hol embertársra ember lába hág,
Hol durva önkény szab határokat,
Hol ész helyett kényur az indulat?
Nincs-é fajunknak önnön-istene,
Ki szent ügyünkért híven küzdene?
S villámival, mint a felhős eget,
Megtisztitná az emberéletet.

Csodákra számot mi nem tarthatunk,
 De szent ügyünkért küzdni akarunk.
 Rosz számolat volt, büszke zsarnokok,
 Hogy szellemünk majd sirba szállni fog:
 Vakságnak éje még nem síri éj,
 Az égi szikra a porban is él;
 S míg a pórembert rabbá teheted:
 A gondolat föltámad ellened;
 Hatalma nagy, és terjed szerteszt,
 Fölrázza ez a kornak szellemét,
 S mint egykoron, tűzoszlop képiben,
 Népét vezetni isten lesz jelen.“

Így dörg a nép, miként távol vihar,
 Mely keblében villámokat takar;
 Szemökben némán boszuszikra kel,
 Mely szívet szurna metsző élivel.
 Ki a magasba rakja fészkeiket,
 Hallgassa meg a kor intéseit;
 Hallgassa meg testvére panaszát,
 És adja meg öröklött szent jogát:
 Oszlassa szét vaksága éjjelét,
 S bilincseit kezével törje szét.
 Megjő a vész, mely távol fenyeget,
 S a szem villáma éles tör lehet.
 Míg a vihar csak távolban lebeg,
 Van még idő — s addig — siessetek!

PÁLYASZÓK.

PAP ENDRÉTŐL.

Lesz fiam, én fogom őt egy szóra tanítani: a k a r m i :
Birtokul e kis szó a fierőnek elég.

Lesz lánykám, te tanítsd, anya, őt más szóra :
l e m o n d n i ;

Drágább lesz kincsnél öneki e tudomány.

A SORSHOZ.

RISKÓTÓL.

A ki nekem gyakran legszebb öröimbe epét től,
Gyáva panasz nélkül, sors keze ! áldalak én.
Mert keserű kelyhed fenekén gyöngyökre találtam :
A költészet örök gyöngyei voltak azok.

EGY KASTÉLY TÖRTÉNETE.

MÁRTONFFY IGNÁCZTÓL.

I.

A BÖRTÖN.

— A hajnal hasad, s még ágyadon nyujtózol? — csengett barátom hangja egy kora reggelen, ki vadászilag fölkészülve nyitotta fel ajtómat.

— S miért ne? — kérdém alig józanulva szendregésemből.

— Feledéd, hogy a vármegye nagy vadászatot rendezend, s új táblabiráknak úgy illik, hogy ez alkalommal magukért derekason kitegyenek.

A vadászatnak nem levén szenvedélyes barátja, könnyen feledhetém a véres háborut, mit nemes vármegyénk a védtelen vadak ellen indítand... Néhány percz alatt rozsdás lazarinom vállamon nyugovék, s merengve lovagoltam az elménczkedő megyei rendek közt. Végre kimutatták állásomat.

Az ember legtöbbnyire saját körülményeinek rabja. Újból igazolva érzém, midőn ujonez táblabiró létemre nem kivántam elmaradásommal gúnyos megjegyzésekre alkalmat nyújtani.

A kies Erdély azon táján valánk, hol nem éppen vadszerű erdők árnyas lugosait gyakran regényes csoportozatu falvak sima rónái váltják fel. Egy jártabb erdei ut mellett voltam kiállítva. Csak hamar

feledém véres szerepemet, s vágyaim irányában indultam, melyek északtüként regényes tájak fölé vonszanak, ellenállhatlanul.

A hajtók rémes ujjongatása és az erdei márdárdal — mint enyésző álm kellemes emléke — zengett a távolból, midőn egy zöld tér nyílt föl előttem, meglepő csinosságú falujával, mely a körülte tarkáló virányok közé mintegy himezve látszott. Emeltebb helyen egy kastély komor falai sötételek, miként a derült égre feluszó föllegtorlatok. Háttérben erdők zöld homálya borongott.

A vármegyében ujoncz valék, azért tájaival sem voltam eléggé ismeretes. E romlásnak indult kastély sötét bástyáival fölhangolta ujságvágyomat. Kérdezősködéseimre a falu lelkészéhez, egy tiszteletes aggastyánhoz, utalának, ki szíves volt a kastélyra vonatkozólag e történetet elbeszélni.

E kastély nem volt mindig lakatlan. Pár évtized előtt borzalmas események színhelye lőn, melyek végromlását idézték elé. A történetekből, uram, felvilágosítást nyerend. Híven adom át azokat, miként egyházunk szekrényében szóról szóra följegyezve őrizzük.

Nádory grófi család végsarja volt ur e falu fölött. Ez időszakra vérző szívvel kell visszaemlékezni. Csöndes falunk magánya háborítlanul maradt kül-ellen zajgásaitól, de jött egy más, határunk áldásait vad szenvedélyének — nőinket, gyermekeinket vétkes indulatának vive áldozatul. — Ez ellenséges zsarnok földesurunk volt.

Egy viharos nyári napot csöndes éj követett. Komolyan emelkedett a kastély, bástyáit magasba

emelve, e falu fölött, mely fénytelen és hallgatag volt, mint szegények kunyhója késő éjszakán. E szelid vidéken, e perczen minden élet, minden öröm kihaltak tetszett, csak az öregbe vonítottak néha rémesen. A kastély ablakai sötétek voltak, mint bűnös gondolatai, csak a nyugati bástya ablakain csillámpolt némi fény.

A toronyóra tizenkettőt kong, s a fény mindig csillámpolt a bástyaablakon. A falu lakói, a gróf különczködéseibez szokva, figyelem nélkül hagyták e különben sem rendkívüli eseményt.

E bástyasobában időzött a gróf, egy levél tartalmán sötéten elmerengve. Előtte komornyikja állott, hideg, kegyetlen arczczal — mintha mondaná: tőröm szeszélyeidet, mert földerülend egykor a vigasztalás napja is!...

— Nem emlékszel, Ambrus — kérdé a gróf — az időre, melyben Emil katonává lön?

— Nem sokkal azelőtt, hogy grófnőnk a titkos börtön...

— Csak az időt, Ambrus — szakasztá félbe a gróf.

— Másfél év előtt.

— Ezredes barátom csakugyan emberül beváltá szavát. Fiam év óta visel arany rojtot — mondá a gróf.

— Hahaha! — nevetett Ambrus, keserü gúnynyal. — Hat évig szolgáltam a nélkül, hogy ismert volna ezredesem...

— Mi ez? — dörgött szolgáljára a gróf irtóztatóan.

— Semmi, uram! csak egy kis visszaemlékezés számos sebhelyemre...

— Istenemre! egyetlen lélek vagy, ki iszonyu titkaimat tudod. Ovakodj, ne hogy szaporitnom kelljen érdemeimet a — kárhozatra.

— Már minden elmúlt, s ujból néma és vak eszköz vagyok — szolt Ambrus alsó ajkába harapva.

— Igy tetszel nekem, Ambrus, így! Mire neked zúgolódni körömben? Titkaiban avatott, mi több — részvényes vagy. Ismered a tört, mely keblemből az erkölcs világát kioltá; kezeid között is forgott az. Fekete naplóm lapjain nevem után sötédlik a tied is... Te hü bajtárs valál!... A lépcsőket, melyek kegyetlen börtönömig vezetnek, kivüled ki sem ismeri... és te zúgolódsz körömben?

— A tört, a naplót, a börtönt könnyen felejteni nem fogom. Szolgád hűségére számithatsz — monda Ambrus sötéten.

— Magam fogom intézni az éj eseményeit — szolt a gróf, jelt adva a távozásra. Ambrus megfordult, s a gróf maga maradt.

A szobának egy perczig borzalmas jelenete lön. A mécs, mely egy éji lámpa ezüst szelenczéjéből gyöngén pislogott, föllobbant, halvány világot vetve a gróf sötét arczaira. A muló mécslobnál rémesen tünedeztek föl egyes butorai a rejtélyes szobának.

Fekete gondolatok látszának a gróft néhány perczig lekötni. Majd fölemelkedett karszékéről, köpenyt vetett vállára, s egy éji lámpa kíséretében a szoba falának rejtajtóján eltűnt.

Sötét folyosóra lépett, s a penészes boltívek rémesen zúgták vissza elhaladó lépteit, míg balra csigalépcsőkre ért. Még egy sötét folyosó s meredek lépcsők, s végre kulcsa zárban kezdett zörgeni. Az ajtó felnyilt, s nyirkos, szűk börtön tárult elébe. Falai nedvesek és hidegek voltak, mint a zsarnok keble, ki e börtönt gonosz czéljaira használta. Keskeny deszkára kevés rothadt szalma volt vetve, hogy a rabnő, ki béesett arczaival halál angyalához hasonlított, nyugalmat lelhessen rajta.

— Itt vagy, kegyetlen! — nyögött egy beteg női hang.

— Ne aggódj, úgy lehet nem sokszor zavarlak.

— Talán? — kérde a nő fénylő arczczal, félig fölemelkedve fektéből. — Vége leend? — Oh mond e vigasztaló szókat, s nyujtsd a halált. Menynyire kedves volt egykor érted az élet, anynyira ohajtom most tőled a halált. Te kegyetlen vagy, feledéd multadat!...

— S mire kellene emlékezniem? — kérde a gróf hidegen.

— A napokra, melyekben ártatlan hölgy boldogságát játszodtad el. Nem emlékszel többé, midőn a deli ifju körülhálózta mézszavaival a kába leányt, ki látott és hitt. Az ifju irtózatosan megcsalta a leányt.... Leányomat elhagyám, kit nevétől rablál meg, eljöttem visszakövetelni multam szebb napjait. Esengő szóm nem hatott kebledig. A gróf ur börtönbe csukta a nőt, kinek karjain egykor a menynyel boldogságot nem cserélt... és elfeledett mindent, megtagadott mindent... Egy hoszu éve már hogy a napot feljöni nem látom. Élve temettél e sirba, ki neked élvet, gyönyört adék.... Nyujtsd törödet, s halva tarts itt századokig, csak utolsó kérelmem teljesítsd!

— S mi volna az? — kérde a gróf öszszetett karokkal, megindulás nélkül tekintve az alélt nőre, kinek beszéde fölemészte erejét, s lankadva bocsátkozott szalmájára.

— Keresd föl leányomat — mondá tulvilági hangon — ha nem esett eddig bánatának áldozatul. Add vissza nevét, mely őt isten és ember előtt illeti. Hogy ki vagy tagadd el, mert atyagyülölő lenne.

— Aszszonyom, hagyjuk a multat. Oh az csak tűnő kép volt, melyet fiatal vérünk játszott az ifju és leány elébe... Most, aszszonyom, e kastély ura hidegebben gondolkozik.

— Ah nyomoru! — kiálta a nő, erejét öszszeszedve —

megvénültél a kegyetlenségben. Ha nem vagyok többé ifju, le kell-é vetkezned az irgalom nemes érzetét? s ha többé kaczer nem lehetek, meg kell-é tagadnod, mit egy nő, a haldokló anya könyörög tőled, kivel egykor keblének gyönyörén osztozál?...

— Aszszony! hallgass egyönyörrel, — tört ki a gróf — ne rántsd vissza karomat a gyiloktól, melylyel rövidíteni akarom szenvedéseidet, ugy is remegni érzem azt.

— Szegény valék — panaszlá a nő, s fájdalom gyöngyei remegtek megtört szemében. — Tiszta kebel vala minden gazdagságom. Neked áldoztam, mert szerettelek. Boldog napokra számíték, s te elhagytál, mint vándor madár, mely szárnyra kél, ha mulni kezd a nyár. Neked örök tavaszod vala, mig kinaim zord tele soha ki nem derült... Elszaggatám keblemről a leányt, a kedves ereklyét, mit emlékedül birék, s eljövék, hogy csókoljam lábaidnál a port, s meghaljak. Egész évi szabadságomat elvevéd, s nem adád érte lánykám csak egy soháját, vagy bár egy kedves hirt róla. Mindenemet elvevéd, mit sem adtál érte, mint kint, hoszas fájdalmat, kétségbeesést... S lásd, nemes gróf, ha a végzés hatalmamba játszaná sorsodat, nem tudhatnám magam megboszulni... A nő itt egészen főlegyenesedett, a grófhöz közeledék, s lábainál özszeomlott.

A gróf nyughelyére segítette a nőt, s ellenállhatlan tisztelettel emelte rá szemeit.

— Julia! — szólt oly hangon, mely eddig nem vala sajátja — kívánatid teljesülnek, csak add vissza e kebel nyugalalmát.

— És most is gúnyolhatsz?! — szólt keserűen a nő. — Hiszen rabnőd vagyok!

— Megpiritasz önmagam előtt. Én büntudatomnak vagyok rahja, s csak a jövő életben van a szabadulás.

Tagadd meg nevedet, enyémet feledd el, s feledd mi rám emlékeztetne. Így megtudok bocsátani neked. Hiszen e kastély urának születtem, s nincs erőm leányodnak nevet, rangot adni.... El kell ismerned e kebel hiúságát, mely aláztatást nem ismer, nem tür.... Azért félre örült gondolatiddal.... különben rettentő tudok lenni... szólt a gróf, tört villogtatva elé köpenye alól.

— Halált a nőnek, csak leányodnak életet! — esengett, özszekulcsolt kezeit hozzá emelve.

— Nem, Julia, nem értettél meg engem — s törét újból elrejté. Élet az anyának, s pártfogás leányának, csak minden feledve legyen....

— Az nem lehet. Leányom bizalma bennem élt. Kijátszani nem fogom. Kettő közül kell választanom. Ölj meg, vagy leányom nevét add vissza.

— A kettő közül egyik lehetséges! — dörgött a gróf hideg czélzással.

— Mindent megtagadsz, s még sem mondom, hogy irgalmatlan vagy. Hiszek az emberi kebelben, tetteid nem fogják meghazudolni azt... hiszen atyja vagy egy fiunak, kié életed, kié mindened.

— Aszszony! — szólt indulattal a gróf — kellemlen hurt akarsz érinteni... Kivánj pénzt, adok menynyivel lányodat boldoggá teheted, s balgaságainkról mint a sír hallgatandasz.

A nő elébb égre emelte szemeit, azután fájdalommal kulcsolta keblére jobbját, mintha szétrepedni érzéné.

— Gyalázat rád — tört ki határozott lemondással — ki pénzzel megvásárolhatónak véled, mi nőnek legdrágább.... Nyomorult! hived, hogy filléreiddel elnémíthatod az igazságos követelést, melyet kirabolt aszszony kékült ajkai zúgnak siket füleidbe? Oh nem! te csalatkoztál. Kinek szenvedései szivben verének

gyököt, mélyet, és fájdalmast, mint nekem, — nem fogják ámulatba hozni pénzes ígéreteid. Mindent elköveztél, hogy törbe ejts. Czélt értél, de hogy másodszer ültess vétket keblembe, ne reméld. A szenvedés szilárddá tőn. Tűrök, mert érzem, e küzdelem siettetni fogja a végperczet, mit kegyetlenül megtagadál... Hagyj el örökre!

— Még egyszer, úgy lehet, látni foglak utoljára.
— A börtön ajtója rémesen csapódott kilincskébe, s a nő iszonyu fájdalommal rogyott szalmájára.

II.

APA ÉS GYERMEKE.

Gróf Nádory nagy uri, divatos növelésnek szörnye volt. Az időelőtti szabadság, melyre a tapasztalatlan ifju első szellemi fejlődése bizva volt, lelkében az erkölcs fakadó bimbóit eltorvasztá, mint kora tavasz égető melege a gyöngé sarjat. Napok multával bűnös önkényenyé ment át, míg szülői elhunytá után korlátlan szenvedély ömölt el a gróf lelkületén, minden jó iránti hajlamát végkép megfojtva. Élettavasára a lelki állapot kora őszt vala hozandó, s válni nem birva e kor gyönyöreitől, szelid nőt hozott oldala mellé. Vad szenvedélye még sem nyugodt meg kellemes neje boldogításában, vágyai a jogosság határait tulszárnyalták... A grófnő erkölcs- és irgalomnak jeles példánya volt. Férje nem birta megérteni lelkének nemes sugallatát. Grófnők — e falu nemtője — mint hervadó virág hullatá életrozsáit, míg egy titokteljes éj után, sir ölébe hanyatlott, lelkének szelid vonásait egyetlen figyermekében hagyván örökül. A gróf ez éj óta örültségig sülyedt vétkes hajlamába. Így láttuk, ellenében a rabnőnek, kit ártatlan éveiben csak hamar a grófnő halála után megcsala, ármányaival küzdeni, az erkölcs azon kevés maradványa ellenében, melyet a nő keble rejtekében megőrzött.

Másnap, a börtöni éj után, bástyaszobájában látjuk megint a grófot; neje halála óta e szoba

csönde volt érzelmeivel leginkább őszhangzó. Két ablaknyíláson nyert a szoba világitást, s azokon leomló zöld függönyök csak gyöngén engedték át-szűrődni a nap arany sugarait. Egy ily nyílás alatt állott a gróf asztala. Régi iratok, néhány darab könyv, csontváz, rövid zsebpisztoly, pár gyilok valának rajta rendetlenül elszórva. Az asztal közelében régi bársony-karosszék nyugovék, őseink keleties kényelmére hagyva emlékezni. A fal hoszán körbe szaladva, becses régi fegyverek csüngtek, s vadászathoz tartozó minden készülék legapróbb részletekig. Csak egyik fal volt meztelen, melynek meszeletlen területén a kandi vizsgáló hoszas szemle után ajtószerű nyílást vehetett ki, de a mely oly tökéletesen megfeküdte rámaít, hogy avatatlan előtt legkisebb figyelmet sem gerjeszthetett.

Sötéten merengve ült a gróf székében. Pillant-sunk keblébe, hogy megismerkedhessünk komor gondolataival.

— Életem érzékeny játék! — gondolá a gróf végig pillantva multjának jelenéseit — s bár a végzés igazgató szerepet ada számomra, istenemre! első hőst kell játszanom. — Az asztalon heverő gyilkot kezébe vette.

— Mily nehezen válik el rémes büntudatom e hitvány aczéltól! — gondolta a gróf hideg borzalom futva át valóján. — Mily borzasztó éj vala az!... Félre rémképek! A jövő éj szinte hasonló leend. Miért hagynám a nyomorultat hoszason kinlódni?!... Követeléseiről nem mond le.... Nevemet bé nem szenynezendem... Egy harmadiknak kell tehát történni, hogy dolgaink valaha kiegyenlítve legyenek...

Zörgés zavarta meg a grófot, s alig volt ideje a gyilkot egy könyv alá rejteni. Ambrus bizalmas lassúsággal lépett bé.

— Éppen jókor — szólta a gróf zavartan.

— Számíthatsz hűségemre.

— Ambrus! az éjen nem volna-e kedved egy tréfára?

— Veled, nemes gróf? Minden ohajtásom az — czélza Ambrus élesen.

— Ismered a titkos lépcsőket? — kérde a gróf.

— A titkos börtönig, hol e kastély szelid aszszonya néhány havig szenvedett, mig... Istenemre! önkénytelen tanuja valék vétkes akarotodnak!...

— Mint látom, ismered e börtönt — mondá a gróf czélzással, fogait csikorgatva — de nem bánom, ha jobban is megismered.

— Hogyan, uram? — kérde a szolga indulattal, elérte ura szavait.

— Uj titkom részessévé kell téged tennem, mert ismerem hűségedet — szólta kiegyenlítőleg. — Egy nő él ma is e börtönben. Éve már, hogy ott van, s valóban terhemre kezd válni nyöszörgő hangja. A lélek örök lakóul látszik hitvány testéhez szegődni, s még több évig kiozhatna pityergésével...

— Nos uram? — kérde Ambrus irtózáttal tekintve urára.

— E gyilok is járt kezében — felelt a gróf, elévéve a tört... Az utat ismered...

— Igen, igen! S most mit kellend tennem?

— A börtön fenekén titkos ajtó van. E kulcs felbirja nyitni závarját. Kertre értek ott. A falu távol fekszik a kastélytól, s e földet jó lélek tapodni nem meri... Többit tudod, mit tenned kell...

— S a jutalom?

— Az ördögbe!... e falunak fele.

— Igen jól van! Azonban némi biztosítás nem volna fölösleges...

E perczben a folyosó harangja idegen érkezét

jelenté, s Ambrusnak alig volt ideje az ablakfüggöny mellé rejtőzni. Kardcsörtetés hallszott a lépcsőken. A gróf alélta hanyatlott székébe, s az ajtón fiatal katonatiszt lépett bé.

— Atyám!

— Emil! — kiáltott a gróf, s Nádory nem volt képes fia ölelését viszonzni.

— Atyám! a pálya, melyet előmbe tűztél, megtermé számomra babérját... Akaratod teljesült, most áldásodért jöttem.

— Szabadságleveledet!

— Itt van, atyám! — Emil egy iratot nyújtott át.

— A gróf szemei hirtelen futottak át a sorokon.

— Mi ez? — dörgött fiára indulattal. — Mielőtt beléegyezném, nőszülni kértél szabadalmat ezrededtől?!

— Igen, atyám!

— Tán ezredesed leánya bájolt el?

— Nem!

— Bizonyynyal valamely elsőrangú grófhölgy?

— Nem, atyám!

— S tán annál is rangosabb?... Megvallom, mindig nagyszerű reményt tápláltam jövőd iránt.

— Ne örvendj, atyám, mert kit nőül ohajtok, nem grófhölgy, sem ezredes vagy tábornagy leánya; csábítás tartott keresztelőt fölötte, s nincsenek szülői, kik megmondanák családi nevét...

— Hah, irtózatos!... S ezredesed tudá ezt?

— Igen, atyám, s megáldá tiszta szerelmemet.

— De én, atyád, meg nem áldhatom.

— Hallgass meg, atyám, aztán taszits el magadtól. Mint gyermek még, midőn ártatlan lelkem nem ismeré a gróf és pór közötti közfalat, játsztam a patakparton, mely büszke kastélyod alatt csörgedez. Lepkéket üzve, virágokat szaggatva, madárdalban

gyönyörködve multak el e kor aranyálmai, s Mari szelid képe maradt e korból emlékül — a szelid lánykéé, ki hiven követett, ha a lepke távolabb csalt vala el. Egyiránt gyönyörködött a szaggatott virágok tarka egyvelegében, s ártatlan megadással hajolt keblemre, ha a csalogánydal kezdett csattogni berkünk lombjain. Együtt éltünk, együtt éreztünk; gyermekkebleink, mielőtt sejtettük, öszszeforrottak. Serdült valék már, s mielőtt parancsodra ezredhez mentem, Marim kunyhójához menék. Hűséget esküvénk egymásnak, ígértem, mire hadnagy leszek, nőül veendem. Ő hű volt hozzám, mint virágjához az illat, és én őt megcsalni nem fogom. Atyám, ő nevetlen leány igaz, de én szerelme nélkül koldus vagyok... Add ránk áldásodat!

E viszonyt csak átkom követheti — szólt hidegen a gróf.

— Atyám, ne hirtelenkedj!... Fényes nevedet balesemény bészenynyezheti; kincseidet elorozhatják: kebelben kell keresni a kincset s nemességet, s ki-nél meg van, annak nincs miért nagyobbakért so-várogni... Áldásodat, atyám! — esedezett Emil.

— Hah, átkozott fatytyu! kitagadlak családomból. Megvetlek, mint ebet, ha tenni mered — ordított a gróf fiára.

Emil leoldá kardját, s atyja lábaihoz borult.

— Atyám! egyetlen fiad csókolja a port lábaidnál — ne taszítsd el magadtól! Emlékezzel ifjuságodra, midőn szelid anyámat tiszta érzelemmel karoltad át. Emlékezz a szende nőre, ki lángoló érzelemmel fonta karjait nyakad körül... Mily boldog voltál ekkor, atyám... és most ha egy erő, egy hatalom közit-tekbe lép, szétszaggatni a szent lánczokat, melyek egy pár szív boldogságán öszszefűzve voltak, mit fogtál volna érezni akkor?...

A gróf elfödé arczatát, s keblének hullámozása kinos küzdelmét árulta el.

— Igen, atyám! — folytatá Emil — a szív él még benned, az emlék nem homályos. Boldogságom egy szavadba kerül, s nem fogsz megörülni hagyni. Eszköz valék kezében, melylyel kényed szerint bánhattál; egyetlen reményem van most, s ha széttiporja részvétlenséged, nem kell kardom, nem neved, nem az élet. Mi leendek nélküle? Nyomoru féreg, melyet a teremtő arra kárhoztatott, hogy szivén rágódjék, míg fölemészti önmagát... S te nem könyörülsz? Te néma vagy? Tagadd meg, hogy fiad vagyok. Tagadd meg, hogy vonszalmat éreztél anyám iránt. Parancsolj el örökre szemeid elől — csak őt hagyj nekem...

— Átok rád, gyáva! Pirulok, hogy atyádnak nevezél. Átkozom a vért, mely ereimben kereng, s akarom, hogy megszakadjon a sarj, melyet e bűnös törzs hajtott ki. Veszve legyen benned családom neve, mely századok óta adott fényt hazájának, s rólad hirt senki ne mondhasson. Most el szemeim elől — örökre! — ordított a gróf habzó ajkakkal.

Emil önérzettel emelte föl szédelő fejét. Kevéssé biztosabb állást vett ingó lábainak, s felköté kardját.

— Gróf! család-törzsödnék utolsó sarját átkozád meg. Az ég áldása rád! — s kitántorgott a szobából.

— Hahaha! — nevetett tompán Ambrus, előlépve a függöny mögől. Kislelkü apának méltó fia!

— Ezer villám! merészelsz?

— Nem birtál fiaddal érdeme szerint végezni.

— Majd tőled koldulok tanácsot, nyomoru bér-gyil...

— Hogyan? hiszen még csak a jövő éjen...

— Igazad van Ambrus! — szakasztá félbe a gróf, legyőzve titkos viszonyok hatalmától.

— Törőd éles volt — szólt Ambrus kaján mosolyt erőtetve ajkaira — s erényes fiad atyját gúnyolva távozott...

— S nem valék elég kegyetlen iránta?...

— Vessél egy pillanatot multad jeleneteire. Émlékezni fogsz a vérfoltokra, melyek szelid nő fehér öltönyét béfecskenedték, midőn habkarjaival nyakadat átölelve, bocsánatért rebegtek ajkai... Ő ártatlan volt, s te nem adád meg kérelmét. Ne feledd elhaló tekintetét, mely bocsánatot látszott sugárolni iszonyu vétkedért... Mik voltak azok ehhez képest?

Ambrus ezeket metsző gúnnyal mondotta.

A gróf elfődte arczatát.

— Elég, elég! Tegyel, mit jónak vélsz, de a hölgynek, ki fiamtól foszta meg, élni nem szabad.

— Csekélység, uram, őt a halálnak mátkaul eljegyezni, csak... ha bizonyos rokonság... mely gátolhatná az egybekelést... jőne közbe... akkor?...

— Mit mondál? — kérdé hirtelen a gróf, irtózáttal emelve szemeit Ambrusra.

— Mari anyja év óta hagyta el leányát, kit hölgyünk holtak hiszen, sajátképpen pedig csak az éjen kelletend...

— Kárhozat! — ordított a gróf. — Hajtsd végre gyilkos tervedet, mert megőrülök!

— Mit se tesz az, nemes gróf... Kérlek gondold azon tisztességes nevezetre: „gyermek-gyilkos!?”

— Történjék bármi, a nőnek s leányának halni kell.

— Az megtörténhetik, uram, de gondold el egy hoszu élet kergető büntudatát... Gondolj tulvilági üdvödre... Én néma és vak eszközöd vagyok!

— Mit tegyek hát? Tanácsolj! Mindenre, mi előtted szent, tanácsolj! — szólt a gróf örült hangon, kezeit Ambrus vállaira nyugtatva. — Agyam szédül, készül elveszteni vezérfonalát...

— Megérttem mégis, hogy tanácsomat koldulod, nemes gróf! — szolt Ambrus gúnyosan. — Hiszen elhatározád magad? . . .

— Nem, nem, nem lehet! Egy perczig éreztem keblemben az emberi kötelesség szavát. De nem lehet. A nőnek értem, leányának fiamért — halnia kell. . . .

— Parancsod teljesülni fog — szolt Ambrus rémesen. — És most azon kis biztosítást meg is tehetnök.

— Kivánj, mit kívánhatsz, s hagyj el, kinző öntudatomat hagyva velem.

— Meglehet. Nem is foglak megfosztani e kellemes öntudattól. Fekete naplónkba, melylyel biztosítottál, hogy nőd halálakor csak eszközöd valék, bé kell irnod: hogy azon nőt és leányát saját keziddel gyilkoltad meg. . . .

A gróf néhány perczig küzdeni látszott magával, végre határozottan mondá:

— Ám legyen! Emilt nem bántod.

Ambrus elévéé öltönye alól a fekete naplót, s a gróf elébe tartá, ki néhány sort irt lapjára.

— Így! Most jól van! — szolt a szolga nyugodtan. — Ez kizárólag sajátom leend!

— Hah, most ismerem titkos czélodat! — kiáltott a gróf hirtelen, kiragadva Ambrus kezeihől a naplót.

— Gróf ur! — szolt ez fagyaló komolysággal — titkaidat ekkorig ki sem tudja. Esküm reá, hogy tudni nem fogja. Az éjen nevezetes bizományt kellend végrehajtanom. . . Hosszas hűségemért e jutalmat érdemlem-é?

— Nem, nem! Enynyire kezedbe nem adom magamat.

— Sorsod ezen kívül is hatalmamban van. Pirulj, hogy hűségemet gyanusítod.

— Itt van! Az éjen utoljára használok hűségedet — szólt a gróf, visszaadva a naplót.

— Majd számolni eljövök — viszonzá Ambrus mély hangon. —

A másik perczen a külső csarnok kővei zúgták vissza gúnyos hahotáját.

Mostani lakója e hajléknak halvány hölgy volt, élénk szemekkel. Egyszerű, de festői öltözetében, mintegy varázsolván volt a kerevetszerű lóczára, melyen helyet foglalt.

Emil a kitagadott fiú állt előtte, öszszekulcsolt kezekkel. Bús tekintetében szenvedés és szerelem olvadt össze. Ugy látszik, egy korábbi párbeszédet folytatnak, melynek minden szava keblök húrjait édes-kinos rezgésbe hozta.

— Marim, túl életem minden akadályt. Enyém vagy!

— Drága áron vásároltad csekély tulajdonodat — szólott dalhangon a hölgy.

— Mit kelle áldoznom, hogy meg ne tettem volna érted? — kérde az ifjú, szerelemittason csüngve a hölgy tekintetén.

— Ily áldozat után illik, hogy visszalépjek — szólott Mari titkolhatóan sohajjal.

— Mit mondál Mari?... tehetnéd-e azt? — kérde Emil.

— Oh, Emil, kitagadva, átkozva vagy atyádtól, és te szerelemre gondolsz? Senkim sincs, s érzem szüleimért mindent birnék — mindent kellene áldoznom. Miként lehessen én oka az apai átoknak?!

— Oh menyinyire igazságtalan vagy Mari! Lemondék pályámról, mely dícskoszorúval csábitott a cél felé. Atyám szeretetét megvetém. Bűnössé lettem — anyai átokig — mind mind csak szerelmedért. S most, midőn fényes igényeimről mondom le, most, midőn sem balítélet, sem hatalom, sem fényes jövőendő gátomul többé nem szegülhetnek — eltaszítva magadtól, megvetsz, kigúnyolsz!...

— Nem értettél meg, Emil, s szavaid átnyilalják szivemet. Szeretlek, s ezt akarom bizonyítani.

— A visszalépés keserű bizonyítványa szerelmednek!

— Érts meg, Emil! — Kettő közül kell választanod. Atyád és Mari áll előtted. Annak köszönheted életedet, ez legfőbb rokonszenvet gerjesztett kebledben... és te megfosztatni engeded magad atyádtól, hogy bird Marit... Mari pedig vissza fogja adni atyád szeretetét... és...

— És?... Csalatkoztál számításodban!

— Ne véld, Emil. Számításom vonszalmad volt. Birom azt, s e vigasz elég egy jókora halálért.

— S te halni akarnál, Mari? halni?! És én rabja legyek e világ lelketlen előítéleteinek?... Nem, nem!... az igen borzasztó gondolat. Terveim nem épp oly rémesek. Ismerem atyám hajthatlan lelkületét; átkát visszavonni pirulna. Azonban jöhet idő, midőn fel fogna tán lobogni kebledben az atyai szeretet, felolvasztva a jég kérgét, melyet e méltatlan átok fagyasztott kebledre; addig légy bizonyos abban, hogy fiáért, kit soha igazán nem szeretett, könyet se hullatand. Hiszed-é, Marim, nem emlékezem, hogy atyám valaha kebledre ölelve mondta volna: „kedves gyermekem!“ Igen, Mari, körödben feledni fogom az átkot, mert szerelmed áldást hozand szerelmemre... Hagyjuk el e kunyhót, e vidéket, hol titkos bűnök üzik ördögi játékukat. Hagyjuk multam fényes rongyait, melyekkel szánandóbb valék a koldusnál, kinek minden percze lélekölő kétségbeesést szül jövője iránt... Találni fogunk szebb vidékre, hol az átok iszonyu szavai nem fognak viszhangzani. A kellemes táj mosolygó rónái kitorlik emlékünkből e büntanyát, s nem fognak az emberek irtózáttal állni meg kunyhónk előtt, ujjal mutatva: „Ím a gróf-urfit súlyos atyai átok üldözi!“ Menjünk, Mari, találunk ott könyörülő lelkészre, ki a vallás megnyugtató áldását adandja fejünkre, mit az atya — az édes atya — megtagadott fiától.

— Anyám emléke lánczol e vidékhez. Tiéd vagyok, de e tájról ne távozzunk — szólt a hölgy szilárd akarattal.

— Jól van, Mari — viszonzá az ifju hirtelen egy gondolat villanván agyában — e helytől megválni nem fogunk, csak igérd, hogy nőm leendesz.

— Titkos sejtelem... bocsásd meg gyöngeséget! — foháskodott Mari. Fogadd eskümet: kívülled más neje nem leszek.

— Oh ég, ő nőm leend! — kiáltott Emil szerelemittason ölelve keblére a szende hölgyet, kinek angyalarczán a boldogság hajnal-pirja jelent meg.

— Az lehetlen! — dörgött bé az ajtón egy durva férfihang, s Ambrus lépett a kellemetlenül megzavart ifjak közé. Emil és Mari némulva bámultak az érkezőre, kinek arcza szánó tekintettel csüngött a szerelmes páron. Emil bátorságot vón, hogy a siri csöndet megszakítsa.

— A gróf hű szolgájának ismerlek; istenedre kérlek, valld meg: mi hozott e helyre?

— Meglátogatni jöttem ez árvát. Ezzel beéred?

— Nem, Ambrus — kételkedett Emil — más szándok hozott e helyre.

— Ha csakugyan tudni akarod: atyád küldöttje vagyok.

— Hogyan? s e hajlékot is fölfedezte volna?

— Azt nem maga fődözte fel, mert én rég ismerem az utat, mely ide vezet.

— Zord arczodról sejtem, rossz hírnek vagy követe.

— Jós erővel birsz, ifju!...

— Hogyan? s talán azért küldött a gróf, hogy...?

— Hogy e szelid hölgyet...

— Istenem! engemet? — sikoltott hirtelen Mari, s alétan rogyott a lóczára.

— Jobb életre küldjem — rekeszté be alig ért-
hetőleg Ambrus.

— Hah, ez iszonyu kegyetlenség! — kiáltott Emil.
— Előbb fogod meggyilkolni bűnös urad elátkozott fiát,
mint ez ártatlant itt... s védőleg lépett a hölgy elébe.

— Emil! e hölgyet meggyilkolni nem fogom —
szólt a szolga, mintegy meghatva az ifju őszinte
fájdalma által.

— Nem fogod meggyilkolni? — kiáltott az ifju
elragadtatással, s melegen szoritotta Ambrus jobbját.
— Hála neked, jó Ambrus! Te valódi ember vagy.
Rég sejtém arczodból, hogy önkénytelen eszköz
vagy. Nem fogod meggyilkolni mondád? Fogadd
hálámat! Igy mi egymáséi leendünk, nemde?

— Férj és nő nem leendetek!

— Hogyan? és ne birhatnám-é őt?

— Mint nődet, lehetlen.

— Okaidat, Ambrus?

— Most elhallgatom. Jövend idő, s világosan fog
állani előtted vágyaid lehetlensége. Ha e hölgyet
szereted tisztán, önzéstelenül, ugy e hely szent
neked. Ezennel távozni fogsz, s mind addig nem
látandod Marit, mig én nem akarom. Igéred-é azt?

— Tán hogy boszulatlan meggyilkold? Nem me-
gyek el innen.

— Ifju! gondold meg: e hölgyet okvetlenül meg
kell ölnöm, hogy nőd ne lehessen. A bizalmatlanság
soha ennyire nem sajgott lelkemnek... Ime, Emil,
igérem neked: hogy e hölgyet birni fogod, csak
most el kell hagynod őt...

— Nem érzed a szerelem hatalmát, öreg Am-
brus. Minden percz egy év, s az óra század nekem,
ha nem látom őt.

— E hölgy erkölce, s boldogságod kívánják,
hogy távozzál. Igérem: ujból látni fogod.

— Megyek. Emberségedre bízom e kincset. Is-
tenemre! lelkeddel fogsz érte számolni! — szólt Emil
lelkessedéssel, s egy csókot nyomva a bájos hölgy
márvány-homlokára, kínos sejtelmektől dagasztott
kebellet hagyta el a hajlékot.

Ambrus az ajtóig kísérte. A másik perczben
titkos örömtől remegő léptekkel sietett Ambrus Ma-
rihoz. Gyöngéden karjaiba ölelte, s térdeire nyug-
tatta a halványságában is érdekes arcot.

Ébredj, Mari, ébredj gyermekem! Öreg Ambrus
letörlendi éves könyeidet — szólt a szolga, ránczos
ujjait szeliden elvonva a patyolat-arczvonásokon.

— Ki szólít ily kedves hangokon? — oh atyám
szelleme, ő az, ő az!...

— Barátod, öreg Ambrus áll fölötted, várva
hogy lelkednek egy kedves hirt mondjon. Térj ma-
gadhoz, gyermekem!

— Te volnál, jó öreg? Hiszen imént oly irtó-
zatos valál, hogy kételkednem kellett személyeden.
Jer, öregem! mondj nekem hirt, mely e kebel fájd-
almainak gyógszere legyen. Jer! — s főlegyene-
sedett.

— A gyógszere meg van Mari, csak légy erős
kiállani hatását. Anyád él, ma látni fogod őt.

— Tán meggyilkolni akarsz, hogy ott fen öleljem?

— Anyád a kastély börtönében nyomorog. Bir-
tokomban a kulcs, s visszaadom neked.

— Nagy isten! lehetséges-é? — sikoltott Mari
örömittason, ég felé emelve patyolatkezeit.

— Ugy van, Mari, anyádat visszaadom, de
érte áldozatul kívánom — mátkádat.

— Vegyél el mindent, csak anyámat add visz-
sza... Oh Ambrus, siessünk hozzá!... Te kegyetlen,
miért rablod el e perczeket tőle, hiszen év óta so-
várog leányát ölelni.... Jer, siessünk, jó öregem!

— Nem lehet, Mari, gondold meg, mindent elronthatnánk. Éjfélkor fogod látni őt.

— A rémek órájában! — remegé a hölgy borzalommal.

— Éjfélkor! — Légy Mari erős! Isten veled! — susogta Ambrus félhangon, és szelid pillanatot vetve a hölgyre, ott hagyta kinzó vágyai közt.

IV.

BÜNHÖDÉS.

Halálhalványan állott másnap grófja előtt Ambrus. Felöltönye alól feketélt a bűnkönyv, mellette a gyilok ezüst-markolata fénylett. A gróf földre szegzett szemekkel, keblének iszonyu hánykódásai közt, hallgatá szolgája számolását eljárásáról, és sötét, gondolkozó tekintetében s rémesen remegő ajkai körül egy új terv iszonyúsága merült föl; csak habozni látszott végrehajtásában. Ambrus eléadását fagyraló szünetek szaggatták meg, s azt lehetett gondolni: hogy a gróf bírāja előtt áll, ki büntetteire véres ítéletet mond.

— A hörtön üres — folytatá Ambrus, úgy menttem meg a nőt kinaitól, miképp megmondád. Anygialok társaságában van most, elhagyta kísértő ördögét — tevé hozzá megvető gúnynyal.

— És leánya? — kérdé a gróf sötét mogorvasággal.

— Anyjával van!

— Kegyetlen! — szólt a gróf irtózáttal ... És fiam? — kérdé tartózkodva.

— Atyját többé látni nem fogja, azt hiszem jövő életben annál kevésbé — szólott még gúnnyosabban.

— Hiven végeztél vér-eb, most vedd jutalmadat! — kiáltott a gróf, Ambrusra rohanva.

A szolgálta ügyes mozdulattal került ki ura rohanását. Gyilkát kifacsarta kezéből, melyet a gróf orozva akart használni.

— Ez derék jutalom akart lenni — mosolygott keserűen Ambrus, fogait csikorgatva. Ugy látszik, nemes gróf, most is gyanusítod hűségemet.

— Áruló! add meg magad, különben e falu lakóival köttetem hátra kezeidet, s börtönbe vettelek, hogy irtózatos férgek hizzanak átkozott testeden.

— Ez mind derék jutalom! — nevetett Ambrus vérfagyhaló gúnnyal. Ám legyen! Szives leszesz-é megmutatni az útát börtönömig, melyet siromul száuntál?... Főlnyitotta a fal rejtett ajtaját.

— Emberek! segítség!! — ordított a gróf, s alakját a düh irtózatosan eltorzította.

— Hahaha! e bástya falai vastagok, a falu távol fekszik a kastélytól, s e földet — magad mondád — jó lélek tapodni nem meri... Ne feledd fekete naplónkat. Mindig keblemen hordozom. Mit érne nyilvánosságnak adni át hűn őrzött titkainkat? Jer, nemes gróf, a börtönig, hadd igazoljam hű eljárásomat.

— Átkozott gyilkos! — rebegett a gróf, eltakarva arczatát. — Ne gyakorold rajtam is kegyetlenségedet. Igért jutalmadat megadom, s legyen feledve minden.

— Köszönöm jutalmadat! A hely színére csak, majd ott végezni fogunk! — kiáltott Ambrus indultal, s izmos karokkal ölelvén át grófját, a rejtékajtón eltűntek.

— Itt vagyunk titkos börtönünkben! — szolt Ambrus széles vállával az ajtóra támaszkodván. Előbb regélnem kell valamit, nemes gróf, azután követelni fogom jutalmamat. Szives lész kihallgatni?

— Most értelek, fenevad! — ordított a gróf, hasztalan küzdve az izmos szolga ellen. Félre az

ajtótol! különben kiütöm gyilkos fogaidat. Ördög, és pokol! E börtönt csak egyikünk hagyja el!

— Meglehet, csak nem kell elfeledned, hogy tőr, napló és lépcsők fölött most Ambrus az ur.

— Átkozott napló! — nyögött a gróf.

— Foglalj helyet, uram, e nyoszolyán. Regém nem fölötte hozzas, aztán, hidd el! nem is egészen érdektelen.

— „Huszonnégy év előtt, e falu egyik előkelőbb család-körét ifju hajadon ékesíté. Szép volt a leány, mint ujló tavasz első virága, és ártatlan szüz szemérmében, mint ibolya, melyet első kikelet csiráz-tatott föl. A hölgy gyöngéd szerelmével boldogította kedvesét, kit falunk akkor legderekabb legényének tartottak. Szerették egymást tisztán, mint isten az erényt. Keblökben őszinte érzelem vert gyököt, hogy majdan szép jövőjökre teremje meg a valódi boldogság illatos gyümölcseit... Azonban egy körülmény elválást eszközölt a szerelmesek közt. Miként lehetett oly szörnyeteg, ki két kebel boldogságával játszani nem tartá lelketlenségnek!?...

E falu kastélya fényes termeiben ifju ur lakozott. Bibor-vánkoson keleti kényelemben ringatva puha tagjait, nem tanult ur lenni testének bűnös vágyain. Ez idő tájt ütött ki a háboru, mely nemesi fölkelést tett szükségessé. Az ifju ur nem birta hazájaért föláldozni vétkes kényelmét. Zsoldost bérelt magáért, s e célra falunk legderekabb pórfia vállalkozott. Érdemeket vágyott szerezni a vérmezőn, hogy meg-jöve elégülten rakhassa arája lábaihoz borostyánait... Aléltan, bútól megtörve, mint hervadni indult virág-szál csüngött a lány kedvese karjain, midőn eljött esküjét hagyni zálogul, hogy szerelmeséhez hú marad. Az elválás élénk fájdalma megtörte a pórfiu lélekerejét, mert keblében érzékeny sziv dobogott,

s könyözve ölelte kedvesét, és uram — értsd meg jól! — az eskü viszonzva lőn! A pórfiu hadba sietett, a leány bújával maradott...

Vadászva egy napon, az ifju ur virágot sejtett diszelegni a falu egyik csinosabb hajlékában. Bármi áron keblére kívánta tűzni... és sikerült is ármányainak. Előbb holt hírét költötte a leány szerelmének, s majd, hogy inkább ámitva legyen, új zsoldost küldött az elbukott helyébe... A leány csakhamar feledé kedvesét. Az élők, nemes gróf, nemde könnyen feledik a kedves holtakat?''

— Te rettenetes vagy! — nyögött a gróf földre szegezve szemeit.

„Az ifju ur — folytatá Ambrus — fel tudá szaritani a leány könyűit, de erényét megvesztegetni nem volt képes. Új ármányt gondolt ki, s titokban összeeskettette magát. Nemtelen csábítás vala minden gondolata, s néhány nap mulva szelid gróf-hölgyet hozott kastélyába. Egyszerre csaknem, az irtózatosszörnyeteg két nővel mondta el a szent eskü szavait. Egy időben, uram, két tiszta kebel erkölcsi világát dulta fel. Kunyhó és kastély! Gróf-hölgy és pórnő. Vétek és bűn! uram, mind mind az ifju ur gonosz tényei valának.

Mindkét házasságból fia született.

A kastély törvényes aszszonya, a szánandó pórleány, megértette sorsát, s isten könyörült rajta, megkimélve őt e gúnyos világ elménczkedéseitől. Midőn sebhelyekkel rakva, égő vágygyal jött meg a pórfiu, s fölnyitá a lak ajtaját, melyet kevéssel az előtt virágzó elégültségben hagyott el, mindenütt földúlt pusztaságot talált... Ah ez, uram, a boldogtalan pórfiúnak iszonyu látvány volt! — szólt Ambrus keservesen, a visszaemlékezés könyeit törölve ki szemeiből. — A kedves leány eltemetve volt, s a

kis fiu nem sirt boldogtalan anyjáért, mert hiszen viruló tavasz mosolygott elébe mindenütt, s öntudatlanságában örvendezett a gyászvirágnak is, mely korán hunyt anyja sirján nőtt fel. — A zsoldos pórfiu minderről értesült, s hálából — folytatá Ambrus gúnyosan — a kastély urához szegődött szolgálóul“... .

Kinzó szünidő állott bé. Csöndes, mint haldokló végpercei. A gróf büntudatában széttiporva volt.

„Kevés mondandóm van még, nemes gróf! A kastély örököse a hű szolgára lőn bizva, miután a grófhölgynek az élettől megválni kellett. Istenemre! kellő méltánylása volt a szolgálai hűségnek! A kis fiu, játszva a patak martján, egy szerencsés napon vízbe zuhant, s a sebes habok hirtelen elsodorták... Kellő alkalom nyílt ekkor a jogszerű örököst jogaiba helyezni, mi a hű szolgának anynyival könnyebben sikerült, mert a két figyermek atyjának szembeödő hasonlatát viselte!“... .

— Meg kell örülnöm! — ordított a gróf.

— Mig az lenne, uram, hű szolgáló végszolgálataért a jutalmat add meg. E végrendeletet fogod aláírni...

— Végrendeletet? — csodálkozék a gróf. Hiszen elég erősnek érzem tagjaimat. Még nem fogok meghalni.

— A halál percze bizonytalan...

— Majd, Ambrus, ha fölmegyünk a világosságra.

— Magad mondád: e börtönt csak egyikünk hagyja el. Itt vannak a szükségesek, jer a világosságához!

— Nem tehetem, Ambrus. Utolsó falat-kenyereimet csak nem adhatom oda.

— Ugy kell lenni. Itt a korábbi fekete ködevél, melyben mindened számomra lekötéd.... Kenyérről majd gondoskodom én.

— Lelked számoljon gonoszságaiért! — felelt a gróf, s aláírta a végrendeletet.

Ambrus átvevé, öszszehajtá, s gondosan keblébe rejté.

— Emilt, törvényes fiadat, illeti e rendelet, kit ősi javaidból ki nem tagadhatsz. Többi pontjai kárpótolják azon nyomorult aszszony szenvedéseit, kit hoszu évig kínoztál lelketlenül iszonyu börtönödben, és ki — hű szolgád akaratából — kün átkozza nevedet. Most rajtam a sor eleget tenni magamnak, huszonnégy évi elfojtott szenvedéseimért! ...riadott reá Ambrus, a grófhöz közeledvén.

— Mi célod? órgyilkos — kiáltott ez félre ugorva előle...

— Életed becstelenebb, sem hogy kárpótolhatná vesztéseimet. Nekem szabadságod kell! — szólt a szolga, s izmos karokkal ragadta meg a gróf karjait. Néhány percz mulva, a falhoz foglalt erős vaslánczokhoz volt a gróf lelakotolva, kiszabadithatlanul.

— Igy, lásd! — szólt Ambrus dolgát végezve, hideg vérrel. Most már csak egyikünk fog e börtönből távozni. Ezen akaratod is hiven teljesitem. Naplót, tört, s e lépcsők titkát ezennel birtokodba visszaadom. Nem akarom, hogy azon gyanu is kinozzon, miszerint világ elébe adandom gazzetteidet. Biró előtt ugy is szolgának vesztett ügye van ura ellenében. Boszumnak így jogszerűen elég van téve... A tört és naplót ide a nyoszolyára teszem! Gyönyörködj büneid ereklyéiben... Majd naponként eljövök. Hogy korán éhen meg ne halj, keresztyéni kötelességből gondoskodni fogok. Naponként imádkozni fogsz velem, magadra ugy sem tevéd, mig leróván büneidet, isten könyörülend rajtad... Embereknél számodra ugy sincsen irtalom...

A gróf iszonyu szenvedései közt örülként ordított, és ez hasonlított a haldokló véghörgéséhez.

— Mily kellemes a boszuállítás! — szólt a szolga öszszekulcsolt kezekkel tekintve a fuldokló grófra.

— Megcsalt Margitom szelleme! vedd kedvesen ez elégtételt méltatlan szenvedéseidért!

Ambrus kilépett, s a kulcs, miként sirba eresztett koporsóra omló földgörcngy, rémesen zörgött az ajtó zárójában, mely Nádoryt a világtól örökre elzárta.

— Igen kevés, mit e kastély lakóiról még mondhatok — folytatá bérekesztőleg a tisztos aggastyán elbeszélését:

Anya és leánya közti viszontlátás öröme fölülmult mindent, mit emberi elme képzelhet. Nem történhetett velök, mi azt növelni, vagy csökkenteni képes lett volna. Azért egykedvűen fogadták a derék Ambrus nyilatkozatát a végrendelet tárgyában.

Emil és Mari mind végig tiszta testvéri indulattal viseltettek egymás iránt, kölcsönös fogadásukat hiven megtartván. Emilben a grófi család végképp kihalt.

Ambrus a gróf holt hírét utolsó perczig, iránta kölcsönös kívánván lenni, oly ügyes tapintattal birta gyermekei előtt bizonyossá tenni, hogy soha kétely keblökben ellene nem támadhatott.

Rahját egy napon, élelmet vive számára, holtan találta. A titkot még akkor is megőrizte, gondolván: börtöne legyen sirboltja is... Bár tehette volna, a kastély birtokára nem vágyott, s miután semmi érdek sem csatolta többé falaihoz, egyszerű kunyhóban várta bé a nem sokára számára is megkondulandó halálharang búcsuhangjait. Még ifju lelkésze voltam e falunak, midőn egy késő éjszakán, halálos beteghez hívának... Ambrus e történetet beszélte elé utolsó perceiben, kérvén, jegyezném föl azt egyházunk okiratai közé, hogy fenmaradjon némi tanulságul az utódoknak... A szolga keresztyén emberhez illő bün-

bánattal lépett le földi pályájáról. Kívánatát pontosan teljesítettem. — Istenben boldogult Ambrus, rabgrófja halála után két szegényt táplált naponként megtakarított vagyonkájából. — Nyugodjanak békével porai !!

Ezen ájtatos fohászszal végezte elbeszélését az öreg lelkész, s forró köszönetet mondva, hogy e romlásnak indult kastély történetével megismertetett, szerény hajlékát elhagytam.

A KIRÁLYFI KALANDJA.

TÁRKÁNYI BÉLÁTÓL

Mély erdőkbe, erdők éjjelébe
Ment vadászni a vidám királyfi,
Fencsapongó kedve volt vezére,
Kísérői víg társak valának.
Ment — s elébe röppen egy madárka,
Tolla ékes tündöklő aranytoll,
Hangja bájlóbb, mint a csattogánydal,
Mely enyelgve csalta a királyfit,
És enyelgve szállt el a madárka,
Szép vadásza hogyha már közel járt;
A mi ezt még jobban ingerelte. —
Ment utána a mély rengetegbe,
A vadászó társak elmaradtak,
Fencsapongó kedve nem maradt el,
Ez vivé őt, és veszélybe vitte.
Mert az erdők titkos éjjelében
Megrohanva őt a vad haramják
Elragadták, — s a madár is eltűnt.
A vadászok szó- s kúrtharsogásnak
Félelmével töltik bé az erdőt:
Ámde de nem jött szó a bú szavára,

Nem felelt kürt a kúrtharsogásnak,
 Csak a szirtek lánya válaszolt rá;
 A királyfit hasztalan keresték,
 Őt keresték — s bánatot találtak. —

Százados fák közt, ős-rengetegben
 Meszsze, meszsze, hegy-gerinczen állott
 Sziklavára a rabló-vezérnek,
 Zordonan, mint szörnyü birtokossa:
 Félve járt itt a szabad madár is,
 Ember, a ki ember, elkerülte.
 Itt kesergett a fogoly királyfi,
 Fencsapongó kedve elhagyá őt,
 És magáért bút adott cserébe:
 Ámde a bú sem maradt barátja.

Szirtfalak közt gonddal elkerítve
 Szép ligetke volt a vár tövében,
 Benne szép völgy, és a völgyön által
 Hús patakcsa folydogált csevegve.
 Szép leányka volt a kert lakója, —
 Híre volt, hogy szép tündéryanától
 Nyerte őt a rablók vad vezére,
 Ámde később hozzá hűtelen lett.
 Vad szívének kincse lön a lányka,
 S a szívében harczó viharok
 Édes enyhe és elaltatója.

Uj kalandra ment a büszke vár-úr, —
 A királyfi bús szívvel bolyongott,
 S járt epedve: mint legyen szabaddá....

S im fülébe csendül a madárszó,
A madárszó, mely veszélybe vitte.
A királyfi a csábhang után megy...
Szirtfalak közt szép ligetbe ére,
Hah, de mit lát a patakcsa partján?
Rózsá-ágyon, lenge fűzek árnyán,
Hóruhában, hófehér ruhában
Ott feküdt a legszebb barna lányka,
Édes álom karja közt pihegve.
Altató dalt az aranymadárka
Zenge neki a kis csörgeteggel:
Néma csöndes volt minden körötte,
A szellő is alig mert susogni.
Most elhallgat a kedves madárka,
S a leányka szűz keblére szökvén
Csipdelé a hóruhát enyelgve,
Mig az angyalszép leány fölébredt.
S hogy fölébredt, lágy kezébe vette
A madárkát, csokolá s ölelte.
Majd a csermely tükörébe nézett,
Meglöcsolta barna hajcsigáit,
S a csigákba tűzve rózsabimbót,
Mint szokása volt — játékszeréhez,
Szép tündéri játékhoz fogott most,
Melyet édes anyjától tanúla.
Kis kezében forgott már a bájsíp,
Most beléfú, — és virágosó hullt
Kedves illat árjával körötte.

Fú megint, és ime szép szivárvány
Tarka fénye ivesül fölébe.

Ujra fútt — és hószarvas, fehér őz
Szökken a hús boltokon keresztül,

És a bokrok enyhe sátorából

Futva jöttek szép aranyjuhocskák.

Rózsalánczot füzve most reájok

Már indulna szép mezőre vinni

Drága nyáját a kedves juhásznő,

És indulna véle a madár is . . .

Im elébe szökken a királyfi.

A leányka bájsipját elejté,

Szép madárja felröppent az ágra,

Szétfutának az aranyjuhocskák . . .

„Viszsa, vissza, szép aranyjuhocskák,

Kis madárka, mért röppensz az ágra?

Pásztorlányka, mért ijedsz meg tőlem? ...“

A királyfi szólt s leült a lányhoz,

Elbeszélte sorsát és kalandját

A rablókkal és aranymadárral,

Mely fölöttök most szerelmi szép dalt

Kezde bűvös hangon énekelni.

A leányka rettegése eltűnt,

Ah de eltűnt véle szivnyugalma;

Jó szívében forró részvevés kelt,

Ugy le tudta írni árvaságát,

És szülői gyászát a királyfi,

A fogoly, de most boldog királyfi.

Majd leirta a magány unalmát,
A kegyetlen várúr büszkeségét.
Elbeszélte: mily kincs a szabadság,
Mely honában gazdagon virágozik,
A most értte gyászoló hazában.
Elbeszélték a bájsíp hatalmát,
Mindenekről oly sokat csevegtek ;
Csak szivéről hallgatott az ifju,
S a szivében égő érzelemről;
Csak szivéről nem szólt a leányka,
S a szivében égő érzelemről;
Tiszta tükre volt a szép királyfi
S szép leányka egymás érzetének. —
Jött az alkony; fölvevé a sípot,
Mégfuvá a lányka, — s elmenének,
Vélők elment az aranymadár is,
És az alkonyt szörnyü éj követte.

Elborult a rémitő sötét éj...
Szép ágyából szépen kelt a hajnal,
De a várúr háborogva kelt föl ;
S hogy leányát nem lelé a kertben
Átkokat vön szörnyü ajakára,
Átkokat szórt böszülten magára :
Mért lön hűtlen a tündéryanához
Mért lön értte ily nagy vesztesége ?
S veszteségben ily nagy büntetése ? —
Kémeket küld , rablóüldözőket
A leányért , és nemes foglyáért,

Élve, halva bár, csak visszahozzák.
 Szétfutának a mély rengetegben
 A haramják vérszomjú haraggal.
 Fölriaszták a bokor lakóit,
 Fölriaszták bérczen a kevély sast,
 Döntve, rontva, mindent fölverének,
 S a szökött párt hasztalan keresték. —
 Átkozódva este visszatérnek,
 S elbeszélik rettentő uroknak,
 Hogy csupán egy kápolnát találtak,
 Benne márványkőből egy zarándok
 Térdepelt, és egy aranymadárka
 Hangja volt a templom orgonája;
 A leánykát hasztalan keresték,
 Nem találták őt, sem a királyfit. —

„Ők valának! — szólt a szörnyű várúr —
 A madár volt átkozott szülője,
 Ő a templom volt, vagy a zarándok...
 Ők valának... ujra hát utánok,
 És ha mást nem, a madárt elejtse
 Nyilatoknak mérgezett hatalma!“ ...

A haramják ujra szétmenének
 Vad haraggal a mély rengetegben.
 S átkozódva este visszatérvén
 Elbeszélik rettentő uroknak:
 Hogy csupáncsak zöld mezőt lelének,
 S zöld mezőben hófehér kis özet;
 Ámde gyorsabb volt a ritka szép vad,

Mint sem ötet nyil beérte volna.

A leánykát hasztalan keresték,

Nem találták őt, sem a királyfit.

„Ők valának: zöld mező s fehér öz! —

Dörg a zsarnok, — most magam verem föl“...

S elrohant a böszült czimborákkal,

Mint a dúló fürgeteg haragja.

Mély erdőben, erdő éjjelében

Ment karöltve a szűz és királyfi,

Hű vezérök az aranymadár volt,

Ők rendkívül boldogok valának. —

Most zörejt hall, s viszszanéz a lányka,

S viszszanézett véle a királyfi.

Egyre nőtt a zaj, s a szél fuvalma

A zörejjel szörnyü átkokat hoz.

A leányka ismeré a hangot,

S bájsipjába hirtelen beléfut.

„Ismerem jól sípod csalfa hangját,

Engedetlen gyermek, hasztalan futsz,

El fog érni most apád haragja,

Haragommal el fog érni a nyil,

Vagyha nyil nem, majd elér az átok,

Szörnyü átka megbántott apádnak.

Engedetlen gyermek, hasztalan futsz,

Hasztalan futsz átkozott anyáddal!“ ...

Dörg a rabló, s nagy folyamhoz ére,

És megállván annak sziklapartján,

A folyóban villámgyorsan úszó

Arany-hatytyupárra gyors nyilat lö ;
 Ámde a nyil húrja visszapattant,
 Arra pattant a ki azt kilötte. —
 Most a sebzett hűtelen haramja
 Éghasító átkot szór utánok, —
 És az átok szintén visszahullt rá:
 Im az átkos ajkon elhal a szó,
 A szikrázó vérszem elsötétül,
 Nem mozdult meg többet a meredt haj,
 A gonosz szív s lélekzet megállott,
 Jéghidegség ömle szét eréiben,
 És tagonként kezde megmeredni,
 S köszoborrá változott a szirten,
 Hűtelenség s átok szörnyü szobra
 Lett a rablók vérszopó vezére ;
 És a hatytyupár hamar kiúszott. —
 A királyfi honja, s jó szülöi
 Gyászolának szívben s küljelekben.
 És a mély gyászt ünneppé varázslá
 Egy siremlék fölszenteltetése,
 Melyet a hon, s jó szülök emeltek
 Mély keserv közt elveszett fioknak.
 A király-ősz s bánatos királyné
 Ott valának roppant néptömeggel,
 S a tömegben ök is ott valának —
 A királyfi s barna szép arája.
 Megzendült a gyászdal mély keserve
 Bús hárfáin ihlett dalnokoknak,

Bús hárfákon s lassu énekekben.
 Sirt az ének, elhangzott az ének,
 És a csöndes bánat szenderébe
 Andalitá gyászos hallgatóit. —
 Csend lön, mint a sírok néma csöndje ...
 S ime gyorsan szép aranymadárka
 Száll a gyásznak bús emlékkövére ;
 S édesebben mint a csattogánydal —
 Kezde dalszót, mely kínmámorából
 Fölveré a szíveket, s hatalma
 Kéjgyönyörbe ringatá fokonként. —
 Gyöngye síphang szól ki most a nép közt :
 És az emlék bús halálvirágit
 Mind mosolygó rózsákká levének,
 A halálfők vidor angyalokká,
 Rózsafátyol lett a szívölő gyász,
 És öröm lett minden szívben a bú :
 Mert előlép a gyászolt királyfi
 Karjain legszebb arát vezetve.
 Díszes oltár lett a gyászos emlék,
 Hű szerelmet ott esküdt a szép pár.
 Nászi dalt zeng az aranymadárka,
 És az ihlett hárfák dalhatalma ;
 A király-ősz édes ajkin áldás —
 A királyné arczain könyű volt.

MAGYARORSZÁGHOZ.

AJTAY GYULÁTÓL.

Üdvöz legyen, magyar haza!

Fölbredt életed:

Borúlepett testvéred is

Haladni kél veled.

S hogy együtt rendületlenül

Találjon majd a vész:

Az egy-lelkü Erdély veled

Egy testté forni kész.

Hat bajnok század harczaín

Vérünk együtt ömölt,

S nagy lett nevünk a hirmezőn,

S hazánk e drága föld.

Hat század búja s öröme —

E szent emlékezet —

Kettős varázsszal fogja el

A testvér szíveket.

Az egy ős-nemtő alkotá
Mindkettőnk lételét,
S lelkünk egységét még a bal-
Végzet nem tépte szét.

Bár sok rendítő vész után
Egy végcsapás alatt,
A hon köz édes kebele
Kettőnk közt megszakadt:

A válás három századán
Egy célért harcolánk, —
Rég egy dicső főn egyesült
Szentséges koronánk. —

S ma im, testvérhon! minket is
Uj nagyság vágya vív,
Őrszózatodra földobog
Bennünk a honfi szív.

Az uj kor lelke int, e két
Hazán is átfuvalt,
Egység- s magasztos tettekért
Igérvén diadalt.

Tegyünk együtt, mig magyar él,
Hogy népünk öszszesen

Minden tagjában víruló
Nagy nemzetté legyen.

Kebünkben a vezér apák
S egy jobb lét íhlete, —
Mögöttünk a hon gyászhai —
Szemben derülete.

Meghíva Árpád népe is,
Mig védi őserény,
Korunk üdvéért küzdeni
Nagy népek versenyén.

Üdvöz legyen, magyar haza,
Fölbredt életed!
Borúlepett testvéred is
Haladni kél veled.

S hogy együtt rendületlenül
Találjon majd a vész:
Az egy lelkű Erdély veled
Egy testté forni kész.

BÚJDOSÓ.

A TÖRÖK ALATT.

LÓRINCZ ENDRÉTŐL.

Isten hozzád, elnyomott nép,
Isten hozzád, árva hon,
Vitéz ősök büszke honja,
Mostan néma sírhalom!
Elmegyek, hol meszsze tájon,
A szellő is idegen:
Bánatot hol szent arczára
A kelő nap nem veszen.

Bújdosás lesz sorsom ott bár,
Szép hazámért viselem:
Szép hazámért, rab hazámért,
S értted, oh honszerelem!
Föl velem, föl hű vitéz, kit
Lelkesít szent fájdalom,
Menni int már, zászlóinkon
Vár a lengő fúvalom.

Föl magyar, föl, a kinek még
A szabadság drága kincs,

Menjünk, menjünk, hol nem hangzik
 Síralom és rabbilincs.
 Látja isten a nagy bíró,
 S a világ is lássa meg,
 Hogy életben, hogy halálban
 Szívünk lelkünk hite egy.

Csak ne látná bűneinket,
 Csak ne hová fajulunk:
 Haj, mi Árpád nemzetségi,
 Haj, mi többé nem vagyunk!
 Szegény magyar, megfogyott nép,
 Melyet szerzél ősidőn,
 Szép hirneved, szabadságod,
 Becsületed hová lőn?!....

S melylyel díszlett hajdonában
 Szent királyok homloka,
 Gyöngyeid el hova hulltak,
 Oh magyar szent korona?!
 Veszve minden, a mi dicső,
 A mi szép volt, a mi jó,
 S a világon a magyar név
 Ezután csak puszta szó.

Isten hozzád, ah kies táj,
 Halmok, völgyek, kék hegyek!

Fájdalommal bár, de lelkem
 Elszakad titűletek.
 Mintsem lássam szép hazámat,
 Nemzetemet rabigán,
 Veszszek inkább , veszszek el, bár
 Száz halálnak kínpadán !

ÖNMEGADÁS.

MEDGYES LAJOSTÓL.

Fogadd kebledre fejemet,
Hadd pihenjen egy perczig ott:
Rég zaklat már a sors keze,
Eröm, kedvem kifáradott.

Már nem birom tovább,
Már nem birom tovább.

Azt véltem eddig: szirt vagyok,
Mely bármi vést is visszahajt;
Fenhordám büszke lelkemet,
Gúnyolva bút, gúnyolva bajt:
De meggyőzött a sok,
De meggyőzött a sok.

Mit nem hívék, hogy férfi tud...
Nézd szememen köny reszket át,
Oh rejtsd el kebled fátyolán,
Hogy meg ne lássa a világ.
E köny oly jól esik!
E köny oly jól esik!

Hagyd rám omolni fürteid,
 Hogy éjjelén aludjam el;
 Az álmot ugy sem ismerem,
 Hozd meg szived verésivel ...
 Ez ujult éltet ad,
 Ez ujult éltet ad.

H O Z Z Á.

BERECZ KÁROLYTÓL.

Szegény valál — nem volt mit adni el ?
 Sem ősi ház , sem címeres levél ?
 Emberpiacznak nálunk hire sincs, —
 Nyomorszülötte, mondd meg, mit tevéel ?

Hallgatsz , de szólnak drága tetteid,
 És a kain-jelt látni melleden —
 Vásárra vitted , szolgál lelkedet,
 S eladtad azt judási pénznemen.

S hol a vevők, a címeres kofák,
 Nyitott sisakkal járnak szertesét —
 Volt alkalom eladni lelkedet,
 S felölthetéd a szolgáltság mezét.

És mert e hon lélekvásár hona,
 Büntársaidnak benne szüke nincs,
 Kiknek nyakokba járom vettetik,
 És lábaikra fényes rabbilincs ;

Kik úri konyha hulladékain
 Hizlalni szokták szolgalelköket,
 S e maszlagos nagyúri konyhaért
 Bitóra adnák önnönvéröket. —

S anyád beteg — s a kór fekhelyitől
 Sirt ázni szoktél, hálátlan szülött! —
 S nincs benned egy hang, a mely mondaná:
 Ki fog virasztni a beteg fölött?

Bérgyilkosoknak gazszokásaként
 Föltépni eljősz fájdalmas sebét, —
 Sietteted megjöni a napot —
 Mely sirba zárja gyöngé életét.

S eszedbe nem jut: „hogy túl e hazán
 Számodra nincs hely e földön sehol“ —
 S nem lesz hazád -- de nem! — hazád neked,
 Mint ebnek a hely, a hol — jól lakol.

LANTOMHOZ.

FINTÁTÓL.

Rég pihensz , oh árva lantom !
Húrjaid elévülének;
Mint a jobb időkben , rajtad
Már nem is zeng ugy az ének.
Zengted egykor ifjuságom
Fencsapongó érzeményit :
Honfi lángot , hő szerelmet,
S boldogabb jövő reményit.
És kiket hűség s rokonszenv
Szíveremhez lánczolának :
Jó barátok s barna lánykám
Mind dalomra hallgatának.
Elhagyattam , elhagyattál !
Néma búsan állsz fölöttem ;
Anynyi balszerencse közt tán
Hangod is rég elfeledtem.
Szedjük össze végerőnket !
Kínaimnak szót kell adni :
Költőibb lesz a kebelnek
Hatytyudalban megszakadni !

EGY ÓRÜLT NAPLÓJÁBÓL.

LEVELEK EGY MEGHOLTHOZ.

VERESS JÓZSEFTÓL.

I.

Tizenkettő az óra éjfélkor! Ez óra a lelkek bujdosó órája. Szerteszét bujdos ez órában lelkem is, mert eszem alvó félben van, s éjjeli órákon megszökik, a lelkek bujdosó óráján. Hagyd el te is hideg ágyadat, halvány virág, hadd lássalak elhervadva, hadd láss lekötözve börtönömben! Jer, jer! gyönyörködjünk egymásban, ki megcsaltál, kit szerettelek. Bátorságban lehetsz, hiszen csak jobb kezem szabad; gyilkaim az öröknél vannak e tollért cserében, melylyel vérembe mártogathatok. Hah, e vér mi feketén ir! Szívednek vére sem festete hűségesebben. — Igen, igen, csak jobb kezem szabad; egyébütt, hol hajdan sima karjaid fontak át, ott most durva kötelek ölelgetnek... Oh ha karjaid meg nem tágulának vala... e kötelek barázdáin vérem most nem serkedeznék oly fájdalmasan! Semmi, semmi! Orvosom mondja: hogy e kötéllel csak a bűntől oltalmaznak, s anynyi sok érvágás után ez tán sikeresebb lesz a többinél. Pedig nem jut még eszembe, hogy ember is voltam, észszel és szívvvel felöltöztetett ember; — de te kivetted belőlem a szívet, s megölted bennem a félembert, s a másik fél, mi

megmaradt, nem csoda ha bújában beteg az egészért. Most már ész beteg vagyok — mondják ők — mégis testemet sajtolják véremig, ők, kikben a sziv még nem halt meg, s embernek szeretnek neveztetni!... Jer, jer! tudom, hogy szánni fogsz, s eloldod köteleimet; hiszen te a kötelékek szaggatását ugy is rajtam tanultad meg. Oh szaggasd szét ezt is! Életem köteleinek szétszaggatását aztán bizd reám, hogy egy ily szép holdvilágnál házadig kísérhesselek! Ugy is én tégedet egy boldogabb időben sokszor, igen sokszor kísérgetélek holdvilágnál. Oh mi szépen beszélgetél ilyenkor szived szerelméről! Még a hold is kibujt a föllegek megól, nézni szerelmes képedet, s csodálni, hogy téged oly igen szeretlek!... Vigyázz, vigyázz, kérleld meg amott fen e halvány tanut, a holdat, nehogy elárulja változásodat; kérleld meg, mert e halvány tanu az isten országának lámpása, a menyországban rávilágítana szerelmed árulására, s a csillagok leüldöznének vissza sirod hazájaig. Kérleld meg, mert ha vétkeért bűnfeledésre nem bírod, éjjelenként nem nézhet le sötét sírodra. Hogy is nézne?... hiszen mikor megholtál, költöző lelked fekete föllegül állt elébe, s azért elfordítja szelid tekintetét világtalan sírodról. Ez még kevés büntetés neked; több volt az, hogy gazdag jegyessed — hah! hála, hogy csak jegyessed!! — karjai közt aluvál el, mielőtt éltél volna. Szegény jegyes! várhatja a reggelt kérdezni tőled: mit álmodtál? — várakozhatik, mert te nem fogsz még csak mozdulhatni is, mig sírod hajléka rád nem sülyed, s a forgó szél fel nem költ. Meg fogom mondani neki: takarja bé menyasszony-ágyad, s legyen keservese, mig egy boldogabb föllebbenti, holnap, holnapután, vagy egy hó mulva, midőn a legelső virág sírodon megjelen, mely menyasszonyi koszo-

rudnak gúnyképeül nyiland meg. Igen, egy hó mulva feledve lész, hogy jegyes voltál, mint elfeledték egy hó mulva, hogy megcsaltál. A feledés- és hűség- telenségből oly régen leczkét tartanak az emberek, hogy tudományt csináltak már abból, s a szerelmet megtestesítették... Igen, hiszen a lányt, vagy férfiut ugy is arannyal szokták eljegyezni, egy... aranygyűrűben, s a szerelmet megtestesítették a r a n y b a n, miként te tevéd jegyeseddel. Oh a te jegyesed mégis boldog lehet; emlékedül megmaradt jegygyűrűd. Az nem leend hűségtelen. Javasolni fogom neki: újra mátkásodjék, s lesz két hűséges gyűrűje, — de nőben ne bizzék, ha ujjain nem hordozhatja, mint jegygyűrűdet. Aztán a gyűrűnek értéke is van, többet ér a ti szerelmes mosolygástoknál, mert jelentése mindig ugyanaz marad, s pengése ugy hangzik ma, mint az utolsó napon... igen, nincs még példa rá, hogy az arany olommá változott volna... de a ti hűségtek?!... hányszor, hányszor változott már — a r a n y r a ?... aztán a r a n y h á z a s s á g r a isten és szerelemnek nevében, olyan házasságra, mely az égben köttetik, s a földön — megoldatik. Lásd, mielőtt az isten megkötötte volna az aranyházasságot, a jó halál eloldá, s téged e bűnös fáradságtól megmentett... Kárpótlásul alhatol már sirodban; mert aranyhűséged nem kelhetett el, el volt ugyan alkudva, de csak a szomorú fel- p é n z z e l maradhatál... Jó éjszakát!...

meg tudá vetni pénzeteket; de a lányt szerették szülői nagyon, s beléaszították a — boldogságba. Férjhez adták. A gazdag férj hiában várta már az első reggelen ébredését szép nejének, hiában, mert örökre... elalvék. Gyöngéd szíve nem tudá megbírni a rátolt boldogságot, ketté vált, mert szerelmesétől szakaszták el.... Ne hidd, hogy ember lett volna, mint te; ő egy bujdosó angyal volt a földön, a csillagok elárulták hollétét, s az isten haza hívta; hogy elköltözött, a föld üres lett; de az ég megtölt vele! A gönczöl szekere — mert csillagok röpiték föl — soha szebb terüvel nem érkezett meg menynyországba. A fényes orion és syrius emelék le a szekérből. A hold lámpát gyujtott a szentek imádságához, s a napnak fénylő oltárán áldozat mutatott bé, hogy az elveszett angyal az égbe visszaköltözött. És végül még a halál is megkoszoruztatott, hogy a hűség nevében az égnek szolgálatot tön; s mióta ez angyal ismét az égben lakik, a csillagok fényesebb arczczal tánczolgatnak... És téged? téged? egy üstökös csillag emelt föl a földről, le a földbe; venus nem jelent meg ekkor az égen hiában, mert ez vala csillagod, s a bujdosók.... Volt még a földön is két szép csillagod: szemeid! Egy ideig nekem ragyogtak, azután... azután a hetedik égért; de oly magasra föl nem juthatának; mert szemfödeled elnyelé, hogy sirodnak adja át régiségül, ha féregellenség nem bántaná. Vagy mit beszélek? egészben csillag voltál! s én szerelmes csillagászod; de nem tudám kimérni utaid. Ma itt jegyeztelek meg, holnap tova szaladtál; ma saját egemen ragyogtál, holnap a máséra költöztél, míg végképp idegen égen maradál. Végre szerelmem szellemi földébe ütközél, s imé! én özszeomlottam, — te pedig h e t e d i k egedről lefutottál, mint egy

bolygó tüzláng, mely után ezer avatatlan szokta kiáltani: csillag volt!... Szoktak volt angyalnak is elnevezni, s méltán; mert haláloed által az angyalok bukásának egy jelenését játszád el. S miért bűnhődél, szép hűségtelen, az angyalok bukásával? — mert pártos valál te is, mint régi bűntársaid, s aztán hihetőleg el is árultak, hogy menyországban tolvajkulcsosaj jártál. Még egynek akartál neveztetni: menyaszszonynak; de mivel a menynyet egyszer kijátszotad, a menyny is kijátszott tégedet, s a menyaszszonyi koszoru reszkető virágaival csak sirodra érkezhettek meg, melyet játékból fejed fölött utczagyermekek tépdestek szét, s rongyos fővegeiket ékíték föl vele. Így hát csak jegyesnek mondhattak; igen, igen, csak jegyesnek, mert hűtlenségedért a nagy bíró előtt már jegyes voltál, s azért jött el egy más, egy harmadik sárga völegény, s azért lön, hogy menyaszszonyágyadat sirásók vetették meg. Most alszol álom nélkül, és álmos vagy a rég várt földi gyönyörre, s az álomital ereje mélyebben szemeidre ült, minthogy reggeli tük-rödben egy aszszonyt pillanthass meg. Hiában valál hát te oly változó: aszszonynya még sem változhatál. — Hiában vágytál oly magasra: a föld poránál is alább sülyedél, vágyaid és reményeid elrepültek szerencsédnek szárnyain, s boldogságod egy rövid álom volt, mit a temetön csak sirod földje beszélhetett el, midön koporsódra hányták... Jegyesed végig hallgatá e sir földének szomorú elbeszélését, melynek tárgya oly mélyen volt, hogy a gondolat kétségbe eshetett valahai feljöveteléről; és láttam őt, hogy megsiratott — legalább szeméből ítélve — sirt! De sirása nem volt viharos, mert keble nem hánykódott; pedig a sirás egy nagyszerű nehéz idő a lélek hánykódó föllegei között. A vért

keresztülhasítják a fájdalom villámai, a szív megdördül, s a testalkotmány rázkodásában leszakadnak a könnyek csöppjei, míg végre a szemek szivárványában égi békeség hirdetteik. Oh, e nehéz idő a temetők pusztáin legnagyobbszerű! Boldog, kiből a sirás nehéz idője után a fájdalomlég kiköltözik. Ily boldog volt tán jegyessed is. Midőn visszatért hamvaiddtól, a köny is visszatért szemeibe; hihetőleg fájdalmai elfolytak már ekkor, mint könnyei, melyeket koporsódra sirt, s földdel takarának bé. Fájtt ottmaradásod is talán, mert sokszor viszszapillantott sirodra; aztán elhagyott, mint te elhagytál engem, — örökre! Sajnáltam őt temetésed első éjszakáján; de a feljövő nap, mely először jelent meg sirodon, jó reggelt mondott neki; mert bánata s a felejtés között egy rövid éjszaka volt. Többen is megkönyeztek, mert érdekes halott voltál: ifju, szép és jegyes; s ki tagadná meg könnyűit ily háromság utolsó jelenésén?!... A sir egyszerre hármat akart henned birni; pedig birhatta volna a negyediket is — hűségtelen is voltál! De mielőtt a sir ezt eltemetbette volna — belém temettetett! Én vagyok most hűségtelenséged sirja!... Csak én nem tudok sirni. Fájdalmaim soha sem voltak megérve arra, hogy könnyükben elhulljanak; szivemen feküdtek, s nem tudtam kisirni szivemből, s mióta meg is csalál, meg is haltál: fejemre tolultak, eszemre, s nem tudok magamon segíteni.... Isten bocsássa meg bűneidet!...

Most többet nem irhatok. Hallom kopogását őreimnek, jönnek szembesíteni eszemmel; eldugom e levelet, nehogy bizonyosságot tegyen örülségemről... Jó éjszakát neked, ismét jó éjszakát!... —

III.

Betegséged végóráiban ágyad mellett viraszték, elaszott porrészed fölött, melynek egyik része, a halhatlan lélek, már megtalálta volt a kulcsot szabadulására. Ekkor már lehelleted húshazáját összerontá vala a belső lázadás: mert szárazbeteg valál, s testromjaidon lelked várta az utolsó légvonást, hogy láncza megszakadjon, s szabaddá legyen ott, hol a lég kihalt. Mélyen aludtál, s álmodban mindig a halállal voltál, és ébren az életről álmodál. Szegény! való, hogy csak álmodál. Lélekedet sebes lett, mintha a lég sietve kedvesebb helyre akart volna belőled kiköltözni, és kinos lármával sikoltva föl, mintha sirt volna a belső pusztuláson! Harcz volt kivüled, harcz volt belsődben, s közelgett az utolsó éjszaka, melyben tested álomba fuladjon, s a végső nyögés nyilásán lelked kiszaladjon. S te mégis alvál, mintha ideiglenes álommal akartad volna kicserélni az örök éjszakát. Keresztül néztem ez álomnak vékony fátyolán, és halvány képeden láttam a halál személyes leírását. Hittem volna, hogy meghaltál, ha tépdesett leheletedben nem hallom e jelentést: még él!... Végre hidegség kezdé ellepni tagjaidat. Jele volt: hogy végnapod rövidülni kezd, s lassan lassan nyulik bé a hideg éjszakába, mig reggeled végképp kimarad... Egy percz még... s többé nem valál — beteg!... Miután árnyékod oly hoszura nyult, a föld egyet mozdult fényes napod ellen, s ismeretlen pont levél rajta a sötétségben... Meghaltál!

Most már mit gondolsz a sirban?... Leend-é viradás e sötétülés után? Viszszafordul-é elfogyott árnyékod nyugat után, a kelet érintésénél? Ráismerend-é a lélek testdarabjaira, midőn már a férgek százszor föllakomáztak, s a forgószelek ezerfelé a föllegekig fölnyaldosták?!... És enynyi szétoszlás után, mit gondolsz, leend-é visszontlátás? — és elmaradt jegyesek tulvilági öszszekelése? — és megcsalatott szerelmesek pokoli szerelemfélése?... leend-é reggel a hoszu éj után? Oh, a sirok fölött magasra nőtt már e kérdőjel, s árnyékában oly mélyen alszik a felelet, hogy a hit kisírt szemekkel viraszt mellette, s a remény kifáradt a hit vigasztalásában. Ezekről mégis beszélnek valamit a tavaszok, midőn az új virág és illat bennök fölébred. Ha kérdem a tavaszt: virágnyelven felel; ha kérdem a telet: ellenemond a tavasznak, és fagyos nyelvvel álomfejtőt nyújt kezeimbe!... Kérdeném az embereket is, de a nagy szennvedőn kívül haboznak; kérdem a sirt és temetőt: hallgatnak — mintha e nagy titok is gyomrukba holt volna! Lelkedről értesíts tehát: vajjon most merre vándorol? Egy elszáradt virág élembe hull, s csak anynyit felel éretted: elröpült, mint az ő édes illata!... Merre és hová?... az emberek még mind kinlódnak a felelettel.... És mikor jön el már a felelet, mely a haláleszme irtózatosságát az emberektől megváltaná? — — — No de ezekről ma többet nem írok, megtalálná olvasni ama nagy költő okos-bolondja, s majdan rámondaná: szó, szó, szó!... Holnap utolsó levelem olvasandod; mert holnapután szabad vagyok, s készülök utra, meglátogatni sirhalmodban... Addig is jó éjszakát, ismét jó éjszakát, örökre jó éjszakát!....

S a hulló lombokon
 A félhold halvány fénye ömle szét.
 Ekkor jött a csöndes ház tűzhelyéhez
 Egy pánczélos hős égő szerelemmel;
 Erős kézzel nyult szívetek frigyéhez,
 S mint lázadt tenger, fölgyult gerjelemmel
 A békeségnek lánczát megtöré.
 A pánczélos hős volt: a pártviszály,
 S a mint az egység láncza megszakadt,
 Egy irtó harcz között,
 A jeggyűrű: Kárpátnak bércei,
 A völegény ujján ketté törött.
 És ott feküdt a hű férj vériben
 Négy hoszu mély vágással homlokán,
 S háromszáz évig sirt a nő,
 Meghalni félt, meghalni nem tudott
 Szívének gyötrő édes bánatán.

Halvány hölgy! tépd le özvegyfátyolod,
 A fátyol elfödi
 Nemes vonásidat;
 Pedig mi jámbor gyermekid
 Csókolni jöttünk nyájas arczodat...
 Nem hunyt le férjed a csaták tűzében,
 Szegény!... oly sok sebet kapott!
 Háromszáz év alatt,
 Alighogy fölgyógyulhatott.
 De könyeidnek balzsamától

A legvérzőbb négy vágás behegedt,
 S most négy ezüstszalagként futja homlokát,
 Jegyezvén négy folyót,
 Mely zöld mezőben ömlik át.
 A harcz nem gyilkolá meg
 A férfi mell szebb vágyait:
 Erősb küzdéshez szoktatá
 Csak, munkabíró vállait.
 Még ép erőben áll az o r s z á g,
 Az egykor ifju vőlegény:
 Ott leng a lobogó kezében,
 Többé nem vérpiros,
 Láng ég szemén, s vérző szívében
 Forró szerelmet hoz.
 Int szebb vidék felé,
 Hol a partot virág helyett
 Reménység szegi bé.
 S az uralkodni vágy:
 Lesz emberszeretet,
 Melynek földébe termő magokat
 Két isten keze vet —
 E r k ö l c s és b é k e istene.
 S nő a magokból szép virág —
 H u m a n i t á s,
 Szép, mint a tenger gyöngyszeme.
 Oh hölgy, te édesen borultál
 A harczos férjnek egykor lánghellére:

Fogsz-é most a megtérő völegénynek
 Egy rózsát tűzni előmlő fürtébe?!
 A jeggyűrű gyémántja még ragyog
 Kárpát aknáiban,
 És maga a bércz pompás koszorúja
 Menyaszzonypártaként ujul meg
 Minden tavasznak uj virágiban.
 Isten lesz majd az özszeeskető pap,
 A népek istene ;
 Jogoltár, a szabadság templomában
 Leend az egyességnek szent helye.
 S tanúkul a kik megjelennek ott,
 Két ország fiai,
 Kik téged a szerelem lágy szavával
 Édes anyának fognak mondani,
 Ha Magyarország és az ifju Erdély
 Együvé gyűjti erejét, hatalmát :
 Egész világnak hirdetik a népek
 Az ifju pár a r a n y l a k o d a l m á t.
 És Kárpát és a Retyezát tövében
 Ifjabb erőben kél a nemzedék,
 És mindenütt a négy folyó mentében
 Szelid kezek nemes vonásait
 Mutatja a vidék.

Szép Erdély! özvegy hölgye nemzetemnek!
 Vetkezd le fátyolod,
 Magyarország hoz

Jegyajándékot a hű szerelemnek,
Add érte bánatod,
Add, add nekünk...
Ne fogja elborítani fátyolával
Többé nemes vonásodat:
Hogy a férj, és mi édes gyermekid
Megcsókolhassuk ajkidat!

SZERELM RÓZSÁJA.

URHÁZYTÓL.

Szép rózsabimbót nyujtál egykoron,
 Midőn megváltam tőled, drága hölgy!
 Nem volt ennél szebb a virágsoron
 A mit teremhet egy tündéri völgy:
 S meleg könyűket hullatván reája,
 Én mentem merre szólított a pálya.

A rózsabimbó keblemen vala,
 S a zöld levélke rajta mind virult.
 A nyájas égnek lengő hajnala
 Őt megköszöntvén, harmatkönye hullt,
 És minden csillag megcsókolni vágyott
 Szivem fölött a bájoló virágot.

S míg én a bimbót félve tartanám,
 Miként ereklyét szent föld vándora:
 Az üdv sugára földerült reám...
 Első szerelnem szép tavaszkor...
 Oh mert a bimbó szümben megfoganszott,
 S piros rózsákkal a bokor kihajtott.

És keblemen most bájvirágival
 Mosolygó díszben ott zeng a bokor.
 A holdas éjjen csattogányi dal
 Lány szellőkével lombján öszszeforr.
 Oh az szerelmem zengő rózsabokra...
 Arról kötünk majd füzért homlokodra.

De egy bimbót én általültetek
 Szived földébe, angyaljó leány!
 Ezt csókolják meg a csillagszemek,
 S harmattal hintsék minden éjszakán.
 Így megfoganszik ártatlan szivedben,
 S kizöldül ága még százszorta szebben.

S ha szent rózsája tiszta lángban ég:
 Viszonszerelmed bokra az leszen;
 Keblünkől kert lesz, melyet majd az ég
 Üdvök gyöngyével öntöz éjfelen.
 S örök gyönyörben és tündéri szépen
 Nekünk még egyszer fölmosolyg az Éden.

EGY FIATAL LEÁNYNAK.

PAP ENDRÉTŐL.

Nem mondom, hogy ne álmodjál,
Tudom, hogy az nem rajtad áll—
Dalt a fülmilének,
Lombot a tavasznak,
Ifjúságnak álmot
Az istenek adnak.

Hogy ne ébredj, nem kívánom,
Bármily édes volt az álom.

A nap is elszűnyad,
De virad reggele;

A leány álmának

Lejár az ideje.

Nem kérem, hogy ne csalódjál;
Csalódnod kell, ha álmodál.

Mind azok, kik élnek,

Még a kik meghaltak,

A kereszt alatt is,

Mindnyájan csalódtak.

Nem kívánom, mi nem lehet;
 Álmodsz olyat majd eleget.
 Szép szemed, drága szem,
 Kedve isteneknek,
 De a világrendből
 Azért ki nem vesznek.

Szeress, álmodj, ébredj is fel,
 Csalódj is, mert csalódní kell.
 Én csak azt kívánom:
 Hoszu legyen álmod,
 Ébredésed késő,
 S kicsiny csalódásod!

S Z Á M A D Á S.

MENTOVICH FERENCZTŐL.

,A mióta engem, kedves, megszerettél,
Dús hölgy lőn a szegény, egyszerű leányból.
Gyémánt s drágakő van mostan birtokomban,
Melyről boldogságom lángja fölvilágol.

E dús gyöngy szerelmed. Őrizd jól meg, kérlek;
Más örökségem nincs e széles világon,
Mint kalmár, ki vészes tengeren hajózik,
E kincshez kötöttem életem, boldogságom.

Igy beszéltél egykor, így szólottál hozzám,
Boldog érzelmekkel, aggódó kebellet:
És én láttam arczod lángoló vonásin,
Hogy a szó lelkednek mélyéről buzog fel.

Igy szólottál egykor, oh, én hűn emlékszem;
Viszszahajt a képzet, a feszült vitorla.
Jól tudom, mint biztad féltett kincsedet rám,
S anynyi év után most számot kérsz-e róla?

Számot adnom könnyü: feltett drága gyöngyöd
 Hiven megőriztem, eltettem, eltettem,
 Hogy gúnyos mosolylyal földi szem ne lássa,
 Egy végetlen tenger mélyébe vetettem.

Lelkem e mély tenger, melyet olykor a sors
 Haragos szélvésze hullámokban fölhajt,
 Majd ismét lesímul, s ekkor az örömmek
 Lágy szellője édes éneket susog rajt'.

Ott van az elrejtve, s most ha megtörténik,
 Hogy sötét homálylyal éj borul reája:
 Nincs ott ben sötétség ... a szép gyöngy tüzétől
 Földerül lelkemben a bú éjszakája.

K É R E L E M .

MALOM LUIZÁTÓL.

Virágot adjatok,
Mig zöldel életem;
Bort, kardot férfinak —
Virágot csak nekem.

Sárgát, fehért, piros?
Nincs mért kérdeznetek:
Mind szépség gyermeki,
Mindnyájan kedvesek.

Fa, rét miket tenyészt,
Mind, mind adjatok át,
Hogy köztük bús szívem
Feledje önmagát.

E lét különben oly
Virágtalan vadon:
Naponként érzem azt,
Merengve sorsomon.

VIRÁGKOSÁR MELLÉ.

RISKÓTÓL.

Reggel korán,
Mihelyt fölélbredek,
Te vagy szívemnek,
Te vagy legelső
Dobbanása már.

S reggel korán,
Melyet küldök neked,
Ez érzetemnek
Legyen tanúja:

A virágkosár.

Ilyen kosár
Az élet most nekem,
S annak te vagy

Legszébbik virága:
Oly ifju, szép,
Oly kedves, illatos,
Mint uj tavasznak
Első rózsága.

Oh boldog kéz,
Mely ily rózsát szakaszt:
Az egy virágban
Birand ezer tavaszt!

TERÉZ.

CSISZÁR AMÁLIÁTÓL.

A bécsi várszínházban Ponsard Lucrécziáját adták. A számosan felgyült közönség várva várta a függöny föllebenését, hogy megláthassa e híres művet, mely Franciaország romanticusait félelemmel tölté el. A zene még nem végződött bé, s a hallgatóság azon zajtalan s komoly illedelemmel társalgott, melyet a világon tán csak e színházban tapasztalhatni.

A birodalmi aristocrazia teljes fényében ragyogott páholyaiban, míg a földszint vizsga bámulattal szemcsövezte halvány arczu, fényes öltözékü finom alakjait, mintha irigyleni vagy megvetni ohajtaná. Egy páholy volt kiváltképp vizsgálódásának és bámulatának tárgya. Minden szemcső csak ide volt szögezve, minden szem csak ide bámult, sőt magokból a páholyokból is nem egy -- s olykor boszus pillantat tévedt erre fölé. E páholyban három személy ült. Egy ősz fürtü férfiu, egy koros nő, s egy fiatal leány.

Kell-é mondanom, hogy a pillantatok a leányt illették? Kell-é mondanom, hogy a leány szép, elragadó szép volt, és idegen?

A függöny föllebbent. Mély csend lön, s a közönség szem- és füllé változott. Csak két férfiu nem tekintett a szinpadra. Ugy látszott, hogy Lucréczia érzelmei helyett önmagokéival foglalkoztak. Egyik egy magas szöke férfiu volt, a másik egy halvány barna újju. Alig néhány lépésnyire állottak

egymástól, de arcok- és külsőjükből azt lehetett itélni, hogy az életben nagyon is távol állanak. Mindkettő mozdulatlanul állott, mint szobor, és szemeiket az emlitett páholyra szögezték. A szöke most újra látcsövét ragadta meg, s hoszason merengett az ismeretlen szép bájos vonásain. A halvány ifju elfordult, s a szemcsövező urat kezdé vizsgálni figyelemmel és hoszason. Egyszer csak szemeik találkoznak, s mindketten valami kellemetlent érzenek.

A függöny legördült, az első felvonásnak vége volt.

— Éppen jó — monda a szöke ur mellette álló barátjának. — Alig vártam... Jer Camil, jer, mond, ki ül ama páholyban?... Ott mindjárt gróf S... páholya mellett. Nézd, minő arcz, minő szemek!... De ugyan szólj már, ki az?

— Az egy uj királyné, ki napokban kezdé meg országlását; s a mint látszik, te vagy az első hódolt tartomány...

— Szép... szép, hanem csak mond, ki ő?...

— Gróf Varnau Teréz...

— E nevet ismerem — vága közbe a szöke ur. — Ezelőtt három évvel egy Varnau grófnővel sokat voltam társaságban — Amaz ősz férju atyja-é, és a nő anyja-é?

— Úgy van, anyja, az öreg férfi pedig atyja. Csak ezelőtt néhány nappal érkeztek Bécsbe. A gróf majd egész életét Magyarországon tölté mint ezredes. Már hazafüsitást is nyert, s jelenleg éppen oda költözik. Mondják, az öreg igen szereti a magyarokat, és szabadelmü, s tán éppen ezért kelle nyugalomba lépnie. Én meg nem foghatom, miért megy Magyarhonba lakni. Mon dieu!... megölne az unalom azok közt a barbar s bolond emberek közt.

— Uram, válogassa ön meg jobban a szavakat,

vagy kényszeríteni fogom!...monda a halvány ifju, s megvetőleg tekintett szemei közé.

Camil báró ajkain gúnymosoly vonult el.

— Nekem érzékeny szivem van különösen némelyek irányában — mondá finom könnyűséggel.

— Én teljesitem ön kérelmét.

— Köszönöm — mondá lassan az ifju, s hátralepott.

— Ah — szólalt meg újra a szemcsövező ur, ki e párbeszédre nem figyelt — minő bájos! Valódi aristocrat szépség! Junoi termet, a legfehérebb bőr, finom vonások, választékos öltözék, fesztelen mozdulat. Szinte eszméletem veszttem.

— E mellett még gazdag is.

— Annál jobb — még egyszer mondom, annál jobb — viszonzá a másik.

A zene elhallgata, s elkezdődött a második fölvonás. Camil báró is elhallgatott, a szőke ur pedig újra a szemcsövezéshez fogott. A halvány ifju közelebb lépett hozzájuk, de sem a szőke urra, sem a szinpadra nem tekintett. Maga elébe lépett, s merengeni látszék. Ő hallá a párbeszédet, s megtudá, hogy a bájos ismeretlen, gróf Varnau Teréz. Szembe nézte a szőke urat, s báró Váray Sándort ismeré meg benne, egy magyar mágnást, kit sokszor látott Pest utcáin lovagolni. Lelkében sejtelmek ébredtek. Ajkain keserű mosoly sötétlett... Most föltekinte. Teréz éppen abban a perczen fordult el a szinpadtól, s lopva egy pillanatot vetett a szőke ur fölé. Az észre látszott venni, s a szinpadhoz fordult, de szemcsövének oly helyzetet adott, hogy alóla homályosan kivehető Teréz minden mozdulatát. Teréz hoszas szünet után újra rátekintett, s látván, hogy szemcsöve nem föléje van irányozva, rajta felejté szemeit. Majd hirtelen pirulva fordult a szinpad fölé.

Váray öntetszőleg mosolygott, az ifju heves mozdulatot tőn, s egy sohaj lebbent el ajkairól.

A második fölvonásnak vége lett.

— Camil, e leány szép....elragadó szép! — mondá Váray.

— Mondád már egyszer, aztán én is látom.

— Vagy jobban mondva: ő most szebb mint az elébb volt, vagy még jobban mondva....én szeretem őt.

— Ezt is sejtém. Ne búsulj, holnapig kialszod.

— Ez nem olyan.

— Nem tréfálsz?

— Becsületemre mondom. A lány szép is, gazdag is... aztán...

— Szép....hanem feledni látszol, hogy téged hazádban egy epedő kedves vár. Tegnap ilyesmit említél.

— Ah... első ifjusági bolondság, eddig bizonyára jobban elfeledett, mint én őt.

— Tegnap még lelkesülve szóltál róla.

— Utazásom előtt egy néhány hónapot egy megszesees falusi jószágomban kelle töltenem. Unatkoztam, s elhitetém magammal, hogy szeretek. De azóta sokat láttam és tapasztaltam. Ő akkor tizenhét éves volt, most tizenkilencz. Hiszen már megokosodott.

— Neve?...

— Máday Czeecil. Atyja különben jól birja magát, s a leány szép és mivel. Eleinte hevemben még házasságról gondolkoztam volt, de oh, én istenem!... ha meggondolom, nevetnem, s utálnom kell önmagamat. Ipam egy otromba haszonbérő, sógoraim növeletlen fajankók!... Mily dicső sors várt volna reám a salonokban!

— Te furfangos ficzkó vagy, hanem vigyázz, ne hogy egy még furfangosabb nőfejeske kifogjon rajtad.

— Ah, dehogy barátom. Nem azért olvastam én öszsze száz meg száz regényt, nem azért vitt vizre nem egy nő, hogy ne ismerjem már gyöngéiket, s ne tudjam, hol minő szerepet kell játszanom. Hidd meg, nincs nő, kit el ne lehessen csábítani, ha tökélyesen ismerjük, s tudjuk a módját. E mesterség igaz nehéz, de ha nem sajnáljuk a fáradságot, oly emberekké képez, hogy Fichtner akármelyik szerepében fölállhatunk.

— Kivált ha oly szép külsővel bir az ember mint te — jegyzé meg mosolygva Camil. — Hanem ugy látszik, te igen megváltoztál utazásodban. Most regényben nem igen könyeznének meg a nők.

— Hijába! sokat tapasztaltam; különben én most is becsülöm az ugynevezett magas szellemeket, de szeretem a világ örömeit is és gyűlölöm azon szűkeblü elveket, melyek meggátolhatnának az élvezésben. Az élet rövid, aztán ki tudja lesz-é más. És szerelem nélkül nincs élet s én nem élhetek nélküle. A nő különben mindegy akárki, csak szép legyen. Hogy csak egyet szeressünk az már régi tan. A változatosság, valami isteni kéj. Aztán mi is a szerelem? . . . képzelgés és álmadozás. És nekem csak oly szegény képzelmem lenne, hogy ne tudnék minden szép nő körül egy álomvilágot teremteni . . .

— De ennek a Ponsardnak még gazdagabb van. Nézd nézd . . . Löve mily művészileg játszik.

A harmadik fölvonás elkezdődött.

A halvány ifju az utolsó szóig hallá e párbeszédet. Ujra elmélyedett.

— E báró — susogá magában — boldog ember, de én nem irigylem boldogságát . . . Ez-é korunk mi-veltsége? Nevetnem és fájdalmat kell éreznem. Szeretheti-é ő a becsületet, midőn az életet élvezésnek, az embereket játékszereknek nézi? . . . Nem . . . ő

hazud, gyalázatosan hazud. Azt mondja, hogy szerelem nélkül nem élhet, s mégis minden nőről oly megvetőleg beszél. Minő szerelem lehet az? Ő nem szerethet! Hazud, gyalázatosan hazud. Itt elmerengett hozsazon, cél és irány nélkül. Majd Terézre tekintett, s arczán édes öröm világolt föl. Minő szép, minő bájos!.... Arcza hajnaltól piruló lilium, szemeiben tündérvilág varázsfénye ég. Mily légius gyöngédség lebegi körül tagjait. Mintha fátyolföllegekből bontakoznék ki, mintha fehér szárnyu angyalként lebegne a légben, megnyitni az ég kapuját. Lelkében a költészetnek mily tavasza virulhat, szívében a kedélyesség mily gazdag bányái ragyoghatnak. — Itt megszakadt gondolatainak fonala, s mondhatlan gyönyört érzett áradozni keblén. — De ő zavart pillantatókat vetett Várayra — folytatá keserűen — elpirult, s félénken tekintte másfelé ha pillantásával találkozott. Ezek az első ébredő szerelem jelei. A báró szép s érti a szerelem mesterségét, ő szeretni fogja. Szegény leány, szegény szívem! — Mélájából a csöngetyü hangja s a legördülő függöny ébreszté föl. A harmadik fölvonásnak vége szakadt.

— Mondd csak, Camil, meddig mulatnak még Bécsben Varnauék? — kérde Váray.

— Ugy hallom, csak egy hétig, aztán Magyarországra indulnak. A gróf Pestmegyében vett jószágot, s állandó lakása is ott lesz.

— Oh ez dicső!

— A gróf gazdag ember. Eddig majdnem csak szolgálatából kelle élnie, de nejének bátyja, egy amerikai gazdag kereskedő meghalván, töméntelen kincset örökölt. A gróf még több jószágot veend Magyarhonban, s bennök gyárokot szándékszik fölállítani. Ő igen örül a hazátokban fölébredő ipar-

mozgalmaknak, s új hazája iránt nem akar hálátlan lenni. Ez szép tőle — mondjátok ti, de nem azt mondjuk mi.

A halvány ifju arczát pillanatra öröm ragyogta bé.

— Ez mind jó. Minthogy magyar vagyok annál szívesebben lát. Hiszem, hogy Teréz kisaszszonyra is ragadt atyjáról egy kis magyar máz. Oh tudom én az ily hölgyekkel mint kell bánni. Magyarországon az újabb időben számtalan kiadásban találhatók. Lapjaink dicséretekkel halmozzák el, költőink dicsőítik, de én igen unalmasoknak találok.

— Teréz nem olyan mint te gondolod, s legkevésbé sem nevetséges. Ő nemes keblű, gazdag kedélyű, de igen jól tudja, hogy a salon nem színpad vagy kerti magány, s legkevésbé bizalmas családkör. Ő finom, elmés, a nélkül, hogy gúnyt üzzön a kebel nemesebb érzelmeivel vagy bókoljon osztályunk bizonyos nézeteinek, miket a világ előítéleteknek nevez.

— És atyja?

— Ő egy kissé nyers, kényes becsületű, de jó szívű ember. A szavakat nem igen szokta megválogatni, elmésségei durvák, szóval valódi katona. Azonban sok tudományos miveltsége van, imádja az újabb idő politikai eszméit, szóval: e tekintetben valódi nem-katona. Sok különösségei is vannak, kevés beszédű, némelyek irányában kevély, s ha valami nincs inyére, őszintébb és kitörőbb mint illenek. Különben családját hévvel szereti.

— Nekem meg kell ismerkednem velök. Nem tudsz valakit, a ki újra bévezessen? A grófné tán eddig el is feledett.

— Saját magamat — monda Camil, meghajtvva magát.

— Mikor?

— Akár most.

— Tehát menjünk.

— Jer!...

A halvány ifju szikrázó szemekkel nézett utánok, de nem követte őket.

Báró Váray és Camil báró nem sokára a Varnauék páholyában valának láthatók. A szokásos üdvözlés után Váray Teréznek kezdte udvarolni, míg Camil az öregekkel beszélgetett. Teréz különösen érte magát Váray társaságában, s elfogultságát, zavarát alig tudá elpalástolni. Váray észrevevé ezt, s beszédesebb, kedvesebb lön. A színműről, francia romantikáról, színészekről beszélgettek. Váray éppen ugy báműlá Teréz helyes nézeteit s jellemző megjegyzéseit, mint Teréz Váray finomságát és nemes hevét. Majd Bécs salonai- s ujdonságairól szólottak, végre Magyarországra tértek át. Váray gyermeki szeretettel beszélt róla. Elmondá, hogy már két éve utazik, de a külföld óriás haladása, tudományossága, ipara, művészete nem feledteték el vele hazáját. Elmondá, hogy mi kéjjel tölté el keblét azon hír, hogy hazája egy új irány fölé tör, s már külföldön is hallhatni róla, és mily boldognak érzi magát, hogy ő is nem soká képes lesz tenni érte valamit. Teréz kedvtelve hallgatá, s finom bókók és szerencsekivánatokkal jutalmazá meg. Aztán ő is elmondá, hogy mily kedves neki e hon, hol született, növekedett, s hol ezután élni fog. Ujdonságokat beszélt róla, főlemlegeté Pest haladását, a magyar művészet és irodalom elemeit, s elészámlálta kedvesebb magyar íróit. Később érdek nélküli tárgyakra tértek át, s a divatos semmiségeket mindketten oly ügyesen tárgyalák, hogy társalgások sem unalmas üres beszéddé, sem ízetlen enyelgéssé nem vált. Néhol néhol eszméik az érzelmvilágba vándoroltak, s gyöngéden érinték a kebel húrjait, azok oly édes

hangokat adtak, hogy Teréz szíven ismeretlen érzemények kezdének ébredezni. Percz percz után röpült, s midőn az előadásnak vége lett alig vették észre. Váray azon kérelemmel távozott, hogy lehessen szerencséje látogatását ismételni. Teréz remegett, de erőt vevén magán, szokott illedelemmel intézé hozzá búcsuszavait, de Váray távoztakor még egyszer viszszanézett, s Teréznek egy pillantásával találkozott, mely csalhatlanul bizonyítá, hogy együttlétök már is több volt, mint puszta ismeretség.

Gróf Varnau, ki az egész előadás alatt osztatlan figyelemmel csüngött a szinpadon, alig szólott egykettőt Várayhoz, s midőn neje dicsérve őt, véleményét kérdené, röviden így válaszolt: „csinos fiatal ember.“

A grófné nem szünt dicsérni őt. Teréz hallgatott, de éjjel álma nem volt oly nyugodt mint máskor.

Váray rózsaszin kedvvel lépett ki a színházból barátja karján, s Teréztől, szerelméről, s terveiről beszélt. A kimenetnél a halvány ifju szembejött velök. Szemeik újra találkoztak. Váray egy megvető pillantást vetett reá, s másfelé fordult.

—Hát csak így köszöntöd honfitársadat? — kérde Camil nevetve. —

—Hát magyar?

—Még pedig milyen!.... A színházban szinte özszeverekedett velem hazájaért.

—Hahaha! — nevetett Váray — hisz ez lovagias szellemű fiatal ember. Tartsa meg az isten Magyarország dicsőségére.

Az ifju nem hallá e beszédet, s midőn Varnauék kocsiba ültek, ő is megindult. Egyik félreeső utcában egy magas ház kapujában állott meg, s miután kinyitották azt, a legfelső emelet egyik szobáját nyitá be. Szolgája gyertyát gyujtott; ő egy karszékbe veté

magát. Ingerült volt, s keble fájdalmas érzeményekkel tele. A végfölvonások alatt mind Teréz páholyán függöttek szemei, s mindent látott, tudott, mert a szerelem éppen oly éles látóvá tesz mint vakit. Végzetlen szerette Terézt, és gyűlölte Várayt, s pedig az elsőt most látá másodszor, s az utolsó soha sem bántotta meg, de megbántotta, mert szerette Terézt, de megbántotta mert Teréz oly édesen beszélt vele s oly lángpillantatokkal tekintett reá. Szerette volna Várayt megölni, pedig oly szelid, békés ifju volt; szerette volna Teréz fülébe dörgeni, hogy bolond, esztelen midőn Várayt szereti, pedig Teréz minden legkisebb fájdalmát kész lett volna életén vásárolni meg. Mindig tudott magán uralkodni, mindig talált lelkében egyegy eszmét, melynek ereje vankosul szolgált fáradt szellemének; szívében mindig birt menedékkal, hol elnyugodtak fájdalmai, de most szenvedélyének rohanó árja mindent elsodort.

Fölkelt, s hevesen járt föl s alá szobájában. Majd ismét leült. Az ablakhoz ment, kinyitotta, s ismét bétevé. Mosolyogni akart, de nem tudott, dühösködni próbált, s nevetnie kelle önmagán.

Igy töltött el mintegy két órát.

Ekkor csüncesülni kezdett, s ajkai gúnymosolyra vonultak, mintha nevetné vagy szánná önmagát. És nem is vala másképp. Utálni kezdé önzését, esztelenségét, s a kérlelhetlen józan ész villámfénye fölföllángolt tisztítani szenvedélye tikkasztó gőzkörnyét. Eszméi uj irányt vettek, de keble keserőséggel tölt el.

— Hibáztathatom-é, hogy szereti Várayt? — monda — ki parancsolhat, ki szabhat határt a szív érzeményeinek? Hát én miért szeretem őt? Csak láttam, nem ismerem, s mégis szeretem, pedig van virág, mely szép és mérges, s a kigyónak is tarka

bőre van. Nem....nem....ő egy angyal, de én eszévesztett vagyok. Aztán ki tudja, Váray nem fogja-é őt boldogítani?...Az ember sokszor másképp beszél, s másképp tesz. És szerelme s e tündéri hölgy nem adhatnak-é más irányt életének?...Nem, istenemre, ő nem fogja boldogítani. És ő mégis szereti...és ő mégis szereti!

Itt elhallgatott, s újra fájdalom rohanta meg, de tovább füzé gondolatit, s enyhülni kezdett. Ez enyhülés nem sokáig tartott. Egy uj eszme merült föl agyában, s ingerülten pattant föl székéről.

— De mit akarok én?...Minő ábrándokkal tépelődöm?...Ő már mást szeret; oh én tudom, az én szemeim nem csalnak. De ha nem is szeretne mást, remélhetném-e, hogy valaha szeressen vagy elnyerhetném őt?...Ki vagyok én?...Egy szegény, fáradalmas pálya küszöbén álló ifju. Én imádoival szembe, kik a mérlegbe egy grófi koronát vetnek, csak tiszta szivet s végetlen szerelmet ajálhatok. Egy leendő gyáros — s grófi hölgy! Nevetnem kell magamon...Ah félre ábránd! hiu remény, ne rabold el lelkem nyugalját. Nem lehetek boldog, de istenemre nevetséges bolond sem, és nem feledkezem el kötelességemről. Nekem ősz szülőim vannak, kiknek gyámolul kell szolgálnom, előttem nem sokára egy pálya nyílik, mely lelkem egész erejét igényli. Utálom a gyávaságot és érzélgést. Én férfiú vagyok.

Sebes léptekkel járt föl s alá, és szemei szikráztak.

— De Terézt siromig szeretni fogom — folytatá fájdalmason — őre, védangyala leszek, s jaj azon férfiúnak, ki boldogtalanná teszi. Bécszet addig el nem hagyhatom, míg nem tudom, minő viszony fog szövödni közte és Váray közt. Hej János!...

Szolgája belépett.

— Holnap még nem indulunk, s még tán holnapután sem. Jer vetköztess le.... Oltsd el a gyertyát. Lefeküdt, de nem alhatott.

Másnap az egész Varnau-családot reggelinél találjuk. Az öreg ezredes hírlapokat olvasott s megjegyzéseket tett. A grófnő s leánya a múlt nap eseményeit emlegeték. Teréz mindig elpirult, ha anyja Váray nevét mondá ki. Ő kissé halványabb vala a szokottnál, de szebb volt, mint valaha.

— Ah, szinte feledém — monda a gróf — kedves Terézkém, zongorát vásárolni számodra, ha e hirdetményt nem olvasom. Itt egy új zongorakészítőt nagyon dicsérnek. Nem lenne-é jó megpróbálnunk?

— Jó lesz, édes jó atyám.

Az ezredes csöngetett. Egy szolgáló lépe bé.

— Küld hozzám Rosenberg urat.

— Mond csak jó atyám — szóla Teréz gyermeki édes hangon, mely az öreg arczát mindig földeríté — mikor hagyjuk el Bécset?

— Miért? édes Terézkém — kérdé az öreg megcsókolva homlokát — tán vágynál sokáig itt maradni? Tán valaki érdekel?... Ej, ej hamis bohó leány! No...no ne pirulj. Ha nem tekintesz reám, még ma indulunk, még délután, nem, egy óra múlva — ingerkedék az öreg, s lelkéből nevetett.

— Nem, az nem lehet — szóla Teréz vidoran, elrejtteni igyekeztvén zavarát — én tudom, hogy az nem lehet. Te ma nem utazol, ha mindjárt akarod is.

— Miért? — kérdé mindkettő egyszerre.

— Miért, miért? — mondá Teréz tréfás komolysággal — mert ma nagy nap van — mert ma péntek van, és te atyám az egész világ ellenére éppen

oly furcsákat hiszesz a péntekről, mint ezek a németek a magyarokról.

A grófnő nevetett, de az öregnek nem éppen jól esett a tréfa.

— Hát haragszol atyám? — mondá szomoruan Teréz, s megcsókolta atyja kezét.

— Ej, dehogy haragszom. Ki haragudhatnék reád? Csak furcsán tetszett előttem valami. Te az este óta egészen megváltoztál, merengő szótalán vagy, vagy ha szólasz, olyakat mondasz, milyeket máskor nem szoktál.

Teréz újra megcsókolta atyját, s még zavartabb lett.

— Kérdésedre különben örvendetést válaszolhatok. Néhány napig még Bécsben mulatunk, ügyek adták elé magokat, melyek itt létemet kívánják. Aztán ki tudja, nem érkezik-e meg ezalatt az amerikai küldemény? No hát nem csókolsz meg ez örvendetes hírért?

Teréz atyja karjai közé borult.

Az ajtó megnyilt, s egy magas férfiú lépe bé, s mélyen meghajtá magát.

— Jó reggelt Rosenberg ur. Kéréseim vannak önhöz. Sziveskedjék egy zongorát megrendelni Teréz számára azon mesternél, kit e lapok dicsérnek. Hát levelek nem érkeztek-e Americából? Még a mult napokban érkezniök kell vala. Én nem is tudom miért késnek annyit azok az emberek. Az amerikaiak pontosak szoktak lenni.

— Érkeztek, nagyságos ur. Éppen most hozák el, im itt vannak.

Varnau fölkelt, s hirtelen fölbontá a leveleket.

— Az ördögbe! — monda ingerülten — még egy hónapig várjuk itt, míg küldeményök valamelyik nagykereskedő házhoz megérkezik. Én nem várhatok,

Magyarhonba kell sietnem. De miként fizessem ki a jószág árát...Ej, kölcsönöznek nekem anynyit a menyinyi kell. Rosenberg ur jön szobámba, Magyarhonba leveleket irunk, aztán el kereskedő barátinkhoz. Isten veletek kedvesim... Két óra mulva viszszajövök, s majd együtt teendünk sétát.

Ezzel Rosenberggel együtt eltávozott.

A grófnő és leánya néhány perczig szóltan ültek.

Teréz heves fölindulásban volt. Boszankodott magára, hogy oly nevetségesen viselte magát, boszankodott Várayra, ki oly nyugtalanná, szórakozottá tevte. De e nyugtalanság és szórakozottság oly édes volt, hogy viszszakivánta azt. Majd elgondolkozott, s föltevte, hogy erőt vesz magán, s minden szavára, pillantására vigyázni fog. Később azt kezdé magával elhitetni, hogy őt Váray nem is érdekli, hisz csak egyszer látta, s alig ismeri. Bámult azon változásokon, miken lelke átment. Oly különös színben látta a világot, oly különösen érzé magát, mintha bűvölt volna. És mégis soha ily boldog nem volt. Ő szeretett, először szeretett, s első szerelmével úgy van az ember, hogy maga sem tudja, hogy van.

Anyja sejté, mi foglalkodtatja leányát, de gyöngédebb volt, mintsem tudassa azt.

— Ez a Rosenberg — monda később — tudja az isten, miért nem tetszik nekem. Nyájas arczában, mosolygó szemeiben valami rejtélyesség van.

— Igazad van, édes anyám.

— Atyád mégis több bizalmat helyezett benne, mint kellene. Az igaz, hogy pontos, vasszorgalmu, hű, de nekem még sem tetszik. Nem állhatom arczát.

— Különben a jellemet nem az arczvonalak, hanem a tettek határozzák el.

— De mégis, miként van az, hogy egy arcához rokonszenvünk van, míg másához legyőzhetlen ellenszenvvel viseltetünk.

— Oh ez titok — mondá mosolygva Teréz.

Még több ideig beszélgettek egyrölmásról. Később Teréz szobájába vonult, anyja pedig divatlapokban levelezett.

Itt újra átadta magát álmadozásainak. Lelke tündér tartományokban vándorolt, hol mindenütt fényképek ragyogtak körül, s édes zengemények rezgék át valóját. A képek álmokképeivel folytak össze, a zengemények oly ismerősöknek tetszetek, mintha kebelhúrjain egy látatlan kéz játszanék. Szívén gyönyörérzés áradozott, s mintha nem bírná boldogságát, rejtélyes álomba szenderült. És álmodott, egy hoszu boldog életet álmodott át az első édes mátkacsóktól a végső halálos sohajtásig, sőt azon túl is, egész azon könyekig és áldáshangokig, miket a gyermekeknek a kegyelet sugal. És álmában beszélni kezdett, mint egy álmjáró, és arcza dicsőült lett, mint egy angyalé. Oh szerelem!... minő boldogság lehetsz te, midőn álmaid is fölérnek mindennel, mit eddig az élet nyújtott. Oh édes istenem! köszönöm neked, hogy szeretni tudok.

E hangok majd sohajtásokká váltak, s ébredezni kezde. A képek fényes köddé folytak össze, s a zengemények egyhangu zajjá. Eltűnt minden, s lelkének újra a való hideg tartományain kelle barangolni. Ez átmenet oly fájdalmas volt. Ugy tetszett neki, mintha a tropi égalj bájos völgyeiből vándorolt volna át nyugot valamelyik északi vidékébe. A virágok színe halványabb volt, illatok gyöngébb, néhol sárga lombok boríták a mezőt, s a távolban hótetők fehérlettek. Egyegy zöld lomb alól édes hangok zengének, de sirást s jajok megtört hangjait

hozá meg olykor a sohajtó szellő. Virágillat, édes hang pillanatra álomba ringaták, de a másokban már bús nyögések riaszták föl. Oh szerelem... minők lehetnek kinaid! Oh istenem... őrizz meg e csapásoktól.

Hoszu szünet lön.

Gondolkozni kezdett, és álmaiból eszmék születtek föl, melyek kiengesztelék lázadt érzelmeit. Elhatározá, hogy mindent elkerülend miből Váray szerelmét sejdíthetné. Föltette, hogy szigorú szemle alá veendi Váray multját, jelenét, figyelni fog minden tetteire, s ítéletét sem szerelem, sem hiúság nem másítja meg. Nyugodtabb lett, de szeszélyes kedélylyel ült öltöző asztalához.

Tizenkét órakor a gróf hazajött. Rosenberg már szobájában várta.

— Nagyságos ur, készen vagyok — monda Rosenberg a belépő grófnak.

— Jól van, de mondja csak meg ön, mit gondol a felől, hogy oly későn érkezik az amerikai küldemény?

— Gondolom, a fekvő javak és árucikkek eladása gátolá. Néhány hét alatt bizonyosan itt lesz.

— De én addig nem várhatok, átvételére majd önt fogom biztosónak nevezni.

— Értem — monda közönyösen Rosenberg — de minden igyekezete daczára nem rejtheté el titkos örömét, mely sötét arcán fölvilágolt.

A gróf hirtelen reátekintett. Rosenberg arcza megint a régi sötét lett, legkisebb fölindulás nélkül. A gróf egy átszeggő pillantatot vetett reá, majd hirtelen fölkiáltott: lássunk tehát a dologhoz.

Éppen midőn Varnau az első szót mondaná ki, egy szolga lépett bé.

— Báró Váray Sándor és Handorfi György tisztelkedni kívánnak nagysádnál.

A gróf boszankodott.

— Váray Sándor? ki az?... Már emlékezem. Jelentsd bé a grófnénak. Ő nekik ígéré látogatását. Folytassuk Rosenberg ur.

— És a másik? — kérde a gróf.

— Handorfi György.

— Handorfi György? Nem ismerem. Vajjon ki lehet? Nem Magyarhonból való-é? Eh, néhány szó nem a világ. Bocsd bé... Rosenberg ur, néhány pillanat múlva elvárom.

Rosenberg távozta után a halvány ifju lépett bé, ki most még halványabb volt mint tegnap.

Varnau szokása szerint sebesen elébe ment, s éppen mellette állott meg.

— Mivel szolgálhatok, uram?

— Csak jó indulattal, uram.

— Hogyan? — kérde Varnau jobban szeme közé tekintve.

— Én szomszéda vagyok nagysádnak. A gróf ur birtoka határos azon faluval, hol én lakom. De nem csak ez, mi az ismerkedésre késztetett. Én szűk birtokomban gyárt szándéksom fölállítani, s gyáros leendek. Mint hallom, nagysád is ilyesmit teend, s így nagysád pártfogását s jó indulatát méltán igényelhetem. Kik egy pályán izzadnak sokszor segíthetnek egymáson.

— Önnek igaza van, ön derék fiatal ember. Fogadja jobбом, mint jó indulatom és becsülesem jelét.

— Köszönöm, gróf ur!... Én holnap indulok, nincs-é nagysádnak valami küldeménye vagy bizománya?

— Éppen ezelőtt egy órával küldöttem leveleket biztosaimhoz. Hanem köszöntse ön barátaimat, a gyáripar és védegyelet bajnokait, s mondja meg,

nem soká én is köztök leszek.... De mondja csak, mióta mulat ön Bécsben.

— Jelenleg csak két hét óta. Rövid útamból, melyet kiképzésemért tevék, csak most tértem vissza, különben már több éve, hogy itt tanulok.

— Én önt igen becsülöm. Ön nemes, s mégis oly pályára szánta magát, mely ellen osztályának előítéletei vannak. Ön e tétével másodszor nemesíté meg magát.

— Ah gróf ur, ez nem érdem, csak kötelesség. Aztán saját érdekem is azt kívánja. Óseim fényűzése s pazarlása nagyon leapaszták öröklött birtokom.

— A fényűzés, mely más honban az ipar anyja, s a tétlenség, e két mótely az, mi leginkább erőtlentit hazánkat — mondá az öreg gróf, s bölcsesetekbe bocsátkozott Magyarhon állapota s ujabb mozgalmi felett.

Az ifju gyáros sokoldalú míveltsége, őszinte megjegyzései igen tetszettek Varnaunak, s anynyira megszerette őt, hogy midőn távozni akart, feledve dolgait, maradásra kéré.

— Még ügyeim vannak elintézendők.

— No de egy perczig mégis maradnia kell önnek. Bémutatom családomnak. Hisz úgy is mint jó szomszéd majd sokszor meglátogatand. Jöjjön kegyed — mondá nyájason Varnau, s karonfogva vezeté be a salonba.

A grófnő, Teréz és Váray élénk beszélgetésbe valának merülve. Teréz jobb kedvű, elmésebb és szebb volt, mint valaha. Oly anynyira el valának foglalva egymással, hogy a belépőket alig vették észre.

Váray és Handorfí egymásra tekintettek. Váray pillantata mintegy kérdeni látszott: mit keressz itt, Handorfíé mintha mondaná: gyűlöllek.

A bémutatás után a grófnő üdvözölte őt leendő pályáján, s ügyéről kérdezősködött.

Váray mosolygott az ifju egyszerű feleletein, s égett a kívánságtól zavarba hozni őt.

— Én is szerencsét kívánok önnek, Handorfi ur — jegyzé meg félgúnnyal Váray. Vajha ne érné önt is azon szerencsétlenség, mi rendszerinti sorsa nemeseinkből lett kereskedők- és gyárosainknak, hogy vagy oda hagyják pályájokat, vagy megbuknak.

— Ez helytelen megjegyzés — mondá mogorván Varnau. Váray megmozdult székén és szólni akart, de eszébe jutottak Camil szavai, s elhallgatva Terézre pillantott, ki egy mosolylyal köszöné meg hallgatását.

— Nem, a bárónak igaza van — monda mosolygva Handorfi — szerencsekivánását nagyon helyén találom. Azon körülmény, mit a báró urnak tetszett említeni, éppen oly jellemző hazánkban, mint mágnásainknak külföldre utazása, honnan... de ezt most elhallgatom. Különben igyekezni fogok a báró ur sejtelmeit megczáfolni.

A báró ajkába harapott, aztán mosolygva mondá: én annak fölötte örülni fogok, mert hazámat és jó hírét inkább szeretem, mint sok szájhős.

Varnau szólni akart, de neje másra fordítá a beszédet.

— Midőn Handorfi távozni akart, Teréz megszólítá.

— Kérem Handorfi ur, egy kis küldeményem lenne Magyarhonba. Csak egy levélke egyik barát-némhoz. Néhány percz alatt kész lesz.

Ezzel távozott, s nem sokára egy levélkével tért vissza.

Handorfi szemei kéjtől sugároltak, s majdnem reszketett midőn átvevé a levelet.

Varnau egészen a lépcsőkig kísérte Handorfit, és szívesen búcsuzott el tőle.

— Teréz szereti őt — sohajta fájdalmasan Handorfi midőn kilépett a kapun.

— Ön gonosz ember — monda Teréz atyja távozta után — e szegény ifju embert szinte zavarba hozá.

— De most irigy vagyok — felelt a báró enyelegve, irigylem sorsát, hogy oly védőre talált, minő nagysád. En százszor ohajtanám zavarba hozatni, ha nagysád védene.

— Ön hizelgő is. Lám egyszerre háromszoros bűnös.

— Pereld meg őt nyelvváltságon — mondá nevetve a grófnő — mig bejövök. Csak divatárusnémmal szölok néhány szöt.

— Igazat szólva, bánom szavaimat, mert nagysádnak nem tetszettek, de tehetek-é róla, ha utálok az ily szájhösöket. Bocsánat, százszor bocsánat! Hanem még igazabban szólva, még sem bánom, különben is nagysád oka minden bűnömnek. Én gyűlölöm ez ifjut, mert elég merész volt nagysádra szerelmes pillantásokat vetni.

— Mit beszél ön?

— Neki szeretnie kell nagysádat, és én gyűlölöm őt, mert imádom nagysádat — mondá csábító hangon Váray, s megcsókolá kezét.

Teréz remegve vontá vissza. Éppen e pillanatban léptek bé szüloi.

— Nos ... megnyerted-é a pört? — kérdé a grófnő.

— Nem, anyám — felelt minden zavar nélkül Teréz — a báró ur hatalmas ügyvéde önmagának.

— Hanem gyermekim, nem megyünk sétálni? — szóla Varnau — az idő oly szép.

— A báró ur büntetésül velünk fog tartani.

— Ugy igyekszem, mindig bűnös lenni.

— Mindjárt követlek benneteket — monda Varnau, s szobájába távozott.

— E báró — susogá készülése közben — úgy látszik szereti leányomat. Nekem nem tetszik... nem tetszik. Hanem majd meglátjuk.

— Terézkám, téged Váraynak szeretnie kell. Bécsben válhatlan udvarlód volt, s most is, mióta Magyarhonban vagyunk, igen gyakran fölkeres falusi magányunkban. Pesten már azt is beszélik, hogy mátkások vagytok. Mit mondasz mindezekre?

— Mit mondhatnék, atyám, egyebet, mint azt, hogy Váray derék férfit, s én megtisztelve érzem magam vonzalma által.

— Te szereted őt? — kérdé az öreg komoran.
Teréz hallgatott.

— Te hallgatsz. Oh jobb is, ne szólj, ha nem mondasz nem-et kérdésemre. Én nem becsülöm őt, s ha vonzalmad kényszerítene vömnök fogadni, fájdalmat okoznál nekem.

— Oh édes atyám — szóla Teréz atyja nyakába borulva — miért kelle nekem fájdalmat okozni neked, midőn oly véghetlen szeretlek.

— Tehát csakugyan szereted őt — mondá harraggal Varnau föl pattanva székéről.

— Még egyszer mondom, én nem becsülöm őt.

— Miért, édes jó atyám? ... Mi kifogásod ellene? Állása a társadalomban a miénkkel egyenlő, szive nemes, lelke magas eszmékkal tele. Ha ő sem képes egy nőt boldogítani, akkor a házaseleti boldogság csak álom.

— Nekem nincsenek kifogásaim, én nem tudom miért, de nem szeretem őt. Nekem úgy tetszik, mintha egy szivtelen kéjencz, egy minden jó tulajdonokkal beföstyelt színpadai hős volna.

— Oh édes jó atyám...

— Én nem tudom miért, nekem úgy rémlik, mintha mosolyaival bűnös szenvedélyeit akarná eltakarni, s édes beszéde hazugság volna. Ő világi ész és szív nélkül. Nem, esze van, de nem jóféle. Aztán mindig kedvem keresi, és soha sem szól állításaim ellen. Apollótermete, mézszavai elcsábítottak, gyermekeim, s édes ábrándokat oltottak szivedbe. Az álmok szépek lehetnek, de a szív nem mindig fiatal, s az élet minden inkább mint álom. Te nem lennél soha boldog vele, én előre érzem. Még egyszer mondom, nem lennél soha vele boldog.

— Csak egy okot hozz föl ellene, jó atyám. Csak egy vétkét nevezd meg.

— Én nem tudok egyet sem -- mondá az öreg ingerülten — de nekem nem tetszik. Én megismerem az embert, ha nem is tudok lélektani fejtegetésekbe bocsátkozni.

Szünet lőn.

— Aztán — folytatá az öreg élénken, mintegy örülve gondolatának — vajjon nem vagyondért szeret-é? Lásd, ő nem gazdag, te pedig gazdag, főltte gazdag leszesz, szegény nagybátyád fáradalma után, kit az isten nyugtasson meg.

— Ő szeretne pénzemért — mondá Teréz nemes hévvel. — Ő báró Váray, kinek vagyona nagy részét emberekhez bízalma, nemesszivüése emészték föl. Oh ő már azelőtt szeretett, mielőtt körülményeimet ismerte volna. Szemeiben minő nemes lélek tündöklök, szavaiban mennyi érzemény szól. Oh atyám, vétkezel, ha így szólasz róla.

— Ez a mosolygó arcz, ezek az édes szavak csábítottak el téged... Te bűt fogsz hozni öreg napjaimra. Te rossz gyermek vagy.

Teréz egy székre borult és zokogott.

Az öreg sebes léptekkel járt föl s alá, s nem tekintett Terézre, mintha megkeményíteni akarná szívét, de a szív a szeretetben éppen úgy mint a szerelemben pártos szokott lenni, s ő a mogorva katona, ki föltételeiben hajthatlan volt, néhány percz mulva ellágyulva, s majd nem könyezve fogá meg Teréz kezét.

— Ne sirj, gyermekem, hisz én szeretlek. Én tudom, hogy te jó gyermekem vagy. Csak figyelmeztetni akaralak, hogy óvatos légy. Ha ő valóban olyan, mint te hiszed, én örömmel megegyezem, úgy is egyetlen vágyam boldoggá tenni téged... No, jer csókolj meg.

Teréz könnyei örömkönyökké váltak, s atyja nyakába borult.

— Bohó gyermek, minő édesen tudsz mosolygani, mily kedves vagy. Te boldogságot érdemelsz, neked boldognak kell lenned.

— Boldog leszek atyám, s te is az leszesz. Majd, ha munkás élet nem adhat már gyönyört neked, én alkotandok számodra egy szebb világot, a multak emléke-, boldogságom- s azon eszmékből, melyeket imádsz. Oh, mi boldogok, mindnyájan boldogok leszünk.

— Édes kedves gyermekem — mondá az öreg megöelve, — töröld le könnyeid, vagy hadd, letörlöm én... Valaki jön, mosolyogj.

A grófnő lépett bé.

— Éppen jó hogy jössz — szóla Varnau hirtelen — már indulhatnánk is.... Teréz, nem jössz megnézni gyáromat?... Már foly a munka benne. Gyönyörűség nézni.

— Nem, atyám. Én itthon maradok, nyugalomra van szükségem.

— Mi bajod, Teréz? — kérdé anyja.

— Semmi, jó anyám—viszonzá, s nyakába borult.

— Kedvesem, te valamit mondottál Teréznek — szóla a grófnő Teréz távozta után.

— Ah, csekélység. Várayról szoltam, s egy s más nem tetszett neki — mormogá az öreg. Igaza van, én nem tudok semmit fölhozni ellene. Aztán, leendő férjével nem én fogok élni, hanem ő. Mégis Váray nekem nem tetszik.

Terézt szobájában atyja szavai foglalatoskodtatták, kétkedni igyekezett saját meggyőződésén, s hinni törekedett atyja szavait. Viszszahívott lélkébe mindent, mit Várayról halla, tapasztala, s mintegy rosz lelkü rabulista, készakarva igyekezett mindenből gyarlóságot, bűnt magyarázni ki. Nem tehette. Lélkében minden hang, szívében minden érzemény Váray mellett szolott, s érzé, hogy most inkább szereti mint az előtt. Képzelve száz körülmények közt száz alakba varázsolta, s ő mégis mindig ugyanaz volt, a jó, a bátor férfiú, ki érczkarokkal száll szembe érte a sorssal s világgal, de gyöngéden, szerelemszavakkal hajol föléje. Boszankodott magára, hogy miként tudott csak egy perczig is kételkedni benne, midőn egy fél év alatt erőt vevén érzeményein, ábrándján, hidegen kémlelte, s kiismerni törekedett. Fényes tulajdonait most ragyogóbb színben látta, és kétkedése, gyanuja még ragaszkodóbbá tették őt, mert azokat úgy tekinté, mint meganynyi vétket Váray ellen. Szívén gyönyörérzés áradozott, s lelke tündér tartományokba vándorolt. És álmodott, egy hoszu boldog életet álmodott át az első édes mátkacsóktól a végső halálos sohajtásig, sőt azon túl is egész azon könyekig és áldáshangokig, miket a kegyelet sugal. És álmában beszélni kezdett mint egy álmjáró, s arca dicsőült lön mint egy angyalé.

Komornyikja nyitott bé.

— Egy levelet hoztak nagysád számára.

— Nekem levelet? Ki hozta? ... Ah, tán tőle lesz.

— Egy földmives hozá. Uton adá kezébe egy idegen.

— Különös — mondá Teréz, és fölbontá. Elmehetsz — folytatá reszketve néhány sor olvasása után — elmehetsz, hagyj magamra.

Végig olvasá a levelet, de nem hitt szemeinek. Még egyszer főnhangon olvasá el, s szavai haladókó hatytyu tört hangjai valának.

A levél tartalma e következő volt:

Kisaszszony!

Kegyed szereti Várayt, s hiszi, hogy boldog lesz vele. Bár ugy lenne! Én gyűlölöm Várayt, s hiszem, hogy boldogtalan leend vele. Bár ne lenne ugy! A külszin sokszor csal. Én ismerem őt, én jól tudom, hogy a szerelem neki nem egyéb, mint megszokott multság. Ó rossz férj lesz, pedig kegyed nem nagyvilági hölgy, pedig kegyed nem ohajt divatos házi életet... Váray utazása előtt egy fiatal leánynyal volt viszonyban, s e leány, elmente után anya lön. A leány atyja gazdag haszonbérlo, és semmi ember. Nem sokat törődik a dologgal, de a leány vigasztalbatlan. Távol innen Máramarosmegyében laknak, s az egész dolog, már két éves historia. Az emberek nem foglalkoznak már vele, s tán kegyed füleibe sem jutand, ha engem boldogsága nem érdekel. Ki egyszer hütelen tudott lenni, máskor is az lehet. Legyen kegyed vigyázó és óvatos. Jobb egy évet boldogtalanul élni át, mint egy egész életet kétségbeesve. Az ég áldja meg kegyedet, s adja vissza lelke nyugalmát!

Egy barátja.

— Tehát atyám sejtései igazak volnának? —
kiálta hevesen — hát ő nem volna más, mint egy
ámító, egy kéjencz?... Oh istenem... ha igaz volna!

Pamlagára borult, s keservesen zokogott.

— Oh, ha igaz volna — folytatá kitörő fájda-
lommal — ha meg tudna valaha csalni, megölné
lelkem, megölné öreg szülőimet. Nem...nem lehet,
arczán, szemeiben, szavában anynyi nemes hév
és bensőség. Ha ő hazudhat, akkor minden ember
rosz, akkor a világ nem egyéb, mint nagyszerű
szinpad, melynek nevetséges és borzalmas jelenetein
egy daemon mulatja magát. De ki is irta e levelet?...
Egy ismeretlen, s talán ellensége, oh mert az em-
berek örülnek, ha a jobbaknak fájdalmat okozhatnak...
Hát szerelmem oly ingó-é, hogy néhány betű is
képes megdönteni?... Nem...nem. És én mégis
szenvedek, nagyon szenvedek.

Ujra zokogott... Később csendesült, de egyenként
hervadtak a tündérvilág szép virágai, és lelke ujra
a hideg való tartományain barangolt. És ujra ál-
modott, egy hoszu boldogtalan életet álmodott át az
első édes mátkacsóktól a végső halálos sohajtásig,
sőt azon túl is egész azon könyekig és panaszhan-
gokig, miket a gyermekeknek a kegyelet vagy bol-
dogtalanság sugal. És álmában beszélni kezdett,
mint egy lázbeteg, és arcza halvány lett, mint egy
szenvedő Máriáé.

Ez alatt az ajtó lassan megnyílt, s zajtalanul
Váray lépett bé. Teréz nem vevé észre, s mint tört
virág, melyet a szelek játéka pusztá partok főve-
nyére hajt, halványan, mozdulatlan feküdt pamlagán.
Váray sokáig elmerülve, szóttalan nézte. Nem fáj-
dalma tűnt föl neki; de azon előtte még ismeretlen
báj, mit vonásainak a fájdalom adott. — Ah, minő
szép!... istenemre, szebb leányt sohasem fogok sze-

retni — gondolá, s szomju szemekkel élvezé a halvány ajkakon lebegő fájdalmas mosolyt, az arcz mélabús vonásait, s a könyes szemek tündéri játékát. — De itt valami szokatlannak kelle történni, mely engem is érdekel. Csak szerelem okozhat ily fájdalmat oly nőnél, mint Teréz. Tán atyja szólott valamit. Az öreg nem kedvel.

Zajtalanul a pamlaghoz közeledett. Letérdepelt, s gyöngéden megfogá lecsüngő kezét, s a hangok legédesebikén mondá: Teréz...lelkem lelke...szívem szíve, én vagyok itt.

— Oh Sándor, szerelmem, mindenem! — kiálta Teréz, s karjai közé omlott.

— Mi bánt, édesem?...arczod halvány, szemeidben köny...

— Mi bánt, mi bánt? — kiálta Teréz hevesen, s kifejtőzék karjai közül. Sándor — folytatá emelt hangon — ismered-é Máday Czecezilt?... térdeimen kérlek, lelked üdvösségére kérlek, szólj igazat.

Váray elhalványult, s nem tudta mit szóljon. Teréz még halványabb lön, s még egyszer ismétlé szavait.

Váray nyugodtabb lett. Ő már tudta szerepét.

— Teréz, mondd, szeretsz-é igazán engemet?

— Ismerted-é valaha Máday Czecezilt?

— Oh mondd elébb, szeretsz-é igazán?

— Szeretlek-é? s még te kérded?... Lenne-é arczom halvány, omlanék-é szemeimből köny?... lennék-e boldogtalan, ha nem szeretnék?...

— Köszönöm, Teréz, most már nyugodt vagyok. Én ismertem Máday Czecezilt, sőt mi több, szerettem, és még mi több, megcsaltam őt.

— Ah, én boldogtalan! — kiálta Teréz, s egy karszékbe hanyatlott.

Váray hallgatva, mozdulatlan állott, s várta,

mig fájdalma csilapul. Arcza nyugodt volt, s me-
rengő szemekkel nézett Terézre.

— Teréz, te engem nem szerettél soha.

Teréz hallgatott.

— Teréz, te nem tudod mi a szerelem. A mit
te annak mondasz, az nem egyéb egy múltó érze-
ménynél, mit szép virág, vagy fényes ruha iránt is
érezhetünk. Oh Teréz, te nem tudod, mi a szerelem,
te nem tudod, mi az én szerelmem — folytatá meg-
ragadva a halvány hölgy kezét. — Tenger az, nagy
és végetlen. Tükörén egy menyország ragyog,
s mélyében a hullám és szellő dalánál drága
gyöngyök alszanak. Tenger az, nagy és végetlen.
Tükörét őszzetöri a szelek játéka, hullámai nem
ismernek korlátokat, és ég-, föld-, isten- és emberekre
ront. De mindig ugyanaz, nagy és végetlen. Mi-
dön édesen sohajt — a szellő dalában, midőn rémesen
jajong — a vészmadár sikoltásában egyiránt boldog-
ságot érez, mert éppen úgy imádja a fénylő napot,
ragyogó csillagokat, mint a romboló vihar vad dühét.
Oh miért nem vagy te hűtelen, oh miért nem gyű-
lölsz te engemet? Látni fognál kétségbeesve, de
boldog kín között, hogy érted szerelmemben hal-
hatok meg.

Teréz arczán fájdalmas öröm világolt.

— Vagy mit mondék?... Hiszen te gyűlölsz,
te bűnösnek hiszesz, s te eltaszítasz magadtól. Kö-
szönöm. Te meg fogod tanulni, mi az én szerelmem.
Én csókolni fogom gyilkodat, mit szivembe szúrsz,
én áldani fogom hangodat, mely halálos ítéletemet
mondja ki.

— Te ámitsz. Ki képes volt egyszer boldogta-
lanná tenni egy nőt, az mást is képes azzá tenni.

— Én boldogtalanná tettem Czeczilt. Én bűnös
vagyok... Még egyszer azzá tenném őt, s e bü-

nőben erényemre lennék büszke. Megcsaltam őt, mert téged láttalak meg, bűnös lettem, mert téged jobban szerettelek, mint a vallást és erényt. Oh Teréz, te nem tudod mi a szerelem.

Lábaihoz borult, s csókokkal halmozá el kezeit.

Teréznek e szavak végetlen kéjt és fájdalmat okoztak. Hitte Váray szavait, s oly édes volt enyire szeretve látni magát, de azon gondolat, hogy ő oka Czeczil boldogtalanságának, ártatlan lelkébe kinokat oltott. De bűnösnek érezve önmagát, hajlandóbb lett Váraynak megbocsátani. A képzelt bűn éppen oly hatást szül, mint a valódi, s éppen oly szorosán fűzi össze a lelkeket, mint az erény, bárha a léleknyugalomnak el kell röppennie. Teréz szívéből is kiröppent a nyugalom, de szenvedélye lángolóbb lett.

Váray tovább édelgett, tovább beszélt. Beszéde szenvedélyes, csábító volt. Teréz remegett és könyezett. Ki nem érzi mélyen azt, mit beszél, válogathatja a szavakat, s kiszámíthatja a hatást. A levelet eltépte, de áldá íróját, hogy neki enynyi kint és boldogságot szerzett. Szemeiben lelkesülési fény égett, s mintha nem birná boldogságát, újra Teréz lábaihoz omlott, s csókokkal halmozá el kezeit.

Teréz elkábult, s öntudatlan viszonzta öleléseit.

— Én még sem lihetek neked, mi boldogtalanok leszünk.

— Mit bánom én? elég azt tudnom, hogy most boldog vagyok, mert te szeretsz, kedves angyal!

— Én mégis hiszek neked, Sándor, s boldogságot remélek.

— Oh boldogok leszünk. Te enyém vagy, neked enyémnek kell lenned. Atyádtól még ma megkérlek.

— Még ma?

Kün kocsizörgés hallszott.

— Szülőim jöttek vissza. Távozz, távozz e mellékajton. A kertben újra találkozunk.

E fárasztó jelenés volt — mormogá kun Váray — mindegy, a leány s a szép birtok megérdemlik. Még hátra van a nehezebb.

Nem soká a kert kanyargó ösvényein látjuk őt az öregekkel sétálni.

Távrolról Handorfi és Rosenberg siettek feljök.

Némi rövid közönyös beszélgetés után Váray megfogá az ezredes kezét.

— Gróf ur!...én ünnepélyesen megkérem leánya kezét.

— Ön meglep...mondá az ezredes, alig tudva mit szóljon.

— Akár nem, akár igen, a gróf ur válasza rám nézve is meglepő lesz egyiránt.

Rosenberg és Handorfi e pillanatban érkeztek közelökbe.

— Ezredes ur — mondá Handorfi — leveleket hoztam. Bécsből jönnek. Egy gyáros barátom hozá.

— Köszönöm, Handorfi ur — mondá Varnau, s fölbontá a leveleket....Ah, az amerikai küldemény megérkezett. No, mégis valahára....Rosenberg ur, ön holnap indulni fog, s minél hamarább átveendi. Jöjjön szobámba, készítsük el a szükséges iratokat... Igaz, báró ur....önnel majd később szólandok...

Varnau Rosenberggel eltávozott, de Handorfi a hölgyeknél maradt. Váray haragos pillantatokat vetett reá, s midőn vacsorálni mentek, titkon így szólott hozzá: Ön levelet irt Teréznek. Én jól tudom, hogy ön irta. Ezért számolandunk.

— Mindig készen talál — mondá Handorfi gyűlölettel, mert látá, hogy a levél sikertelen volt.

Este Váray a kertben sétált, s gyakran megállott

a Teréz ablaka alatt. Úgy látszott, várja őt. Nem soká Teréz megjelent ablakában.

— Szülőim megegyeztek. Én tiéd vagyok, de egy évig várnunk kell. Ez atyám akarata.

— Oh boldog én — susogá Váray, s megcsókolá kezét. Rosenberg ablakában állott, s hallá a szerelmes pár susogását. Gúnyosan mosolygott.

— Majd meglátjuk, báró, ezt fogod-e mondani egy hónap mulva — mondá magában, s bétévé az ablakot.

Egy szép őszi délután Handorfi Varnauék kastélya fölé lovagolt. Lova csöndesen lépegetett, de gondolatai szerte kalandoztak. Ő újra azon pillanatában volt, melyet mindig kerülni igyekezett, s mely mégis egyetlen gyönyöre volt. Terézről álmadozott.

Mennél inkább látta, hogy Teréz soha sem lehet övé, szerelme annál lángolóbb lett. Különös szerelem volt ez. Néma, remény nélküli, mindent fölálkozó és örök. Az ily szerelmet ritkán szokták viszonzni a hölgyek. Az ily szerelem boldogtalan szokott lenni. Handorfi jól tudta ezt, mint a vértanu, hogy meg kell halnia, és mégis nyugodt volt. Mások előtt senkinek nem volt szenvedély nélkülibb arcza, mint neki, kötelességeit senki pontosabban nem teljesíté, mint ő. Csak éj óráiban, s a magány perceiben háborgott, szenvedett. Ekkor, mint csüllő a habok közé, fájdalomtengerbe merült el lelke.

Őt szerette Varnau, ezért sokszor átlovagolt hozzájuk. Terézt látni, vele néhány közönyös szót váltani egyetlen boldogsága volt. Bizonyos idő óta azonban ritkábban tévé látogatásait. Úgy tetszett, mintha Teréz hozzá barátságatlanabb, hidegebb volna. Sejté, hogy ez Váray műve, ki a levélért bosszus reá.

De mégis nem anynyira hidegsége, mint Váray iránti végetlen szerelme fájt neki. Ő boldogtalan lesz, én nem menthetem meg, nincs semmi remény, örködésem csak ellenszenvét növeli — gondolá, s e gondolat volt legnagyobb fájdalma.

És mégis miért megy ő most Várayékhoz? Maga sem tudta. Váray viszonyairól némi értesítéseket adni, s Terézt még egyszer inteni volt szándéka midőn elindult. De csak most vevé észre, hogy a lelkesülésbeni számítás oktalan szokott lenni. Oly hölgy, ki szenvedélyesen szeret, csak akkor ábrándulhat ki, midőn már boldogtalan. Addig minden szó, minden adat gyanus előtte, s imádójának csak néhány szavába kerül eloszlatni kételyét. Ez eszmék igazságáról meggyőződött, s megfordult lovával.

Aztán újra ábrándaiba süllyedt. Arcza égett, szemei lángoltak.

Az ut mellett egy hűs forrás önté kristálycsöppjeit. Handorfi leszállott lováról és ivott. Midőn fölült reá s megindult, nem vevé észre, hogy Varnauék kastélya fölé megy.

Őt más gondolatok foglalkodtatták. Látta, hogy azon időpontig, midőn Teréz boldogtalan lesz, nincs szerepe Teréz körül, s ha valamit szól vagy tesz, gyűlöltté, tolakodásával szemtelenné teszi magát Teréz előtt. Ő most gyűlöl engem — susogta — hadd gyűlöljön. Egykor ha nem is szeretni, de becsülni fog. Ej, ezen már semmi sem segít. Boldogtalanságaig nincs más kötelességem, mint szenvedni.

Könnyebbülve érzé magát, s mint a jóslathívó, ki el nem kerülhetők hiszi sorsát, megnyugodott. E nyugalom oly sivar volt, de később édes érzeményektől lőn fölzarva. A képzelem mintegy jutalmul azon szenvedésekért, miket a szerelem fája érlelt számára, föllebbenté bűvös fátyolát, hogy

lássa a szerelem első pillanatában álmódott tündérképeket.

— Ejj, az álom csak álom, és ha ez álmokép való is lenne — monda keserűn — nem lenne-é éppen Teréz az, ki újra álommal változtatná, egy édes álommal, melyért esengünk, de nincs hatalmunkban visszaidézni. Ő grófleány, s ha egykor ébredésében észébe jutna ez, vajjon minő gondolatok ébrednének lelkében?... Egy öreg azt mondá hajdan nekem, hogy a valódi szerelem szárnyai is megtörnek bizonyos korlátoknál, s csak igen kivételes lények képesek e korlátokon-túli hidegebb lég- s viharosabb térben élni... Az öregnek igaza volt. Az aristocrata lángolhat minden szép- és jóért, lehet gögnélküli, emberbecsülő, de soha sem fogja feledni azon kört, hol született, azon fényt, mely ifju álmaikat csillogá körül, s mely nélkül élete nem élet... Miért van ez így?... Nem lehetne másképp?... György, György, te bolond voltál; eszedre kell térned... Emlékszel-é föltételeidre?... Neked más reményed nem lehet, mint boldognak látni őt.

Ily gondolatok közt érte el a Varnauék kastélyát. Midőn észrevette, hova jött, vissza akart térni, de már késő volt. Varnauék a kertből meglátták.

Leszállott lováról, s feléjük sietett.

Varnau sebes léptekkel járt föl s alá neje s leánya előtt, kik kedvetlenül ültek egy vadgesztenyefa alatt.

— Ön az, Handorfi ur? — monda Varnau mosolyt erőltetve. — Milyen rég nem volt nálunk.

— Ügyeim foglaltak el — felelt Handorfi, mielőtt a hölgyek kezét megcsókolta — de a gróf ur talán beteg volt, oly sápadt, rossz kedélyű.

— Dehogy — monda Varnau ingerülten — annál rosszabb ért. Csapás, szerencsétlenség, gazság.

Képzelve ön — folytatá Handorfi elébe állva — gyárosom ügyetlensége miatt gyárom bukásfélben van, költségem töméntelen, embereim hitvány emberek.

— Tán még lehetne segíteni a dolgon. Én meg fogom kísérteni, ha a gróf ur helyhezne annyira bizalmat bennem, hogy körülményeivel megismertessen.

— Köszönöm, barátom. Ön becsületes, résztvevő, jó ember... Mindezek ritkaságok a mostani világban... De engem nem csak e boszant. Rosenberg még nem érkezett meg, pedig már ezelőtt másfél héttel meg kell vala érkeznie. A múlt héten irtam mind neki, mind a kereskedő háznak... Meg nem foghatom mi tartóztathatja. Az ügy tiszta, csak nyugtatványokat kell aláírni, s bizonyos adósságot kifizetni. Ha két nap alatt meg nem érkezik, magam fogok Bécsbe menni.

Handorfi e beszédet figyelemmel hallgatá, s arcza sötét lőn.

— Igen, magam fogok Bécsbe menni.

— Hátha addig késő lesz, gróf ur — mondá Handorfi, mély hangon.

Varnau megdöbbsent, s meredten nézett Handorfira.

— Mit mond ön... késő lesz. Miért? miért?... Szóljon, tán hallott valamit?

— Csak sejtek, gróf ur. Rosenberget én rejtélyes embernek tartom.

— Ő mindig hű és becsületes volt.

— Némely emberek álarczot viselnek, hogy meg-rabolhassák a kebel szentségeit, a bizalmat, szerelmet és becsületet. Kimondjam-é, gróf ur, sejtelmemet?

— Szóljon... szóljon ön.

— Rosenbergnak meg kellett szökni. Vagy ha ez nem történt, a pénz minden esetre veszélyben van.

Varnau sápadt lőn, s egész testében haragtól reszketett.

— Ha ön sejtelve teljesül, veszve családom, mindenem, földönfutó vagyok. Tudja-é azt ön, hogy jószágaimat e pénzből kell kifizetnem, tudja-é, hogy sok adósságom van, miket közelebről hasonlóképp ez örökség reménye fejében tevék, tudja-é, hogy e pénz sok, töméntelen sok — és mindenem. Oh, ha igaz ön sejtelve, akkor faragjon koldusbotot, s vezesse ki az öreg ezredest az országból, vagy nem, ásson sirt, temesse belé neje- s leányával együtt, hogy ne nevéssen rajta a világ káröröme...

Handorfi megfogá a tántorgó öreget, kinek végzavait a fájdalom elfojtá, s egy gyepadhoz vezette.

A grófné és leánya rémülve szaladtak a grófhhoz.

— Ne induljon föl anynyira, gróf ur, sejtelmem csálhat, s ha mindjárt igaz volna is, még nincs minden elveszve...

— Szó sincs róla, hogy igaz legyen — mondá a grófné hévvel, de arca ellenkezőt árult el.

— Oh édes atyám, ne ijedj meg rémképektől. A gyanu még csak gyanu — szóla Teréz, s Handorfira egy vádló pillantást vetett.

Handorfi érté azt, de legkisebb zavarba sem jött. Sejtelmei s az öreg fájdalma neki valami gyötrelmes kéj volt. Ő szentül hiszi, hogy Rosenberg megszökött, s a grófi család inségre jut, de tudta azt is, hogy Váray odahagyandja Terézt, s inségében, fájdalmában csak ő leend egyetlen barátja, véde. Minő kéj lesz áldozni, szenvedni érte mindent, kiérdemelni becsülését, s valaha egy más karján boldognak látni. A szerelem ha önzéstelen is, nem ment némi önzéstől.

Az öreg gróf kezdett csöndesülni.

— Nem, nem — monda lassu hangon — ön Handorfi ur csalódni fog. Rosenberg becsületes ember. Én ismerem őt, már három éve lakik nálam. Igaz,

multjáról nem sokat tudok, de mióta nálam lakik, egy vádatat sincs becsületessége ellen. De ha mégis igaz volna...

— Jobb lett volna valamelyik pesti kereskedőhöz utalványozni a küldeményt, vagy személyesen menni föl Bécsbe — jegyzé meg Handorfi.

— Igen, ha sejtette volna az ember a következőt — szóla ingerülten Varnau — vagy ha az ember isten volna, ki lássa a jövőt. De jó, hogy nem látja... ezerszer jó... Én magam nem mehettem; itteni ügyeim tartóztattak le. Aztán Bécsben több elintézendő ügyem volt. Most azokat sem igazította el. Bár ne igazította volna el, csak lenne itt. De ki kétkedett benne?... Oly becsületes volt.

Handorfi látván, hogy az öreg ingerültebb, mintsem lehetne vele e dolgról mélyebben beszélgetni, néhány vigasztaló szavakat szólott.

— Bár volna ugy. Bár ne csalatkoznánk. Az isten megőriz tán minden rosztól... De a levegő hüvesedik, én szobámba távozom. Aztán nyugalomra is van szükségem. Handorfi ur, maradjon még ma s holnap nálunk. Egy kis álom után jobban fogom magam érzeni, s jobban értekezhetünk ügyemben.

— Édes Handorfi ur, férjem kéréséhez csatolom magamét is... Mig férjem kipiheni fölindulását, mulassa ön magát kertünkben. Ön még nem is látá szép georgináinkat.

— Nagysád parancsa szerint — mondá mélyen meghajtva magát Handorfi.

A gróftot szobájába vezették, s a grófnő szüntelen ágya körül volt. Teréz, midőn atyja álomba szenderült, a kertbe sietett, egy rövid esti sétát teendő.

Reá Handorfi sejtelmei s atyja fölindulása nem voltak valami nyomasztó behatással. A sejtelmeket nem hitte, s atyja fölindulását szokásos bőszenko-

dásnak nézte. Ő oly szép színben látta a világot, ő alig liheté, hogy fájdalom és csalódás létezhetnék. A szerelem oly pazar szenvedély, oly fényesség, oly rózsaszínűvé fest mindent.

Gyermekies vidorsággal szaladgált virágágyai közt, és sajnálkozott a virágok hervadásán, mert Váraynak egy bokkrétát akart küldeni, kitől azelőtt néhány perczel levelet kapott.

Virágokat szakasztott, s ujra elveté. Nem kaphata kedve szerinteket, s boszankodott. Most egy szép őszi rózsát talált, s örvendve szakasztá le, s melléje egy örökzöld lombot tűzött.

E perczben lépett közelébe Handorfi, ki melázásában észre sem vevé, hogy Teréz a kertben van. Midőn észrevevék egymást, mindkettő meghökken, és zavart lőn.

— Nos, Handorfi ur, mint tetszenek georgináink?
— kérdé Teréz udvarias mosolylyal, mely alá unatkozást takart.

— Igen szépek. Vidékünkön alig vannak szebbek. De minő szép őszi rózsza van nagysád kezében. Hajéknek szánta-é?

— Nem találta ön, egy helyre küldöm. Nos, nem találná ki hová? — kérdé csintalanul Teréz, kinzani vágyván Handorfit, kit nevetségesnek és roszzívűnek hitt, mert Várayt gyűlölte.

— E művészetben igen járatlan vagyok.

— No hát, megmondom... Hanem ön tán nem is tudja, hogy már mátkás vagyok, ezt rég meg kellett volna mondanom. Ön barátja házunknak, s a szerencsekivánás oly jól esik barátainktól. E virágokat Váraynak küldöm.

— Szép virágok — mondá könnyyedén Handorfi, nem akarván érteni a célzást. — De az örökzöld helyett tegyen nagysád mást. Az legkevésbé a sze-

relem jelképe. Én nem hiszem, hogy e virágot szeresse a báró.

Teréz érté, mit akart ezzel mondani Handorfi, s indulatba jött. De Handorfi nyugodt, szenvedély nélküli arcza, s azon büvszerű valami, mi őt e férfi közelében majd mindig meglepte, meggátolák kifakadását...

— A gróf ur nincs-é roszul? — kérde Handorfi, ujra fölfogva a társalgás fonálát.

— Álomba szenderült, midőn eljöttem. Ön sejtelmei igen fölindíták őt.

— Engem is fölindítottak, még egy mást is fölfognak indítani, s még egy harmadikat is.

— Nem értem. Mit akar ön mondani?

— Csak azt, hogy ha Rosenberg megszökött, Váray nem sokszor lépendi át e ház küszöbét.

— Ah! — kiálta Teréz, s a gyűlölség és utálat nem engedék szóhoz jutni.

Handorfi elsápadt, érzé, hogy szándéka ellenére, s eszélytelenül cselekedett. Nem tudta, mittevő legyen, s nem állhatá ki Teréz villámos szemeit.

— Handorfi ur — mondá Teréz erőtetett nyugodtsággal — önnek úgy látszik, nagy kedve és hivatása van a rágalomra. Kövesse keble istenét, de jegyezze ön meg magának, hogy ez igen tévesztett mód egy hölgy szerelme megnyerésére. Ezzel méltósággal megindult.

— Oh Teréz — kiálta Handorfi önfelédve — mily rettenetesen csalódik. Nem az fáj nekem, hogy engem alyasnak hisz, hanem az, hogy boldogtalan lesz.

Teréz megállott.

— Miért tagadnám, én szerettem kegyedet. Ez oly bűn, mit minden nő megbocsát. Én szerelmi viszonya széttépésére törekedtem, ez megint oly bűn, mit egy nő sem bocsát meg. Vessen ön meg, gyűlöljön, tapodjon lábaival, de hallgasson ki.

Teréz nem tudott szólani. Handorfi szavaiban anynyi bensőség volt. Váray legcsábitóbb szavai sem bírtak ily megható erővel.

—Teréz, kegyed boldogtalan lesz. Én is ösmerem Várayt, én utánajártam mindennek, én követtem minden lépését. Vele tán más nő boldog lehetne, de kegyed soha. Istenemre, üdvösségemre esküszöm, soha... Mi jogosít, mi ösztönöz e szavakra, e tettekre? kérddheti kegyed. A szerelem, Teréz. Minő szerelem lehet az? Szerelem, melynek egyetlen vágya boldognak tudni kegyedet, a nélkül, hogy maga boldog legyen. Szerelem, mely elég erős kinait elhordozni, ha nem aggódik kegyedért.

Az alkony félhomályán fölsugárzó hold Handorfi lelkesült arczára veté halvány világát. Oly szép vala ő e perczen. Hasonlított Ralphhoz, ki Indiana lábainál, a halál kapuja előtt, még egyszer lelkesül, hogy szép álmai legyenek a sirban.

Teréz szánakozást, gyöngéd rokonszenvet kezdett érzeni, s önfeledve megfogta kezét. Handorfi nem merte megszorítani. Ő e percz boldogságaért életét adta volna. De Teréz hirtelen elereszté kezét, s kinok kezdék ostromlani.

E pillanatban zaj, kiáltások hangzottak a kastély felől. A zaj mindinkább növekedett, s közéje lódobogás, szekérsörgés lármája vegyült.

—Talán atyám roszul van — sikolta Teréz.

—Siessünk — monda réműlve Handorfi, s a kastélyba, s ott az ezredes szobájába rohantak.

A szoba tele volt siró cselédekkel. A grófnő férje ágyára borulva, zokogott. Varnau élettelen, kékült arczczal, melyen egy iszonyu kétségbeesés kövült meg, feküdt ágyán, egy levelet szorítva jobbájában.

Fessem-é Teréz fájdalmát? Fessem-é tovább e kinos jelenetet?

Handorfi fájdalmas meglepetéséből csakhamar magához jött, s megragadva a belépő orvos kezét, a gróf ágyához vezette.

— Késő minden már — szóla az orvos. A grófit halálos szélütés érte.

Handorfi erőt véve kínján, mit Teréz és anyja sikoltásai okoztak, kivevé a levelet a gróf kezéből.

A levél Bécsből jött, s arról tudósítá az ezredes, hogy Rosenberg az amerikai küldeménynyel megszökött.

Handorfi tollat ragadott, s irt.

— Nagyságos aszszony — szóla az ifju gyáros — kérem, írja alá ez iratot.

A grófnő vezetni engedte magát, s eszmélet nélkül írta alá az iratot.

— E levelet vidd atyámhoz — mondá egy szolgának Handorfi, miután egy kis czédulát irt.

A grófnő által aláírt iratot zsebébe tevé, s kalapját ragadta föl.

— Teréz — mondá susogva — még nincs minden elveszve. Még egy barátja él. Ezzel eltűnt.

Teréz nem hallá szavait; atyja holttetemére borult és zokogott.

Éjfélkor Handorfi testvére, egy pesti ügyvéd érkezett a kastélyba, s magához vevé a gróf iratait.

Gróf Varnaut eltemették.

Az özvegy grófnő és leánya magokra hagyva állottak a nagy világon, a legsúlyosabb körülmények közt. A hitelezők, kiktől a gróf jószágok vásárlására, s a gyárok fölállítására tömérdek pénzt kölcsönözött míg az amerikai küldemény megérkezik, egymásnak adták az ajtót a kastélyban. Az ügyvéd nem tudá

öket várakozásra birni. Hiában kecsegtette azon reménnyel, hogy a Rosenberg által ellopott pénz még visszakérülhet. A jószágokat a magok nevére iratták át, s csupán csak anynyi gyöngédséggel viseltettek, hogy addig nem kívánták elfoglalni, míg az elrablott pénz felől hiteles hírek nem érkeznek.

A grófnő vigasztalhatlan volt. Ő koldusnak mondhatá magát, mert a jószágok, s ékszerei nem voltak elégségesek kifizetni az adósságokat. Mily iszonyu jövőnek nézett elébe. Nem tudá mit tegyen. Varnau csehországi rokonaihoz nem akart menekülni, őt az egykor gazdag polgárleányt megaláztatással, megvetéssel fogadták volna. Saját atyjafiai sem viseltettek volna a grófnőhöz sok rokonszenvvel, ki a fényért eltépte családi kötelekeit, s most koldusbottal kopogtat ajtajokon. Nem volt semmi reménye. Rosenberg valahai föltalálását alig hiheté. Aztán, ki tudja, ha föl is találják, nem pazarolta, vagy nem tevő biztos kezekbe ragadmányát. Érkeztek ugyan biztató hírek föltalálásáról, és sokan hitték, hogy Handorfi, ki a hír szerint utána ment, föl fogja találni, de mindezek nem oszlaták kétségeit azon jövő felől, mely mindennap iszonyubban tünt föl előtte. És ha még ehez gondoljuk férje elvesztéséni fájdalmát, leánya jövője iránti kétségbeesését, találhattak-é ismerői vigaszt számára?....

Teréz nem osztozott anyja kétségbeesésében. Neki volt egy tündérpaizsa a fájdalmak gyilkai ellen: szerelme. Ő hitte, hogy Váray nemsokára megjő, le-törli könyeit, s egy boldog családélet tárul föl számára, hol feledni fogja anyjával együtt a multak keserű emlékét. De Váray még mindig késett. Naponként többször eljárt a faluvégei kis erdőhöz, s hullámozó kebellet nézett a hoszu fejer útra, hogy vajjon nem vernek-é porföllegeket rajta Váray fekete ménei;

vajjon töröten, porlepett arczezal nem Váray ül-é valamelyik kocsiban?... A fekete mének, a porlepett arcz még mindig késtek.

— Tán nem tudja atyám halálát, szomoru körülményeim — vigasztalá magát — ugy van, ő nem tudja. Első levelem nem találta Pesten, egy távol megyében lakó barátjánál időzött. Eddig visszajött, ujat irok.

Ujat irt, és válasz is érkezett reá. Bár ne érkezett volna. Legalább még néhány napig reményvakságában édesen álmadozhatott volna boldogságról.

A levél gyöngéd mentegetődzésen, s ábrándozáson kezdődött. Hangja később szomoruvá vált, nem csak az öreg Varnau halálaért, de azon gátló körülményekért is, melyek hozzámenetelét majd nem lehetlenné teszik.... Elpanaszlá, hogy mily súlyos betegségben szenvedett, s hogy még most sem hagyhatja el szobáját, s nem soká kényszerül Bécsbe menni fájós szemeiért, s tavasszal pedig fürdőkre rándulni. Hévvvel irt azon pillanatról, midőn hoszas távollét után újra ölelni fogja, de utána tevė: vajha szerelmünk elébe ne tornyosulnának gátló körülmények!

Teréz sejté, mit tesznek mindezek, s jól tudá, hogy egy másik levelére nem ily udvarias válasz fogna érkezni. Sirt, zokogott, s vigasztalhatlanabb lett, mint anyja. Neki első csalódása volt, s hitte, hogy utolsó lesz. E hit még több fájdalmat okozott, mint maga a csalódás. Aztán ő először szeretett.

Csalódásainak e fájdalmas perczében kapott Handorfítól levelet, mely Rosenbergrőli tudósításokat tartalmazott, s vigasztalt és reméltetett. E levél, maga sem tudá miért, oly jól esett neki. Egyegy enyhült perczében kétszer is olvasta, s Váray még most is csábító alakja mellett gyakran megjelent előtte Handorfi

bánatos arcza. Szánni kezdé e szegény ifju embert, kit rossz szándékkal gyanusított, kit lemevetett, s ki érte mégis anynyit tesz minden önzés nélkül. Mit tett értem Váray? kérdé ilyenkor magában, és felelet helyett könyezett. Hol van ő most a veszély pillanatiban?... Elfeledett, pedig anynyira szerettem őt — susogá, s emésztő álmodozásoknak adta át lelkét.

Az érintett események Várayra sem voltak minden hatás nélkül, sőt érzékeny szive hevesen fölindult hallásokon. De ő tudott uralkodni önmagán, s boldonságnak tartá szerfölött búsulni azon, mit már megváltoztatni nem lehet. És e szép természetet irigyelni leheté tőle, s ő maga sem adta volna sokért. Fájdalom helyett tehát okoskodni kezdett, s abban állapodott meg, hogy igaz, kár elveszteni egy oly szép és gazdag hölgyet, de mégis jobb, mint szegényt venni el, ki egész az unalomig szenvedélyesen szereti az embert. Ezen aranyigazságróli meggyőződés következménye volt aztán, hogy Teréz első levelére csupa keresztyéni szeretetből, nehogy fájdalmakat okozzon, nem válaszolt. Hanem a másik levél érkeztekor már nem állhatott ellent azon gyöngéd érzelemnek, mely a multak emléke iránt kegyeletet parancsol. És irt egy hoszu levelet, mely majd nem anynyi fáradságába került, mint egy leány elleni ostromterv készítése. Ismerve Terézt, tudta, hogy egy harmadik levél nem érkezend, de mégis jónak látta elhagyni Magyarhont, mig a historiát elfeledik az emberek. Mindemellett mégis voltak perczei, melyekben szánakozott Terézen, és sohajtott is egyetegyét utána. Már minek ezt? — dorgálta ilyenkor magát — hisz már kezdett kifáradni szenvedélyem.

Egy reggel éppen utikészületeket tett Camil gróf

társaságában, midőn halvány arczczal és porlepetten Handorfi lépett szobájába.

Váray meghökkent, s alig tudta magához jöni meglepetéséből.

— Báró ur — monda Handorfi megállva a szoba közepén — ön nem becsületes ember.

— Mit mond ön?

— Azt, hogy ön nem becsületes ember, s ha e nevet eltüri, bárhol találjam, arczul verendem.

Váray indulatosan lépett föléje, majd megállott és gondolatokba merült.

— Mi mindketten megsértők egymást — folytatá Handorfi — én a névtelen levéllel, melyért ön számtalatást ígért, ön pedig az által, hogy gyalázatosan elhagyott, megcsalt egy nőt, kinek e nagy világon más védője nincs, csak én. Nekünk vívnunk kell.

— Igaza van, nekünk vívnunk kell — monda Várai büszkén — bárha társadalmi köröm szabályai fölmentenek az oly emberrel párbajtól, mint a minő ön.

— Kardot vagy pisztolyt választ-é a báró ur? — kérde Handorfi.

— Kardot.

— S az idő és hely?

— Egy óra mulva a Svábhegyen.

— Ott leszek — fejezé bé Handorfi, s eltávozott.

Szállásán a párbaj előtti óra alatt leveleket írt.

Miután elvégzé, tárczájával együtt hű szolgáljának adta át, s meghagyá, hogyha sebesülten térne vissza, azokat a legsietőbben gróf Varnauéhoz vigye.

Az óra ütött, s egy segéddel a Svábhegy fölé sietett...

Félóra mulva visszajött. Balkarján egy kis könnyü seb vérzett, de szemei szilaj kéjtől szikráztak.

Befogatott, és sebesen az özvegy grófnő faluja fölé hajtatott.

Este volt, midőn a kastélyba megérkezett. A grófnő s leánya már vacsoránál ültek.

— Nagyságos aszszony — szóla Handorfi belépve — még nincs minden elveszve. Néhány ezer hijján itt van a Rosenbergtől elrabolt pénz. Mentve e ház becsülete és jövője.

Istenem, álmodom-é vagy ébren vagyok? Igazat szól-é ön?

— Im olvassa ez iratokat. Én még azon éjjel útnak indultam, s a nagysádtól aláírt fölhatalmazásnál fogva üldöztem éjjel nappal Rosenberget. Végre sikerült föltalálnom őt. A pénz néhány ezer hijján, mint mondám, meg van, s ő börtönben ül.

A grófnő az iratokat futá át. Arcza örökre derült, s kifogyhatlan lett a kérdezősködés- és köszönetben. Handorfi hoszason elbeszélte útját, bajait, a köszöneteket és hálát pedig gyöngéden vissza-utasítá.

Teréz keveset beszélt, de annál többet nyugodtak szemei Handorfin.

— Az istenért — kiálta, hirtelen meglátván Handorfi felkötött kezét — mi baja önnek?

— Egy kis könnyű seb, kisaszszony. Egy báró van, kűt én csak könnyelműnek, szivtelen világfinak hittem, de kiről visszatértemben hallván bizonyos hireket, meggyőződtem, hogy nem is becsületes ember. Ezt szemébe mondtam, s emlékül elvágтам három ujját, hogy több hamis esküt ne tehessen. Ó csak e könnyyen muló emléket adá.

Itt sebére mutatott, s fölkel.

— Ön távozni akar? — kérdé remegve Teréz. — Nem veszélyes-é sebe? Már késő éj van.

— Veszélyesebb sebem is bégyógyult, kisasz-

szony. Aztán ősz szüléim várnak. Béke és nyugalom nagysádtokkal.

— Béke és nyugalom! — susogá Teréz, midőn szobájába vonult — oh az én szivemből már rég kiköltöztek. Mily nemes, mily derék férfiú ez a Handorfi, s én menynyire megsértém őt, pedig szeretnem kellett volna. Ah, szeretnem!... Én többé nem szerethetek.

Pedig már szeretett. Álmaiban többször megjelent előtte Handorfi, és szavai ébren is fülébe hangzottak. Boszankodott magára, hogy olyan szerelemhez hasonló valamit érez Handorfi iránt, holott első szerelmét öröknek hitte. Majd hibáztatta magát e boszankodásért; hisz Handorfi oly derék, oly nemes férfiú, kihez hasonlót alig ismert. Később meg merte magának vallani, hogy ha ez életben valaha szeretni fog valakit, az Handorfi lesz.

Handorfi nem feledhette Teréz búcsupillantatát. Sokszor megjelent a kastélyban. Nem remélte ő, hogy valaha szeretni fogja Teréz, de jól esett lelkének e titkon imádott hölgy becsülésének jeleit tapasztalni.

Gyakran tölték együtt a kandalló mellett a hosszú téli estéket. Az idő oly sebes szárnyon repült, pedig nem beszéltek szivbajokról, és midőn elváltak, mindkettő oly szomorú volt. Teréz álmai szépek voltak. Ujra visszaálmodta a tündértartományokat.

Hire menvén, hogy a Varnau család újra teljes fényében ragyog, a vidéki főrangúak többször tettek látogatásokat, de Teréz senki társaságában nem érezte magát oly boldognak, mint a Handorfiéban. Összehasonlításokat tett, s megkelle vallania, hogy senkit sem becsülhet, szerethet anynyira, mint Handorfít, s ha képes őt valaki boldogítani, az egyedül az ifjú gyáros.

Egy zivataros téli este álmadozva ültek a kandalló mellett. Handorfi rossz kedélyben volt, s valami fájdalmat érzett, maga sem tudta miért. Tán az epeszté, hogy szerelme önzőbb lett, s birni vágyék e hölgyet? Tán a hoszas együttlét nyugodt szenvedélyét fölkorbácsolá, és mégis hallgatnia kell, mégis nem lehet remélnie.

Teréz sejté azt, de jól tudta azt is, hogy Handorfi nem fog nyilatkozni. Ezt úgy ohajtotta volna, s mégis oly jól esett hallgatása. Lelkében egy eszme villant át, és szeliden megfogá Handorfi kezét.

— Ön oly komoly. Én tudom mi bántja.

Handorfi fölrezzent, és önfeledve hevesen megszorítá Teréz kezét.

— Ön nem mindennapi ember, illő, hogy ön irányában én se legyek mindennapi hölgy.

— Szent isten, mit akar mondani? — susogá Handorfi aggályosan.

— Tudom, oh jól tudom, hogy ön szeret engem. Leleplezzem-é én is érzelmeimet?... Nem, ön nem érdemli azt. Én szeretem önt, s kezemmel kínálom meg.

— Teréz, angyalom! — kiálta magán kívül Handorfi, s átölelte Terézt.

— Igen, én szeretlek téged. Én megvetem a világ előítéleteit, — én boldoggá kívánok lenni, én boldogítani akarlak. Im vedd mátkacsókom.

Kell-é mondanom, mily boldog volt Handorfi? Elbeszéljem-é e percz üdvét? Nem. A szó szegény, s hogy ha nem is volna az, ti nem értenétek meg, ha nem éreztétek.

A grófnő belépett, s áldást mondott rájuk.

Néhány hét mulva megtörtént az esküvő, s néhány nap után csak erről beszéltek a felsőbb körök. Nevettek és elménczkedtek.

És Váray mit tön?

Ő felgyógyult sebéből, s elhagyta Magyarhont. Később, midőn visszatért, jónak látta föl nem melegíteni az elfeledt történetet, de a védegyelet s magyar gyárosok iránt most is nagy ellenszenvvel viseltetik.

Csonka kezeért sok gúnyt kelle szenvednie, és ő ezért boszujából iszonyu elmésségeket gyártott a regényes párra, de azért tekintetes Handorfi György ur és gróf Varnau Teréz ő nagysága boldogul élnek.

ERDÉLYBEN.

PETÓFI SÁNDORTÓL.

Barangol és zúg, zúg az őszi szél;
Csörögnek a fák száraz lombjai,
Mint rab kezén a megrázott bilincs.
Hallgass, zugó szél, hadd beszéljek én;
Ha el nem hallgatsz, túlkiáltalak,
Mint nő-sirást az égi háború!
Egy nemzet és két ország hallja meg,
Mi bennem eddig titkon forra csak,
S a mit keblemből mostan kiröptek,
Mint a volkán az égő köveket.
Az forra bennem, az fájt énnekem,
Hogy egy nemzetnek két országa van, hogy
E két országos nemzet a magyar!
Ez tette lelkem pusztává, a bánat
Pusztájává, hol egy tigris lakik:
A vérszemű, a lángszemű harag.
Oh e vadállat hányszor verte el
Magányos éjim csöndét, a midőn
Besüvöltötte puszta lelkemet! —
Mely ördög súgta, hogy ketté szakadjunk,
Hogy szétrepeszszük a szent levelet,

Mit diadalmas őseink irának,
Szivök vérébe mártván kardjokat?
Ketté szakadtunk és a szép levélből
Rongyok levének, miket elsodort
És sárba dobott a századok viharja.
Lábbal tiportak bennünket. Könyűket
És jalkiáltást küldöttünk az égbe,
De panaszunkat az be nem fogadta,
A rabszolgákat nem hallgatja az meg,
Mert a ki jármot hágy nyakába tenni,
Méltó reá, hogy azt hurczolja is,
Mig őszsze nem dől a korbács alatt!
Tartottunk volna őszsze: a világ most
Tudná hirünket, nem volnánk kizárva
A templomból, hol a nagy nemzeteknek
A tisztelet tömjénét égetik;
Tartottunk volna őszsze: nem törölnénk
Szemünkből anynyi fájdalmas könyűt,
Midön forgatjuk reszkető kezünkkel
Történetünknek sötét lapjait.
A porszemet, mely csak magában áll,
Elfúja egy kis szellő, egy lehellet,
De hogyha őszszeolvad, őszszeenő, ha
A porszemekből szikla alakúl:
A fürgeteg sem ingathatja meg!
Fontoljuk ezt meg, elvált magyarok,
A mit mondtam, nem uj, de szent igaz.
Az események romboló szele

Nem fú jelenleg, és a porszemek
 Nyugton hevernek biztos helyökön;
 De ha föltámad a szél, mielőtt
 Egygyé olvadnánk: el-szétszór örökre
 A nagy világnak minden részibe,
 És soha többé meg nem leljük egymást.
 Iparkodjunk. A század viselős,
 Születni fognak nagyszerű napok,
 Élet-halálnak vészes napjai.
 Fogjunk kezét, hogy rettegnünk ne kelljen
 Az eljövendő óriásokat.
 Tartsuk meg a szép, a szent kézfogást,
 Tartsuk meg azt, oh édes nemzetem!
 Ki legelőször nyújtja ki kezét:
 Azé legyen a hála, s a dicsőség;
 S ki elfogadni azt vonakodik?
 Annak porára szálljon minden átok,
 Melyet sirunkra majd virág helyett
 Ültetni fognak maradékaink,
 Kiket örökre megnyomorítánk!

TENGERIDALOK,

LISZNYAY KÁLMÁNTÓL.

I.

VELENCZE.

Velence, légy üdvöz, szép ősmenyaszszony!
Völegényed, a tenger, átölel,
S érzelmeit, a drága gyöngyöket,
Miket mélyén rejt a tengerkebel:
Rádszórja, mint dús nászajándokot,
S elcsattantván csókját, a lágy habot,
Egy óriás kék szemé válik, és
Csendes gyönyörrel rád merengve néz.

S földidzi Lagúnáid közül
A multkor halvány szelleunképeit,
Melyek szent hévre gyujtják Olaszhon:
Polgárilag félig holt népeit.
Királyi nőt adál egykor nekünk,
Mi szép, mi jó volt hűn emlékezünk,
Egy második Vénus trónunk felett,
Ki fényes habjaidból született.

Mért habzol ugy, vizek királya, tenger?
Talán Petrarca érzeménye vagy?
Mely tengerré olvadt a szerelem
Lángjaitól, oly óriási nagy.
S e nagy tenger a kiseded szívbe fér,
Bétölthetetlen ez a titkos tér,
Itt kezdődik a menyiny és a pokol,
Hol a szerelem istene honol.

Majd egy éhes oroszlán vagy, tenger,
Örvényszáddal elnyelnéd az eget;
Sörényed a hullám, hangod a fürgeteg,
Hoszú lábad a part, zöld szemed a sziget.
S mint egy böszült tigris ront rád a zivatar,
Ordító szájában a villám az agyar,
S ha öszszecsap a két óriás szörnyeteg,
Véröktől pirosnak láthadd az est-egyet.

Hullámbabilont épít rád a vész,
De mit szeszélye rögtön romba dönt;
S egy végtelen tükörnek láthatod,
Melybe az isten néz le, az özönt.
Tengerre menj ha istent nem hiszesz!
Ott a kebel a hit oltára lesz;
Tévútjáról megtér a bátor ész,
Vallás próbája a tengeri vész.

Mért zajlól ugy, vizek királya, tenger?
 Zsarnokokkal küzdjél párcsatát!
 A boszuló t i z e k tanácsa
 Tőled tanulta egykor haragát.
 S tán a halálsóhajokból, miket
 A sóhajok sötét hidja felett
 Elsohajtottak hajdanán,
 Lőn a szélvész, ez örült szellemlány.

Neptun lantja, zenélő tengerár,
 Mért zengsz oly lélekrendítő zenét?
 Húrjaid a syrének, s zengik az
 Öröksalódás gyilkos énekét.

Megesalt a sors, azért zengsz oly busan,
 Habjaidba egy menyiny temetve van.
 A korona, melybe te adtál gyöngyöket,
 Dicstelenül fénylik idegen fő felett.

Még egyszer esdlek, szólj hatalmas tenger!
 Mért oly megmérhetlen bánatod?
 ...Ah! már tudom, a nép vesztett menyinyét,
 A s z a b a d s á g o t siratod!

Mert a tenger szivében,

A gyöngyök honában,

Egy uj syrén lakik

Hullámpalotában.

Vendégül csillagok

Járnak hozzá éjjel,

Kik az égről hullnak

Alá tündérfénynek.

Minden érzeménye

Bübajos dalinger;

S ha zengi búdalát,

Vele sír a tenger.

Éneke sötétebb

Mint a sötét éjféli;

Örökké a megcsalt

Szerelmeiről regél.

S ha olykor kéjt, gyönyört
 Zeng: akkor húrjai
 A legdrágább tenger-
 Gyöngyök sugárai.

S ha álbarátokról
 Zeng, kik orvok, csalók:
 Lantjának húrjai
 A tengeri kigyók.

E rémes húrokon,
 Nyílt örvények felett,
 Legkedvencebb dala:
 Az embergyűlölet.

S ha olykor vad vihar
 Dühöng a tengeren:
 Boszúzenéje az —
 Az emberek ellen.

— Ez uj syrén, ki a
 Világot gyűlöli:
 Tengerbe fúlt költő,
 A koszorús Shelley!

III.

KÖNY.

Tenger! az isten sirt téged könnyül,
Hogy részvevést tanuljon a világ;
S jött az ember, s számító vágy között
Bocsátá rád az ő n z é s csolnakát.

A csolnak elsüllyedt. S a part fölött hazug
Részvétkönyűt sirt a hamis barát;
Mégmérgezé csalárd könnyűivel
A tengerhullám tiszta aranyát.

— Ez volt a kár örömn ek sós könye,
S azóta s ó s a t engerek vize.

IV
MAGYAR TENGERÉSZ DALA.

Volt már sokféle tengered, hazám!
Könyeiből lenne óceán.
Szenvedésid mély tengerén
Sokszor nyilott halálos örvény.
S ez örvényből kelt a bánat, mint egy
Sáppadt tengeri óriás;
S nyomába jött egy csábdalú syrén,
Az édes mérgü elpuhulás.
Véredből, mely csatákon omla szét,
Egy új vöröstenger lehetne;
Melyen át száraz lábbal a mesés
Pharao népe sem mehetne.
S legvészesebb volt, mely földig vere,
A sorscsapások tengere.
S hajód még sem sülyedt el, dicső hon!
Mert a vészben magas vitorládón
A szabadság zászlója lobogott.
E tengerek elnyelték gyöngyeid,
Az egyetértést, sős-erényeid,
Melyért szived leghöbben dobogott.

Oly sok , a szilaj vészözön után
 Van már v a l ó d i tengered,
 S mert a z o k o n e l nem süljedél,
 Bátran járhatsz Ádria felett.
 Ha lesz is rajta olykor viharod,
 Az csak megedzi elgyengült karod.
 E tengerből halászd föl gyöngyeid,
 Mit elsodort a sörshullám , a vész ;
 —Matrózkontöst a puha frakk helyett!
 Föl a vitorlát, magyar tengerész!

V.

SZERELEM TENGERE,

Förödni voltam, ah mi kék vala!

S kérdék barátim: „Hol?”

— F e k e t e t e n g e r b e n,

Mátkám hajának tengerében.

Az omló hajhullám között

Van egy varázsörvény;

Szivet vonz és ragad magával,

S megfejthetetlen bűbájával

Mélyébe meríti

Egész világot:

Ez a mindenható szem,

Melyből a szerelem

Boldogság gyöngyeként ragyog;

S ki fölhalászsza hűség hálójával

A bűvár én vagyok,

S dalaim a bűvárharangok!

A reszkető mosoly,

Mint egy szellemed hableány,

Simul felém.

S mintha két Vezúv
 Ölelné egymást,
 Átöleljük forró érzelemmel,
 Kéjbe fúló édes gyötrellemmel
 Lángkebleink.
 S elborítván a dús hajhullámok :
 Aranyhalat fogék,
 Szerelmes pillantást.
 S gyöngyöt szedtem egy piros csigából,
 A legszebb ajakról,
 A legédesebb mátkacsók
 Kéjgyöngyeit.

Fényes hajót bocsáték,
 Vágyaim hajóját,
 Az érzelem lángtengerére.
 Vitorlám volt a szív,
 Kormányom az észnek hatalma.
 S már biztosan haladtam
 A pályacél felé.
 S már föltevém szívemre
 Az örömnök rózsakoronáját.
 — Egy uj Noe valék!
 S már kiröppent lebegő hajómból
 Tarka szárnyaival
 A remény galambja.
 Szájában az emlékezet
 Halvány lombját vivé.

S hogy fajában végképp ki ne veszszen,
Hajómban egy fehérholló is van:
A hűség.

De észrevétlenül
Jött a döntő vihar;
S kopár sziklához üzte,
S romokká zúzta
A nagyszerű hajót!
— E vihar volt a szülők tilalma!
S e kopár szirt, a — valóság.

A habokból éjfelenként,
Bolygó szellem gyanánt,
Halvány arcczal a romokra ül
Egy síró hableány:
— A tiltott szerelem!

ISTVÁN HERCZEG

HELYTARTÓVÁ NEVEZTETÉSEKOR.

GRÓF TELEKI DOMOKOSTÓL.

Mindenható! ki e hazát
Idők zajongó árjain,
S tanúság vérhullámain
Elvégre oda juttatád:
Hogy megismerve vétkeid,
A benne dúló pártviszályt,
Mely vele mindig szemben állt,
S vaksága szűk bilincseit,
Mik tetteire termett kezeit
Kemény kőszirtre lánczolák,
Mig keselyük marczongolák
Belseje nemesb részeit; —
Végre egy jobb csillag alatt, —
Mely a tévedező fölött
Éjét virasztva örködött —
Szállja keblét jobb gondolat,
Szállja keblét érczakarát,
Mely meghódítva önmagát,
Ezer harcok tusáin át
Egykor majd szerencsét arat;

És alkotand dicső hazát,
Hű fiak szent érzelmiben
S értelmök derült egiben
Megadva sorsa zálogát...
Mindenható! ki e hazát
Idők zajongó árjain,
S tanúság vérhullámain
Elvégre ide juttatád!
Jobb sorsa nyíló reggelén
Adjál neki egy vezetőt,
Ki biztosan vezesse őt
A dicső pálya kezdetén.
S kerülve a tévútakat,
Vigye ész szilárd nyomain,
S a völgy és bérez virányain
Fakaszszon dús forrásokat: —
Gazdag forrásit e haza
Elrejtve nyugodt kincsinek,
S malasztját dicső művinek
Az egész népre áraszsa;
Ki birja a hon szíveit,
Birja királya bizalmát,
És lelke egész hatalmát,
S keble minden vércsöppjeit
Szentelje hona javára,
Környezve hű bajtársitól,
Kiknek hason szivlángitól
Lobogjon a hon oltára.

Ki edzve törvény erejét,
 Edzze rend, s béke oltalmát,
 Edzze szabadság uralmát,
 Edzze nemzete jellemét...
 Szent isten! népek istene,
 Tartsd meg az ilyen vezetőt,
 Kiben a jó — elvesztve őt —
 Oly sokat, sokat vesztene.
 Tartsd meg királya bizalmát,
 Tartsd meg hazája szíveit,
 Mik teszik élte kincseit,
 Mik teszik tisztje hatalmát!...
 Oh halld meg imánk ezerét,
 S miben a nemesebb kebel
 Egyetlen béréit esdekel —
 Add meg a jótett sikerét!
 Oh add meg, hogy dicsősége
 Hervadhatlan füzérében,
 Viritson a legszebb fényben
 A két hon megforrt egysége.
 És évek hoszu során át,
 Adj neki boldog életet,
 Hogy azt, mire elküldetett —
 Megfejtse szent feladatát!

TESTVÉRSZÓ MAGYARHONBÓL.

SZELESTEY LÁSZLÓTÓL.

Merre vagytok ti, a kedves
Erdély lelkes gyermeki ?
Dalnok jön : szíves baráti
Kézszorítás kell neki.

Egy kis hang az ős-hazából
Szólamlik meg köztetek,
Hogy e testvérhon határin
Üdvözeljen bennetek.

Gyenge e hang ; de a leghűbb
Honfiérzéssel tele,
S milliók szívdobbanása
Hangzik össze hűn vele.

Milliók ohajtanának
Egyesülni véletek,
S szép hazánkkal öszszekötni
Vérrel szentelt földetek.

Im közös gyász van fölöttünk,
 És közös bút érezünk:
 Egyik testvér alkonyultán
 Lám mindnyájan vérezünk.

E g y e nemzet, a szabadság
 Egyformán tekint le ránk:
 Mért legyen hát szétszakadva
 Mégis k é t testvér hazánk?

E g y az érdek: nagy- s dicsővé
 Tenni még e nemzetet:
 És e nemzet öszszeforrás
 Által nyer csak életet.

Légyen e g y a k é t hazából,
 S benn' egy nyelv, egy érzelem!
 Testesüljön e g y e s z s z é
 A szétszaggatott elem.

Majd nemzetté lesz a nép is:
 Érdek egyesíti őt;
 S egygyé-forrott nép teremt e
 K é t hazának e g y jövőt.

És a félvilág csodálja
 Majd a Kárpátok honát,

Még a hullám is dicsőbben
Futja végig a Dunát.

És a félvilág hatalmán
Nem törik meg élete,
Melyet, mint egy büszke tölgyet,
Régi század ültete!...

Merre vagytok ti, a kedves
Erdély lelkes gyermeki?
Dalnok jött az őshazából —
Öszhangzó szív kell neki.

Öszhangzó szív, mely, miként a
Villám a hegyormokon,
Tetterőben a természet
Főurával is rokon;

Mely, miként a tengerekből
Fölmerülő gyöngytömeg —
Szűz hatalmának varázsát
Vész között mutatja meg.

És hol a csáb és hol a kény,
Melytől félnünk kellene?
S mely jogot tiporni bátor
Ily nemzetnek ellene!

Eddig is csak meghasonlás
 Volt, mi rája vést hoza —
 Ideje már egyesülni:
 Légyen egy a két haz a!...

És ezért jött im a dalnok
 Kezet fogni véletek,
 És e testvér-érzelemmel
 Üdvezel hön bennetek!

SZÉKELYBÚCSÚ.

URHÁZYTÓL.

Túl a völgyön, túl a bércezen
Zúg a had;
El kell menni, bárha szívem
Meghasad.

Katonának szült engem a
Végezet,
S hejh, galambom, nekem azzal
Megesett!

Katonának sorsa mindig
Mostoha:
Ellenség — ha mondják — apja,
Vagy fia.

A parancsszó merre hallik,
Arra megy;
El kell hinni, hogyha mondják:
Völgy — a hegy!

Hejh, galambom, ha te tudnád,
A mit én,

Hogy miféle vér lesz hived
Fegyverén:

Megrepedne szived szíve
E felett,
S nem kívánnád soha, hogy láss
Engemet.

Isten hozzád, gyöngyvirágom!
Zúg a had;
Itt maradsz bár, ah de képed
Nem marad.

A csatában hogyha ott ér
A halál:
Te kötöd be bús szemem, szép
Rózsaszál!

De ha visszatérek hozzád,
Kedvesem:
Hűségért egy égő mátká-
Csók legyen.

Mert hived nem bántja több ily
Ellenét...
Önszívébe mártja inkább
Fegyverét!

BÁRÓ ORBÁN BALÁZSHOZ.

DÓZSA DÁNIELTŐL.

Utánatok vágyó kebellem
Kelet felé tekintetek :
Hol vagytok ? ... eddig tán hajótok
A Chara-Denghizen lebeg ;
Tán fénylenek előttetek már
A mecesetek félholdjai,
S a tenger tükörén lebegnek
Konstantinápoly falai.
Látod a tájt, hol Attilának
Járt diadalmas tábora,
Vagy hol Botond buzogányának
Hódolt Büzancz érczkapuja;
A földet, hol Szapáry szántott,
És hol Rákóczy szendereg ;
A népet, melytől szép hazánkat
Oly sok vihar rongálta meg !
Maholnap ott a szerailoknak
Fürkészed kényes titkait,
Vagy a nagyur képeplékének
Téped le brilliántjait,
Míg én hajótok füstjét látom
Felhőkben az ég oldalán,

*

S a keletről jövő szelekben
Mintha búcsuszódom hallanám.
Gondoltok-é reám az egymást
Váltó ujdonságok között,
Kihez néhány bizalmas órák
Igénytelen emléke köt?
Te csak talán gondolsz e tájra
Ha szíved érdekelteket,
És így forróbb gondolatidnak
Falum is utjában esik.
Engem gyakran borongó álmak
Kisértének miattatok;
És kérdelem a kelő napoktól:
Szerencsés vajjon útatok?
Elképzelem a tornyosuló
Tengerdagályt körülteket,
S látlak, miként életveszély közt
A bösz habokkal küzdetek,
Ott, hol csak egy pár deszkaszálon
Függ már az ember élete,
S a mérhetetlen tengeráron
Balsors is könnyen érhető. —
Az ég óvjon minden veszélytől,
S hordozza őrző csillagát
Szülőid, véreid fölött és
Fölötted, kedves jó barát.
Ki tudja az idő méhében
Fölöttem is mit rejt az ég!

Ki tudja majd, ha visszatértek
Láthatjuk egymást újra még?!
Az isten adja azt megérnem!
De ha megérnem nem lehet,
Tudom sírom kövét egy forró
Könnyel te is megszenteled.
Eljössz felém, azok nyomára,
Kik egykoron szerettenek,
S az elfeledt sír alkonyára
Emléksugárt derítenek.
Zengd akkoron tovább, barátom,
Azon szelid fájdalmakat,
Melyek közt érző szívemmel
Lantomnak húrja megszakadt.
De félre ti, borongó képek!
Meglátjuk egymást, jól tudom...
A jó isten vigyen békével —
És hozzon vissza boldogon!

T Ö R E D É K

GRÓF TELEKI DOMOKOS „UNIO” CZIMŰ
KÉZIRATÁBÓL.

BÉVEZETÉS.

Az eszme, melynek e sorok szánvák, nem a politika valamely egyes tételében nyeri alapját; nem az állodalom egyik vagy másik intézvényének javítását tárgyalja. Az ily javítások is az egész polgárratra jótékonyan hatnak, s eredményök anynyival üdvösebb, minél többeknek mennél nagyobb boldogságát eszközlik, a nélkül azonban, hogy e kisebb, nagyobb fontosságú változások, azon világtörténeti eseményekhez lennének tartozandók, melyek által egész népek jövő iránya, a jövőnek egész láncszorozata döntetik el.

Az emberi lélek vonzó és taszító ereje azon erő, mely a rokon kebleket ellenállhatlan vonzza egymáshoz, — az emberi természet azon szellemi tulajdona, mely szünet nélkül a rokonságok egyesítésén törekszik, munkál az emberi-nem nagy családjában is, és adja meg oly változatlan következetességgel, mint az anyagi természet vonzó és taszító ereje, az eszmék, az állományok, a nemzetiségek öszsze- és elágozásait. A természet ez örök törvényén, a rokon erők e változatlan convergentiáján alapul az

unio magasztos eszméje, melyet valamely egyes politikai reform szempontjából tekinteni anynyit tenne: mint okát és következményeit egyiránt ignorálni, mely ok a mondottakban fekszik, s mely következmények nem kevesebbet mint létünk teljes lényegét, fölvirágzásunk egész terjedelmét tárgyazzák.

A Kárpátoktól az adriai tengerig, az osztrák szélektől Havasalföldre nyúlik azon ország, mely, akár terjedelmét, akár anyagi forrásait tekintjük, a legalkalmasabb arra, hogy egy boldog, erős és hatalmas nemzetnek szolgáljon honul. Ez országra már századok előtt nyomta reá a magyar nemzetisége és neve bélyegét, melyet a több, e hont lakó népek között szellemi felsősége által mind e mai napig megtartott. E hon hajdan egy volt; egy, nem csak a magyar vér rokonságában, aggodalmi és reményei ugyanazonságában, hanem egy közös polgári állományában is. Elszakadását legmostohább körülmények okozták, s az esemény, mely annak alkalmul szolgált, most is a leggyászosabb emlékként él a nemzet szívében. És mégis, még most is, elszakadva van a két testvér hon! jóllehet elszakadása okai már megszűnnek; jóllehet koronája egy főt ékesít, s viszonti egyesülésének fontos okai hovatovább sürgetőbben tűnnek föl; mert naponként nagyobb izmosulást mutatnak a körülé helyezett idegen nemzetiségek — mint a serdülő erdő, lombos árnyéka által, teljes elmecsevészéssel fenyegetvén az alatt maradott növényeket. A két testvér rokonérzelme az emberi szív természetében mélyebben gyökerezik, s a főnebbi állítások az értelem alaposabb igazságait alkotják, semhogy részletesb taglalás és hoszasabb okoskodás által több erőt és világot nyerhetnének; de valamint Copernik rendszere, a nélkül, hogy általa akár a nap jóltevő ereje növekedést, akár

az egymást követő évszakok rendje változást szenvedett volna, számtalan hasznos ismereteknek lett szülő oka: így van ez a tollunkra vett tárgygyal is. Fejtegessük hát azt valamivel bővebben; talán őszinte törekvésünk nem leend minden hasznos eredmény nélkül.

A lefolyt idők emléke, a nemzet hajdankora mélyen ragad meg minden emberi kebelt, mely nem elég alyas magából a legnemesebb tárgy iránti lelkesedést kizárni; s az együtt-szenvedett keservek is csak erősítik a rokon szívek kötelékeit. Ily emlékek: az egy hon fiai vérével áztatott csatatérek, az együtt nyert babér, az együtt-szenvedett viszontagság; — Várna, Szentimre, Nagy Lajos és a Corvinok dicső korszaka, s a multnak örömmel, bánattal vegyes számtalan más emlékei hirdetik hajdani egységünket, — táplálják viszonti egyesülésünk forró vágyát. E rokonérzelem, e változatlan vágy, egykori egyesülésünk e biztos záloga, él bennünk is, s fejünk az elmélet és okoskodás minden eszközei-, s a bizonyítások minden tanszereivel hódolva hajol meg előtte; de mindamelllett, őszintén megvalljuk: miként egyesülésünk okát a multból merített minden erősegeknél még sokkal inkább találjuk a jelen- és jövőkor sürgető szükségeiben. Hogy egységünk némely egyes szakában nemzetünk oly nagy, oly dicső volt, mint azután soha többé; hogy elszakadásunk óta hanyatlásnak, törpülésnek indultunk: kétséget nem szenved; de másfelől bizonyos: hogy, ha Europa mívelt népei közt helyet akarunk foglalni, nagyobbaknak kell lennünk, mint valaha voltunk; valamint kétséget nem szenved az is: hogy a nagyság keltekei jelenben merőben különbözök, mint hajdan voltak. Hogy hajdan egyek voltunk, teszi lehetőségessé: hogy ismét egygyé legyünk; de hogy ezen egyesülés

okvetlen és valósággal megtörténjek, annak főoka és szüksége a jelenkor sürgető kívánatán feneklik. Ez egyesülést kívánja mindenek fölött Erdély jólléte, melyre nézve az életkérdés; mellette szólalnak föl a testvérhon, a nemzetiség, az uralkodás és birodalom legfontosabb érdekei, valamint Europa politikája.....

* * *

A KÉT HON EGYESÜLÉSI TÖREKVÉSÉNEK RÖVID TÖRTÉNETE.

Értekezésünk főnebbi fejezeteiben eléadtuk: miszerint az egyesülés Erdélyre nézve életkérdés; Magyarhon és nemzetiségünk fölvirágzásának pedig leghatályosabb eszköze, melyet a birodalom és Europa érdekei is a legfontosabb okokkal támogatnak. Hogy ez oly kétségtelenül kitűnjék, mint eléadni igyekeztünk: hosszabb idő, Erdély közelebbi eseményei, s a birodalom és Europa politikájának újabb iránya volt szükséges. Azonban, jóllehet az eszmék jelen tisztaságukra csak a közelebbi időben derültek; mindazáltal az elválás első pillanata óta a legkétségtelenebb tényekben nyilvánult a két honnak egymás iránt soha nem lankadó rokonérzete és hajlandósága; mely bármily tudós fejtegetésnél tisztábban bizonyítja: hogy a hajdan egy magyar nemzetnek ismét egygyé kell lenni, s hogy ez egységben van alkotmányos haladásunk és lehető fölvirágzásunk egyetlen súlypontja, nélkülözhetlen föltétele.

Magyarország az egyesülés iránti kívánatát, s illetőleg Erdélyhezi igényeit mindig föntartotta Erdély

külön fejedelmei alatt is. Rokonérzettel vett részt a testvérhon viszontagságaiban, s a török porta és a felséges ausztriai ház közti hoszas ingadozásának oka a felsúlylyal bíró töröktöli félelem- és mellesleg a vallásos érdekekben feküdt, mely őt a papismus ellenszenvével szemben, a pogány semlegesség felé hajtotta. De azon arányban, a mint a töröktöli félelem szünt, közeledett az osztrák uralkodáshoz, melyben mindig a magyar korona birtokosát tekintette. Habár ez utolsó körülményben nagy része volt azon kénytelenségnek, miszerint gyenge, és a függetlenség kellékeivel legkevesbé sem bíró honunknak egyik vagy másik hatalmas szomszédja között kellett okvetlenül választani, — ez is a szorosabb egyesülés szükségét bizonyítja. Egyébiránt, mi az őszinte rokonszenvet és egyesülési irányt illeti, Erdélynek a XVIII-dik század utolsó tizede ótai története bizonyosságot nyújt arról: hogy, miután a felséges ausztriai ház alá ment, s a töröktől tartani többé oka nem volt, ekkor is a csupa birodalmi kapcsolattal meg nem elégedve, a két hon szorosabb egyesülésére intézett, nem ugyan rendszeres és következetes, de mindenesetre szakadatlan törekvésben tűzte ki magának azon irányt, melytől eltérni rokonérzete és magasabb sejtelmei egyiránt nem engedték. —

Midőn Erdély, a sors lehető legkedvezőbb fordulata következtében, a felséges ausztriai házhoz visszatért, még azon reménnyel táplálta magát, hogy annak oltalma alatt nemzeti fejedelmeit megtarthatja; de mind e mellett azon alkudozások, melyeknek béfejezését a leopoldi kötlevel tette — valamint az ezt követő későbbi oklevelek — a legvilágosabban fejezik ki: hogy Erdély Magyarhon királyaihoz tér vissza, s az ausztriai ház azt magyar királyi joggal birandja. Ez értelemben szól a gubernátornak 1693-ban

aprilis 29-én kiadott utasítás, valamint a főbb hivatalosok számára kelt eskü. Az Alvincziféle leiratban ő felsége nyíltan kimondja: miszerint czélszerűnek ítélte volna, hogy a magyarországi cancelláriával az erdélyi ügyvitel egyesíttessék. Az 1741-ki 18-ik magyarországi törvényczikk kifejezé: hogy Erdély a magyar koronához tartozik; s hogy az uralkodó felség, valamint következői, nem más, mint magyar királyi joggal birják. E törvényczikk nyomán az 1790-diki magyarországi gyűlést megelőzőleg némely magyarhoni megyék az erdélyieket felszólították: hogy követeiket a békövetkező országgyűlésre elküldjék, mit több megyék és székek meg is tettek. Megjelent a szászok grófja, b. Bruckenthal Mihály is, mint nemzetének képviselője, s akkori erdélyi catholicus püspök gróf Batthyány Ignác a küldöttség ügyét a magyarországi rendeknél lelkesen mozdította elé. A küldöttség egyenes czélja ezúttal ugyancsak annyi volt: hogy a felség megkoronázása alkalmával készítenő biztosító levélben és hitformában Erdély is befoglaltassék; de hogy ez csak első lépésnek tekintetett, s Erdélynek buzgó ohajtása közé tartozott, municipalis törvényei megtartása mellett, a két hont szorosabban kapcsolni össze: megtetszik a követek folyamodásából.

Magyarhon rendei a küldöttség kívánatának megfelelően, a hitlevélbe Erdélyt befoglalták, az ugyanez alkalommal felküldött törvényjavaslatban Erdély alkotmányos állásáról említést tettek, s kísérő föliratukban Erdélyre vonatkozó kérésök elfogadásaért ő felségénél különösen esedeztek. Honfias buzgalmukat azonban siker nem koronázta; mert a hitlevelet a felség egyáltalában nem fogadta el; a törvényjavaslatból pedig az Erdélyt illető pont kihagyatván, azon határozat érkezett, hogy a rendek

azon kívánata, mely az 1741-ki 18-ik törvényczikk korlátain túl terjed, csak akkor határozthatik el végképpen, miután Erdély országos rendei véleményeket kinyilatkoztatják. A magyarhoni rendek a tárgyat sokkal fontosabbnak ítélték, semhogy szükségesnek ne látták volna kérelmeiket újból sürgetni, de sikert ekkor sem eszközölhettek, mire abbeli reményeket fejezték ki: hogy, miután Erdély rendei is nyilatkozni fognak, ő felsége kegyes leend a két hon szorosabb egybekötetésében megegyezni. Mielőtt ez elkövetkezett volna, a rendeket az 1791-ki 11-ik törvényczikk örvendeztette meg, melyben tisztán kifejeztetett: hogy Erdély, mint a magyar koronának tagja, ő felsége által nem más, mint magyar királyi joggal biratik, s egyszersmind elhatározatott, hogy a két hon egyesítésének terve rendszeres bizottság által dolgoztassék ki, s a következő országgyűlésen szőnyegre kerüljön.

Még a magyarhoni országgyűlés eloszlása előtt megnyilván Erdély hongyűlése, az unio magasztos ügyére a legreménydúsabb előjelek mutatkoztak. Csaknem minden megye a két testvérhon szorosabb összekötetésének eszközlését követelneinek szívére kötötte, s a kevés másnézetűek ellen a közvélemény hatályosan nyilatkozott. Az egyesülés pontjai kidolgozására bizottság neveztetvén ki, annak munkálata a testvérhon rendeivel közölni, egyszersmind ő felsége megkéretni határozatott, hogy a két cancelláriát egyesült állapotban meghagyni, és az ország rendeinek küldendő tudósítását elvárni méltóztassék.

A kinevezett bizottság beadván munkálatát, a rendek az unio föltételeit röviden a következő hét pontban állították meg:

1. Mondanak ki nyilvánosabban, mint eddig: hogy Erdély még akkor, midőn magát a felséges

ausztriai ház oltalma alá adta, a magyar koronához tért vissza, s következőleg a két hon egy korona alatt van. Ezen nézetből indultak ki a rendek az ugyanezen országgyűlésről felküldött 2-ik és 3-ik törvényjavaslatokban is, melyek közül az elsőből a rendek őszinte szándéka tisztán kitűnik, midőn Mária Theresia azon oklevelében, — mely által Erdélyt „n a g y f e j e d e l e m s é g“ czimmal ajándékozta meg — eléforduló némely kifejezések ellen nyilván tiltakoznak. E kifejezések ugyanis arra látszanak mutatni: mintha Erdély, mint a régi Daciának része, csatoltatott volna a római birodalomhoz.

2. A leopoldi kötelevél és ezután hozandó törvények megtartassanak. Erdély azért, hogy a magyar koronához visszatért, s ebbeli szándékát most még tisztábban fejezi ki: a vajdák korabeli állapotára, és teljes visszszakapcsoltatásra ne kényszerítették; sőt közönséges és különös törvényeiben, szabadságaiban és kiváltságaiban, adományaiiban leendő megtartásáról Magyarország különös törvény által biztosítsa.

5. A magyar királyok megkoronáztatásukkor, a királyi levélben a leopoldi kötelevet is, és Erdély egyéb törvényeit erősítsék meg, s azt a koronázási ünnepélyre fölmenő erdélyi követeknek is adják ki. A gubernátornak legyen joga a magyarhoni országgyűlésen megjelenni, s ő a magyarországi zászlós urak közt illő helyet foglalván el, a Magyarhont illető dolgokban is szózattal birjon. — Az e fölötti vitatkozások alkalmával említés tételvé, hogy ne csak a koronázás ünnepélyére, hanem egyébkor is a két hazát illető dolgok fölötti egyetértésre küldethessenek követek, ez utolsót a rendek azért látták helyesebbnek elmellőzni, mivel eziránt jogukat anynyira kétségkívülinek látták, miképp kérdés alá

vonni nem kívánták. A követekre nézve kimondatott: hogy azok kinevezésében, a nemzetek és vallások törvényes egyenlősége megtartassék.

4. Erdély külön országgyűléseket tarthasson, és törvényszerző hatalmával ennekutána is minden függés és megszorítás nélkül élhessen; hogy pedig a korona két tagja közt őszhangzás legyen: a magyarországi 1741-iki 8-ik törvényczikk hasonlatára, Erdély is a sarkalatos törvényeket újabb törvényhozás tárgyává ne tegye.

5. A leopoldi diplomában fölállított főigazgatótanács és más dicasteriumok a maguk állásában megmaradjanak, de mivel az erdélyi cancelláriának a magyarorszáigivali egyesülése az említett kötelevéllel nem ellenkezik, az mostani állapotában maradjon meg, a következő bővebb szabályok mellett: a) az egyesült cancellária a magyarországi főkorlátnoktól függjön; b) az erdélyi alkorlátnok legyen, s az ország által választassék; c) erdélyi tanácsosok anynyi számmal legyenek, mennyit a rendek fognak határozni; d) a közös dolgok közös ülésekben, a valamely országot különösebben érdeklők, különösebben tárgyaltsanak; a tanácsosok mindkét ország törvényei megtartására hittel köteleztessenek; e) az erdélyi adományleveleket mindkét cancellária írja alá; f) az Erdélyt illető dolgok a főigazgatótanácsnak ne elnökileg, hanem az erdélyi tanácsosok által adassanak tudtára; g) az erdélyi ügyekre nézve külön levéltár és alszemélyzet legyen erdélyiekből, a régi mód szerint választva; h) valamint a magyarországi pörökkel nem történik, az erdélyiek is a cancelláriához főlebb ne vitessenek, a leopoldi kötelevél értelmébeni folyamodás — recursus — joga megmaradván; i) a főigazgatótanács a fejedelem személyétől és nem dicasteriumától függhet.

6. Erősítették meg azon törvényszerű szokás, melynélfogva valamint a magyarországi nemesek Erdélyben, ugy az erdélyiek Magyarországon valóóságos nemeseknek tekintetnek.

7. A régiebb időkben Erdély és Magyarország közt is létezett, de már megszüntetett harminczadok vissza ne állitassanak.

Az egyesülés e föltételeiben mind a három nemzet megegyezését nyilvánította, — a székely és szász nemzet részéről kijelentvén: hogy bizonyos pereknek folyamodás útján a fejedelem elibe vitelét fenhagyják.

Mi a főnebbi pontok elsőjét illeti: ő felsége 1791-ben május 7-kén kelt leiratában ugy nyilatkozott: hogy az abban irttak az 1741-diki 18-dik és több törvényczikkkel megegyeznek, egyszersmind pedig a „nagy fejedelem ség“ czimról szóló adománylevélből merített aggodalmát a rendeknek a 6-ik törvényczikk által méltóztatott elenyésztetni. A rendek által fölterjesztett 3-ik törvényjavaslat tetemesebb változást szenvedett.

A 2-, 3-, 4-dik pontra nézve a rendek az 1791-ben martius 24-ről küldött föliratban kijelentték, miképp a hét pontok megerősítését annyival biztosabban remélik, mivel — mint értették — a két hon egyesülését Magyarország rendei is hasonló föltételek alatt kérték. Mire az 1791-ki május 7-ki királyi leirat azon észrevételt tette: hogy a rendek municipalis törvényeik iránti kívánata a magyarországi rendek törvényjavaslatában tett nyilatkozatával nem egyezik, mint a melyben sem a leopoldi kötlevélről, sem a különös törvényhozásról emlékezet nincs. De erre megjegyzendő: hogy, ha a királyi leirat kifejezései igazok is, de, miután a magyarországi rendek említett törvényczikkében kimondatik, hogy ő felsége Erdélyt a három nemzet és négy

bévelt vallás jogai szerint, s általában municipalis törvényei értelmében fogja igazgatni: e kifejezésben mindazok, miket a rendek az említett három pontban kikötöttek, elég nyilvánosan befoglaltatnak.

Legtöbb vitatkozásra adott alkalmat az 5-dik pont, melynek, úgy látszik, a rendek legnagyobb fontosságot tulajdonítottak. — Mint főnebb láttuk, I. Leopold csakhamar kötelevele kelése után a két cancelláriát egyesíteni akarta. A rendek kívánsága ekkor kettőre terjedt ki: t. i. hogy a két cancellária ne egyesíttessék, hanem Erdély kormányzása ő felsége személyétől függjön; s hogy formaszertint dicasterium helyett egy kistekintélyű ügyvivőség — agentia — állíttassék fel. Mi a rendek első kívánságát illeti: arra a felség hajlott, de szükségesnek vélvén az ajánlott agentiót tekintélyesebb állásba helyezni: 1793-ban ápril 29-ről leküldött utasítványában az erdélyi cancelláriát rendszeresítette, mely akkor ugy személyzetére, mint hatására nézve fölötte korlátolt volt; — időfolytában azonban, mint előre leheté látni, mindkét tekintetben nagyobb kiterjedést nyert. József császár 1782-ben a két cancelláriát egyesítette, s ily állapotban találta azokat az 1790-diki országgyűlés, mely a közönségesen elterjedt hírből nem kis kedvetlenséggel értvén, hogy a két cancellária különválasztása munkába van véve, a hódolati hitlevél mellett küldött jelentésben azon kérelmét fejezte ki: hogy a két cancellária — mindaddig, míg eziránti kívánságát bővebben föl nem fejtí — hagyassék mostani egyesített állapotában. Ugyan e kívánságokat ismétlék a rendek február 15-én kelt azon fölterjesztésekben, melyben tudtul adják ő felségének, hogy az unio pontjai kidolgozására bizottságot neveztek ki. Anynyival váratlanabb volt hát, midőn ő felsége feb. 28-ról

a hódolati hitlevél mellett felküldött kívánatra tagadó választ adván, egyszersmind a korlátnok megválasztását rendelte. Ezt a febr. 15-ről tett fölterjesztésre egy második hasonló értelmű leirat követte. De a rendek a kettős megtagadás után sem mondtak le kívánatok újabbi sürgetéséről; két rendbeli alázatos viszszaíratokban ismét elébbi nézeteiket nyilvánították, egyszersmind pedig az atyja távollétében az országlással megbízott koronaörökös, Ferencz közbenjárásához folyamodván, a nádort és Magyarország főkorlátnokát is szándékuk gyámolítása végett leveleikkel megkeresték. A kormányszék felszólított, hogy a két cancellária elválasztásáról kelt rendeletet közönségessé ne tegye, s azon személyeknek, kik a különvált erdélyi cancelláriához kinevezve, az országgyűlésen jelenvoltak, kötelességökké tétetett, hogy hivataluk elfoglalására mindaddig föl ne menjenek, míg az egyesülés ügye végképp el nem határoztatik; végre pedig, hogy az e tárgyban készült több rendbeli föliratok annál gyorsabban föl érhessenek, elvitelökre a rendek kebeléből sürgöny küldetett, melynek költségére kétszáz arany határoztatván, ez öszszeg, midőn a közpénztár általi hordozásába a kormányszék meg nem egyeznék, a rendek közül néhányak önkénytes ajánlatából került ki.

De mindezen törekvések kívánt siker nélkül maradtak. A főség ugyanis május 7-én kelt határozatában nyíltan kifejezte: hogy a két cancellária különválasztására nézve elébbi határozata mellett marad; mit ugyan e napon költ, s az unio tárgyában fölterjesztett hét pontra vonatkozó iratában is ismételt. Jóllehet e leiratok következtében a rendek legbuzgóbb ohajtásainak semmivélelét valának kénytelenek állatni, mindazáltal, még ekkor is a változott körülményekkel kibékülni nem tudván, a

korlátnok megválasztását napról napra halasztották, s a rendelet kelése után hónapok mulva is a kormány-szék sürgetésére tették meg, e tárgyú föliratokban az egyesítés iránti elébbeni nézeteiket ismételvén, sőt a XXXV-ik törvényczikkben kifejezték, hogy ő felségéhez felküldött, s a magyarországi rendekkel is közölt azon kívánságukhoz, hogy a két cancellária egyesítessék, ezután is ragaszkodnak. Miután e törvényczikk sem nyert megerősítést, az egyesítés tárgya rendszeres bizottságra utasított. Hasonló sikere volt azon föliratnak, melyet a magyarhoni rendek a két cancellária különválasztása ellen tettek, mely után a magyarhoni rendek a két cancellária valamint a két hon egyesítésének tárgyát boldogabb időkre halasztották.

Az egyesülés hatodik föltétele ő felsége helybenhagyását megnyervén, az 1791-ki 17-ik törvényczikknek adott lételt. A hetedik pontra vonatkozó törvényczikk nem erősített ugyan meg, mindazáltal ő felsége kinyilatkoztatta, hogy a két hon közötti harminczadok már el vannak törölve, s e tárgyban a rendek kihallgatása nélkül változtatást tenni nem fog. —

E levén az unio tárgyában szerkezett egyes pontok sorsa, mi a tárgyat általában illette: ő felsége aképp nyilatkozott kegyelmes leiratában, hogy az egyesülés csak a két hon közötti kölcsönös tanácskozás nyomán, és ő felsége helybenhagyásával megerősített egyezményre alapíttathván, bővebb megfontolást tesz szükségessé.

A fönemlített hét pontot mint láttuk szükségesnek tartották a rendek Magyarország gyűlésével is közölni, jöllehet a főkormányzó őket attól eltartóztatni igyekezett. A pontokat kísérő föliratban köszönetet fejeztek ki Erdély rendei a testvérhon rendeknek

az iránt, hogy a hozzájuk küldött követeknek ohajtását ő felsége eleibe terjesztették; s megemlítvén, miként az eddiginéli szorosabb kapcsolatot forrón ohajtják, egyszersmind kifejezték: hogy oly egyesülést, mely békeblezést foglalna magában, nem ohajtanak.

A magyarországi rendek, mielőtt e közlemény megérkezett, már eloszolva lévén, a tárgy csak a közelebbi országgyűlésen vétetett föl, midőn, a mint már főnebb említettet, a XI-ik törvényczikkben a két honnak kapcsolatos viszonya kifejeztetvén, az egyesülési pontok megvizsgálására bizottság neveztetett ki. E bizottság oda nyilatkozott: miképp a közlött pontokból nem tetszik ki, hogy Erdély a szorosabb egyesülést valósággal ohajtaná. Az 1827-diki magyarországi hongyülés az említett tárgyat egyáltalában, minden országos ügyekkel együtt, újból a rendszeres bizottságra tette át, mely hasonlólag az elébbinek véleményét fogadta el. A bizottságnak e véleménye még érdemileg nem tárgyalatott ugyan, de az azóta tartott magyarországi hongyülések Erdélynek mostani állását, — melynek ugy elszakadása, mint a magyar koronához egyoldalú, és ki nem elégitő viszsza kapcsolása Magyarország beléegyezése nélkül történt, — sérelemnek tekintvén, az egyesülés iránti ohajtását a legfontosabb és minélelőbb elenyésztetendő előleges sérelmek közé igtatta, s orvoslását minden országgyűlés kezdetén sürgeti.

Erdélyben a főnebbemlített mozgalmak óta, az újabb időkig az unio tárgyában semmi továbblépés nem történt. Az 1809-ki országgyűlésen a rendek figyelme másfelé fordult; 1810-ben a körülményekkel inkább öszszeférő kisebb javítások helyett az eredménytelen *codificatio* terére tévedt. —

1830-ban és következő években új tevékenységre ébredvén a hon, több üdvös eszmék közt a két hon

egyesülése iránti buzgalom is újra éledezni kezdett. Több megyék, miután országgyűlés tartását sürgető legtörvényesebb kívánságuk eredmény nélkül hangzott volna el — a nádorhoz közbenjárását kérő felírást és küldöttséget intéztek, s az 1834-ki országgyűlésre követeiknek az unio eszközzését utasításba adták. Ez országgyűlés elébb oszlatott el, mintsem a tárgyat tanácskozás alá vette volna, de ez elosztatás újabb alkalmat szolgáltatott Magyarhon rendei-nek Erdély iránti rokonszenvök bébizonyítására, a midőn oly érzékenyen sujtott testvérökért felszólítatlanul és önkénytesen ő felségénél magokat közbevetették. A föliratban megemlítvén: „Nem kívánjuk mi azon országgyűlés elosztatásának okait taglalva, vizsgálni bánatos keblünknek aggasztó gondjait; mindazáltal el nem titkolhatjuk, midőn az erdélyieket, kik sok századok hoszu során keresztül, ugy jó, mint balsorsban hív társaink valának, azon nemzetet, mely szövetkezésünk részese, melyet hozzánk a szeretet és vérség rokonkötelékei fűznek, mely velünk egy és ugyanaz, jogai és szabadságai gyakorlatában gátoltatva látjuk. Azon kegyelmes és egyszersmind törvényes ígéret, melyet fölséged, dicső országlása kezdetén az ország jogai és törvényei szentségének fentartásáról és védelméről biztosítani méltóztatott, serkent föl bennünket, hogy világos törvényeink, az 1464-ki 13-ik, 1492-ki 1-ső, 1792-ki 11-ik törvényczikkre, és az 1595-beli kötés 2-ik czikke, 4-, 8-ik §§-ira, melyek Erdély jogait és szabadságait nekünk is szívünkre kötik, támaszkodva“ sat.

Ily meleg részvétet tanusító szavak folytában kérelmököt oda intézék a rendek, hogy ő felsége Erdélyben, a dolgoknak törvénynyel nem egyező állását, mely alatt az erdélyiek most sinlödnek, kegyelmesen megszüntetni, s elébbi törvényes helyze-

tökbe visszaállítván, ismét országgyűlést hirdetni kegyelmesen méltóztassék.

Az unio ügyének új irányt, és az eddiginél hatalmasabb lökést adott az ugyanezen országgyűlésen, a részek visszacsatlása iránt kelt 21-ik törvényczikk, melynek kettős hatása abban mutatkozott, hogy egyfelől a részek elszakasztásából eredő sérelem teljes érzetét költé fel, másfelől növeszté az unio iránti hajlandóságot. — E törvényczikknek alkotása újabb és legszembetűnőbb bizonyosága volt önerőtlenségünknek. Mert mi igazolható inkább azt, hogy legtörvényesebb igényeink iránt is nem elismerést, de csak kiméletet eszközölni is képtelenek vagyunk: mint azon tény, miképp századokon keresztül külön állodalmat alkotott, s e minőségben Europa közállodalmaitól elismert honunk, kétségtelen kiegészítő részétől, beléegyezésünkön kívül, fosztattunk meg. Nyilvános volt továbbá: hogy jelen gyöngeségünkhez képest, oly tetemes résznek elszakasztása, halállal határos vérvesztés lenne. E két ok elég fontos volt arra: hogy az unionak számos pártolókat szeressen, a hon mindazon fiai között, kiket sem szűkkeblű önzés, sem a képzelt önállás hiu ábrándjaira alapított ros számítás nem volt képes az egésznek szent érdeke iránt megvakítani. —

Ezeknek egy tetemes része úgy vélekedett, miképp a részek elszakasztása nemcsak sérelem, hanem káros a két hon egyesülésének is, midőn ez által éppen azon elemek szakasztatnak el a hontól, melyek az egyesülésnek hő pártolói; míg találkoztak olyanok is, kik a legnagyobb méltánytalanságnak tartották a részekről kívánni, hogy azon hasznokat, melyek rájuk a testvérhonnali egyesülésből várokoznak, jelen öszszeköttetésöknek áldozzák fel, honnan jelenben semmi öröm, jövőben semmi remény nem

mosolyog feljök. Ezek a részek elszakadásából az unio ügyére folyó veszteséget bőven kárpótolva látták az által, hogy az elszakasztás után Erdély még alkalmatlanabbá válván egy külön társadalmat képezni, a függetlenség hiu ábrándjai még nevetségesebbé válnak. Az unio őszinte barátaihoz csatlakoztak végtére a legujabb időben azok is, kik ezt csupán mint eszközt kívánták a partium elszakasztásának meggátlására fölhasználni. Ezek, csakhogy a részek kérdése az egyesüléstől függesztessék fel, s eként haladékot, s talán lassu elévülést nyerjen, mindig készek az unio iránt meleg hajlamot mutatni, a nélkül, hogy ez által jövendőre nézve magokat legkevésbé megkötnék. Mert hiszen oly fontos, és oly számos részleteket magába foglaló tárgyban, midőn eddigelé mindig a legátalánosabb elvekről volt szó, mi könnyű leend a kivitel részleteinél fölmerülő akadályokban, az eddigelé gondosan elútkolt ellen-szenv és vélemény-változtatás motiválására okot és erősséget találni!... Hogy az unio ily alakos hivei mily számosak, csak a jövendő fejtheti föl, mert a felforgó érdekek fontosabbak, semhogy a valódi cél-nak béleplezésére elég hatással ne bírnának. A magyarhoni 185²/₆-ki 21-ik törvényczikk 1857-ben február 14-én költ királyi leirat által adatott Erdély rendének tudtára, mely fölötti véleményadásra kinevezett bizottság, az elszakasztás sérelmes voltát teljes mértékben elismervén, egyszersmind szükségesnek ítélte e tárggyal egybefüggőleg figyelmét a két hon egyesülésére is kiterjesztetni, s ugy vélekedett: miképp a szerkesztendő föliratban az országnak egyesülésrei hajlandóságát is kifejezni czélszerű volna. Hosszasabb vitatkozás után a rendek többsége a főigazgatótanács véleménye által is támogatva, nem tartotta helyesnek a részek elszakasztásáról

kérdésben a két hon egyesülésére terjeszkedni, minél fogva e záradék a fölíratból ki is maradt. — Végre ő felsége a közelebbi mult országgyűlésen a rendek főnebbi fölíratára tagadó válaszát megtevévén, s ezt az ország rendinek újabb fölterjesztésére is ismételvén, az egyesülés kérdése újból szőnyegre jött, s a felíratban az egyesülés iránti hajlandóság kifejeztetett; a közigazgatási tárgyban kinevezett bizottságnak pedig kötelességül tétetett fontolóra venni: „vajjon a két testvérhonnak lehetséges-e és minő föltételek alatt ugy egyesülni, hogy ez által a közérdek előmozdittassék; és mi haszon vagy kár hárulna abból Erdélyre? s ehez képest készítendő tervét közölvén a centralis deputatioval, miután az által is megállítatik, küldje el az illető törvényhatóságokhoz oly végre, hogy azt maguk is megvizsgálván, a jövő országgyűlésre küldendő követeiket ahoz képest utasíthassák az iránt: ohajtandó-e az egyesülés, s ha igen: minő föltételek alatt? Ő felségének pedig a rendek ezen határozata jelentessék alázatosan föl, oly kéréssel: hogy a rendeknek a fenforgó tárgy iránti nézeteit Magyarországnak tudtára adni méltóztassék. Továbbá, az említett bizottságnak az is tétessék kötelességévé: hogy ha netalán Magyarország részéről a biztossághoz az egyesülés tárgyában valami munkálat küldetnék, azt, reá teendő észrevételeivel együtt a törvényhatóságokkal közölje; egyébiránt Magyarországgal semminemű, e tárgyra vonatkozó értekeződésbe, annyivalinkább akármi szín alatti egyezkedésbe ne bocsátkozzék.“

Későbbre, az országgyűlés vége felé indítványba hozaték: hogy a Magyarhonnal leendő egyesülés tárgyában régebben tett határozat kiegészítéseül, a közigazgatási bizottságnak tétessék kötelességévé: a Magyarországgali egyesülés tervét minden egyéb

tárgyak előtt kidolgozni, hogy a törvényhatóságok a közelebről tartandó országgyűlésre utasítást adhassanak. Ez indítvány elfogadtatott. —

Ha a főnebbiek áttekintése után, a gyakorlati ész legtermészetesebb menete szerint azon kérdést teszszük magunknak: Erdélynek a felséges ausztriai ház alá jutása óta a két hon egyesülésének ügye mi előhaladást tett? lehetlen ugyan minden elépést tagadnunk, mindazáltal az eredmény sokkal kevesebb, semhogy a nagyfontosságú és nemzetiségünk érdekében olyanynyira sürgető ügy igényeinek csak valamenynyire is megfelelt volna. Magyarhon, ámbár a dolog körül kevesebb buzgalmat fejtett ki, mintsem az ügy fontossága kívánta, s az ország erkölcsi ereje lehetségessé tette volna; mindazáltal mind végig bizonyos kietartó következetességet tanusított, mely egyfelől a gyöngébb testvér sorsa iránti őszinte részvétben, másfelől az egyesüléshez i változatlán ragaszkodásban mutatkozott. Az erdélyi rendek által 1791-ben szerkesztett egyesülési pontokra tett észrevétele a magyarhoni országos bizottságnak azt mutatja: hogy ott az egyesülés ügyét helyesebb szempontból fogták föl mint nálunk, s Magyarország, mióta a két hon egyesülését előleges sérelmei közé ígtatta, mindig azt sürgeti, mit Erdély csak a közelebbi mult országgyűlésen mondott ki először. Az uralkodás, ugy látszik, a mult század elején még ohajtotta a két hon szorosabb özsze-kapcsoltatását, mint melytől hatalmának különösen Erdély fölötti szilárdulását várta; de óvatos politikájához képest, az Erdély részéről mutatkozott ellenszenvvel szemben, hajlamát csak a legcsekélyebb jelekben nyilvánította. 1791-ben Erdély rendei örvendetes buzgalmat mutattak, mely ámbár a tárgy körüli fogalmak tisztaságával nem birt, s a bureau-

cratia befolyása alatt csak hamar hűlni kezdett, mindazáltal az unio föltételei fölötti tanácskozásokban több oly eszmékre találunk, melyek az ügynek nem annyira haladását, mint régi meggyőzésekben gyökerező alapjait tüntetik ki. Mert, mint főnebb láttuk, a rendek azon jogot, hogy Erdély a magyarhoni országgyűlésre követeket küldhessen, oly kétségtelennek tekintették, hogy megemlítését is fölöslegesnek tartották. E jog, a maga egyszerűségében, az egyesülendő felek egyikétől kimondva, kevés gyakorlati fontossággal bír ugyan, de mégis bizonyosságaul szolgálhat annak, miképp honfiaink, talán a nélkül, hogy észrevették volna, a legfontosabb jog közös voltáról legnyilvánosabb meggyőződésüket fejezték ki. A két cancelláriának együttmaradása mellett, mi az egyesülésnek — bármikor történendik is — egyik nélkülözhetlen kellékét alkotja, eleink a legszilárdabb elszántsággal vívtak. De mind e mellett, ha az említettek a többi tényekkel, a függetlenség iránti féltékenységgel, a békebevezetés elleni óvással, s egyáltalában az egyesülés pontjaival összevetjük; meg kell győződnünk: miképp azon, alkotmányunkat és nemzetiségünket végpusztulással fenyegető események, melyek a múlt század utolsó tizedeig reánk nehezettek, sem voltak képesek honfiainkat a függetlenség hű ábrándaiból kiűdíteni, kik az egyesülés iránt bizonyos titkos vonzalmat érezve, azt rendületlen meggyőződéssé emelni, s az üdvösnek ítélt célra a szükséges eszközöket elintézni sem elég önzéstelenek, sem elég okosok nem voltak. Az unio föltételei részint a dolog felszine körül forognak, részint pedig a legszembetűnőbb ellenkezéseket foglalják magokban. Mert miként lehet gondolni: hogy oly föltételek mellett, melyek a társadalom főorganumait teljesen különválva hagyják, szorosabb

egyesülés alapitathatik? miként leheté hinni: hogy Magyarhon egy hozzá oly tág kötelékkal kapcsolt országna törvényhozásába befolyást engedhetett volna? Ha ezt megfontoljuk: esodálkozhatunk-é a magyarhoni rendszeres bizottságon, mely ugy vélekedett, miszerint a közlött föltételekből az tetszik ki, hogy Erdély az egyesülést nem ohajtja.

Az 1791-en inneni lépések nem anynyira haladást, mint a dolgok ujbóli folyamatba indítását tárgyazzák. Az 184 $\frac{1}{3}$ -ki határozatnak, s így az utolsónak, melyet ez ügyben Erdély tett, eme szavai: „a bizottság vegye fontolóra: vajjon a két testvérhonnak lehetséges-é, és minő föltételek alatt ugy egyesülni, hogy az által a közérdek élémozditassék, s mi haszon vagy kár háromlanék abból Erdélyre?“ stb. mily ingadozást, az egyesülésnek csak elvileg üdvös volta iránt is minő bizonytalanságot árulnak el!

Mindaddig, mig azon honfiaknak, kik közdolgainkba befolyással bírnak, kitünő többsége nem győződik meg arról: miképp ugy anyagi, mint szellemi gyöngeségünkhez képest, a kifejlés és alkotmányos haladás szükséges kellékeivel nem bírnak, s hogy e bajon, alantóságunk és mostoha állapotunk ez alap- és főokán csak az egyesülés segíthet: mindaddig az egyesüléstől és honunk sorvadásból kiépülésétől még fölötte távol vagyunk. Miután a főnebbi meggyőződés mély gyökeret vert, s eként a cél iránt, melyen innen semmi üdv, semmi remény számunkra nincs, rendületlen buzgalom töltötte el keblünket: a vélemény-különbség tárgyát a módok és eszközök teendik, mely módok és eszközök azonban a célnak fölébe soha nem tétethetnek, de sőt annak alá kell hogy rendeltessenek, — s a föladat egyedül az leend, hogy közülök a legjobbat és czélszerűbbet választsszuk ki. Miután eként e helyes

irányban leszünk, s mindnyájan, kik az egyesülés ohajtását nyelvünkön hordjuk, bona fide és teljes igyekezettel működünk, még akkor is a kívülünk eső akadályoknak nem kis tömege álland előttünk, melyeknek lerontása egész erőnket veendi igénybe. De az akadályoknak elszánt akaratumk és szilárd kitarásunk mellett okvetlen meg kell szünni; mert midőn két testvérország — mely századok hoszu során át egy volt — ugyanazon egy korona alatt, mely eddigelé is birta, az eddiginél szorosabban kíván egyesülni, s az egyesülést nem csak a két hon, hanem a közigazgatás, a birodalom, sőt Europa érdekei is hatalmason támogatják, meg kell annak történni. Mig az eszmék homályosok, a meggyőződések fölületesek voltak, az akarat ingadozott, a legkisebb akadály is a haladásnak utját állhatta; — de miután az másként lesz, a süker iránt kétségünk nem lehet.

Mig ez békövetkeznek; mig a czél iránti őszinte buzgalom keblünket nem hevit; első tekintetre idő-előtűinek, vagy talán éppen károsnak látszik az egyesülés módjairól és eszközeiről gondolkozni; de, — meggyőződésünk szerint — ez csak akkor volna igaz, ha az egyesülés módja és eszközei nagyon szövevényesek volnának, — s jogaink tetemes fölaldozását kívánnák. Ekkor czélszerű lenne előbb a czélt ismertetni meg, s miután üdvös voltáról a közönségnél alapos és benső meggyőződés gyökeret vert, azután menni át az egyesülés módjainak fejtegetésére; de midőn a dolog másként áll, — midőn a mód és eszközök igen egyszerűek, és azok nem anynyira áldozatot, mint állapotunk tetemes javítását foglalják magokban, — s épp azért a czél üdvös volta iránti meggyőződést is hatályosan mozditják elé: leghelyesebb a kettőt együtt tárgyalnunk. — — —

VÖRÖSMARTYHOZ.

RISKÓTÓL.

Hány van, a ki fényes bíborban születvén,
Palotában látja meg isten szép egét,
S aranyos pólyák közt lágyan szenderegven,
Életét ugy kezdi, mint egy tündérregét?

Hány van, a ki bőség s gazdagság ölében,
Szerencsének fia, jó a szép világra,
Mintha kiválasztva, milliók köréből
Kizárólag birna joggal boldogságra?

Te nem tartozol e szerencsések közé,
Neved ó időkből nem szállt rád, mint mese,
Születési dicsőre bölcsőd nem környezé,
Ragyogó czimernek nem vagy örököse.

Sorsodnak kegyéből, az élet küszöbén
Te nem vól utalványt kincsek birtokára;
Homlokod márványán nem volt irva más fény,
Mint az emberlétnék egyszerű sugára.

S e szerény ajánlólevél birtokában,
Ily csekély felpénzzel anynyiak kezében,

Mily magasra hágtál a szellemvilágban,
Halhatlan nevet, s hirt víván ki cserében!

S mig gyorsabban hónál elfut a kincshalmaz,
És tündérregének szomoru a vége:
Téged önérzeted gazdagon jutalmaz,
S napról napra terjed neved dicsősége.

Birván a költészet égi adományát,
Lől apostolává szent igazságoknak;
Felgyujtád szavaddal ősidők homályát,
S elfeledt hős tettek uj fényben ragyognak.

A nép kebeléből vevén származásod,
A népnek szerelmét hordozod kebledben,
Tanítván, istentől mint van hivatásod,
Mint legyen nemes, nagy, s gazdag érényekben.

És miként tűzoszlop járt vala előtte
A szent hajdankorban izrael népének,
Zálogul, hogy vár rá az ígéret földe,
S ajkain fölzeng még a győzelmi ének:

Jóslasz nemzedetnek jobb, dicsőbb jövő kort,
Csüggedetlen küzdés, s vasakarat díját,
Hol, hogy e nép egykor szolgálta és szegény volt,
A szó meglependi a kevély unokát.

S a kevély unoka szégyentelvé nézvé,
 E szegény és szolga-évek gyászlapjára:
 Vigaszt fog találni, büszkén emlékezvén
 Viszsa ez éveknek Vörösmartyjára.

PETŐ LOVAG.

BÁRÓ KELEMÉNY ZSIGMONDTÓL.

Pető urfi jár az utcán. Pénze nincs,
De szívében a reménység drága kincs.
Fölszámítja szép jövője álmait,
Mig keze egy fényes ruhából nyit.

„E fehér gyolcs — szól a szatócs nyájason —
Legfinomabb volt a linczi vásáron.

Prémeimet Nowogradnak raktára
Eladná egy kozák hetman számára.
És e bibort sok fáradság s vész után
Syriából hozta a nagy karaván.“

Pető urfi, bár ruhája ócska már,
Vig kedélylyel a szatócstól tovább áll;
S elgondolja, várni kissé mit se tesz:
Vagy keletről vagy nyugatról pénze lesz.

Pető urfi megy a rónán. Pénze nincs,
De szívében a reménység drága kincs.
Éget a nap. Semmi árnyék útain,
Mig szeme függ szép jövője álmain.

„Két lovam van — szól negéddel a húszár —
Fürge, könnyű, mint a szellő, és madár.

A porondot meg sem éri patkójok,
 S egy faluból másba röpül gazdájok.
 Takarójok himbe, rojtba szegve bár ;
 Lódingostól egyike vevőre vár.“

Pető urfi noha talpa sajtva ég:
 Víg kedélylyel a húszártól búcsuzék.
 S elgondolja, várni kissé mit se tesz :
 Vagy keletről vagy nyugatról lova lesz.

Pető urfi pamlagon ül. Pénze nincs,
 De szívében a reménység drága kincs.
 S mig karával átölelé rózsáját,
 Építgeti a jövőndő légvárát.

„Lovag uram! — szól a néne — miért kell
 Könnyelműen játszni egy lány szívével ?
 Peng szerelem, és a hűség ajkadon ;
 De nem mondád : házad tüze hol nagyon.
 A ki tudja, hová tegye ágyfáját,
 Csak az viszi esküvőre babáját.“

Pető urfi, bár a lányka könye hull,
 Csüggedésbe lenge okra nem borul,
 S elgondolja, várni kissé mit se tesz :
 Vagy keleten, vagy nyugaton háza lesz.

Pető urfi kalandra jár. Pénze nincs,
 De szívében a reménység drága kincs.
 Fölszámítja, mennyi öröm rózsáit
 Szedheti le — a vak eset ha segít.

„Jön az ellen — szól a hirnök — s esd a hon
Hős erőt és véradót a harcshikon.

Kiben hűség, s kinél kard van, siessen,
Zászlóit már fölüté a hadisten.

Táborában martalék, és babérág —
Sebeinkről ismerend ránk a világ!“

Pető urfi mint rohanna. Vére forr.

Hisz a honért küzdeni kész bármikor!

De gondolja, várni kissé mit se tesz:

Vagy keletről, vagy nyugatról kardja lesz.

Pető urfi megy, gyalogol. Pénze nincs.

S tán szívében a remény is fogyó kincs;

Mert a multba most először merüle,

És az emlék csalódásit festi le.

„Mig szerencsét lesni dombra, bérczre hág,

A nehéz tél, s könnyű ruha megronták.

Háztüze nem füstölöghet, s babája

Már egy potrohós öreg ur arája.

És kiküzdvé lön a csata nélküle,

A hazára hoszu béke derüle.“

Pető urfi sohajtana ... de még se,

Kora panasz ajkait ne érintse!

Elgondolja, várni kissé mit se tesz:

Vagy keleten, vagy nyugaton sirja lesz.

ÁBRÁND

LISZT ZENÉJE UTÁN.

SZÁSZ KÁROLYTÓL.

Zúg a vihar!
Sötét bérczek felett,
Melyeknek orma vésznek fészke lett,—
S az erdők néma éjjelén,
Örök zúgásu fenyvesek között,
Melyeknek hajló tetején
A lomb föllegbe öltözött,
Utján a sasnak, a királymadárnak,
Hangos viharnak villámlási járnak.
Az ég haragja messze hallatik,
S a merre föld van és élet lakik,
Betölt szavával lelket és kebelt.
Talán a bűnnek napja már kitelt,
Hogy ide jő a tengerek zúgása,
Hullámival közelg az oczeán,
A tengeréji vésznek csattogása —
A föllegek leplét hordván magán,
Majd őszszeolvad mind a menyinyi hang,
Nincsen vihar, nincs villámok futása,
Nincs a szelek- s haboknak csapkodása,

Csak egy erős lelketrázó moraj —
 Mely a vihart magába eltemette,
 Csak egy meg nem szűnő egyhangu zaj,
 A szél-csatának s tengernek felette.
 Meddig dühöngsz te még —
 Te elemeknek vad csatája?
 Tán harcban áll az ég,
 Titánok támadtak reája — —
 De csöndesül...
 A vad vihar, miképp a bérczi sas
 Midőn röpülte már igen magas,
 Sziklák ormán elül.
 Elhallgatott szárnyának csattogása,
 S mint messze tájról tengerek zúgása:
 Csak egyszer-egyszer hangzik vissza még.
 Megint derült, megint nyugodt az ég;
 Lecsöndesült a viharoknak harca,
 Megint mosolyg a rózsahajnal arca.
 Minő derült szép a vidék!
 Távolban meg színes felhők között
 A hajnalcsillag rezgő fényben ég,
 Mely rózsás köntösébe öltözött.
 Minden virágban harmat csöppje van;
 Nem szenvedésnek, kéjnek csöppje az.
 A táj fölött, — színes virágiban
 Mosolyg felénk az ifjuló tavasz.
 Jól hallok-é?
 Fejem fölött pacsirtának dala,

Megkönnyülök, ifjulok általa.
 S egyszerre mintha zengenének
 Szelid hurok, s lágy fuvola,
 Oly édes hangu ez az ének,
 Mit küld felém az erdők távola.
 Fölzeng a dal a berkek árnyain,
 Hol illatos narancsfák állanak,
 S eljő felém a szellők szárnyain,
 Lágy hangjai lelkemre szólanak!
 Vagy tán az égnek rózsás kebele
 Megnyilt a szellők lágy fuvallatára,
 S az angyalok zenéje szálla le,
 Hogy dalt zenegjen együtt ő vele,
 És ünnepeljen a földnek határa!
 A szellők hangja zeng...
 Vagy tán csalódom? Mintha hallanám
 Szelid beszéded hangját jó anyám!
 Miképp ha hallanám a szózatot,
 Mely anynyiszor hangzott fel ajkadon,
 Szelid örömmel csöndes bánatot
 Hallok vegyülve zengő hangodon...
 Igen, te vagy, ki itt velem beszélsz,
 A szellők zengő hangiban te élsz —
 Ez édes hangon mondottad nekem:
 „Mindenha jó légy édes gyermekem.“
 S a szellők szárnyain
 Jövőbe száll el lelkem gondolatja,
 S magát a kedves képekkel mulatja.

Mik ott mosolyganak felém —
 Előmbe száll zöld színben a remény,
 Elringat édes álmak karjain,
 És édes báju hangot hallok én,
 Szellők lantjának rezgő hurjain...
 ...Az álom szétfoszolt,
 A szép reménynek képe oda van,
 Nem hallom a dalt, mely epedve szólt
 Csak távol elhaló véghangiban...
 Hová vezetted?
 Felém mi méla ének hangozik —
 És oly zokogva sir,
 Oly szivható hangon sohajtozik...
 Madárdal és szellőének kihalt —
 S mint meszszeségből zengni hallok én
 Egy szív-epesztő bús halotti dalt —
 Mely zeng s kihál a berkek éjjelén...
 Hol rejtezel te hangos csattogány, —
 Keservedet hová temetted el?
 Fölzeng dalodtól a csöndes magány,
 Figyel reád, de nem gondolja meg,
 Hogy szíved örömét vesztetted el,
 Hogy énekedtől lelked oly beteg.
 Csak zengj tovább, az édes hangokon,
 Ha más nem is, szívem gyönyörre lel,
 Keblemnek búja veled oly rokon,
 Dalod nekem, fájdalmamnak felel.
 — Miképp ha hallanám — úgy képzelem

Megcsalt szerelmek tördelt bús dalát,
 Vagy emlékezet játszik csak velem —
 Annak sugárát érzi kebelem,
 És nyíla járja fájó szűmet át!
 Emlékezem. Ismertem egykoron
 E méla hangok elhaló zenéjét,
 Rózsás mező volt szép ifju korom —
 Nyertem helyette néma berkek éjét.
 A rózsza közt is csattogány zeneg,
 Mi vidoran szólt hallom még talán ;
 De most keservet ismerhetni meg
 Sötét bereknek csattogánydalán.
 Emlékem lapjait átkeresem —
 A múltból zeng az édes hangu dal,
 A te hangod az édes kedvesem,
 De most a tört hang fájdalomba hal.
 A csattogánynak énekét ki írta ?
 — Melynek szavában bánatát lesírta.
 Jól hallok-é... vagy hova lett a dal,
 Mely búsan bár, de édesen epedt...
 Elhallgatott, mert fájó hangival
 A csattogánynak szive megrepedt!
 A tájnak arcza néma, szomoru ;
 Ünnepet ül fölötte a boru,
 De minden csöndes, minden oly halott...
 A csattogány végképp elhallgatott —

Hó ül a halmon és a táj felett,
Mely a tavasznak temetője lett.
Nincs semmi — semmi hang !
De halld, mi zeng a meszsiség ködén —
Talán a távol estharang ...
Melynek zenélő hangit hallom én.
Imádkozásra hív dala.
A csöndes estnek alkonyán
Uj életet nyer általa
A néma, hallgató magány.
Megnyilt az egyház kebele,
Megnyilt a csöndes kis kápolna —
Ugy tetszik mintha mult idők
Fenmaradott emléke volna.
És ünnepi hangon beszél
Erős szavával a szent orgona,
Miképp ha volna zengő ajku szél,
Vagy énekeknek megszentelt hona.
S a zengemény csapongó árjain
A lélek elszáll meszsze távolokra
A képzeletnek fényes karjain,
Figyelve lélekemelő dalokra.
És újra minden csöndes, néma lesz,
A hangvihar elhallgat és kihal,
A harsogó szent ének oda vesz
— És újra megzendül a méla dal ...
Imádkozunk. Az oltár képe áll,
Fölötte ég a csillagok sugára,

A szent imádkozás magasba száll,
 Megnyil az ég szelid lágy szózatára.
 Bájos zenének hangi szólanak,
 Az égi hárfa, a szent húru lant
 Magas honukból földre szállanak,
 Dicső daloknak árja zeng alatt.
 Elhalt a berkek néma éjjelében
 A fájdalomnak siró fuvolája,
 S az éjszakának hallgató felében
 A feledésnek fátyla borult rája.
 S ugy tetszik, mintha már a csattogány
 Nem volna többé bú zengője, árva,
 Az ő dalától zengne a magány,
 Ő hangja volna ez az égi hárfa.
 Ugy tetszik, mintha lelkemben volnának
 Zengő hűrokkal égi angyalok —
 És érzetimnek hangjain szólnának
 Szűz ajkaikról a zengő dalok ...
 — De merre tűnt el a zenék zenéje?
 Szent hangjait körülém nem találom,
 Szétfoszlik újra ábrándimnak éje,
 És elröpül a rózsaszínü álom!
 Viszhangja zeng csak édesen szívemben,
 Miképp az emlékezet szép dala
 Még földobog viszhangja kebelemben,
 Még érzem, minő bájos vala.
 De mint a multnak képein mereng
 S varázsecsettel fest a képzelet,

Megint egy ének tiszta hangja zeng,

Legbájosabb ez mindenik felett...

Fölél a nyugvó lélek — s meszsze száll

A bájsengésű tiszta hangokon,

A te nevedet hallja zengeni

S szép nyelvedet, imádott drága hon!

S ha volna harcz, ha volna küzdelem,

Ha vér ömölnék a szörnyű csatán,

Csak ez az ének jőne el velem —

Halálba mennék hangjai után!

Talán egy zászló, mely szelekkel játszik,

Miképp a szárnyon járó képzelet.

El-eltűnő lengése meszsze látszik

Szikláknak ormán ősi vár felett, —

Vagy mintha volna győzedelmi ének

A harcz után, mely szent örökre hív,

Hangján e meszszeáradó zenének

Ugy habzik a mell, ugy dagad e szív; —

Vagy mintha hoszu véstes éj után

Derülne föl a nemzet hajnala,

Igy üdvözölné tiszta hangon azt

Zengő seregek ébredő dala.

Vagy mintha nyilnék téren és mezőn

Virágival a honnak tavasza —

Igy zengenének hévvel, érezőn

Daláraid, te drága szent haza...

A régi harczok képe viszsaszáll

Meghozza őket az emlékezet —

Mellettök a jövőnek üdve áll,
 Így nyujtanak egymásnak ök kezét.
 S az ünnepélyes ének hangira
 A Kárpátok viszhangja válaszol,
 S véghangiban is a mint oda hal,
 A nemzetegység férfi hangja szól.
 És mintha meg nem tudna szünni még,
 A szívbe mindig vissza, visszazeng,
 S midőn kihál, még a kebel fölött
 Az emlékezet lágy szellője leng.
 S úgy tetszik, mintha mindig hallanám
 A legdicsőbb zenének árjait —
 Ezernyi édes viszhang követi
 A mindig zengő lantnak húrjait,
 És minden hang még visszazeng felém,
 A vad vihar, a csöndes fájdalom —
 A szerelemnek epedő dala
 S a hon neve a férfias dalon —
 Mind anynyi édes — szép emlékű kép
 Egymást a lelken által kergetik —
 Nyomukban mindenütt virág fakad,
 S az érzelem tavasza születik.

BÉRCZEN.

LŐRINCZ ENDRÉTŐL.

Üdvözöllek hérczek, büszke ormok
Föllegekben úszó koronája!
Megunt falak sötét börtönéből
Ti hozzátok lelkem rég sovárga.
Itt állok most vágyim szent határán,
Végetlen tér nyílik szemeimnek,
Halmok, rónák gyönyörű vidékén
Lengvén szárnya szabad képzetimnek.

Lent kigyózó folyamok tükrében
Játszik a nap aranyos sugára,
Míg a távol meszszeség ködében
Elenyészik a látás határa.
S fen a kéklő azur közelében
A sasoknak látszik merengése :
Mint meganynyi büszke gálya mégyen
Szárnyaiknak könnyű lebegése.

Itt szeretnék lakni, a magasban,
Hol oly tisztán leng a lég fuvalma,

Hol először kél a rózsahajnal,
 S legkésőbb a nap lenyúgovása.
 Dalt zengenék a kelő hajnallal,
 Zengenék a forró dél hevében,
 S álmaim mig eljövendenének,
 Csöndes estén, ha a nap lemégyen.

És jutalmul a szép hajnal küldne
 Nyájas csókot, illatos szelekben,
 És az este küldne enyhe álmot,
 Fáradottnak forró dél hevében.
 Nem kellenél akkor, a világnak
 Álpompával színes ragyogása :
 Anynyi csábnak, anynyi tettetésnek
 Mézes-mázos szemfényvakítása !

Több gyönyört, több élvezet nyujt énnékem
 A természet vidám levegője :
 Ebben telik kedvem, lelkemnek csak
 Ez tápláló szere, éltetője.
 Hordjon lánczot, kinek kedve tartja :
 Én szabadnak nem azért születtem,
 Hogy lelkemnek égbe fölsiető
 Szárnyait lenyűgözni engedjem.

RETVEZÁTORMÁN.

DÖBRENTÉY GÁBORTÓL.

Lábam alatt vagy végre, sziklacsúcs!
Bérczeid a mint felhőket hasitnak,
Ugy szeli őket ketté mellem, arczom.

Föllegek! én itt köztetek fen,
Mikre lecsüngött ajkkal bámulék lent...
Mert utólérhetetlenül úszátok.

Elynom alatt súly, porhanyit szugoly,
A szabad elmét örvtövis igazza;
Lelkemet isten lángja csapja itt,
És neki széled, mint vitorla...
Itt nem elég egy ország láthatása.

Ingatag árnyak, lenge felhők!
Gondolatimnak sebje reng
Veletek arra, el nyugatnak,
Veletek erre, át keletnek,
Veletek észkon és delen.

Ti szabadok! nem tudva voltotok?
 Ember igyekszik, hogy szabad legyen:
 Emberek elfojtják e szent vagyont,
 S ilyenek ugy, mint csak ti, felhők!
 Legyetek inkább képlelői
 Tűzhelyes észnek, mely parázst tart,
 S mint ti zuhogtok éltető esőben
 Dördületek közt, melyek légvidítók:
 Ugy ereget bé, félig szunyadókba
 Villanyerővel lelkesült virányt,
 S a kik alélva már lánczot nyalának,
 Uj szabad ország díszéért csatáznak!

Föl, tetejére legmagasb hegyeknek,
 Színi szabadság kebles ihletét;
 Érzeni szívben a roppant teremtest.
 Mintha sasoknak szárnya kelne itt
 Vállaidon, és repni mernél.
 Itt ki bután áll, s csak rabos marad:
 Mélybe le — hulljon, a baromzuzóba.

Oh te szabadság földe, Erdély,
 Menynyi vívásod győzve, vesztve értte!
 Abba szakadtál el szülő anyádtól,
 Az vigyen újra karja közzé.

Out Havasalföld, egykor ősz Budáé,
 Arra Halics, már csak czimerben,

Lenn ama táj, kinyulva Ádriaig,
Fen a mezők, Balt-mosta szélyekig,
Mind a tiéd volt, ha mva d t k o r o n a !

És te leolvadt két hon is külön légy?
Szép fiu, Erdély! térj anyádhoz,
Ős Magyarország, alkudj meg fiaddal.
Onnani a szabad lét bennetek,
A mikor egy test s kar valátok,
Legyetek ismét nagy s dicső királyság.
Oh magas a hit: isten él, s nagy ör!
Nem lehet ejt ni hív hont rothadatba.

Eregy sugár a föllegek fölötti
Naphól a székely fenyvesekbe,
Hogy Nemeréjök dermedést ne fujjon.
Löjj ki te más a Cziblesen,
Kebleket ömlíts eszmefelfogásra.

Mondd ki nap a Szurulnak önmagad,
Nap, ki igazság képe vagy,
Népe nem akkor földesült-e itt
A mikor Erdély s anyja egy volt?
Őszsze megint, a nemzetsors parancsol,
Mely a ragaszványt fogszerzeté.
A fejedelmek törzstelen mulának...
S egy koronához békéledtetek.

Egy csatarendben vívtok egy királyért ;
 Mindenikteknél szent ő, s esküje.
 A török ontás épülőre vált ;
 Egyitek a mást hívja védelemre,
 Már sora ismét e g y b e s z i k l a s o d n i.
 Anynyi kenyér lesz, anynyi czim marad
 Egyben is a hány most külön divik...
 Lángeszünek nem forgatják honát!
 Hozsz te elég jót, Erdély, tösmagyart :
 Kapsz te elég jót : mozdulóbb hevet,
 Ingalom és harc volt, lesz a világ ;...
 Őszszégyalulnak újra majd az évek.

Én Magyarország s Erdély kis fia,
 E havason, itt fen jövendölök :
 A hova héja sem bátor suhogni,
 Honnan odább, az úrmagasba,
 A turul is csak félve pillog,
 Mert ide kóró magva sem hull:
 S mélyen, alatt szök a pisztrang tavában,
 Sokkal alább szirtjén a vadgidó;
 Itt az özönviz rakta körecreken
 Sorzom az ó és uj világzavart,
 S nemzetek állta s rogyta gombolyagját,
 Itt a higult lég pártatlan szabadján,
 Jósolok :
 Vésztelen éltet a két egyesültnek,
 Elmecsevészést a földött bogokra!

KIÁBRÁNDULÁS.

PAP ENDRÉTÓL.

A mint foly az élet

Jó lépni utára;

A szív örömének

E föld a határa.

S javát az időnek

Csak egy szeretőnek

Baj adni szavára.

A régi dalocska

Elnyűtte magát már :

Hogy egy születésre

Csak egy szerelem vár.

Éltét az elunta,

E dalt ki hazudta ;

Elhinni merő kár.

Lejártá divatját

A régi világon,

Hol függe az ember

Egy puszta virágon.

És menynyi panasz volt,
Tudja az öreg hold!
Sáppadt a hiányon.

A régi danából
Már csak rege támad.
Minket szerelemből
Nem öl meg a bánat,
Mert újra születünk,
S kell élve szeretnünk,
Ha egy csala, másat.

S a mint foly az élet,
Többször születünk még.
Mindenha szeretni
Készt szivbeli szükség;
S nem szála az ágnak,
De kerte virágnak
Örömmek örökség.

J. E M L É K K Ö N Y V É B E.

MEDGYES LAJOSTÓL.

Felejtsd el őt, ha teheted,
Ki bírta lángszerelmedet,
Ki szívedben honolt.
De ne feledd az érzetet,
Mely boldogíta tégedet,
Mi élted menynye volt.

Ha teheted, felejtsd el őt,
Tereunts magadnak szebb jövőt; —
Ő hűtlen, s mostoha.
Az üdvöt, mit kebledbe szőtt
Az ég, a míg ölelted őt —
Ezt ne feledd soha.

Felejtsd el őt, ha teheted,
Csak hadd ott fűrtöd s gyűrűdet
Vádló emlék gyanánt;
Fölhossa ez szerelmedet,
S meg fog siratni tégedet —
A jó, a hű leányt.

*

VISZONTLÁTÁS.

RISKÓTÓL.

I.

Kart várék , ölelőt , ajakat , mely ajkra tapadjon,
S szívet , mely kéjtől rengve dobogjon élém.
Bényitok ... és a lányt kórtól megtörve találok :
S enszívem rengett össze a kinsúly alatt.

II.

Ágya előtt ülök , mélyen csüggedve , viaszként
A szép arcz halovány ; szúnyad a drága beteg.
Hozd az egészségnek rózsáját arczira vissza :
Meghalok én örömet , istenem ! érte , ha kell.

F É N Y K É P .

PATAKY FERENCZTÓL.

Nem hű a kép , melyet napfénynél alkot a művész :
Jobbat hogyha kívánsz , lányka — szemembe tekints!
Ott szívem forró melegétől hűn alakulván,
Legszébb fényében visszamosolygani fog.

AZ ARANYCSINÁLÓ.

GYULAY PÁLTÓL.

— Menynydörgettét, ez már mégis sok!... Ez az út hosszabb s keservesebb a szentiváni éneknél. Ha ma este sem érünk falut, megátkozom ezt a komérországot.

— Ah, minő meglepő táj bontakozik ki e hegy mögül, az idő is mi kellemes! Alig emlékszem szebb holdas éjszakára.

— Üsse meg a menynykő tájadat holdastól együtt, ha nem láthatok falut. Lovam fáradt, s magam éhes vagyok. Csak az az udvarhelyi menyecske tudna még lelket önteni belém... De mit is mondál csak az elébb róla?

— Azt, hogy kövér és ostoba, te pedig igen sokat fecsegsz.

— No...no tán csak nem haragszol? Szinte kedvem van hinni, hogy holdkóros vagy. Ha telt holdat pillantasz meg, mindjárt ingerültségbe jössz. Már hogy mondhatni olyat, hogy kövér és ostoba!

— Mint lelkemhez szól e vadregényes táj!

— Tán azért, hogy nincs czérnaszál dereka, s nem tud anynyi furcsaszépet öszszebeszélni, milyeket nagyapám lelke sem hallott. Menj...menj, te gyermek vagy. Mindig a dajkamesék tündérleányairól ábrándozol. Szégyen, gyalázat! Fejedelmi apród vagy, deli és csinos, s még egyetlen szeretőd sem volt. Ördög és pokol! Tabán nem lesz belőled semmi.

Tabán nem figyelt barátja szavaira, hanem szabadon eresztvén lovának kantárát, a táj nézeletébe merült. A táj regényes volt, azonban ki csak mosolygó völgyekhez, vidám halmokhoz szokott, vadnak is mondható. Egy tágas völgy vala az, magas hegyektől körülölelve, melyekről roppant fenyvesek nyultak fel sötéten, kísértetiesen. Magának a völgynek is nagy részét erdők boríták, s csak itt ott tűnt föl fehér pontként egyegy falucska vagy erdei tanya. A kopárabb hegyormokon néhol mohos várfészek sötétlett. Itt ott komoran szeszélyes hegyomladványok emelkedtek még szeszélyesebb facsoportozattal, melyek árnya alatt rohanó patak vagy síró vizesés zúgta bé a csöndet. Sötét... sötét volt e kép, de a ragyogó nyári éj enyhe fénynyel mosolygá körül; holdsugáros könnyű köde ezüst fátyollal látszott bévonni, mely inkább sejteté mint láttatta. Ez a vad regényesség mellé némi rejtélyes színt adott, mi vele igen öszszehangzott.

E vidék Székelyföld szélyén fekszik, s Gyergyónak hívják. Útasaink apródok Izabella fejedelemaszszony udvarából, s az idő: az 1550-ik év egyik juliusi éjszakája.

De Tabánt nem csak a táj foglalatoskodtató. Ez csak kedélyét hozá mozgásba, mely gyakran megárad mint gyermek szemein a könny, a nélkül hogy sejtjenők miért. Ábrándos eszmék, melyeket önmaga sem értett, tárgy és irány nélküli vágyak rajongták őt körül s ejték magán kívüli állapotba. Ő még nem küzdött az élet zajában, s nem ismerte a szenvedélyek viharát. Még birta a sziv fiatalságát, s a lélek álmokincseit. Öröme, szenvedése költői volt. Amaz nem ejté kábulatba, s ez nem sujtá kétségbeeséssel. Ő még sokat érezhetett, sokat álmodhatott a holdas éjjeleken.

És ő álmadozott, és álmai szépek lehettek.

Társa mogorván lovagolt mellette, de nem merte zavarni álmadozását. Ő merész, kiméltelen volt, s kedve tölt a gyötrő tréfákban, hanem Tabán körében e természetét feledni látszott. Maga sem tudá miért e barátja szokatlan hatalmat gyakorolt fölötte a nélkül, hogy ahoz igényt tartana. De lelkének e pillanat mégis türhetlenné kezde válni. Káromkodni kívánt, de az epedő sohajok miatt, mik Tabán ajkáról koronként elröppentek, el kelle némulnia. Ez még jobban boszantá, s mindent elpróbált, hogy másképp enyhüljön. Elhitéte magával, hogy fázik, s felölté mentéjét, de meleget érezvén, mérge nagyobb lön. Füttyörészni, dalolni kezdett, de ajkai nem állottak reá. Majd vizsgálódva nézett körül, s élénken keresé szemeivel a falut, hova ez éjen megkelle érkezniök, de a fényes köd, mely a völgy fölött lebege, kivehetlenné tett mindent. A pohár csordultig telt, s elszántsága elégtelen lön fékezni haragját. Mogorva képpel, mintegy duzzogó gyermek fordult Tabán fölé, s már egy csoport szitok volt rohanóban ajkain, midön hirtelen, mintha bűvölet lepné meg, ámulva állítja meg lovát, s arczát lelkesülési fény ragyogja bé.

Öt Tabán arca s alakja lepte meg. Ugy tetszett neki, mintha az meglégiesedett, átszellemült volna, s nemes vonásain égi magasztaltság derengene, mely inkább ámulatba ejt, mint bájol; egész lényét tündérfény ragyogná körül, s e fény szemeiből sugárzanék. Ugy tetszett, mintha a lég sohajokban remegne körüle, s ő, már már eltünendő a fénytenger hullámain. Lovagot képzelt látni benne a dajkamesék- és rejtélyes festvényekből, kinek utait föld feletti hatalom vezérli, s látása éppen úgy elragad, mint szorongásba ejt.

És Tabán valóban is ilyen vala.

A természet különben is kitünő szépséggel áldá meg. Deli termete, romlatlan ifju erő, élénk mozdulataitól emelve, szenvedő arcza, finom, mondhatni nőies vonásokkal, de a melyeket a kora-érettség férfiasakká tön; ábrándos fényben égő szemei, gazdag hollófürtei; csengő hangja, mely örömben elragadott, búban vigasztalt, és mindez az első ifjuság szűzies bájaiba fátyolozva őt, Izabella udvarának legérdekesebb lovagává tették. De e pillanatban ő több volt mint érdekes. Ábrándos magánkívül léte, s a holdvilágos éj bűvös fénye valami tulvilágias szint öntött el bájain. Szemei szokatlan fényben égtek, s mint holdkórosé majd nem örült magasztaltsággal merengtek a holdvilágon. Arczán rajongó képzelem sugárai ragyogtak, s ajkait kéj remegteté. Keble sohajoktól dagadt, mintegy alig bírva édes terhét. Szemeiből majd eltűnt a magasztaltság, arczán, mint sötét fátyol, fájdalom borult el, s ezüst csillagokként könnycseppek hullottak reá. A kéjes sohajokat lassu nyögések válták föl. Feje szomoruan hajlott meg, mint elbűvölt lovagé, ki előtt bészáródnak az aranykert kapui. De ez csak kevés ideig tartott. A boldog percz ujra visszatért kéjes hevületével, s ekkor lelkesült arczával, emelkedő természetével, a játszi szélben lengő fürteivel tündérlovaghoz hasonlított, ki előtt a menyiny nyilik meg, fénytenger és bűvös zengemény között.

— Istenemre! — szólalt meg majdnem önkénytelenül az elámult bajtárs — te oly különösen nézesz ki. Te elragadó szép vagy. Én bámullak.

Tabánt kedvetlenül érinté e beszéd, s már szemrehányó pillantattal volt társa fölé fordulandó, de ennek arczán anynyi jóság vala kifejezve, hogy feledve mindent, melléje lovagolt, s reszketeg kezekkel ölelte meg.

— Mi bánt, Tabán? kérdé ő áthatva.

— Mi bánt? mi bánt? — álmaim. Egy leánykép lengett át lelkemen, szép mint tündérek gyermeke. Én róla álmodtam, lábainál ültem, kezem kezében remegett, lelkem szemei tündérfényébe olvadt, s míg egy mondhatlan mosolylyal hajolt karjaimba, az angyalok boldogságát éreztem isten lábainál. Oh, én szeretem, imádom őt. Oh miért, hogy ez mind csak álom! De nekem nem csak álmaim vannak — folytatá kevés szünet után — ugy-é, Gáspár? van a nagy világon egy sziv, mely érettem dobog. Te barátom, testvérem, mindenem vagy.

— Igen...igen — felelé Gáspár, s egy könnyecset törölt ki szemeiből — hanem menyndörgettét, szinte szégyenlem magam. Gyermekségemtől fogva veled növekedtem, s csak ma találok benned valami különöst. Igaz szép apródnak nevez Fehérvár, de te az elébb több valál, mint szép.

Tabán mosolygott és boszankodott.

— Istenemre! ha leány vagyok, halálosan beléd szeretek. Te nem is mindennapi szüléktől származhatál, megeskünném reá, hogy atyád troubadour, s anyád apácza volt.

— Anyám!! — — kiálta Tabán fájdalmas hangon, mely majd nem dühös orditássá fajult — ne említsd őt, emléke örültté tesz.

Gáspár szólani akart, de zavarában nem jutott szóhoz. Tabán hallgatott. Arcza elborult, s merően nézett maga elébe.

— Szegény anyám — mondá később, álmadozva — élsz-e még vagy meghaltál? Oh ha tudnám hol vagy, nem lenne veszély, mely tőled viszsztatart-hatna! Ha meghaltál, sírod virágaiért jövöm kéj-óráit adnám cserébe. De te sehol sem vagy — én soha sem ismertelek. Mégis láttalak sokszor, igen

sokszor — álmaimban. Emlékszem reád, szemeid oly fön ségesek valának, arczod halvány, szenvedő, mint egy Máriáé. Nem hittak-é Máriának? Oh hogy neved sem tudhatom!

E végszavakat oly fáj dalmason ejté ki, hogy Gáspár reszketeg kezekkel ragadta meg, alig tudva mit tesz.

— El e hangokkal, Tabán. Szidj, vagy rugdoss öszsze inkább, öntudatom vádol, hogy én okoztam neked e kint. El e hangokkal ha szeretsz El e hangokkal, s ne neheztelj reám!

— Neheztelni reád — monda Tabán hevesen szorítva meg jobbját — nem soha. Hisz atyád volt az, ki az elvetett gyermeket fölnevelte, s atyaként szeretted. Hisz te voltál azon egyetlen lény, ki a szegény árvát testvérül fogadtad, megosztád vele játékod, örömed, s midőn fölserdült barátja, védője, mindene levél. Én hálával tartozom nektek, s a sors egy áldással adósom, mely lehetővé tegye a visszafizetést.

— Minő beszéd ez megint? Ezt minden ember megtette volna. Ezer villám! ma halálra kinzasz. E csekélységet fölhányni!...

— Ne mondd azt — kiálta keserűen Tabán — hát nem ember volt-é az is, ki elszakasztva anyámtól a nagy világba dobott, hogy veszszek, vagy éljek meggyalázva név nélkül, szenvedve mint egy kiátkozott. Oh ha ez embert föl találhatnám! Megölném őt, volna bár barátom, vendégem, vagy tulajdon atyám. Kárhozat inkább s öröktűz lelkemnek, mintsem boszultatlan hagyjam anyám könyeit, s végetlen fáj dalmát. Oh mert érzem, anyám engem igen szeretett, értem sokat szenvedett, s fáj dalma vitte a sirba.

— Csöndesülj... csöndesülj. E fölindulás árt egészségednek. Aztán lásd, nekem oly rosszul esik. Ha beteg lennél, ki fogna utánad látni ez idegen helyt és háborus időben.

Tabán nem felelt. Gáspár pedig kedvetlenül rázta fejét, boszankodván, hogy oly ügyetlenül tudja vigasztalni.

És Tabán újra álmadozott, s álmai sötétek lehettek. Egy lassu nyögés lebbent el ajkairól.

— Már megint sohajtozik. Tudom, ma egész éjjel nem fog alunni, holnap pedig néma, szomoru lesz. Ördög és pokol, mit csináljak?

E kérdés Gáspárnak tőprenkedést okozott, a tőprenkedés pedig boszuságot. Ujra vesztetni kezdé békes türesét, s a falut kereste szemeivel. De a fenyük lombkoronái csak a halvány holdat láttaták, s a hegy alyán vezető út akadályozza minden távolabbi kilátást.

— E hold is mintha boszantásomra esküdött volna, oly sértőn, oly szemtelenül süt szemeimbe — mormogta, s elkáromkodá magát. De hah! minő hang ez? — kiáltá hirtelen, s arra fordítá fejét, honnan a hangot jőni képzelte. Örömsugár futotta bé arczát. Ugy tetszett neki, mintha a szellő távoli zaj egyes, tört hangjait sohajtaná föl az ingó lombokon, s e hangokban riadó zene, kurjongatás moraja halna el.

— A falu nem meszsze lehet már.... A fák is ritkulni kezdenek — kiáltá kitörő örömmel.

A távoli zaj mind közelebb, közelebb jött. Belőle koronként egyes dalszakok váltak ki, miket majd csönd, majd harsány zene követett.

— Megeskünném reá, hogy e faluban vigalom van. E hang zene- amaz énekhang. Igen... e faluban vigalomnak kell lenni. Hej, Tabán, ébredj!

De Tabán nem ébredt. Lelke az álomország végetlen térein barangolt, s mintha álomképeit látná maga körül lebegni, a távol fényes ködében hevesen nyújtá ki karjait.

A zene és tivornyazaj mind hangosabb, hangosabb lön.

— Mi fehérlik ott? Falu, bizonyosan falu — mondá Gáspár, s a térségre mutatott, mely a fenyü-rengetegből kezd kibontakozni.

— Hol...hol? — kérdé társa hevesen, s mohóvágygyal tekintte szét.

— Itt...itt alig néhány száz lépésnyire tőlünk. Hallod-é a zajt és zenét, ott vigalom van, ma éjszaka fölségesen mulatunk.

— Igen, a falu...ugy...jó. Azt véltem, egyebet mutatsz — susogá Tabán, s keblére hajtá fejét. Majd arczát dörzsölé, melyen lázas pir kezd terjedezni, s izzadságcsöppek gyöngyöztek alá. — Oly lankadt vagyok — folytatá alig hallhatón — lelkem kimerült. Alunni szeretném, hanem — tevé hozzá némi ingerültséggel — Gáspár, te mindig megzavarsz.

— A menyinyköbe! te zavarsz mindig álmadozásaidal. De a mi sok, az már sok. Azt mondom, ma ne rontsd el kedvemet. Hallod-é mily fülbemáshón s lábingerlőn harsog a zene? Én pedig szeretem a tánczot és zenét No....no, ne haragudj, nem azért mondom mintha...de a....ezer villám, menjünk sebesebben.

Tabán nem hallá e szavakat. Ujra álmaiba sülyedt. Néhány percz mulva már a mogorva kinézésű falu egyik szélyes utcáján haladtak. A hold teljes fényében világított, de a házak ablakai sötétek voltak, csak egy szögletház ablakában pislogott világ. E szögletház legszebb külsejű volt az egész soron. Midőn útasaink közelébe érkeztek, harsány zené riadott meg benne, melyet tivornya-zaj, s „éljen a menyaszszony és vőlegény“ kiáltások követtek.

Gáspár örömeiben nagyot kurjantott, s az ugató kutyákat szélyes jó kedvében a legczifrább szidalmakkal üdvözlé.

— Nye hó, hogy a toportyán egyön mög bön-

neteket — rikoltá egy székely suhancz, ki ittason tántorgott ki a szögletház kapuján. — De ne te né! miféle munkások jönnek ott?

— Jó estét, földi — üdvözlé Gáspár leugorva lováról.

— Megkövetem szépen, a biz éjszakának is bé-
illenék, dicsértessék az ur Jézus Krisztus!

— Amen... Jó éjszakát, ha úgy tetszik. Hanem mondja meg csak atyafi, ki lakik e házban?

— Hát nem tudja vitéz uram, hisz az öreg Pető Mózes uramat az egész környék ismeri.

— Hiszem, de mondja meg csak: Pető Mózes uram miért ütött ily szörnyü vigsgágot?

— Hát azt sem tudják? Oh hogy a pusztija vi-
gye el a dolgokat, hogy nem tudják.

— Honnan tudók, hisz idegen útasok vagyunk.

— Vagy úgy, miért nem mondák elébb. Itt bizony hallják vitéz uraimék, lakodalom van. Pető Mózes uram fia, kinek neve János, veszi az apám uram leányát, kinek neve Erzsók. Hanem tessenek beljebb.

E párbeszéd zajára többen jöttek ki a szobából, s a szokásos köszöntés után hasonlóan bémenetelre kérték útasainkat.

— Szívesen — mondá Gáspár, aztán levevé fő-
vegét — legyenek áldottak kigyelmetek, s dicsértes-
sék az ur Jézus!

— Amen — fejezék bé a székelyek főveget emelve.

Az ajtóban az öreg Pető Mózes fogadá őket ró-
katorkos kék mentéjében.

Útasaink beléptek.

A jókora szélyes szoba telve volt nők- és fér-
fiakkal, s igen meglepő képét mutatá egy ökori
székely vigalomnak. De az idegenek beléptével
megszűnt zene és táncz, s meglepetés, bámulás

fogá el a társaságot. Hanem ez csak pillanatig tartott. A hallgatást zajos moraj váltá föl. Egyik üdvözölte, másik újokról kérdezősködött; némelyek az új vendégek öltözetét bámulták, többen elmés megjegyzéseket tettek, s midőn Gáspár mindezekre amugy sallangosan felelt, a tetszés, nevetés és jó kedv határtalan lőn. De Pető Mózes uram sokat utazott, s tudta, hogy az útas ember igen megszokott éhezni, azért megterítetté a már elszedett asztalt, s nejével együtt sűrögve csapta ki s bé a konyhaajtót. Nem sokára izletes étek párologtak az asztalokon, s a két öreg kifogyhatlan volt az ültetés- és kínálásban. Útasaink nem igen kínálták magokat. Különösen Gáspár ur oly derekasán hozzálátott, hogy csak amugy ürültek a tálak és kancsók. Pető uram újra megtölté és mosolygott, de még inkább mosolygott Gáspár, s midőn az utolsó tál ételnél megtölté poharát, s éljenzúgás közt a menyaszszonyra köszönté, kedve határtalan lőn.

A köszöntésre Pető Mózes uram felelt, még pedig illő fontossággal, s nejével együtt, ki könyezve simogatta a piruló menyaszszonyt, mélyen meghajtá magát. Ezután a vőfény beszélt, de beszédét méltó boszankodására, hol Gáspár megjegyzései, hol az ifjuság dévaj ötletei szakíták meg. Gáspárnak nagy kedve telt tréfálni a vőfénynyel. Midőn ebben kifáradt, újra a köszöntéshez fogott. Minden szavát harsogó tetszés követte... Egyik köszöntés a másikat érte, s ezeket elmésebbnél elmésebb ötletek, s hangosabbnál hangosabb kaczajok válták föl, s tán vége hosza sem szakad e sajtászerű mulatságnak, ha a vén cigány, ki fiával a kemence mellett hetvenkedett, reá nem huzza a kedvelt menyaszszonytánczot.

— A patvarba! a vén mórénak több esze van, mint mindnyájunknak — kiáltá Gáspár — tánczra legénység! És te szép menyaszszony, piros basarózsám, jer hadd forgassalak meg isten igazában.

Ez alatt Tabán, ki itt sem ócsudott ki álmadozásából, egy szögletasztalhoz húzta magát. Róla jó kedvében Gáspár egészen el látszott feledkezni, de nem feledkezett el Pető uram és legjobb borait rakta elébe. Tabán ivott, de a bor nem adott kedvet. Lángoló szemei, s heves mozdulatai ábrándos ingerültséget árulának el. A vigadó nép szánakozó, s olykor gúnyos pillantásokat vetett reája, ha Gáspárról véletlenül oda tévedt tekintete.

Azon asztalnál hol Tabán ült, még négy férfit foglalt helyet, s úgy látszott, mintha oda többen nem is vágnának ülni. Minden kerülte e szögletasztalt, s ha vagy egy nő vagy férfit arra tévedt, keresztet vetve magára e szavakat mormogá: a fekete medve!

Pedig e férfiak mindegyike ősz, fehér volt, mint a hatytyu.

Közülök kettő már ittas volt. Nagyokat pillantottak, s nyelvök nehezen forgott. De a más kettő, kik Petur és Tamásnak szoligaták egymást, még igen is éberek valának.

Petur nem volt olyan idős, mint a milyennek látszott. Homlokránczain és béesett vonásain inkább gyötrő szenvedélyek nyomai sötélettek, mint az évek súlya. Arczában volt valami, mi babonás félelmet gerjesztett, s tekintetét éppen úgy nem állhatá ki más, mint ő a másét, öltözete is mint arcza sötét és fekete volt. Száradt tagjait fekete nadrág s hosszú fekete zeké fődte, melyet csattos szij szoritott derekához, míg fekete kalapja mélyen nyomult fejébe, s kezei egy vastag fekete boton nyugvának.

Tamás gazda istenfelő jámbor székely ember volt. Arczán becsületesség, szemeiben jószívűség szólott. Petur olykor-olykor arczára tekintett, s mintha bántaná a mi ott szól, elfordítá tekintetét, s még sötétebb lön.

— Petur, igyál — szakítá meg Tamás a hallgatót — tán jobb kedved lesz. Én eltávozom, de mindjárt visszajövök. Igyál Petur... igyál!

— Petur Tamás eltávozta után fölemelte fejét és körültekintett. Szemei a vigadó fiatalságon akadtak meg. Hoszason elmerülve nézte őket, s egy pillanatra földerült arcza. Viszsaemlékezett ifju korára, a gond nélküli boldog évekre, s mindenre, mi csak sötét kedélyét megvilágíthatá. De ez emléksugárok villámokhoz voltak hasonlók. Fényök csak vihardulásra, eltarolt mezőkre világított, aztán letűnt, hogy a láthatár annál sötétebb, vészjóslobb legyen.

Egy könycsepp gördült le halvány arczára, s ellágyult vonásai keserű kifejezést vőnek. Érthetlen szavakat morgott, s mint ki gyötrő eszméktől kíván menekülni, mohó vágygyal ragadá föl kancsóját.

— Konczczantsunk poharat, sokáig éljen Petur bátya!

— Kivánj ellenkezőt — dörgé az öreg, s földhöz vágta a kancsót.

— Kigyelmednek tán az esze ment el — mondá az egyik székely — isten úgy segítjen, kigyelmednek nem tiszta a dolga.

— Isten bocsásd! hinni kezdem már, hogy Petur bátya az ördögnek csakugyan eladta lelkét — jegyzé meg a másik, s keresztet vetett magára.

Petur fejébe nyomta fővegét, fölragadta fekete botját, s jó éjszakát kívánt.

— Nem ugy...nem ugy Petur — mondá a belépő

Tamás — te itt maradsz. Húsz éve, hogy nem itunk együtt, húsz éve, hogy kerülsz — most nem bocsátalak. Petur, tudod-é, hogy ma születésed napja van? Tudod-é, hogy ezelőtt huszonöt évvel éppen ez éjszakán ülted testvéremmel lakodalmadat? Ó kevés ideig élhetett. Bár élt volna sokáig, most te más ember volnál. Az isten nyugtassa meg!

Petur zokogva borult Tamás karjaiba. Tabán közelebb húzta székét.

— Jer... jer! ülj ide mellém. Itt a kancsó, igyál. No, ne légy oly szomorú. Te sokat szenvedhettél, de én nem hiszem, a mit rólad beszélnek. Hanem miért kerülsz te mindenkit, mióta abban az átkozott csonka várban lakol? Hanem csak igyunk. Sokáig éltesse az isten ő szent fölsége.

— Csak addig Tamás, míg bűneimet megbánhatom — mondá sötéten Petur, s öszszeüté kancsóját.

— Bűneidet? kérdé Tamás, s keserű lőn itala. Petur nem felelt.

— Petur!... Petur!

— Verje meg az isten Darvay Ábrahámot — kiáltá Petur, s dühösen az asztalra ütött.

— A fekete farkas... az aranycsináló — rikolták a körülállók, s rémülve vetettek keresztet.

— E név előttem is átkozott — monda Tamás — egy hónapig voltam fogoly várában. Akkor ő még gazdag ur volt, most szegény és elhagyott.

— Gazdag lehet még — szólott hirtelen s majd nem önkénytelenül Petur — bár ne lenne az, vagy oh bár lenne az! — tevé hozzá susogva, s kísérteties öröm világítá meg arcját.

— Átok reá! — zúgták a székelyek.

— Ezen emberről borzasztó dolgokat beszélnek, mióta ezelőtt kilencz évvel elpusztult csonka várába költözött. Mondják, megölte nejét, gyermekét, aztán

elbujdosott, s eladta lelkét az ördögnek. Petur, te sokat tudhatsz róla, szólj, mi köt hozzá?

— Mi köt hozzá!... Oh ha tudnátok, a mit én tudok. Az én uram hatalmas ember, s még talán hatalmasabb lesz. Ő gonosz ember, de én boldogtalan vagyok...hanem töltsétek meg a kupámat!

— Igyál Petur — mondá Tamás megtöltvén a kupákat. Dögöljön Darvay Ábrahám!

— Szaggassák szélylyel ördögei — mormogá a székely.

Petur ivott, és újra ivott, és szemei lángolui és könnyüzni kezdettek.

Tamás gazda újra megtölté kancsóját, s mohón várta azon pillanatot, melyben a bor Peturt nyiltabbá teszi. Őt ifjúkori barátság és rokonság csatlá hozzá, s égett a vágytól, hallani valamit sorsáról, s Darvay Ábrahámról, kiveli viszonya Peturt előtte oly megfoghatlanná tette. Húsz éve már, hogy nem beszéltek egymással, bár kilencz év óta ugyanazon a vidéken voltak. Petur az ugynevezett csonka várban lakott, mely a falutól csak néhány órányira feküdt a fenyves-rengetegben. A faluban minden másodnap megjelent eleséget vásárolni, de mindent, ki vele szólni akart, durván elutasított. Régi jó barátait sem kímélte. Igen és nem, adjezt és azt, e szavakou kívül kilencz év alatt nem hallottak mást szájából. Minden kerülte és gyűlölte őt, mert Darvay Ábrahámnál lakott, kit ifjúkori kegyetlenségeért egész Székelyföld gyűlölt, s kitől később, mint a ki ördöggel czimborál, mindenki rettegett. Sötét zárkozottsága, titokteljes viselete, s Darvayvali viszonyaért őt is ördögösnek tarták, s fekete öltözeteért fekete medvének nevezték, mint urát fekete farkasnak.... E vigalombani megjelenését egy különös esemény okozta. Tamás egy este a feny-

vesek között ballagott, s marháit terelgeté. Egyszer csak keserves síró hangokat hall, s néhány érthetlen szót. Borzadva vet magára keresztet, a fekete farkasra gondol, s eszébe jut minden vérfagyaláló esemény, melyet az aranycsinálóról hallott. A sírás hangosabb, a szavak érthetőbbek. „Bocsásd meg isten bűneimet, fogadj újra kegyelmedbe!” — hangzék háromszor a bokrok közül. Tovább lép, s im a dombon álló kereszt alatt Peturt pillantja meg, ki térdepelve öleli a kereszt derekát, s kétségbeesett arczzal tekint ég felé. Tamás mellé térdepel, összekulcsolja kezét, s így szól: vedd uram kegyelmedbe a megtértet! Petur ijedve emelkedik föl, de meglátva Tamást, zokogva borul karjai közé. E pillanatban a csouka várból egy kürtszó hangzik, mint távol dörgés, melyet zúgó szélvész szaggat meg. Petur rémülve ugrik föl. Tamás kér, esdeklík, de Petur egy szót sem szólva távozik. Másnap reggel a faluban újra találkoznak. Petur most nyájas, beszédes volt, s kérte Tamást, hogy vezesse templomba.... Ez így folyt több napig, s az lön eredménye, hogy Petur éppen azon nap délutánján, melyen Tamás leányának menyegzője vala, elhátározá, nem menni vissza Darvayhoz, de hogy miért? arról nem szólott. E határozatnak igen örült Tamás, de Petur egy óra múlva újra mogorva, kedvetlen lön, s midőn a vigalomban mindenki került, s keresztet vetett ha látta, el akart távozni. Tamás alig tudta visszatarítani, de bármint igyekezett fölvidításán, Petur a régi lön, s mondhatlan gyűlölet- és megvetéssel nézett az emberekre. De a mosolygó lángarczok, a fiatalság játszi tréfái újra visszaejték fölindulásába, fájdalmába, s az önmagávali küzdésbe. Ő azonban lelkének egész hatályával akará elnyomni érzeményeit, de Tamás

megjelenése, szavai, s a bor megtörték lelke erejét, s játékává tették a legháborgóbb indulatoknak.

Petur ivott, és újra ivott, és szemei lángoltak, könyeztek.

Tamás gazda hallgatott, de szólott szeme és arcza, mely kérdett, szánakozott, és félt.

A fiatalság szilaj kedvvel tánczolt. A zene, ujongatás harsányabb lön.

— Ők boldogok — mondá fájdalomson Petur — volt idő, mikor én is a voltam. Milyen voltam én egykor?! és most mi vagyok? de mindegy — tevé hozzá dörgő hangon, mintha egy lelkéből szóló hangnak felelne — még egyszer mondom, mindegy! Egykor mindennek vége lesz!

Ez az élet füst és pára:

Elenyészik nem sokára —

folytatá dalolva. Aztán a kancsó után nyult, de nem vitte szájához. Borzadva vágta földhöz. Ez a bor vérszinű. Elég vért ittam, ontottam már. Hozzatok mást.

Tamás özszerázkodott, majd csöndesen fölkellet és aranyszinű bort hozott.

Petur gondolatokba sülyedt, s arcza mogorva, félelmes lön, mint egy gonosztevőé. De meglátva a bor aranyszinét, görcsök rohanták meg. Reszketve ragadta meg a kupát, s közel volt az elaléláshoz.

— Mi bajod, Petur?

Petur felelet helyett örült örömmel vitte ajkaihoz a kupát.

— Hah! — kezdett magában beszélni — mily enyhítő e bor, de szomjamat csak szine olthatja el... Mit ér a szín, ha nem hangzik?... Aranyszín, aranyhang, legyetek átkozottak — s dühvel önté ki az aranyszinű bort. Húsz évig fáradtam értetek,

s mégis hol vagytok? sehol... sehol! Én nem hiszek a fekete farkas mesterségének, de ha hinnék is, ha hallanám is az arany szín hangját, megvetném. Én megakarok térni...

— Az isten jósága kifogyhatlan! — mondá ábitattal Tamás.

— Oh, de én sok bűnt követtem el — folytatá Petur lassan, s Tamásba fogódzott — ártatlan csecsemőket loptam, s gyilkoltam meg, templomokat rablottam ki, sirokat törtem föl, s ördögnek adtam el lelkemet.

— Szörnyőség — sohajtá Tamás.

— Mert lássátok, a fekete farkas mesterségéhez sok kell, s engem megbűvölt. Engednem kelle parancsának. Neki más istene van, mint nekünk. Isten, ki a virágban illatozik, a napban ragyog, a levegőben dörög. Ő azt mondja, ez istenhez egykor hasonló lesz. Oh már is elég hatalma van, de azt még sem tudom megfogni, hogy most miért nem kell mesterségéhez vér.

— Hah, a vérszopó!... legyen átkozott!

— Eddig sok... sok vérre volt szüksége, most valami újat találhatott ki, de ennek is borzasztónak kell lenni. Ezelőtt hét évvel a szélyeken egy török leányt raboltunk. Zsiványok elől bujdosott atyjával a rengetegben. Egy barlangba menekültek. Mi is oda tértünk a vihar elől. Szegény öreg, mily szivességgel fogadott! Fehér haja, fehér szakáll, rezgő szava, s oly tiszteletteljes homloka volt! És én éjjel mégis megöltem őt, s elraboltam leányát, mert úgy ordítá fülembe a fekete farkas. Akkor csak kilencz éves vala a leány. Szép volt akkor is, de most még szebb! Szegénynek, mily elrejtve kell élni a csonka várban! Éjjeleken oly szomoruan énekel, hogy az embernek szive hasad meg. Nem tudom,

mi szándoka vele... Borzasztónak kell lenni, mert ő egyebet nem gondolhat, pedig szenvedélyesen szereti. Sokszor órákat ül nála, s esőkjáival halmozza el. A leány is ragaszkodik hozzá... nem csoda, hiszen szegény gyermek hét év óta nem látott más embert.

E pillanatban kün kürtszó hangzott, mint távol dörgés, melyet zúgó szélvész szaggat meg.

— Hah! — kiálta vérbe forgó szemekkel, míg arca halászáppadt lőn — ez az ő hangja. Hiv vissza. Várhatsz vén ördög, Petur nem fog menni. Ma nem fogod kiálthatni: famulus! famulus! rakj tüzet, éjféln van, a lelkek órája... Jer Tamás, fogj meg, hogy ne mehessek.

A kürt újra harsogott, s Petur minden erőlködés daczára reszketett.

— Nem megyek. Fölöttem nincs több hatalmad már. Én térdepeltem, s imádkoztam a megváltó lábainál, és szentelt vízzel mostam le kain-jegyemet. Én nem megyek, nem félek... Adjatok bort!

Petur ivott és újra ivott, és szemei lángoltak és könnyűztek.

— De mit nekem bűnbánat, megtérés? — mondá később könnyes szemekkel borulva az asztalra. Minden bűneim megbocsáthatja isten, mert hüvölt voltam, de egyet soha sem fog megbocsátani... Ismerted-é Darvay nejét?

— Nyugtassa meg az ur, áldott jó aszszony volt.

— Tudod-é Tamás, hogy őt én juttatám sirba, s gyermekét én gyilkolám meg?

— Petur!... kiáltá iszonyodva Tamás.

— Ne huzd magad félre — susogá remegve, s mint vizbehaló görcsösen ragadta meg Tamás karját. — Kije marad a vén Peturnak, ha te is gyűlölsz... Lásd, fiatal, nagyravágyó, s eszeveszett voltam.

Testvéred halála után a nagyravagyás üzött Darvay fényes udvarába, s ez ejtett a bűnörvényébe. Darvayné szép volt, szerette férjét, a férje is szerette őt, de én is szerettem, örülden szerettem. Midőn Darvay nem volt hon, nyilatkozni mertem... A nő elüzött a háztól. Meggyaláztatásom ingerelt. Darvay boszujától is remegtem, és — vesztét esküvém.

Tabán egyik székről fölkelt, s másra ült.

— Egy olasz festő volt udvarunkban, ki hasonlóképp szerette aszszonyom. Én tudtam ezt, s fölhasználtam. Utána jártam, mikor jövend haza Darvay, s éppen azon nap, mikor megjövendő volt, azt hazudám a festőnek, hogy aszszonyom éjjel találkozni akar vele, s reám bizta elvezetését. Darvay mindig határozott időben szokott megérkezni, de feltékenységből nevének soha sem mondá meg. Néhány perczcel Darvay érkezése előtt titkos kulcsommal aszszonyom szobájába vezetem a festőt, s az ajtót reá zártam. A festő heves volt, szenvedélye nem ismert korlátokat... Lódobogás hallik, s Darvay megérkezik. Én elébe megyek, s beszélem neje hűtlenségét. Dűhe nem ismer határokat, a hálószobába ront, s nejét a festővel együtt meggyilkolja.

Tamás iszonyodott. Tabán mohó figyelemmel hallgatá.

— Aszszonyunknak egy szép fia is volt, alig esztendő. E fiut Darvay soha sem szerette, mert nem hozzá, hanem anyjához ütött. Dűhébe karjaimba dobta, hogy vessem ki a vadáknak, mert bűn gyümölcse... Én a fiut az erdőbe vittem.

Tabán fölállott, majd megint leült.

— Lelkiösmeretem furdalt, másnap újra kimentem az erdőre, hogy megmentsem ha még lehet. Csak egy ruhadarabot kaptam a fűben. A vadállatok bizonyosan szétépték.

— Szörnyűség — ismétlé Tamás — de az ég irgalma nagy!

— Az ég irgalma nagy, de neked öreg még sem fog megbocsátani — kiáltá Tabán ingerülten ugorva föl. Te anyát öltél, és gyermeket gyilkoltál. De mégis tán megbocsát, mert megölte az anyát, hogy ne repedjen meg szive gyermekeért, megölte a gyermeket, hogy felnőve ne átkozhassa születését.

Petur e hangokra föleszmélt, s megfagyott ereiben a vér. Tabánra tekintett, s mintha nem lenne szemének, reszketve hajolt föléje. Érthetlen szavakat susogot, s elalélva hullott az asztalra. Tabán nem tudta mit gondoljon. Megfogá az öreg kezét, az öreg hevesen szorította meg.

E közben a vigadó nép közt rémes zaj keletkezett.

— A fekete farkas! — ordítá a sokaság, s rémulve mutatott az ajtóra, melyen egy ősz férfiú lépett bé.

Az ősz férfiun fekete talár ömlött el, s azt bűvös jegyekkel czifrázott öv szorítá derekához. Fehér haja hoszu fürtökben omlott vállára, s bajusza őszszefolyt szakállával. Fején kettős csúcsban végződő süveg sötétlett, s kezében bűvös bot. Arcza hideg, szenvedély nélküli volt. Mozdulatlan és merőn állott az ajtóban, mintha a dőre nép ordítása nem is érdekelné. Hasonlított egy márványszoborhoz, melynek vonásain bár nem dühöng viharos szenvedély, de sivar nyugalma rettentőbb mindennél.

Petur meglátva őt, reszketve fogódzott Tamásba.

— Petur! — szólott dörgő hangon a fekete férfiú, s egyet előre lépett. Petur rohanni akart, de Tamás erős karokkal ragadta meg.

Gáspár, kinek fejében mámor zúgott, egy kupát kapott föl és szilaj kedvvel lépett hozzá.

— Igyék egyet ke, fekete farkas uram.

A fekete férfiú kiütötte kezéből.

— Petur! — kiálta újra, s még egyet lépett előre.

Peturt nem tarthatta Tamás, urához rohant, s lábaihoz omlott.

Tabán szorongó bámulattal nézte e jelenést, de Gáspár méregbe jött. Mellbe ragadta az öreget, hogy kivesse, de az öreg földhöz vágta őt. Aztán kinyitotta az ajtót, s előre mutatott. Petur reszketve tántorgott ki. Ő követte.

— Ereszszetek utána — ordította Gáspár dühösen, s rohanni akart, de a nép visszatartóztatta.

— Ő az ördöggel van szövetségben. Fölötte senkinek sincs hatalma.

— De van isten! és ő hatalmasabb mindennél — mondá nyugodtan Tabán, és Gáspár vállára ütött — bajtárs, én a csonka várba indulok Jer ölelj meg. Ki tudja, látjuk-é valaha egymást.

— Én is veled megyek; hol kardom?

— Te maradni fogsz Heves vagy és gondolatlan. Add át kürtödet, ha tán veszély fog fenyegetni, bele fuvok és elvárlak.

— Ne menj Tabán az istenért, csak egyedül ne menj!

A falusiak ismétlék a kérést, s rémes történeteket kezdtek beszélni az aranycsinálóról.

— Mindegy, én megyek — mondá határozottan Tabán, s egy pillantást vetett környezőire, mely parancsolt és hallgattatott. Ott elrabolt leány sohajt védelemért, s e kard bűnös vért szomjazik. A magas menynyekben lakó isten nem hagyja el igaz hívőit. Ölelj meg, Gáspár.

Egymás karjai közé borultak, s Tabán útnak indult a csonka vár felé.

Az idő már túl járt éjfélen, a hold és csillagok már sáppadoztak. Tabán arcza lángolt, agyában ábránd, regényes kalandszomj égett. A susogó szellő, mely fürteivel játszott, a vizes és csermelyzúgás, mely lassu morajjal halt el a lombokon, bűbajos titkokat sugdosott fülébe. A menyiny csillagszemei fehér villiket ragyogtattak föl az ezüstös ködben, kik hívó mozdulatokkal tánczolták körül, s mint forgatag a viráglevelet — lelkét majd ide, majd oda ragadozták. Mintha minden porusa rejtélyes bűbájt, borzalmas kéjngert szivna bé a regényes éjszakából, kedélye gyuladozott, és szelleme a legphantasticusabb képeket teremté. A vén aranycsináló, s az ismeretlen török leány lebegett szüntelen szemei előtt. Az öreg halvány arcza, lángoló szemei oly borzalmason meredtek reá, de elélengett kelet leánya az ifjuság és báj minden hatalmával, és borzalma ámulatba hal; de az öreg ujra elélép, halvány arcza rémes, és szemei szilaj kékben égők. A leány bájain most a bú férge rág és sír és kezeit tördeli. Az öreg kér, könyörög és parancsol; a leány csak könyekkel felel, majd megszűnik kérni, és a leány könyei helyett vérét ontja ki... E kép látásán megborzad, kardjához kap, és sebesen kezd haladni.

A csonka vár már nem meszsze volt. Egy dombon feküdt, dölt tornyai távolról kilátszottak a fenyvesek közül. A hold fénye s rengeteg árnya oly szomorú, oly kísérteties kinézést adtak romjainak. Tabán szive hevesen dobogott, de nem félelemből. Ő lovag volt, lovag, kinek a középkor legrajongóbb századában kellett volna születnie. Veszélyes kaland volt eleme, s regényes halál tán utolsó vágya. Erős hite, buzgó vallásossága csak büntől irtózott, de ő bünt is hitt erénynek, s egy eretnek üldözése annyit ért előtte, mint életfömláldozás ártatlanság- vagy

dicsőségért. Vallásos mysticismus, ábrándos szerelem, mondhatlan hév a dicsőség és becsület iránt valának fővonások jellemében. De e fényvonások mellett más vonalak is sötétlettek, mint árnyéklat a festvényen. Gyűlölt mindent, mi eszméivel ellenkezett, keblében olthatlan boszu égett anyjáért, kit nem ismert, s bizonyos sajátszerű misanthropia ömlött el viseletén, melyet hasonlóképp homályos születése okozott. Ő ha századunkban születik, világfájdalomban kinlódó embergyűlölő s tán öngyilkos lesz, de korában a középidőből, még sok meg volt, mi szellemének rugalmasságot adva, tett-erőt fejthetett ki, s nem engedé, hogy önmagát emészsze föl.

Őt most nem félelem bántá, de mondhatlan kéj előérzete, melyet kalandja reméltetett. Ez főbb eszméjének dús táplálékot ígért. A várban egy leány szenved, a leány szép — annak kell lennie. Ő megmenti, s jutalma szerelem lesz. Az öreg egy eretnek, istentagadó, megöli őt, s isten áldása fogja kísérni. És boszuvágya is enyhülend, mely oly férfiú vérét ontja, ki anyát szenvedtetett és gyermeket ölt.

Arcza lángolt, szemei szikráztak, és ment, sebesen ment.

A vár csak néhány száz lépésnyire volt. Csupán a dombon kellett még fölhágnia. Itt megállott, s vizsgálni kezdé a várat, s gondolkozott, mitevő legyen. A vár egy része romokban hevert, csak jobb szárnya vala még épen. Fenyűbokrok, kúszó növények ölelték körül mohosult falait, s itt-ott magas füvek árnyalák bé. Egy bástya, mely a kapu fölött emelkedett, még teljes épségben volt, a többek már omladozó félben, s romaikról vercsék, denevérek sivitottak föl, s baglyok huhogának. E bástya, s a jobb oldal egyik szögletablakában vöröses világ pislogott.

Hol lakik a leány? miként juthassak hozzá?
Az aranycsinálón és szolgáján kívül lakik-e még
más e várban?

E kérdések ödlöttek agyában, midőn a szöglet-
ablak megnyilik, s mint halvány hold sötét föllegek
ormain, egy fehér alak jelenik meg.

— Ez ő lesz — susogá, s haladni kezd föl felé...
A fehér alak eltűnik, de hárfa- és énekhang hal-
szik szomoruan, bánatosan... Csak szótöredékeket
hall, s megkettőzteti lépteit.

Az énekhang érthetőbb. Egy arab dallam zeng
bájos, de panaszos hangon:

Bérczeken tul, tengeren tul
Van az én meleg hazám:
Bérczeken tul, tengeren tul
Szállj én lelkem el!

Hol Aenka szárnya röpdes
Moschék szentelt tornyain,
Bérczeken tul, tengeren tul
Szállj én lelkem el!

Pillanatnyi csönd és mély sohajtások. Tabán alig
lélekzel. Az ének újra megzendül:

Hol a czedrus s pálma zöldel,
S rózsabokron bulbul sír,
Bérczeken tul, tengeren tul
Szállj én lelkem el!

Bérczeken tul, tengeren tul
Van az én meleg hazám,
Bérczeken tul, tengeren tul
Szállj én lelkem el!

A véghangok sohajokban halnak el; s a sohajok oly epedők. Tabán mintha vágya szárnyakat kölcsönözött volna, rohanni kezd, de a várat mély árok körözte, s benne csillogó hegyi patak zuhogott. Hirtelen átgázol, körüljárja a várat, de minden kapu bé van vakolva, s nyílás vagy hágcsó sehol. De neki látni kell a leányt, ha életébe kerül is. Viszszatér az ablak alá. Az ének nem hangzik többé, a fehér alak sem jelenik meg, s csak bánatos sohajokat hall.

Az ablaktól nem messze egy agg fenyü nyult föl, s a magas ablak alatt szélyes párkányzat húzódott el. Tabán a fára mász, s a párkányzatra hág.

E jelenés oly regényes volt. Alatt mélység, fön tán ellenséges kezek, s a párkányzaton egy férfit, kit egy vigyázatlan lépés, rohanó szél a mélységbe sodor. Tabán körültekinte, és borzalmas gyönyört érzett. Majd megragadta az ablak keresztjét, s a legfelsőbb párkányzatra lépve, a vastáblákba fogódzott.

És benézett, és elámult.

Olvastatok-é az „Ezer-egy éjszakát“, az arab regéket, emlékeztek-é azon félig alkonyult szobákra, hol a lég illat-árt lehel, a selyem kárpitok édes titkokról susognak, s a bíbor ottománon feje leány nyugszik a szépség, a kéjinger és szerelem minden hatalmával.

Álmodtatok-é valaha a háremek titkairól, hol minden csak azért van, hogy fölriaszsa azon lázas vérhevet, mely az akarat minden hatalmán győzedelmeskedik? Álmodtatok-é bánatos hölgyrő, kit messze honból édes viszonyok karjai közül raboltak el egy kéjszomjas sultán hűn őrzött rejtekébe, s ki még nem látta gyilkosát, s rettegve gondol azon percze, mely szívét széttépendő, és könyezve sohajt boldog hazája után?

Emlékeztek-é a bűbajos regékre elbűvölt királyleányról s kalandor királyfiakról, a tündérpalotára, hol fény és ragyogvány közepett a szép királyi hölgy ismeretlen lovag után eped, ki éjjelenként megjelenik álmaiban.

Ha igen, akkor képzelhetitek a szobát, melynek ablakán áll lovagunk, s a leányt, kinek látásán elámult.

Sokáig mozdulatlan s gondolat nélkül állott. Lelke szemeibe szálla, s mint a szellő, mely illatot rabolni leng a virágbokrok kelyheire — a leány bájain halt el. Kelet leánya, ki meghajlott liliomként nyugodt vörös bibor ottománon, nem vette észre őt, s egy nyíló rózsát szagatva merengett a mécsvilág futó játekán.

Tabán zaj nélkül szállott le az ablakról, s a szobába lépett. Midőn feléje akart közeledni, a leány fölrettent, s éjjeli vendégére bámult, de nem sikoltott, a kárpitok mögé sem bujt, hanem félelem nélkül s hoszason nézte, mintha nem hinne szemeinek, s az egész csak álom. Ugy tetszett neki, mintha rég várta volna, s most is róla álmodott. E szelid fényben égő szemek éppen így ragyogtak, ez édes ajak éppen így mosolygott, csak hogy akkor beszélt ismeretlen élvekről, melyekről csak sejtelmei voltak. Mintha bűvölt lett volna, nem fordithatta el róla szemeit. Egy rég várt érzés zajongott szívében, s arczára mondhatlan bájt vont. Tabán nem mert szólani, de látva a lány különös magaviseletét, bátorságot vőn; lábaihoz ült, megfogta kezét, s ajkaihoz vívé. A lány nem vonta vissza, csak nézett és hallgatott. Várta, hogy szólaljon meg az ajak, mely álmaiban oly édesen beszélt. nyiljanak meg a karok, melyek oly vágyva tárultak föléje. Sokáig ültek így, szóltalan, egymáson merengő szemekkel, de ha hallga-

tott is ajkók, dobogott szívök, és égi boldogságot érzett, boldogságot, minőt isten csak egyszer ad, boldogságot, mely egy élettel ér föl.

Oly szép vala e hölgy ez édes pillanatban!

Ifju volt ő, alig tizenhat éves. Egész lényét kelet bübája ragyogta körül. Termete a gazella és pálmára, ajkai a koráll és klárizs pirjára emlékeztettek. Epedő vonalai kelet lángsugáraihoz hasonlítának, melyek a gyöngytermő csermelyek tükrét tündérképekkel rajzolják bé, és szemei a szikrázó csillagokhoz, melyek a tropi éjjeleken oly büvös fényben ragyognak. Hangja a bulbulé volt, mely epedőn zeng az elrejtett berekben, hova a virágok kábitó illata és a félhomály int. És e bájok az ébredő szerelem hajnalától megvilágítva, mily tündérfénnyel ragyogták őt körül!

Tabán ámulattal nézett reá, s erzeményei fejthetlen, túlvilágias ihletés lángjában égtek.

— Ki vagy te? — szólalt meg most a leány édes hangon — tán szárnyakon repültél a szegény Zuleycha rejtekébe, tán anyám küldött nagy Allah fényes paradicsomából, hogy megszabadítsd sohajtó leányát!

— Zuleycha! — röppent el Tabán ajkairól öntudatlan.

— Hát tudod nevemet is? . . . Ugy-é, ismersz? Én is ösmerlek. Sokszor megjelentél álmaimban, s oly szépeket beszéltél nekem anyámról, ki a fényes paradicsomban lakik, ősz atyámról, ki a gyaurok közt villogó karddal keresi leányát, Arabia ragyogó egéről, zöld oázairól, lobogó sátrairól, hol tűz mellett esténként aranyeséket beszélnek, s a nagy tengerről, melynek partján gyöngycsigákat szedtem. Oh mily szépen beszéltél te mindezekről! . . . Aztán átöleltél, s villámlovan vitél oda, hol a láthatlan

Aenka szárnya röpdes moschek szentelt tornyain...
Égyszer elmondám álmomat Ábrahámnak is. Huh,
minő szemekkel nézett reám, s mily dühösen ragadta
meg kezem! Még most is sirok ha reáemlékszem.

— Hah, az istentelen! szólj, hol van ő? — kiálta
Tabán, s törét vont ki.

— Csitt... csitt... ő meghallhatja, s véged van,
mert lásd, ő hatalmas, hatalmasabb, mint Alkindi
s Albumasar. Most szobájában van, érczetek ol-
vaszt, s italokat készít. Reggelig nem jön vissza...
De ülj le, fogd meg kezem és mosolygj. Az elébb
oly szépen fénylettek szemeid, s oly kedvesen mo-
solygott ajkad. Oh szólj, igaz-é, mit nekem mon-
danak: hogy kün a világban az emberek rozszak,
egymást gyűlölik, s jobb elrejtve élni. Lásd, én
már rég-rég nem voltam ott kün, s te vagy az első
ember, kit hét év óta láttam. Te is oly rozsz vagy?

— Oh édes angyalom, én beszélek, de nem a
rozsz világról. Lelkem ajkaimra szállott, hogy szí-
vem titkairól beszéljen neked. Szólj, kijöj-ön-é, vagy
viszszatérjen?

— Mint ohajtanám lelked lenni.

— Oh légy az Zuleycha, légy az! Tőled függ,
hogy uj lélek szálljon belém, s meghaljon a régi,
mely csak fájdalmat és bánatot ismer. Tőled függ,
hogy menyinyországgá változzék nekem a világ,
angyalokká az emberek, és üdvösséggé életem.

— Oh miért nem vagyok hát Allah?

— Szép vagy te, szép. Bájod, mint mákonyital
rejtélyes álomba szenderit, hangod, mint bűvös szó,
édes rabságba ejt, s minden érzeményt földéz,
mely elragad és boldogít.

— Mily szépen beszélsz te. Hangod hasonlatos
az angyalok énekéhez a paradicsomban. Méz foly
a te ajkaidról, méz és tej vagyon a te nyelved

alatt, és hajad s leheleted illata, mint a myrha és aloenak illata.

— Álmodtam én is rólad.... Rég várlak kietlen éjszakáimon. Megöleltél.... megöleltél!.... De nem csálnak-é szemeim? Nem álmodom-é?... Nem... te vagy! Kezed kezemben remegni, leheleted arczomon égni, és szived szívemen dobogni érzem. Oh szólj, fognak-é valaha e karok ölelni engem, e lehelet sohajtani utánam, s e szív dobogni értem?... Tudod-é, mi a szerelem?

Zuleycha ámulva hallgatott, de hullámozott keble, s ragyogtak szemei.

— Nem volt-é soha nyugtalan álmod? Nem táruáltak-é ki karjaid ismeretlen kép után? Nem lánngölt-e véred, aztán nem fagyott-é meg, s e fagy nem volt-e égetőbb, mint a láng? Nem éreztél-e tagjaidban kéjes lengületet, mely mágn eserőként vont a nélkül, hogy tudnád merre?

— Igen... igen — mondá Zuleycha lihegve.

— Lásd az szerelemvágý. Vágýa a léleknek másik feleért, melyet tőle eltépett a teremtés, vágýa a szívnek egy érzés után, mely enyhítő írként boruljon az élet sebeire. Oh a szerelem szikrája az istenségnek, csöppje az őserőnek, előizlete a menynek. Ez az, mi a mindenséget öszszetartja, mely a földnek virágpalástot, a csillagoknak sugárköntöst, s a légnek szárnyakat ad. Ez az, mi engem ismeretlen úton feléd vont, ez az, mi most körüléd fonja karjaim, s ajkam ajkadhoz, szívem szivedhez forrasztja.

Tabán ölelése és csókja Zuleychát lázas magánkivüli állapotba ejték. Fialat párduczként ugrott nyakába Tabánnak, s oly szenvedélylyel szoritá kebléhez, hogy e rohamot gyöngéd testalkata alig bírhatta meg. Aztán fölugrott, s mint madár, mely

érzi a közelgő tavaszt, itas örömmel szökdelte körül. Majd lábaihoz borult, s hosszason elmerengett. Majd újra fölugrott, s egy roppant márvány medenczéhez szaladt, mely pompás virágoktól környezve állott a szoba közepén.

— Hervadjatok el virágok — monda Zuleycha rajongva — édesebb nekem az ő lehelete, mint illatotok. Törj szép gyémántkő, mely patyolat turbánom ékited, mert az ő szeme fényesebben ragyog. Nemulj el lant s ti zengő madarak, az ő hangja kedvesebb nekem mindennél. Repedj ketté sziv, s engem Allah még e földön feltámaszt ha ő könyörög lelkemért... Oh én kedvesem, a te csókod olyan, mint a huriké, melyek pillanatnyi élvezése ezer esztendő, s ereje százszorosan nő. Oh én kedvesem, a te szerelmed olyan, mint a halhatatlanság itala, mely vidámit a nélkül, hogy részegítene.

Ujra nyakába borult, s átölelvén, gyermekies szenvedélyességgel folytató:

— Csak most tudom én, mi a szerelem, csak most értem én azt a szép regét, melyet anynyiszor hallottam Arabia boldog ege alatt. Tudod e regét? tudod-e e gyönyörű regét a bulbul és rózsa szerelméről?

— Nem. Mondd el nekem, s én hallgatom.

— Jer, ülj hát lábaimhoz, s hajtsd ölembe fejedet. Így...ni. Mily harmatosok, mily nedvesek az éjszaka könnyeitől hajfürteid. Én is sírok rájok könnyeket, de ezek nem lesznek hasonlók az éj könnyeihez, sem azon gyöngyökhez, melyeket a kis csiga fájdalmában sir; ezek gyémántszemekhez lesznek hasonlók, melyeket örömkönyökként az angyalok hullatnak a földre.

— Oh hullasd hát, angyalom, könnyeidet, hogy ragyogjon fejemen szerelmed gyémántkoronája.

— De hát nem hallgatód a regét? vagy ugy,

még nem is kezdém el. Ha reám tekintesz, mindent elfeledek. De azért ne fordulj el, tekints újra reám, s minden eszembe jut, mi csak édes és szép.... Így... így, most már mondom. Allah, a fényes Allah, kinek dicső prófétája Mohammed, nyájason mosolygott a földre, és fölpirult az első tavasz. Midőn a bulbul hajnalkor fölébredt, legelőször is a rózsát pillantá meg, mely akkor nyilott ki elsőben, s harmatgyöngy-koronája a napfényétől meszszeragyogott. Szegény bulbul megszerette, s hozzá repült, hogy enyhüljön harmatán és részegüljön illatában, de a rózsza töviseivel megszúrta őt. Szegény bulbul! vére még pirosabbá festé a rózsát, hajh... de neki sokkal feketébb lőn a világ. Ugy sirt.... úgy sirt szegény, s oly keservesen énekelt. A rózsza még sem szánta meg, sőt még büszkébben hordá fejét. A bulbul sirt.... újra sirt, s most is mind sir és kesereg, de a rózsza most sem szánakozik rajta. Ugy-é, a bulbul szerette a rózsát? Oh én tudom, mi a szerelem. De szegény bulbul!... Ugy-é, nagy kin lehet nem szerettetni?

— Ugy van. Én is úgy búsulnék, mint a bulbul, ha nem szeretnél.

— De én nem vagyok büszke rózsza, én szeretlek téged — susogá Zuleycha, s átölelte.

— Oh hagyj hát enyhülnöm kebleden, s részegülnöm ajkod csókjain!... Nézd... nézd, mily szépen süt bé a holdsugár. Halld.... halld.... ágyad fátyol kárpitja mily édesen susog, s a virágok illatköde mily ingerlőn leng ajkaink körül. És te itt karjaimban!.... E fehér kebel mellemen dobog, e büvös szemek rajtam hálnak el, s e zengő ajak csókjaimba vész, s ez édes lehelet fürteim lengeti. Oh vajha e percz vég nélkül tartana, vagy lenne a halál örök álma!

És átölelték egymást hevesen, szenvedélylyel, ajak ajakra tapadt, s az ablakon belengő szellő kioltá a mécset.

Gáspár nyugtalanul várta bajtársát, s bár mámoros volt, mégis egész éjjel nem hunyta bé szemeit. Pető Mózes uram és Tamás gazda sem tettek másképp, s kalandokat beszélgetvén a régi jó időből, feledni kezdék a lakodalmi vigság félbeszakadását. De mind e mellett az éj haladtával nyugtalanságuk nőni kezdett. Pető Mózes uram ugyan bátorság okaért üritgetni kezdé a kancsókat, de még sem volt ment bizonyos szorongó érzéstől, mit köznyelven félelemnek neveznek, Tamás gazda pedig komolyan elgondolván a dolgot, fölöttébb elszomorodott. Már hajnal közeledett, s Tabán még sem tért vissza. Gáspár gyakran elkáromkodá magát, s többször nézett a csonka vár felé, de Pető Mózes uram minden biztatásai mellett is nem hallszott lábdobogás vagy kúrthang.

— Ő veszélyben van, s tán nem adhat jelt — mondá Gáspár, s felköté kardját. Tamás és Pető Mózes is buzogányt ragadtak, s már indulandók voltak a csonka várba, midőn hirtelen lángoló arczczal, heves mozdulatokkal Tabán lép be.

— Isten hozott, bajtárs! — kiálta Gáspár, s nyakába ugrott. — Szólj, ért-e veszedelem?

— Nem — felelt, az asztalra vágva fővegét — sőt ellenkezőleg, ott a menynek üdve várt. Hanem Pető Mózes uram, két sebes futó lóra volna szükségem, s egy kötélhágcsóra.

— Mit akarsz? — kérdé Gáspár.

— A vén ördög angyalát elrabolni. Holnap te is

velem jössz, s még azon éjjel elhagyandjuk e vidéket. Reggel a hadnagynál igazítsd el a fejedlemaszszonytöli küldetésünk ügyét, hogy alkony felé már a vár körül kémlelődhessünk. És most adjatok ágyat, alunni akarok, s még egyszer visszaálmodni boldogságom.

E szavakat sebesen hadarván el, kimerülten egy padra dőlt. Gáspár, ki ilyszerű fölindulásban soha sem látta bajtársát, már készülöben vala száz kérdésekkel ostromolni, midőn az ajtó ujabbi megnyílása megakadályozá. Petur lépett bé sebesen, s Tabánhoz rohanva megragadta kezét.

— Én láttalak, midőn a várablakból leereszkedtél — sugta fülébe — te szereted Zuleychát.

Tabán töréhez kapott.

— Ó tied lesz, én segíteni foglak elszöktetésében. Szólj, mikor kívánod?

— Te segíteni fogsz? Nem öreg, te törbe akarsz keríteni — mondá Tabán kemény hangon, s mellbe ragadta.

Petur kipirult arcza elhalványult, s mondhatlan fájdalommal nézett Tabánra. Aztán szomoruan hajtá le fejét, s e szavakat susogá: pedig e szem, e hang, ez arcz, mind az övé.

— Téged a vén aranycsináló küldött. Neked nincs elég erőd szabadulni tőle, s most újra hatalmában vagy.

— Átok reá! — monda indulatosan Petur — im vedd e kést és döfd szivembe, ha nem hiszesz nekem. Egyetlen vágyam megboszulni magam, s megmenteni e leányt, de neked, neked, szép gyermekem, gyönyörűségem. Jer ölj meg, ha nem hiszed. Hisz ha te vered a kést keblembbe, az boldogság nekem!

Tabán nem tudta mit feleljen neki, de meggyőződött arról, hogy omló könyei, szenvedélyes hangja, bánatos arcza nem rejthet ármányt. Örjön-

geni, vagy azon lélekbetegségben simlődni képzelé, mely nem csak arcához, de érzéketlen dolgokhoz is oly szenvedélylyel ragaszkodik, hogy örültséggel határos. E gondolat megnyugtatta, s azon öröm, hogy e vén szolga segítségével, ki e vár minden titkát ismeri, merénye sikerülésére biztosabban számíthat, őt igen fölvidámitotta. Szeliden megfogta kezét, s letörölte könyeit.

— Köszönöm, öreg, jóságodat, s engedj meg gyanumért. Holnap alkonyatban elvárlak a fenyves alyán.

Petur kimondhatlan örömmel ölelte át, s hosszason nézett szemeibe.

— Tehát holnap! most alunni megyek. Béke és nyugalom veled, jó öregem.

— Béke és nyugalom velem? — ismétlé szilaj kedvvel Petur midőn kilépett, s megpillantá a csonka várat— ah dehogy, ők már rég kiköltöztek kebeléből, s e szív mint kinaiban úgy boldogságában sem tud nyugodt lenni, mert elérkezett a percz, melyben füleidbe döröghetem vén istentelen, hiu álom volt életed, s féreg vagy, pedig istennek hitted magadat. Hah vérszopó farkas!...sejtem mit akarsz a leánynyal; éjjeli bűbajos mormogásaidból sokat megértettem, de a megváltó halálára esküszöm, e leánynak nem fogod vérént ontani. És ha....és ha mégis...susogá lassan, és félelemmel pillantott a csonka várra.

Petur fölött a vén aranycsinálónak a történetek daczára is még sok hatalma volt. Őt először irántai hitében egy borzasztó álom ingatá meg, melyben a boszuló istenség, lángoló pokol, s az örökélet kinja egész rémletességében megjelent. Ez álomnak vala következménye imádkozása a kereszt előtt, s megjelenése a lakodalmas vigalomban. De irtózása

és bűnbánata még sem volt oly erős, hogy képes lett volna szivéből minden érzeményt kitépni, mi az aranycsinálóhoz csatlá. Egy kúrhang, egy dörgő szózat elég volt arra, hogy lábaihoz boruljon, és engedelmeskedjék. Bizonyos magyarázhatlan öszszeköttetés létezett közöttök, olyszerű, mint az állatszelistító és oroszlána között. Gyűlölte őt, nem hit hatalmában midőn nem látta, de mibelyt elébe lépett, félelmes ragaszkodást érze, s rajongó áhitattal hallgatá szavait, melyek neki ifjuságot, kincseket, s aranyálmakat ígértek. Most is visszaesett kételyébe, s félni kezdett, hogy ura eddig is már mindent tud, s midőn haza tér, az ördögösség minden kinjaival árasztja el. Tegnap oly keményen bánt vele, s oly mindentudólag hánytá szemére fecsegéseit. Vajjon nem tudja-é most is titkát? ... Hátha tudománya igaz, bűvésze nem csal, s hatalmasabb mint az isteni gondviselés, s az ur angyalai?

— Mindegy — kiáltá hevesen — én nem akarok sem ifju, sem gazdag lenni. Az öntudat orditása borzasztóbb mint a kinzó ördögök kaczaja.... Tabán... Tabán, nekem érted kell meghalnom. Neked boldognak kell lenned. Reám is vár egy végső boldogság... Darvay Ábrahám kétségbeesése az elrabolt galamb üres fészke fölött!

Midőn Petur e gondolatok közt a várhoz érkezett, az első hajnalsugár már kezdé aranyozni a fenyvesek sötét koronáját. Lassan, zaj nélkül lépett a kőfal mellé, és zsebéből kötélhágcsót vonván ki, egy pózna segedelmével a várfal rovatkájába akasztá. Itt meg kell jegyeznünk, hogy mind ő, mind ura kötélhágcsón jártak a várba, hogy annál inkább biztosítva legyenek az alkalmatlan kíváncsiak vagy rosszszándékuak látogatásaitól. E körülmény aztán többféle véleményekre adott alkalmat, s növelte

Darvay ördögös hírét. A vár belsője is sötét és mogorva volt. Szűk udvara fenyűktől vala bénóve, de a köztök elhuzódó tisztított ösvény arra mutatott, hogy ez valami sétányszerű akar lenni. A vár omladozó részét is fenyűk boríták el, és sűrűségek mintegy védfalul szolgált, épebb részén pedig különös, sajtászerű kert emelkedett. Egy tágas terem padlatát, melynek falai köröskörül leomladoztak, puszta fekete föld borítá, s ágyaiban virágok, bokrok diszelegtek, gyeppek huzódtak el, s közepén egy faházikó emelkedett, allegorikai képekkel és bűvös jegyekkel bérajzolva. E helyet Darvay Ábrahám minden reggel és este meglátogatta; reggel Zuleychával jött, este egyedül, fekete kutyája kíséretében. Ide a várarok mellől fölnyuló fenyvesek hintettek árnyat, s nyílásaikon át szép kilátás tárult a bércek sötét kupjaira, melyek a hajnaltól legelébb pirultak, az elszort falvakra, s a távoli kékes-fehér havasokra. A vár ép része sötét folyosók- és tágas termekből állott, s birtokosa melancholicus jellemét hordá magán. A kapu fölötti bástyához csigalépcsők vezettek föl, s ott kettős vasajtó nyílt az aranycsináló kabinéjába, mely előtt rendesen fekete kutyája őrködött. Legépebb s világosb folyosója az volt, melynek végén az arab leány szobája álla. Itt szőnyeges út vezetett. E szőnyegúton haladott Petur, s elérvén az ajtóhoz, megállott... semmi nesz, csak a fákon ébredő madarak éneke, s a csillogó patak zugása... Benéz a kulcslyukon, majd megnyomja a kilincset, és gondolkozik.

— Még be van zárva. Ma még nem járt nála. Zuleychával beszélnem kell — mormogá, és hallgatózott. És im a csigalépcsőn léptek hallszanak. Petur ijedten huzódik a harmadik ajtóhoz, mely szobájába nyílt.

Darvay Ábrahám közeledett. Ő éjjel után két órával szokott lefekünni, s hajnalkor kelni, a nyugalom elmulasztott óráit forró délben pótolván ki. Szokott egyszerű talára helyett most selyem fődte tagjait. Öve aranyzott volt és süvege atlasz. Haja, szakálla most nem fehér, de fekete volt, mint a szén, s illatos, fénylő kenőcs csepegett róla. Fehér s finomult arcán gyöngéd pirosság vonult el, míg szemei, bárha most sem valának menttek némi sötét kifejezéstől, ragyogtak, s belőlök vidámság, életkedv szikrázott... mintha megifjult volna, mozdulatai erődúsabbak, frisebbek valának.

Petur álmélkodva nézte, s nem hitt szemeinek.

— Famulus — mondá Ábrahám a szokottnál nyájasabb hangon — ma ünnepünk van. Öltözzél fel régi fényes ruháidba, s igyál áldomást a várnagy teremében. Ma éjjel kész lesz a szer, mely arany-nyá változtatja érceinket, s melynek hatalma nagyobb mint a gnomok fejedelmeé, ki Salamon királynak adózott. Ez meggyógyítand minden betegséget, megifjítja a roskadó testet, s csodatevő ereje nagyobb, mint Krisztus jobb kezének.

Petur reszketve nézett reá, s egy érzést érte nőni kebelében, mely polypkarokkal vonta az aranycsinálóhoz. Keblében háborgó indulatok csatáztak, a jó és rossz, a félelem és bűnbánat, kin és gyönyörűség. Már hajlandó volt újra lábaihoz borulni és dicséneket zengeni hatalmának, de elélengett Tabán szenvedő arcza, szomorú fényű szemei. Mellbe ragadta magát, s mondhatlan gyűlölettel ordítá:

— Távozz, én nem hiszek neked. Hiában adtad el lelkem, a megváltó érettem is meghalt. Távozz, szemem káprázik, te nem vagy ifju. Beszéded káromlás, ajkad ámitás!

— Vén medve! — kiálta Ábrahám dörgő hangon —

megint őrzöngsz. Takarodj, s hevítsd föl az olvasztó kemenczéket, rakd elé a legfénylőbb ezüstöt és kényesöt, ónat és czint, s ragyagó érczes kövek seregét.

Petur mozdulatlan állott.

— Takarodj, vagy villámmal üttetek meg — orditá dühösen, s mellbe rugta.

Petur fölemelkedett és sebesen rohant a lépcsők felé, de már az első lépcsőnél elhagyta ereje, s nyöszörögve rogyott össze. Görcsök rohanták meg, ajka tajtékot turt, s iszonyu dühvel nézett Ábrahám után.

Ábrahám mielőtt bényitotta volna az ajtót megállott, hogy elvesse a háborgó indulatok ruháját, s felöltse arczára azt, mely öltözetéhez illett.

Aztán kivette kulcsát, s rövid mondást mormogván el magában, melyből csak e szavak valának érthetők: joth, he, vau, het, fiat, fiat, fiat — bényitott.

A vörös függönyöken átszűrődött hajnal rózsafénynyel önté el a szobát. E fény oly rejtélyes, oly tündéri volt.

A virágcserepekkel környezett márvány medenczéből könnyü illatfelhők emelkedtek, s fátyolként lebegtek körül a falon függő olajfestvényeket, melyek ábrándos jelenéseket ábrázoltak.

Az ottománon lant hevert, körülé széttépett virágok. Egyik szögletben pipereasztal állott, s rajta aczéltükör és ékszerek, a másokban kék sofa fehér ruhákkal elborítva.

A háttérben kárpitos ébenfa ágy emelkedett, gyöngyházmű- és selyem függönyökkel ékesen. Finom csipkézetü leplén és fehér párnái közt Zuleycha pihegett édes álomba merülve.

Ábrahám csöndes léptekkel közeledett, s miután egy rövid periaptumot elmormogott, megállta.

Zuleycha arcza átszellemült volt, s tünedező árnyalatokban álompír lángolt ajkai körül, míg vonalmain epedő vágy vont gyöngye redőket.

Ábrahám sokáig elmerülve nézte. Figyelemmel vizsgálta e redőket, az ajkak remegését, a kebel hullámozását, megjegyzéseket tett és mosolygott. De egyszer csak elsötétült arcza, s heves mozdulatot tesz.

— Nem — nem hiszek. Hátha Demiurgus hatalmát elnyomta az isten. Próbát teszek, e próba csalhadlan.

Egy szűk poharat vett elé, s a medenczéből színig megtölté vízzel, aztán levonta aranygyűrűjét, s vörös selyemszátra kötvén, letérdepelt. Rejtélyes szavakat susogott, s gyűrűjét háromszor megcsókolá. Ezután ünnepélyesen fölállott, s a telt pohárba ereszté, a czérnát mozdulatlan tartván. A gyűrű lassu rengéssel himbált, s végre megállott. Mintegy öt perczig tartá így. A gyűrű nem mozdult.

Nyugodtan önté ki a vizet és mosolygott.

— Ő nem álmodott ellenem — mondá, s az ágyhoz lépett.

Zuleycha ébredezni kezdett, de midőn meglátta Ábrahámot, elsikoltá magát, ez alak- és öltözetben nem ismert reá. Hasonlított ugyan hozzá, de igen Tabánhoz is, és mégis egyik sem volt. Ugy rémlett előtte, mintha Ábrahám Tabán ifjúságát elrabolva önmagára öltötte volna, s e varázslatból egy borzasztó alak született, hasonló ahhoz, ki a tündérmesékben a szerelmes leányokat elváltozott arczczal üldözi. Ábrahám megzavarodott, öszszehuzta szemöldökét, s egy különös tekintetet vetett reá. Most megismeré a leány, s nyakába borult.

— Te vagy, jó Ábrahám... alig ismertelek meg, voltál-e már a mezőn, hoztál-e nekem piros virágot,

s harmat mosdóvizet?... De mondd csak, miért öltöztél föl ily szépen? — e szavaknál remegett hangja — tán Mekkába indulunk Mohammed koporsójához. Oh vigy el oda engemet, hisz egykor ugy is megígérted... Mint megifjodtál, te hatalmas vagy, téged szeret Gábor angyal. Oh kérd meg őt, hogy ifjítsa meg ősz atyámat is és hozza vissza karjaimba nehéz vándorlásából.

E szavakat majdnem öntudatlan mondá. Ábrahám átváltozása bűbajos hatalmára emlékezteté, s komor tekintetéből haragot olvasott. E tekintetet jól ismeré, mert ezzel szokta csinyeiért megfenyíteni. A legszorongóbb sejtelmek kinzák. Azt hitte, hogy már mindent tud, s Tabán eddig már meggyilkolva vagy elbűvölve van, s most őt akarja számadásra vonni. Ő elrejtett magányában nem tanult szinleni, s Ábrahámhoz, kit szabadtójának hitt, tiszta gyermekies vonzódás csatlá, s bizonyos babonás félelemmel elegy tisztelet, melytől senki sem volt ment, ki e csodálatos férfiuval csak legkisebb viszonyban is állott. Ha Ábrahám egy dörgő hangot ejt, e leány tán lábaihoz borul, mindent megvall, de édelgéseitől ellágyult vonásai és mosolygó szemei bátorságot öntöttek belé és szerelme öntudatán kívül tettetővé, csalfvá tevé.

— Hát nem szólasz? — mondá ismét Zuleycha fürteivel játszva s hizelegve — miért haragszol szegény Zuleychára? Árva madár vagyok én, ritkán érzem a napsugár meleg csókját. Te nekem nem vagy jó atyám!

Ábrahám újra komor lett, s elélépven, bűvös botjával a légben különböző kanyarulatokat tett.

A vártoronyban az óra négyet ütött. Sebesen Zuleychához lépett, s megfogta kezét.

— Zuleycha, én többé nem vagyok atyád. Sok-

szor mondád, nyugtalan alszol, virágaid- és játékaidban nem lelsz gyönyört, s egy kép után esen- gesz, ki hasonló ahhoz, mely amott a festvényen áll. Én akkor hallgattam, de érezve csókok és karjaid heves ölelését keblemben a leghatalmasabb Eon szelleme oly erővel lángolt, minővel Demiurguséban lángolhatott a teremtéskor. Nézz a képre; az ifju- kori képem. Nézz reám, nem hasonlítok-é hozzá? Ez még csak álarcz, de éjféلكor, ah éjféلكor ujjá szüle- tem, s ez álarcz valóság leend. Én adeptus leszek.

E beszéd után merőn nézett a leányra, kémelve szavai hatását, s remegését szenvedélyhullámmá szánva vélvén, megölelte, hevesen megölelte.

— Most eljött a percz, melyben viszonzhatom ölelése, s e szót „szeretek“ nem kell lelkem leg- titkosabb rejtekébe fojtanom. Rég vártam e perczet, kilencz éve, hogy várom, mert lásd, ez örökifju éle- tem s aranyálmaim első fénysugára. De még ne tudj mindent... Nekem most mennem kell, s virágot keresnem a bérceken, mely ma nyilik ki először, s fogad kelyhébe harmatot. Ez italodba kell. Mindjárt megjövök Álmodj és gondolkozz szavaimról, örök- ifjuságom s álmaim menyaszszonya, gondolkozzál és álmodjál, míg eljövök megnyitni sovár lelked meny- nyországát.

Zuleycha Ábrahám távozta után sokáig mozdu- latlan nyugodott ágyán. Feje zúgott, vére lázason keringett. Azt hitte, álmodik. Majd sikoltani kezdett, az ablakhoz rohant, s Allah és Tabán nevét kiáltozá.

Az ébredő hajnalsugár nyájas fénnyel mosoly- gott bé a félrevont függönyök nyílásán, s madarak vidám zengése tölté be a szobát.

Zuleycha a szőnyegre rogyott.

Mily érzemények zajonghattak szívében, s lel- kén minő emésztő gondolatok duháltak!

Kilencz éve, hogy édes atyai karok közül kiragadva ez elrejtett tündérteremben él. Azóta nem látott embert, világot. Mindez multjával együtt álomként tűnt fel előtte. Ragyogó ég, óriás fák, pompás virágok, fényes moschék és paloták nagyszerű kertekkel, Allah és Mohammed nevét imádni tanító rajongó atya, s egy virágos sir a puszták oázán, melyben anyja nyugszik, és Ábrahám meséi s beszéde valának azon egyetlen emlékek és eszmék, melyek átszűrődtek kedélyén, s foglalatoskodtatták lelkét. Ez emlékek- és eszmékből szőtt világban álmodta át gyermeksege napjait. Nem panaszkodott, oly boldog volt. Pompás virágai, tarka tollu madarai, s a fényes játékszerek egész nap eljátszodtatták, és szobája ragyogó volt, mint a keleti paloták, s gyönyörűséges, mint az arab paradicsom, melyről atya oly szépeket beszélt. Hitte — hisz Ábrahám mondotta neki, ki rablók kezeiből mentette meg, s egyetlen gyámola volt — hogy meglátogatja nem sohára atya is, és visszaviszi keletre; mert elrablásával Allah csak próbára akarta tenni, mint Ábrahám patriárchát, s évek multán jutalmul földön és égben véghetetlen boldogságban részesíti. Nem félt semmitől, hisz talismanját keblén hordozá, mindennap fürdött, s kelet felé fordult arczczal imádságokat s verseket mondott az alkoránból. Aztán Ábrahám hozzá oly jó volt. Szebbnél szebb játékszereket hozott, erősíté reményében és sem Allah sem kedves emlékeit nem rabolta el. A világba nem kívánczozott. Ábrahám azt vadállatok barlangjának festé le, s csak atyjáért busongott, hogy ott kell bujdosnia. Így önérzelmével foglalkozva növekedett e leány, és jelleme igen sajátyszerűen alakult. A gyermekkor emlékei, mint elhullott magvak, dúsan sarjadtak egy hüvös nap sugárain, mely nem vala

más, mint Ábrahám beteg phantasiája. Ez lelkét a legszélysőbb végletekre ragadta, s a legrejtélyesebb ábrándozóvá tevő. Az Izlám néhány ragyogó eszméi és ábrándos képei atyja vakbuzgósága által mélyen lelkébe nyomulván, s ábrándosságától sajátyszerűleg feldolgoztatván, egy lélekbetegségnek, phanatizmusnak rejték elemeit, mely némely pillanatokban sokkal lángolóbban nyilatkozott, mint azt Ábrahám is gyanítá. De Ábrahám nem zavarta meg. Elve volt a lány érzelmvilágát a legédesebb érzelmek közt ringatni, s csak ott használt némi keménységet, hol számítása elleni vágyak nyilatkoztak. Szobáját tömérdek fény- és kényelemmel látta el. Minden volt ott, mit csak az akkori művészet teremthetett. Sőt annál több. A magia és chemia minden csodás művei a legbizarabb izléssel használtattak föl. Minden arra volt számítva, hogy ábrándokat keltsen, s a képzelődést megvesztegetve, egy rejtélyes álomvilágot teremtsen. Ez még nem volt elég. Eljárt hozzá mindennap, s tündér mesék- és bűvös látványokkal hurozta fokozatosan érzéseit, s gyujtott fáklyát képzelődésének. Illatszerek közt altatta el s gyógyitalokkal, melyeknek az akkori ábrándozók bűbajos erőt tulajdonítottak, segíté elé ábrándos rendszerét. Mindez idegeit finomította, testét légiesíté, s bizonyos álomkórhoz hasonló lélekbetegséget fejtett ki benne. Eszméi különösek, érzései túlcsigázottak lőnek, s a szerelem ösztöne jókor kifejlődve, egy nemét a szerelemkórnak rejtegeté. E természetellenes bánásmód a leánynak valószínűleg életébe kerül, ha nem gondoskodott volna oly módokról is, melyek testi kifejlődésére a legjótékonyobban hatottak, s mérséklék a képzelődés emésztő hatalmát.

Igy fejlődvén, a leány vakbuzgó lett, s keleti véralkata heves lángolásával a legrejtélyesebb áb-

rándozó. Ábrahám mindezt örömmel nézte, s midőn évek teltevel a lány csókjai- s ölelésébe a fölébredt szerelemösztonnek lángolása vegyült, egy képre vonta figyelmét, mely őt ifju korában ábrázolá, a nélkül, hogy megmondotta volna. E percz óta e kép lett egyetlen gyönyörűsége s ábrándjainak istene. De végetlen szárnyaláshoz szokott lelke ezzel nem elégedett meg. Különbözőleg alakítá, s ezer bájokkal vonta körül. Egy sötét vonástól, melyet Ábrahám arczában is föltalált, irtózott különösen. Ezt képzelődésében kitörülte, s helyette gazdag képzelme minden kincseivel fölékíté. E képpel nyugodott, e képpel álmodott, de az indulatnak, mely emésztő lánggal vonzotta ahoz, még nem tudta nevét, s irányát. Sokszor fecsegett róla Ábrahámnak; ő örömsugárzó arcczal hallgatá, de midőn vette észre képe átváltoztatását, mogorva és haragos lön. A leány látván ezt, titkolódzott, de magányában annál édesebben fűzé róla álmait. Ábrahám haragos pillantása mélyen emlékébe nyomult, s iránta kellemetlen érzést költött, mely ugyan sem háláját, sem babonás tiszteletét nem nyomta el, de mégis elég volt arra, hogy lelkének sötét rejtelmeket hagyjon. Ekkor elröppent nyugalma, s e sejtelmek kezdék kinzani. Álmatlan tölté éjszakáit. A hon- és szabadságvágy, s az emésztő szerelemöszton minden boldogságát elrablák.

Ily lélekállapotban találta őt Tabán. Ah ez arcz oly hasonló volt álmaihoz! ah ez alakot oly rég várta. Feledett mindent, istenét, atyját, és szerelme egész rajongással tört ki. A gyulékony anyag, melyet anynyi év gyűjtött özsze, a legégőbb lánggra lobbant, s lelkét emésztő gyönyörrel tölté el. Ő szeretett hazája féktelen szenvedélyével, ő szeretett túlcsigázott lelke hő ábrándosságával, és boldog volt,

mint nő tán soha. És e boldog pillanatában lép be Ábrahám, és e boldog pillanatban mutatja meg poklát. O mindent tud, s mindent sejt.

Mily érzemények zajonghattak szívében, s lelkén minő emésztő gondolatok dulhattak!

Midőn fölindulásából magához jött, újra Tabán nevét kiáltozá, s várón tekintett ki a meszszeségbe. Aztán elmerengett, s keblére hajtá fejét... Egy gondolat merül föl lelkén... kebléhez kap, s egy tört von ki.

Ezt ő ajándékozta, ha nincs más menedék, ez megszábadítja lelkem... de ah, mi ez? — kiáltá hirtelen, s egy titkos jegyekkel bérajzolt talismánt viszen ajkaihoz, mely a tör kivonásakor hullott ki kebeléből — ez megőriz minden rosztól; legyen neved dicsőítve nagy Allah!

Arczát szenvedélyes öröm lángolja át, kelet felé fordul, s keresztbe tett karokkal meghajolván, imádkozni kezd.

E talismánhoz bűverő, atyja imádságai, s Islam mythosza valának kötve, s lelke ezekhez forrva. A hit az igaz hívőt veszélynek pillanatában megerősíti, a rajongót pedig magánkívüli nyugalommal, s mysticus álmokkal árasztja el.

Imádkozott és újra imádkozott, s áhitatos buzgósággal tekintett ég fölé. Kétségbeesés helyett vakbuzgóság lángolt ereiben. Szentül hitte, hogy Allah angyalai szárnyalnak le megmentésére, hisz ő mindig hűn imádkozott Allah s dicső profétáját, rendesen imádkozott, böjtölt; Allah hatalmas és csodákat tesz igaz hívőiért, ő sok ily történetet hallott, s atyja látott is. Buzgósága képzelmetől gyulasztva magánkívül ragadta. Csodás látományok vonultak el előtte, s égi hangokat hallott zengedezni maga körül... Ajkai dicsőneket susognak, teste, mintha szárnyai nőnének,

emelkedni kezd...már az eget látja megnyilni, s a fehér szárnyu angyalt lebegni a menyinyorszag fényes kapuján....rajongása erőt vesz érzékein, s kábultan a szőnyegre hull, öszszetett karokkal várván Allah mentő angyalát....

A nap éppen délpontján állott, midőn Ábrahám lángoló arczczal nyitotta bé a szobát. Zuleycha az ajtó neszére fölemelkedett, de meglátva őt, sikoltva omlott öszsze. Ő most érzett életében először marcangló kint, s ez a legszivölőbb vala, mi csak érhető. Hitében csalatkozott...hijában várta az ég angyalait. De nem fakadt átkokra. Önvád kinzá, hogy Allah büneiért vonta meg tőle kegyelmét, s az indulatvihar elzúgása után egy sivár nyugalom terült szét lelkén, hasonló a vérpadra lépő elitéltéhez.

Ábrahám hozzá rohant, s egy kis üvegcsét tartott leheletéhez.

— Minden jól megy...ily hatást csak a Hypomanes erejétől vártam. A szerelem őrjöngése ájulttá tevő, de most ébrednie kell, hogy újra aludjék, míg éjféltkor üt az üdvösség órája.

Ezzel fölemelte a már ébredezőt, s lassu lép-tekkel vezette egy mellékszoba ajtaja felé.

— Ébredj szerelmem, ez ajtó boldogságunk küszöbe — mondá az aranycsináló, de Zuleycha tévedező pillantással tekintte szét, nem tudva mi történik körülé. Majd némileg öntudatához jutva, kebléhez kapott, hova törét rejté.

— Most hallgass reám — folytatá, s egy más üvegcsét vőn elé — ez üvegcsében álomital van, mely csak egy fertályóra elteltével hoz álmot. Ezt kiiszod, s alszol éjfélig, mikor újra eljövendek.

— Éjfélkor fölébredtek? — kérde Zuleycha, mintha csak most ébredt volna fel.

— Igen, addig álom száll reád, s bűbájomtól a leglángolóbb szerelem fog égni tagjaidban, csöppje annak, mely a világot teremté és őszzszetartja.

Zuleycha szívébe uj remény szállott, s kiitta az üveget. Az alatt Ábrahám mormogott, s bűvös botjával különböző kanyarulatokat tett. Később egy rugót nyomván meg, föl pattant az ajtó, s Zuleychát bódultság fogta el.

A szoba kerekded volt; falai bérhajzoltak, s padolata sima és fényes mint a tükör. Butor nem vala benne, csak négy szögletében állott négy óriás virágcserep. Az elsöben bódító csalmatok, a másodikban vörös levelü mák, a harmadikban bürök, a negyedikben fehér színü mák virultak bokrosabb és nagyobb alakban, mint különben természetök. Ablaka sem volt, de tetején egy kerek nyílás ragyogó fénynyel világitá meg. A padolat közepén lamiával bűvös kör vala rajzolva. A kör két karikából állott, egy kisebböl s nagyobböl; e közt jobb kézre e szavak valának írva: Ed+Elohim+Elohe+Zebaoth+Eljon+Eserrehie; balkézre pedig ezek: Adonaj+Iah+Tetragrammaton+Saddáj. A körben belöl mindjárt legfelül egy kicsiny kör állott két vonaltól a közepén átvágva, melyek felsö végöken fekete pontban végződtek. A jobb oldalon kigyóalaku vonal huzódott el hasonlóképp fekete pontokban végződö, s alatta az Eonok kezdö betüi. A baloldalon három sorban különös alaku jegyek és betük sötéttettek, s alattok e név: Demiurgus. Szembe a kicsiny körrel, alatt vonaloktól átvágott négyszög s háromszög, melynek egyik oldalához egy kicsiny négyszög ragadott, és N alaku vonal egy lába kereszttel átvágva állott, mig a közepén egy nagyobb négyszög

feketéllett négy sor számmal beírva, melyek akár merre olvasva harmincznégyet tettek. E kör oly nagy volt, hogy majd az egész szobát elfoglalá, s elég helyet engedett a számtábla s a kisebb kör között egy ágynak, mely nem vala egyéb, mint finom leppellel s párnákkal bétakart virághalmaz. Kétfelől az ágyvégeknél gyöngye jó illat égett, távolabb egy kis serpenyő álla, s mellette fehér gyömbér, aloefadarab és sárgás forgács.

Ábrahám a mint belépett, különféle testhajlásokat csinált a falra rajzolt képeknek, melyek Éonokat ábrázoltak, s köztök Demiurgust, midőn a világot szülte, s több különféle jelenéseket a gnosticusok mythoszából. Aztán csöndes, kimért léptekkel vezette Zuleychát az ágyhoz a számsoros táblán meghatározott számokra tevén lábait. Zuleycha kimerülten követte. Lélekereje megtört, s kábultan rogyott az ágyra. A ragyogvány s illat ingerültségbe hozá, s lázas gyönyörözés közt sohajtozott.

Ekkor Ábrahám melléje térdepelt, levonta gyűrűjét, s Zuleycha kis ujjára vonta.

— Eljegyeztelek téged örök menyaszszonyomnak, Demiurgus- és haláloedért, örök életem s örök életed nevében.

E szavak után fölállott, s a bolthajtásról lefüggő három zsineg közül meghuzta az egyiket. A világító pont elébe fekete kerek tábla vonult és sötétlön. Aztán meghuzta a másikat, s ezüst és üveg csöngetyűk szelid zenéje rezegette át a léget. A harmadik zsineg megrándítására az ajtó fölött egy tábla pattant ki, és szemvakító világításban változó képek tűntek elé.

Az első kép tavaszkorányban mosolygó ligetet ábrázolt, s lombzatos fák enyhe árnyaiban Ábrahám ifjúkori alakja nyugodott. Arcza oly szép, oly hódító volt.

A második képen már egy leányka állott. Szép és epedő, s Zuleychához az utolsó vonásig hű. Az ifju ébredéz, s az első szerelem és vágy lángpillantásával néznek egymásra.

A harmadik képen egymás mellett ülnek a csilagos égbe merengvén. Az ifju szólani látszik, s a leányka ámulva hallgatja.

A negyedik kép egy félsötét szoba... s a két szerelmes egymás karjain nyugszik.

A már álmasodó Zuleychát a zene, ragyogvány, s képek az álom és ébrenlét egy nemébe ringaták. Ez álom oly édes, oly enyhe volt. Öntudatát és eszméletét vesztve túlcsigázott képzelme véghetlen boldoggá tevő. A képeken mindenütt Tabán alakját látta, s a lánynak önmagát képzelé. Csókot érzett lángolni ajkán, s vállain ölelő karokat... Tagjaiban rég sovárgott gyönyör terjedezett... Arcza pirult, keble hullámozott, s hevesen nyitá ki karjait... Az álom hatalma végre nyomni kezdé... keble lassabban pihegett... szemei bécsukódtak, s elaludt.

Ez alatt eltűnt minden, s a szoba megint világós lőn. Ábrahám mozdulatlan állott mellette, s mint ki égi sugalmakat hall, arcza átszellemült, és szemei különös fényben égtek.

Néhány percz lefolyása után az ágy lábaihoz borult, s letérdelve, változatos test- és arczmozdulatokkal egy rövid éneket morgott el. Aztán Demiurgus képe felé fordult, lángoló szemekkel, melyekben a vágy örültsége égett, beszélni kezdett mély, áthatott hangon.

— Oh Demiurgus, Demiurgus, leghatalmasabb az Eonok közt, oh Demiurgus, Demiurgus, szelleme az ősanynak, s nem sokára hatalmasabb a világosságban lakó Istennél! kérlek, kényszerítlek téged az ősanynagra, mely szült, s a bűnök- és

bűneimre, melyek hatalmad növelik, légy segédem e munkámban, s bűbájom által megszállván e leányt, üzz ki belőle minden érzést és gondolatot, mely nem felém és feléd vonz, és lánghozd föl véreben szellemed, s azon szerelmet, mely te vagy, melylyel a világot s kivált a föld sötét birodalmát föntartod, s mely minden anyagnak őseleme. Oh Demiurgus, Demiurgus, Demiurgus! eljövendő országodra, dicsőségedre kérlek, kényszerítelek. Amen.

Ezeket háromszor elmondván, meggyújtá a szeszt, s a forgácsot, fehér gyömbért és aloe-fát reáhányta. Kék és fekete füst emelkedett, s ő újra meghajolván, mint ködből kiemelkedő kísértet beszélni kezdett emeltebb, szenvedélyesebb hangon:

Oh Demiurgus, Demiurgus, leghatalmasabb az Eonok között, oh Demiurgus, Demiurgus, szelleme az ősanynak, nem sokára hatalmasabb a világosságban lakó Istennél! kérlek, kényszerítelek téged, tégy engem szerelmetessé, hogy miként a gyömbér és aloe-fa föllángol, úgy lángoljon föl minden érzés e leányban érttem, s lángom hasonló legyen az övéhez, és miként e gyömbért és aloefát eloltom borral, úgy aludjék ki keblében minden gyűlölet irántam s irántad. Oh Demiurgus, Demiurgus, Demiurgus! eljövendő országodra, dicsőségedre kérlek, kényszerítelek. Ioth, he, vau, het, fiat, fiat, fiat. Amen.

A tűz a reáöntött bortól alunni kezdett, s a füst gyöngye ködalakban terjedett szét a szobában. Ábrahám az ágy lábához borult. Magán kívül volt, s lélekállapota az órúltséggel határos. Tagjai reszkettek, haja borzadt, s a furor, melyet a közelgő szellem erejének hitt, a legiszonyubb ingerültségbe hozá. Olykor fölrivalgott, nyöszörgött. E hangok oly különösek, oly borzasztók voltak, mint a legmarczanglóbb kín vagy kéj hangjai.

Igy tölt el mintegy fertályóra.

Ekkor fölemelkedett, remegő szemekkel nézett körül, mint a kinek a világosság elveszi szemefényét. Ugy tetszett neki, mintha Demiurgus képe megmozdult volna, s feléje lebegne... Lehajtá fejét és susogni kezdett. Több kérdéseket intéze hozzá, s feleletet hitt hallani. Fölhevült képzelődése erőt vett értelmén, s annak képeit nem tudá a valótól megkülönböztetni...

És itt a kulcsa a középkori bűvösök, mysticuskok erős meggyőződésének, látományaik valódi létezéséről. A bűbajos mesterséget nem csalás és rossz akarat szülte, s ha később a leggyalázatosabban használtatott is sok esetben, éppen oly tiszta érzés volt alapja, mint akármely erénynek, csak azon különbséggel, hogy az értelem világa mindinkább kialuván a túlhevült képzelődés erejétől, az érzés éppen oly bűnössé lön később, mint következménye, bárha a tulajdonítás nem lehetett oly szigorú, mint más bűnöknél. De a lélekállapot még sem volt örültség, csak némüleg azzal, s tán csak egy pontban határos és sok kitűnő elméü és erkölcsü ember lett áldozatává, kiknek mind a mellett a tudomány sokat köszönhet. De térjünk vissza Ábrahámhoz, kire különben azok, melyeket az elébb érinténk, csak némi tekintetben illenek.

Ujra az ágy lábainál találjuk őt leborulva, de most vére nyugodtabban keringett, s fölzaklatott érzései kezdék visszszakapni természetes állapotjokat... Ereiben gyönyörérzés terjedezett, s fáradt lelke édesen pihent boldogságában, melyet a Demiurgus szavai s a jövő reménye idézett elé. Lassan fölemelkedik, a leányhoz lép, háromszor megcsókolja, s megindul... Még egyszer visszanez szenvedélyes, kéjszikrázó szemekkel.

— Éjfélkor újra megjövök, örök életem édes szép menyaszszonya — szól, s kimért mozdulatokkal el-siet....

Petur a már említett bástyaszobában egy szokatlan alakú kemencze előtt ült, s az olvasztó üstbe ércdarabokat hajgált. A kemenczét s az érczeket bűvös kör vette körül, s a szoba négy szögletébe olvasztott érczömeg vala rakva, titkos jegyekkel bélyegzett. Szerteszét serpenyők, réztálak, retorták, csövek s több efélék valának elszorva.

Az ablakok békéngöngyözve voltak, s a sötétben föllobogó láng kísértetiesen világítá meg az öreg évektől és fájdalomtól földult arczát. Félelme már rég lecsillapodott, csak azon gondolat háborítá olykor, hogy hátha igazak Ábrahám szavai, s ma éjjel birtokában leend a bölcsék kövének. De a hit ereje erőt vett éledezni kezdő régi vágyain, s habozás helyett sötét merengés borult el fáradt lelkén. Ködfátyolképekként jelenések vonultak el előtte multjából... Darvayné árnyéka lengett elé; keblén egy törszúrás, arczán szenvedés, szeméiben iszonyu vád és ajkai mintha mondanák: „hova tetted gyermekem?“ Többször kiejté kezéből a tűzszító vasat, s térdeire borulva zokogott... Meg-megjelent Tabán is lángoló arczával, midőn a mult este e szavakat dörgé: „az isten kegyelme nagy, de neked nem bocsát meg.“ Ilyenkör szilaj fájdalom rohanta meg s átkozódott... A pattogó tűz s olvadozó ércz majd Ábrahámra emlékeztették, s fájdalma gyűlölségét gyújtá föl. Ekkor föl-fölállott, öszszeszorítá öklét, s megesküvék, hogy az arab leányt megszabadítja, ha üdvösségébe kerül is.... Ha kissé csöndesült, nyugodtabban tekintett vissza multjába, s midőn az eseményeket nyomozva azok fonalán istenkezet látott elvonulni, sebeire édes enyhület borult.

Az ajtó előtt a fekete kutya vonítani kezdett. Petur tudta mit jelent ez; félre fordult, s lelkének minden erejét összeszedte... Hirtelen Ábrahám lépett bé, s a szoba közepén megállt. Előbb a kemence azután a négy szöglet felé fordult, s rejtélyes szavakat mormogván, a nélkül, hogy Peturhoz csak egy szót is szólana, az oldalajtón, mely titkos kabinéjába vezetett, eltűnt.

Ez egy kisdud szoba volt sajátzerü butorok- és polczokkal körülrakva. Egyik polczozaton kapcsos lánczos könyvek és iratok foglaltak helyet. E könyvek közül némelyeknek aranybetüs föliratai, mint Hermes, Roger Bacon, Albertus Theutonicus, Abbaris, Lull, Basilicus Paracelsus sat. meszszeragyogtak. A másik polczozat különböző chemiai, magiai sat. eszközökkel volt megrakva, míg a harmadikon üvegek, tégelyek, porcellán edények állottak, oldalokon fölirattal bélyegzettek. Fölül a polczok tetején kicsiny szobrocskák, gépek voltak helyezve, s a falak képekkel béaggatva. Ablaka előtt műhely állott, mellette kis kemence, s közelében rendetlenül elszorva: czink, réz, ezüst, kényeső, s több érczolvadék. Egyik oldalon ágy nyult el, s az előtte levő asztalon egy iratesomó feküdt csodás cifrázatokkal bérajzolt aranyos táblába kötve.

Az egész szoba bé vala sötétítve fekete függönyökkel, s a műhelyen kékes fényű lámpa világított.

Ábrahám egyenesen az ágnak ment, s reáveté magát. Pihenni akart, hogy annál biztosabban elvégezhesse a rég várt nap terhes munkáit. Szemeire félálom szállott, de fáradt képzeletén csak elmosódott képek vonultak el. Lassan lassan ezek is elenyésztek, s szinetlen pusztaság tárult ki előtte. Az ily sívár éber álom nála mindig békövetkezett, va-

Ihányszor szellemeivel társalgott, s mintegy nyugtatá, előkészíté lelkét és érzékeit a mákony hatására, melyet ilyenkor mindig inni szokott, hogy valóságga álmodja örült reményeit.

Mig nyugszik, tekintsünk vissza multjára, s érintsük röviden azon eseményeket, melyek mind jellemére, mind történetünkre némi világot derítenek.

Darvay Ábrahám korán elveszté szüleit, kiknek ő egyetlen gyermeke vala. Roppant vagyont öröklött, s gyámjai mindent megtettek növelésére, mit az akkori divat kívánt, sőt annál többet. Atyja végkivánata szerint tudományosan növeltették, de a legkártekonnyabb hatással. Szelleme lángolóbb volt mintsem életet találjon a scholasticusok száraz tanaiban, s féktelenebb, mintsem engedjen az akkori fenyíték szigorának. Gyámjai engedékenyek s eszélytelenek valának, s így sem helyre-pótolni nem tudák a növelés hiányait, sem jó irányt nem adhattak lángképzéledéstől gyulasztott és szokatlan erőben nyilatkozó szénvedélyeinek. És így növekedett ő tanítói szigorúság s gyámi engedékenység között. A féktelen indulatok magvai jókor elhintetve kebelén, egy tökéletes középkori várurat reméltettek belőle, de nem a köznapi osztályból, mert ő mind bűnben, mind erényben csak nagyszerű lehetett. Tizenöt éves korában el akará üzni tanítóit, s mindenkit, ki vele csak legkevésbé is ellenkezni mert, de egy véletlen körülmény bizonyos időig más irányt adott lelkének. Leghűbb barátja, ki gyermekkorától fogva szenvedélyes ragaszkodással viseltetett hozzá s bálványként imádta, meghalván, fájdalma hoszas ideig elzárkozottá, melancholicussá tévé, s nagyobb mértékben, mint azt környezői képzelék. Az életben gyakran kicsinységeknek látszó körülmények nagy befolyással vannak jellemünkre, s boldogság- vagy boldog-

talanságunk csiráit rejtik. Sötét ábrándossága napjain új tanítót adott hozzá, ki természettudományokat és vallást tanítana. Ez ember rendkívüli szónoki tehetséggel vala megáldva, s az akkor még kedvelt alchymiát üzé. Eleinte mogorva volt, de később szenvedélyesen hallgatá tanításait, s elragadó előadása, ragyogó szemei, s phantasticus modora egy új világot nyitottak meg előtte. Más színben kezdé látni a világot, s magas és különös eszmékért gyuladózott, s lelkében égő vágyak- és ábrándos álmoknak nyitott végetlen szárnyalást. Vallásossága, melyet scholasticus tanítói előtek volt, némely percekben most a vakbuzgóságig csapott, s a magiaval, callasticaval, s több rejtélyes tanokkal vegyült természettudomány, melyet tanítója szorosán összekötött hittani rendszerével, képző ereje földi alakjait tündérképekké változtatá, melyeken merengve feledte barátját, fájdalmait, szilaj szenvedélyeivel együtt... De a teljes kor percze ütött, s neki az életbe kellett kilépnie. Könyvek közt vált el tanítójától, s a szép remények-, ismeretlen kéjek- s új szenvedélyekkel elébe mosolygó nagy világban is alig feledheté rejtélyes álmait. Azonban a fejedelmi udvar, regényes kalandok, vig kedvű czimborák, csábos arczu nők, s harczy zaj, szóval azon mozgalmas, s ezer változatokban ragyogó élet, mely után szomju lelke még a czellák szűk falai közt is oly hön áhított, letörölték első ifjúsága eszméit, vágyait, s ha olykor visszaemlékezett is rájuk, csak régi álmokképek vagy a gyermekkorban látott tájakként tündek föl előtte, melyeknek elmosódtak képei az ott töltött órákkal együtt. Miért is emlékezett volna ő vissza? miért is álmadozott volna hittani eszmékről, jövő életről, kincsek és aranyhalmazról, midőn a jelen kéjelgő karokkal ölelte és fénynyel,

pompával ragyogta bé? Bámulta a sokaság, szerették a nők, kitűnő emberek, s hatalmas pártok jártak barátsága után. Évek teltek azonban, s unni kezdé a nagy világot; más élvek után sohajtozott, s a felsötétlő elégedetlenség poharába keserű csalódások mérge vegyült. A nők megcsalták, barátai veszélyekbe ránták, s ott hagyták az udvar gúnyhahotája közt. A pártok üldözni kezdék, mert saját akarata volt a nélkül, hogy vezér lett volna, a sokaság, hir sem emlékezett már róla, ujjabb lovagoknak tárulván ki karjai. De ez még mind semmi; egy leány, kit vak indulattal szeretett, s egy lovag, kiért lelkét adta volna, gyalázatosan megcsalák. A leány megszegte esküjét, a lovag pedig János király előtt úgy elárulá, hogy bár fejét és jószágát megmentheté, de becsülete örökre oda lön. Mindkettőjököt meggyilkolta, s gyászos emlékü csalódás-, sértett hiuság- és embergyülöllettel visszavonult ősei saslakába.

Itt sötét álmodozásoknak akarta elébb átadni magát, de lángoló, s tettekhez szokott szelleme zajt ohajtott és csalódásai, sértett hiusága bosszút szomjuhoztak. Jókora dandárt gyűjtött maga körül, megrohanta a szomszédok várait, falukat égetett, városokat pusztított. Rabolt, ölt, családokat irtott, s jajok s átkozódások közt dőzsölt fényes várában. Szóval a vidék félelme lön, s még sem fékezheték, mert az akkori zavaros időkben hol egyik hol másik párthoz állott. De ez élet kéjeit is unni kezdé, s beteges lelke új vágyakban égett. Ekkor látott meg portyázása alkalmával egy bájos leányt az első ifjúkor szüzsies ártatlanságában. Sötét lelkén még egyszer fölragyogtak a szerelem tündérmái. Lehullott róla pillanatig a sötét burok, melylyel vad szenvedélyei elboríták, s ő, a mogorva haramja,

ragyogó arczczal, magasztaltsági fényben égő szemekkel, s azon édes szavakkal, melyek még a mult időkből viszhangzottak szívében, lábaihoz térdepelt. A leány tizenhat éves volt....nem ismerte őt — elszökött vele.

Darvayt szerelme ujjá szülé, de ez volt bukása. Czimborái kezdék elhagyogatni, s ellenségei vérszemet kaptak. Ő vissza akarta még egyszer venni régi szerepét, de nem volt hozzá ereje. Képtelen volt leányt rabolni, férjeket gyilkolni, vagy boldog családi élet fölött gyujtani föl várakat. Zsákmány nélkül tért vissza gyakran, s még leghivebb czimborái is túladtak rajta. De ez még nem volt elég; ellenségei s a boszus nép fölgyújták várait, kirabolták, s ő nejével együtt alig menekülhetett egy távolabbi várába. Csupán Petur maradt egyetlen hive, de ezt is csak őrzöngő szerelme lánczolóá hozzá.

Ez idő alatt lelke a legháborgóbb indulatok poklálón, s hogy megteljek a kinpohár, egy iszonyu indulat lángolt föl keblén, mely egyetlen menedékét, családi boldogságát is elhamvasztá. Neje megismervén férjét, s iszonyu életét, édes álmaiból a legiszonyubb csalódásra ébredett, mi csak erényes és tiszta szerelmü nőt érhet. Az elsőbb pillanatokban félenk, tartozkodó lön, de minden szemrehányás nélkül. Ez Darvayban, ki csalódása kínait jött kipihenni kebelén, sötét sejtelmeket ébresztett, s dühében mindenről megfeledkezett. E percz óta szakadva volt köztök a szent kötelék, s tépott darabjai Darvay kebelében egy iszonyu catastroph elemeit rejték. De e nő szenvedélylyel szerette őt, kötelességét is tudá, s miután föltalálta magát helyzetében, bánattal ugyan, de azon mindent fölládozó, tűró szerelemmel csüngött rajta, mely csak nők tulajdona, s rendszerint a legmagasabb szellemü nők osziályrészébe jut...

Ah már minden késő volt! Az ingerült férj mindennütt rémet látott, s midőn első szülötte nem hozzá, de anyjához hasonlított, kiolthatanná lángolt féltékenységére.

Igy élt ő távol a nagy világtól, elhagyatva, szegényen, fájdalmas csalódások s lángoló szenvedélyek közepett. Tetthez s uralkodáshoz szokott lelke, mint rabló madár megfosztva szárnyaitól önmagát a legmetszőbb fájdalomig vérzete. Ingerült, embergyűlölő, boszuvágyó, s magával tehetetlenebb lön mint valaha. Multja kínos emlék, jövője kétségbeesés, és jelene tehetlen szenvedélyek végvonaglása! ... Gyakran nem bírt önmagával, s hogy gyűlölt emberarcz ne legyen tanuja fájdalmainak, szobájába zárkozott. Itt örülszerű ábrándoknak adta át magát, s gyakran ájulva találták. De az emberi sziv erős, s a sirig mindig talál reményt, eszmét, érzeményt, melyért küzdjön, feledjen és szenvedjen.

Lázás lélekállapota nyugodtabb perceiben, midőn olykor az eltűnt szép idők édes emlékeire tért vissza, gyakran eszébe jutott kedves tanítója, ki őt oly boldoggá tevete. Ilyenkor újra hallá rejtélyes szavait a természet és menyország titkairól, s tüzes képzelődésén fölragyogtak az alchymia és magia aranyálmái. E szavak és képek erős gyökeret vertek lelkében, és sivár pusztaságán, hol az eltépett hit, remény, szeretet sirjai sötétlettek, új világot teremtenek, melyben embergyűlölete, szilaj képzelődése, s kincsszomja, mely szegénységében szenvedélyévé vált, dús reményeket és vágyakat talált; ő ki fogja találni az aranycsinálás titkát, meg fogja tanulni a bűbajos mesterséget, s roppant kincs és hatalom birtokában, a nyomorult emberiség kezében lesz. Kinokat szerezhet, mint neki szerzének, s kéjlihegve gúnyhahotára fakadhat

boldogtalanságukon. Aztán a boszu és gyűlölet örömen kívül, menyinyi kéj és boldogság fogja körülvenni. Örök élete lesz, fény, pompa csillogja körül, s mindig ifju lelkét el nem fáradó szenvedélyek ragadják az élet minden kigondolható gyönyöreim át.

Könyveket s eszközöket szerzett, s éjjel nappal tanult és dolgozott. Legkisebb siker vagy a legközségesebb szer megkészítése mondhatlan örömmre ragadta. Minden szenvedélye örült reményében öszpontosult, kivéve féltékenységét. Ez hatalmasabb volt, s naponként sokkal több ingereknek vala kitéve, mintsem oly könnyen kialhatott volna, s egészen más-szerűbb, minthogy egyedül emészthette volna az aranycsinálási düh. Ujabb, meg újabb körülmények mind inkább gyulaszták. Ha a vidéki ifjakkal olykor neje nyájason szólt, vagy ha várában kéjvadász urak meghittei fordultak meg, gyanuja éhes hyaenaként ébredett, borzasztó gyönyörrel várván zsákmányát. Mit azonban a legsötétebb gyanu nem vihetett véghez, véghezvivé Petur örjögő szerelme... Nejét megölette, s gyermekét elveté.

A gyilok, melyet neje szívébe döfött, minden köteléket elvágott, mely őt az emberekhez köté. Alchymiai álmodozásainak adta át magát, s minden vagyonát rájok pazarlá. Petur, kit öntudata gyötört, egy lázas pillanatában, midőn Ábrahám neki aranyról, örökifjuság- s boldogságról beszélt, hozzá csatlakozott, s tettei vak eszközévé lön. Így élt várában néhány évet, mely idő alatt, minden alchymiai rendszert, még a legborzasztóbbakat is, elpróbált, de természetesen siker nélkül. Ez nem ejté őt kétségbe, — avatatlanságának tulajdonitá, s midőn egy atyjafia meghalván újra gazdag lön, külföldre utazott, híres mesterektől tanulni.

Németországon e tájt ütött zajt Paracelsus orvos-

hit- és vegytani fölfedezéseivel, s rejtélyes tudománya a különben is divatos alchymiát még divatosabbá tette. Szegények, gazdagok, miveltek, miveledenek rohantak azon ábránd után, mely minden betegségben csalhatlan gyógyszert, s oly érczet ígért, mely minden anyag őstárgyát magában foglalván, az embert egy nemével a teremtésnek ruházta föl. Ábrahám szomju lelke itt bő táplálékot talált, s majd minden hiresebb alchymistát megkeresett. És tanult, fáradhatlanul tanult, s nem csak az ide tartozó ismereteket tette magáévá, de több más bűvös mesterséget és tudományt is. Paracelsus reá nagy hatással volt, s tudományában különösen a vallásnak a természet titkaival való öszszeköttetését szerette, de legnagyobb befolyást lelkére mégis egy kölni chemiae magister gyakorolt, ki aztán rendszerének és életének egészen más irányt adott.

Ez egy őrzöngő szerelmű philosoph volt, ki hogy magába szerelmessé tehesse s megnyerhesse imádotját, s boszut állhasson a gyűlölt embereken, az alchymiára s más titkos tudományokra adta magát, melyek által czélját legkönnyebben vélte elérni. Ő a vallással és philosophiával akará megegyeztetni e tudományt, s fölhagyván az emberi tévedések nagy könyvét, a philosophiát és dogmát, s ott egy régi tudományt, mely már akkor feledésbe ment — a gnosticusokét mohon ragadván, saját rendszert alkotott, mely phantasticus bizarságaért s borzasztó rejtélyességeért Ábrahám beteges lelkét leginkább ingerelte. Itt meg kell jegyeznünk, hogy ő azon osztályához tartozott az aranycsinálóknak, kik a csodaszert az emberi testben vélvén rejteni, mint a történetek bizonyítják, a legundokabb bűnökre vetemedtek... Barátok, elválhatlan barátok lettek, s tán egy évig együtt keresték a természet nagy titkát. Ábrahám mindig

körüle volt, s midőn egykor őt, mint leghivebb emberét, bizonyos ügyért Paracelsushoz küldé, az elválás miatt szinte beteg lőn. Három hónapig ült Ábrahám Paracelsusnál... Midőn visszatért, barátját, ki azelőtt már néhány hónappal megőrült, halálvonaglások közt találta. A haldokló meglátván Ábrahámot, mintha új élet szállt volna ereibe, fölugrott, s megragadta karját. Aztán egy iratcsomót vonván ki párnái alól, végerejét öszszeszedte, s így szólott: „kitaláltam a nagy titkot, de a halál irigyem lőn.“

Ábrahámnak ez iratcsomó bibliája lőn, s az üdvözület reményében tért vissza hazájába. Ott mindenét eladta, s legelhagyottabb gyergyói várába vonult. A vidékiek gyűlöltek és félték. Itt egy gyermek veszett el, ott sirokat találtak feltörve, s templomokat kirabolva. Egynek háza égett el, másnak vetéseit verte el a jég. „Ez az ő műve“ — mondák a lakosok, s meszszekezték várát. Ha egy-egy bátorabb merészelt fürkészetet tenni, rendesen életébe került. Nem tudhattak róla semmit, de borzasztókat sejtettek, mert Petur ha olykor az erdőben elszenderedett, álmában iszonyukat beszélt titkos működéséről, melyhez vér, csont, lerombolt oltár-darabok, s minden kellett, mi csak ember előtt szent és iszonyu.

Zuleychát ittlakása negyedik évében rablá, s azóta egy lánycsecsemő sem tűnt el, de annál több egy napos csikó. A főnemlítették hihetőleg szereihez és bűbájához kellettek, s a leányok az aranycsinálás titkához, kik bizonyosan elhaltak, mielőtt ütött volna a titok nagy órája. Pénz, kincs, drágaságok is tűntek el olykor a vidék gazdagabb házaiból. Ezek is a csonka várba folytak, s ott Zuleycha fényes szobája, s Ábrahám olvasztó műhelye emész-

ték föl. E két helytt s a hegyeken tölté ő legszebb napjait fáradhatlan munkálkodással. Mit akart e leánynyal? mi volt azon titok, mit az iratesomó magában foglalt? azt sem Petur, sem más ábrándozók, kik olykor engedelmet kaptak meglátogatására, nem tudhatták. Keble legmélyébe rejté, s mint fukar kincsét, féltékenyen őrizte... Egyszer elolvasá az iratot. Ekkor ünnepe volt. Azon oldalszobában, hol most Zuleycha nyugszik, szellemeivel társalgott, s miután kabinetjába vonult mákonyt ivott, hogy csillapuljon vágya a rég áhitott percz után, s álmodhassa valóvá addig is örült reményeit.

E titok borzasztó volt. Borzasztó, milyet csak örült gondolhatott ki, s minőt csak egy oly tömerek bűnös indulatok- s rejtélyes vágyakból alakult jellem ölelhetett hévvel, mint az Ábrahámé.

De halljuk őt magát... Éppen most emelkedik föl ágyáról, s megragadja az iratesomót... Nézzétek, arcza mily magasztalt, s szemei mily különös fényben égnek...

Megnyitja a könyvet... Az első lapok szakadozottak, s csak egyes szavak, mint... Julia... átok... halál... boszu... arany sat. olvashatók. Midőn e leveleket forgatja, egy-egy könyvet áldoz szerencsétlen barátja emlékének.... Tovább fordít.... ott szokatlan vastagságu betűkkel e szavak vannak írva: Hallj ember nagy titkot, de ha nincs elég erőd, dobd félre és térdelj és imádkozzál... Ábrahám átfutotta szemeivel. Ah nekem volt sok... igen sok — mormogá magában, s áhitatosan olvasni kezdé mi itt következik:

.
Isten, ember, és természet!.....

E három eszmével foglalkozik már századok óta az emberiség. E három eszme boldogsága, kinja,

menynyországa és pokla. Ah, nekem pokol jutott, de később menynyországgá vált.

Mondjátok meg, melyik hatalmasabb, isten-é vagy természet? Egyik a másikat teremté-e vagy egy erő kifolyásai? Létezett-é valami előttök, s ha igen, mi volt az?

És mi az ember? Miként született e különös vegyületű lény? Miért adtak reá anyagot, ha azt kívánják, hogy szellem legyen, s miért szellemet, ha vétek az öngyilkosság? Boldogságára vagy boldogtalanságára van-é ez? Miért dobták e földre, mi célja itt, mi jövője a halál után? A halál!... Ah, mondjátok meg, mi az? Lassan ölő mérég-é, melyet születésünkör bészivünk vagy hirtelen sújtó villám a boszus istenek kezében? Semmisülés-e vagy álmom?...

...Az ember uralkodik a természet fölött, a természet fölötté, s mindenek fölött az örökkévaló isten, ki megjelenté a maga akaratát, s menynyországot ígér azoknak, kik teljesítik... Az élet küzdő pálya, s a halál kapu a siron túli jobb világba.

Ezt beszélitek ti világ bőlesei, s kinozzátok magatokat, megvetitek az élveket, melyeket a test és természet nyújt, s kinaitokban kéjről, s rabságtokban szabadságról álmodoztok.

Szegény bohók!

A ti istenetek zsarnok, kit féltek, bálvány, kinek mindent áldoztok, és ti rabszolgák vagytok. Ti a boldogtalanságban keresitek a boldogságot, s boldogságtok nem egyéb, mint lázas álmodozás, melyet agyatok kinaiban teremt.

Istenetek előre tudja minden tettetök, s mégis erényről s bűnről beszéltek, s hisztek a jutalom- és büntetésnek, melyre nem lehet érdemetök. Az életben nyomorokkal sújt, a bűnt trónra ülteti, az erényt

szenvedésekkel üldözi, s ti kegyelmesnek nevezitek. Az aranyat urrá tette a föld felett, s mégis töletek szegénységet kíván, hogy fázva, éhezve éljétek át az általa nyomoruvá tett életet. Bolondság... örültség és gúny...

Én is voltam ily örült, de már most nem vagyok az. Lelkem lerázta békóit, elszárnyalt más istent keresni és talált... ki kegyelmes, jó, s áldásokkal teljes...

Mióta a gnosticusok tanát, a magiát, a physica subterraneát, alchymiát és sok mást, melyeket ti bolondságnak neveztek, olvastam, más ember lett belőlem. Azóta életem paradicsom, s jövődöm örökifjuság.

De az én tudományom nem egészen a gnosticusoké, s legkevésbé a Valentinusé, ki még amazokét is elrontá. E tudományt én teremtettem; hallgasd meg, s légy boldog....

A végetlen űrben eleitől fogva két őselem létezett: isten és anyag, s belőlök folyt ki a mindenség.

Az anyag szülte a látható világot, az isten a láthatlant, melyet csak a lélek szemei látnak. Mint istennek angyalai, úgy az anyagnak is megvannak szellemei, kiket a balga világ ördögöknek nevez. E szellemeknek nevei Eonok, s köztök leghatalmasabb Demiurgus, ki nem más, mint azon erő, mely össze- és fentartja a világot, mely mindenütt nyilatkozik, s alakít. Ő az anyag szerelemereje. A titkos mesterségek és bűvők részint az ő, részint a többiek ereje által történnek.

Az ember az isten és anyag teremtménye. Az isten lelket adott, mely lerontsa Demiurgus hatalmát, az anyag a vérbe szellemei hatalmát oltá a lélek ellen. Az embernek élete küzdelem a szellem és anyag közt.

Ha a lélek győz, a földön szenvednie kell, s a

halál után visszafoly a világosságba, hol az isten szent gondolatában élend; ha az anyag, akkor élete lesz és soha el nem fáradó szenvedélyek s gyönyörűségek ringatják. Az anyag Eonai által megjelentítték, mely tündérré teszi a természet fölött, s Demiurgus hív szolgálataért ad öserejéből egy csöppet, mely ifjává tesz, minden betegséget elűz, s aranyvá változtatja érczolvadékod, aranyvá, mely ur az ember fölött.

Oh Demiurgus, téged imádlak én, te mondád ezt nekem álmaimban.

De miként lehet fölhaladni e szert?...

Megsugta ő azt is... A vérben rejtezik ez, mert ő itt nyilatkozik leghatalmasban a szenvedély és szerelem által, de a lélek és időkor megvesztegetik a vért. Ifju vér kell hát, és pedig női vér, hol a szenvedély és szerelem lángolóbb....

Rabolj el szép ifju leányt, ki még nem érvén el tizedik tavaszát, nem hajolt meg a lélek hatalmának, és elrejtve a világtól növeld őt úgy, mint írva áll a tulsó lapokon...

Ha fölnevekedett, s elérvén tizenhatodik évét, a lélek hatalma elveszett fölötte; ha vérében Demiurgus szelleme tiszta tűzben lángol, s e tűz fölzaklatva érzékeit, örült vágygyal ragadja feléd: akkor tedd magad szereiddel külsőleg ifjává — a szer majd belsőleg is azzá teszen, — s azon nap, melynek éjszakáján megtelik a hold, a magusok bűbajos körében bűvöld a szerelem-erő legörültebb álmaiba. És éjfélkor megjelenén Hyppomanes italával, melyet a csikók homlokáról születésökkor kell elrablanod, add át az álmaiból ébredőnek. Ettől a vérben lángoló szellem mind szivéhez gyűl...örült hévvel karol át...vond ki töröd...és döfd kebelébe.... és a kilövellő első vércsöppeket fogd föl....

Hah... e vércsöppek!...
 E szavaknál bétette a könyvet, s arczán kísérteties öröm világolt.

— Minden megvan, csak éjfél jön el — susogá — hevesen járván föl s alá. Ah én ölelni fogom őt valahára, őt, kit kilenz év óta imádok, kinek kebelén örök-ifjuságom, s a hatalom, s gyönyörűség kincse rejtezik... Mily rég várom e perczet, mily hoszu időt szenvedtem át... Mindegy... Nem soká birtokomban lesz, és akkor reszkezz nyomorult világ, gyáva emberiség Mint Azrael, a halál angyala, fogom beszárnyalni a föld kerekességét, s könyeimért vértengert ontok, s kinaimért a kétségbeesés oly jajviharát támasztom, hogy hangjára ég, föld megrendül. Majd aranyatosztó tündérként jelenek meg, lelket, szívet vásárlók, s midőn a karok aranyaim után tárulnak, bésőprem és szemökbe ragyogtatom boldogságom, hogy essenek kétségbe nyomorultságokon... Hah... orditá villogó szemekkel, mig eréit lángfolyam kigyózta át — miért késel oly soká éjfél... én nem várhatok, még messze van — itt a fővényórára tekintett — nem... nem várhatok. Keblem szétreped a vágytól. Jöjj mákony üdvadó mómora, s hozd meg addig is menyországom!

Ekkor hevesen rohant orvosszereihez, s egy kis üvegcsét ragadott meg, melyben sűrű nedv sötétlett. Hús csöppet töltött egy csészébe, hol azoknak pirosuló színe, a közikbe töltött kristálytisza nedvtől, vöröses aranyszínűvé változott... Szomju ajkaihoz vitte, s az ágyra veté magát.

Néhány percz mulva mélyen aludt.

A mákony ereje lassan lassan fejledezett ereiben és kezdődött a hallatlan kék, a lélek titkos működése.

Megnyilt az álmvilág bűvös tartománya, és

lelke az édes zengemények, illat s fény özönében gyönyörtől reszketve úszott könnyű ködbe fátyolozott tájak felé... Úta mosolygó partok s bájos vidékek közt folyt, s mindenütt ifjusága képei ragyogtak föl. Szép, deli, ifju volt ő újra, s koszoruk, tündércsúzó nők, pompázó csarnokok és szerelemdalok közt vonult el hosszú pályája. De nem maradt sehol, mondhatlan vágy vonta túl a kék látkörön...

Olykor sötét fölleg borult útára, s körül szélvész zúgott, villám lángolt. A partokon iszonyú képek tüntek föl, rablók, gyilkosok, égő várak, haldokló férfiak, vér, inség és kétségbeesés... Borzadt, s a túlsó part felé fordult... de ott még rémitőbb látvány várta, kétségbeesett nő — ah, ez arcot jól ismerte — futkosott, tépve haját, s a tengeri szélvésztől gyermekét kérte. Midőn meglátta a sajkát, a tengerbe ugrott és vízi szörnynyé változva üldözte. Ő evezett, sebesen evezett... s egy óriás hullám, mely közikbe csapott, megmenté.

Mi az, mi ama sziget partjain sötétlik? ... Erdő, rengeteg erdő... Árnyai alatt kicsiny gyermek pihen, arcza sáppadt, tagjai aszottak. Vad állatok ordítanak s rohannak elé a rengeteg mélyéből... A gyermek mosolyg, s a nyakán függő gyűrűvel játszik. Oh e gyűrű, e gyűrű! ... Éles fogak- és körmökkel tépik szét szegényke tagjait... pirosló vére hull s bűfösti a fehér virágokat... De mi az? ... A véresöppek viperákká alakulnak, szárnyok nő... és süvöltve röpülnek Ábrahám fölé... Hah, segíts Demiurgus — kiált kétségbeesve...

Minden eltűnt, s újra mosolygó partok, bájos vidékek közt vándorol. A távolban aranyhegyek fénylenek... a tenger, mintha vágyai hullámzanának rajta — áradtan ragadja sajkáját. A körül úszó föllegekben tündérkép, a Zuleycha képe leng, hívó,

ölelő karokkal. Ó evez, s az aranyhegyek oldalán fölragyog a tündérpalota... Födele rubin, oszlopai s fala smaragd, padolata topaz, ablakain az amethystis viola színe csillámlik, és ajtóin, s lépcsőin a granat bibora. A csarnokok és szobák ezüst- arannyal telvék. Ó köztök lépdél, s nem lehet hozzányulnia... de egy hang csendül meg: tovább.... tovább éjféلكor birni fogod. És újra eléleng Zuleycha, ölelő karokkal, s keblére mutat.

Most föl pattan egy ajtó, s vakító ragyogvány közepett föltünik a menyaszszony-ágy. Rajta Zuleycha nyugszik hullámzó kebelével.... Ó közelébe lép... s a lány örült hévvel borul nyakába, s öleli át.... Ah minő kék!... most a kéz tör után nyul... ah minő üdv!... a tör villámként fölvillog.... s a fehér kebelből vérsugár szökell föl.

Hah, e véresöppek!... De minő zaj, s vért fagyaláló gúnykaczaj tölti bé a teremet? A ragyogvány kialszik, s a pokolsötétben marczongló kezek ragadják meg... küzködik, de az ellenség keze hatalmasabb, fojtogatni kezdi, s éles fogakkal harap kebelébe... kétségbeesetten ordit és — fölébred.

Szemeit dörzsöli, nem tudja, ébren van-é vagy álmodik. A zaj most is fülébe cseng, s a fojtogató kezét még érzi.

A mécs oly kísértetiesen világít, a butorok ledöntve és szétrombolva hevernek, s az ajtó végig nyitva.

Hirtelen fölugrig, s körültekint. Kün vért fagyaláló gúnykaczaj hangzik.

— Hah Petur — kiáltá, iszonyu sejtés ébredvén lelkében, s örülten rohan Zuleycha szobájába. Itt is minden feldöntve, szétrombolva volt és Zuleycha sehol. A csarnokra szalad, onnan Petur szobájába s le az udvarra, s meg vissza, keresve, kiáltva mindenütt. Senki sem felel és Zuleycha sehol.

— Sehol... sehol — ordít, megtépve haját, s nem bírván kinaival, öszszeomlik.

Ekkor Petur lép be gyújtott fáklyával kezében. Szemei szilaj gyönyörben lángolnak, s tagjai lázas kéjtől reszketnek. Midőn meglátta Ábrahámot mozdulatlan fekünni, hozzá rohanván rázni kezdé, és fölfordított.

— Ébredj, vén ördög. Neked élned kell még, legalább egy perczig, hogy lássalak nyomoruan, kétségbeesve. Ébredj, én nem félek már tőled. Az ur angyalai őriznek. Most szeretném én látni istenséged. Istenséged? ha ha ha!

Ábrahám kezdé magához jöni, s mihelyt megpillantá Peturt, mellbe ragadta.

— Szólj, szólj, vén gyilkos, hol Zuleycha vagy megöllek.

— Zuleycha szép, Zuleycha bájos leány. Vérebén arany foly, szíve nagy titkot rejt... Eljött a nagy nap, eljött éjféli, s te adeptus leszesz. Ma ünnep van, én dicső áldomást készítek neked. Jer vigadjunk, ne vessünk, tánczoljunk.

— Szólj, hol van, vagy megfojtalak.

Petur óriás erővel lökte el a rárohanó Ábrahámot, s örvongve folytatá:

— Ó, a félenk galamb, már eddig meszsze röpül a merész sas szárnyain... Miért jövél tegnap éj-jel utánam visszavonczolni olvasztó kemenczédhez. Lásd, ott szép ifju lovag volt, s Zuleychát szerelemre növeltet. Ők eddig már meszsze lehetnek. Ah képzelem, mily hevesen öleli karjait körül, s mily boldogságban forr öszsze kebelök. Hijába üldözöd őket, nem éred el, vagy ha eléred is, Zuleycha már nem leend ártatlan mint nőd vala. Kinlódjál, essél kétségbe, nyögj, ordíts, mert az édes hang nekem, harapd dühödben tested, mert nekem örömkönyűim

hullnak.... Te gazdag, hatalmas, isten leszesz....
Ha ha!... Eljött a percz és Zuleycha sehol, Zuley-
cha elrabolva.

— Veszz hát te is és szállj a pokolra — kiálta
Ábrahám iszonyu dühvel, s keblébe dőfte törét.

— Hah!... Ezt akartam én is, hogy ölj meg.
Én többé nem akartam élni csak gyönyörködni ki-
naidban... Ez egyetlen kéjt is elrablom tőled, növe-
lem büneid számát, s közelebb taszítlak a pokolhoz...
De megállj, ne fuss — folytatá a földön csuszva utá-
na — csak még egy szavam van hozzád... Megállj...
ki Zuleychát elrabolta, saját fiad... Én megismertem
őt, s ma éjjel a gyűrűt is láttam nyakán, melylyel
gyermekkkorában napestig eljátszott... Nőd ártatlan
volt... esküszöm, az isten nevére esküszöm, kit
megtagadtam volt, de ki újra... kegyelmébe....
vett. Ah fogy lélekzetem, fulladok. Bocsásd meg
uram büneimet, s vedd.... kegyelmedbe.... bűnös
...lelkem.

E szavakat már nem hallá Ábrahám. Eszeve-
szetten rohant föl a csigalépcsőken. Fekete kutyája,
mintegy érezve ura kínait, fájdalmas vonítással kö-
vette.

Halálkin nyöszörgései, kétségbeesés jajai, s
vészjósuló kutyaugatás zúgott keresztül a puszta csar-
nokokon.

Kabinetjében haját tépdelve omlott a földre és
szellemei nevét kiáltozá!... Hijában... senkit nem lá-
tott megjelenni, s azon semmisítő gondolat szállta
meg, hogy a boszus Demiurgus elhagyta őt... Nem,
nem — mondá, végerejét szedve öszsze, s fölemel-
kedett... Bűvös verseket kezdte ordítózni, melyek a
rohanó állatokat megállítják, s a távol ellenséget agyon-
gyilkolják... Hijában!... semmi hang, kiáltás... az
éj csöndes és szomorú.

— Jaj nekem! — kiáltá kétségbeesve, s az összetört butorokra omlott kihülő arc- s tajtékzó ajkakkal. Lelkén villámsebességgel eltűnő képek és sötét gondolatzavar terül szét, mint azon emberén, kit örülés ér... De mi az?... Hirtelen szemébe ötlük az iratsomó... Megragadja... fölnyitja, s olvasni kezd... Nézzétek, arca mily magasztalt, szemei mily ragyogók!

— Hah! itt van itt... Még nincs minden elveszve... de hogy is feledhetem? — szól, s az öröm miatt szakadozott hangon olvassa:

„Ha a leány hűtelen lett hozzád, akkor veszve minden, csak egy szer van a nagy mindenségben, mely visszahozza az isteni erőt... vedd reá az elcsábult leányt, hogy ölje meg csábítóját... Ennek szivéből felszökellő vércsöppek hasonló ereűek, mert Demiurgus“....

— Elég... elég... Tehát én birni fogom újra... Főltalalom, föl kell találnom őket, ha a világot bujdosom is bé... De reá vehetem-é a leányt?... Itt elgondolkozott... Segits Demiurgus... Ah! hallom szavad. Igen, igen — kiáltá kitörő örömmel később — a léleknek számtalan örvényei vannak, s én ismerem e leányt. És én minő eszközöket bírok! — ekkor szekrényéből egy kis bőrcsomagot vett elé — ő az enyém. Jer nyugodj itt keblemen, most te vagy legdrágább kincsem a földön. És te régi arcz, el veled, jöjtek égetőszerek, melyek, mint a halál, ismerhetlenné, undorítóvá teszitek az arczot. És te régi hizelgő édes beszéd... jöjj vissza újra ajkaimra, s te öreg test, szokjál megint hajlongani a nyomorult emberek előtt. El... el a nagy világba... a nagy világba!

Szürkületkor a csonka vár lángba borult, s világánál a hegyek között látták elhünni Ábrahámot.

Túl a gyergyói sivatag bérczeken, Udvarhely vidéke egyik kies völgyében négy útas haladott a harmatos gyöpen. Lovaik fáradtak valának, s magok ellepve izzadság- és portól... Kékes halvány arcok sebes útatásra s hives éjre mutatott, és szemeik, melyekben az álmatlanság köde boronga, átvirasztott éjszakákra. Midőn a völgybe ereszkedtek, a túlsó bérczeken a hajnal éppen hasadozni kezdte. Egyikök, kinek gyöngéd arcza, s fekete köpenye alól olykor kilobogó fehér öltönye nőt gyanítottatott, hévvel ragadta meg a jobbjánál haladó délczeg lovag kezét, s ittas gyönyörrel mutatott a piruló bérczekre, s a szürkületből kibontakozó tájra. A lovag szerelemmel hajolt feléje, és bágyadt szemében mosolygó fény, s hallgatag ajkán édes szó jelent meg. A más kettő csak morgott, s boszankodva nógatá lovát.

A légben fön pacsirta röpködött, s a harmatos lombokon vidám madárkák csevegtek. Hűvös szellő lengett az ébredő virágokon, a völgyekből, mint lassu méhdöngicselés, titokszerű zaj zsongott, míg a bérczegről illanó köd áldozatfüstként emelkedett az égfelé. Rózsafény ömlött el a téreken... fénylett, ragyogott minden... A Küküllő habjain szaggatott ködfosztlányok úsztak, s mintha fájna válniok fehér kedvesöktől, zúgóbban hullámmának utánok. A távol ködéből templom- és vártornyok ragyogtak ki, s kékes füstben elszórt faluk tűntek elé, mint tűnedező álmoképek.

Mosolygott minden, s vidám, pezsgő élet szikrázott mindenütt.

Zuleycha — mert ő ült egyik lovan — tündérvilágban képzelé magát. Anynyi évek óta zord fenyesek közt elrejtve lakván, hol a természet vad szépségeit élvezheté, most e mosolygó völgyek,

vidám hajnal mint megannyi tündérlátományok vontak át lelkén. Oh szebbek kelet völgyei, nagy-szerübbek a zöld oázoktól béhintett s ragyogó égtől boltozott végetlen puszták, óriásfáktól koszorozott bérczek, illatos szellőtől dagadó sátrak, s egy-egy tündöklő város karcsu minaretjeivel, de ah, mi ez mind e pillanat gyönyöréhez képest! Mellette szerelemittas lovag halad. Vállán a szabadság rég áhitott szárnyai csattognak, előtte egy ismeretlen világ, melynek rejtelve édes ingerekkel biztat, mögötte az átkos vár, s a vén gyilkos kinai.

— Nézd csak, nézd fényes csillagom — szóla most lihegve — mily szép fehér bogarak másznak amott a hegyen.... De mi hang ez? Mily édesen hal el a bérczek közt.

— Azok báránykák, kedvesem, s e hang a pásztor kürt hangja.

— Hát ama sötét vár körül mik csillognak ugy a napfényen... Nézd, nézd...

— Ott egy csapat vitéz sereglik őszsze. De szólj, nem vagy-é fáradt?

— Nem, kedvesem. Mily szép élet van itt.... Mint ragyog, fénylik minden. Ugy-é te is felöltözöl ily fényes vitézi ruhába, s ragyogni fogsz mint a nap. Nem...nem... hisz te így is, napom, ragyogó napom vagy. Oh jer, hadd öleljelek.

— Hanem hej Tabán — szóla közbe Gáspár, megállítva lovát — e szegény párak ugyancsak elfáradtak. Itt kövér fű van, s mig harapdálnak mi is kinyughatjuk magunk. Aztán vegyük az erdő felé útunkat. Ott egy öreg remete igen jó szívvvel lát, s alkony felé bátorságosan tovább haladhatunk. Most mindenfelé kósza csapatok barangolnak. A szép leány szemet szúr, s hat kar csak hat kar, s nem vagyunk Toldyak.

— Bölcsen mondja biz azt kegyelmed — erősíté Tamás ügető lován.

Gáspár leugrott, s mielőtt Tabán észrevehette volna Zuleychát kiemelte nyergéből. Zuleycha mosolygott, s játszián megsimítá udvarias apródját.

— Menynydörgettét! e leány hamisan tud kacintani. Isten ugy segéljen, ha pirosabb lenne, s te Tabán nem lennél Tabán, kardot rántanék, de így...

Tabán hallgatott. Gáspár tudta mit teszen ez, s Tamás gazdához fordult.

— Vegye ki kegyelmed azt a kulacsot.... Így né... Darvay Ábrahám uram egésségeért...

— És Petur nyugalmaért — tevè hozzá szomoruan Tamás — talán már egyikök sem él.

— Dejszen, kardomon rozsdásodott volna a vén ördög vére, ha az örvöngő famulus nem tartja magának... Hanem igyék kigyelmed.

Ez alatt Tabán terepély bükkfák alá vezette Zuleychát, s leterített mentéjére ültette. De Zuleycha nem nyughatott. Mint madár, mely először próbálja szárnyait, vitorán szökdelt ide s tova. Most virágot szakasztott, majd madárkát kergetett. Itt egy fát bámult, amott a kis patak kigyódzásának tapsolt. Gyermekies kíváncsisággal kérdé a virágok nevét, s midőn elfáradott, mondhatlan szerelemmel borult kedvese karjai közé.

Tabán boldog ámulattal csüngött rajta, s dagadni érzé kebelét. Ah menyinit élt ő - e két nap alatt! Eddig élete puszta volt szenvedély és emlékek nélkül, pedig lelken forró érzemények és sovár vágyak rajzottak. Szíve ugy vágyódott szenvedélyek után, ugy ohajtott volna szeretni, áldozni, szenvedni, csak hogy meneküljön önkínaitól. De mi ragadhatta volna őt el álmain kívül?... Rideg, utálatos volt körülé minden. Dicsőségkoszorut szenynyes érdek osztott,

Izabella udvara kaczer hölgyektől hemzsegett, és a termekben és az utczákon tör, méreg, ármány szerepeltek. Ő mint egy jobb világ vándora bolyongott dicső eszmék és érzemények romjain ridegen, elhagyva, boldogtalanul. Csak a vallás maradt egyetlen kincseül, de mi az ifju kebelnek egyedül a hit boldogsága?... És most két kurta nap alatt menynyi ábrándos álma teljesült, menynyi érzeménye vált kéjre, s menynyi szép reménye ragyogott föl. Mily regényes szép élet tárult ki szemei előtt, mintha a kihalt világ csak álmokképeivel népesült volna meg.

Zuleycha fürteivel játszott, s ringató dalt susogott. Tabán hallgatva nézte hoszason, szóltanul. Zuleycha enyelgett, kebelére vonta, s csókjaival halmozá el. Az ifju szenvedélyes beszéddel s hev csókokkal felelt, de fáradt szemei lassan lassan bécsukódtak, s kedvese ölen legkéjesebb enyhülettel elszenderült.

E pillanatban a szomszéd falu tornyában imára csendült meg a kis harang... Tabán fölnyitá szemeit, s mintha csak e hang hibáznék boldogságából, sugárzó, ihletett arczczal rogyott térdre, s imádkozott. Oly szép volt e férfias arcz égre emelt szemekkel, s csöndes imában olvadozó ajkakkal!... Zuleycha ámulattal nézte, s midőn a harangszó elhalt, s az ajkak mozdulatlan maradtak, melléje lépett.

— Mit mivelsz, kedvesem? Minő hang csendült meg az elébb?

Tabán, mintha villám csapott volna le mellette, megrendült, s oly kínos tekintetet vetett reá, hogy a lány szemei könybe lábbadtak. Aztán fölemelkedett, hevesen megragadta kezét, majd elfordult, könyet törölt ki szemeiből és lassan susogá: oh ő nem keresztyén!

Zuleycha félenken tekintett majd reá, majd a torony felé, honnan a baljóslatu hang jött.

— Tabán, szólj, mi bánt?

— Tudsz-é imádkozni?

— Oh én tudok — viszonzá szenvedélyesen — jó atyám tanított meg engem. Most éppen hajnal van, s itt a folyóvíz nem megszűsz. Jer, adjunk tiszteletet dicső Allahnak, ki megoltalmazott, s könyörögjünk jóságaért... Mily soká vártam volt mentő angyalát, s mily boldogtalan voltam! Nem jött, nem jött, de éjfélkor mégis eljött... téged küldött el. Jer, jer... imádkozzunk!

Tabán szívet iszonyu kinok ostromlák, s elfordulva ércztelen hangon mondá: én keresztyén vagyok! Zuleycha ajkán elhalt a szó, s elfehéredett.

Mindkettő szívében ugyanazon kinok dúltak. A vakbuzgóság, hűdüh ébredezett, mint elfojtott láng, mint iszonyu menyndörgés, melyben istenitélet szól. Első szerelmi mámorukban feledtek mindent, s ébredésök annál fájdalmasabb, s az örvény annál tátongóbb. Mozlem hölgy, keresztyén lovag, gondolá mindkettő, s e gondolatban a leglángolóbb szerelem boldogtalansága rejlett. A gyermekkorban mély gyökeret vert, s az ifjabb években gondosan táplált hitesszmék és érzemények szilárd alapján a képzelődés most egy rémvilágot épített, engesztelhetlen szellemek- s üldöző kísértetekkel tele.

Ez egy percz műve volt.

— Zuleycha, akarsz-é imádkozni a keresztyének istenéhez?

— Allah küldött téged, miért akarod hát megtagadni? miért akarsz elrabolni tőle? Allah a hatalmas isten, s az ő prófétája Mohammed.

— Szegény Zuleycha, szegény szívem — sohajtá Tabán, s Gáspárra borult. Gáspár intett kezével, s Tamás gazda a lovakat kezdé nyergelni.

E jelenet nevetséges- és hihetetlennek tetszik előt-

tetek. Szerelemittas lovag, szerelemittas hölgy és hiteshmék. A szerelem nem ismer korlátot, s elnyom minden más szenvedélyt. A szerelem érez, szenved, de nem eszmél. Neki menyországga mosolygó szem, s pokla hűtelen ajak. Ah, ti nem tudjátok mi a hitdüh! ti nem imádtatok istent rajongva szenvedélylyel, mint századokkal ezelőtt. Elöttetek nem vonultak el rejtélyes látományok, éjjelenként nem beszéltek angyalokkal, s nem vagytok menynei titkokkal tele... A régi idő sötét volt. Vér, gyilok, öldöklés és halál minden nyomon váradan, s borzasztó események mindenütt, s kardvillogás az ész fénye helyett. Az embereknek hogy kétségbe ne essenek csodatevő isten, rettentő pokol, s vigasztaló menyország kellett. A szivben erősebb érzemények laktak, s a képző erő hatalmasabb vala mint az ész... És találtak vigaszt, boldogságot. Védpaizsok volt minden ellen, s mily megnyugovás, s mily soha el nem lankadó szenvedély tenyészett alatta... Hitért szenvedni, lemondani mindenről édes öröm volt, mert mi e hitvány élet, e nyomorok völgye, az igazságos, a boldog menyországghoz képest...

Nézzétek Tabánt, ő bátor, nemes lovag; hitért, dicsőségért kész meghalni, kinokat szenvedni, de mozlem leányt venni nőül, bárha ifjusága forró ábrándjaival szereté is őt, több előtte, mint minden kin, minden halál, mert tiltja a hit.

Órák töltek el, mióta a remete kunyhójában az alvó Zuleycha mellett térdepel és imádkozik. A kis kunyhó lakói már rég aludtak, csak ő volt ébren és fájdalma. Nem tudta mikor haladt le a nap, mikor jött fel a hold. Éjszaka van-é vagy nappal. Ah éjszaka volt lelkében, sötét, kietlen.

—Hol vagyok? — kérdé az ébredő Zuleycha —te vagy-é itt Tabán?

— Én vagyok, kedvesem.

— Azt hittem, elhagyál... Nyujtsd kezedet, lásd én félek. Oly borzasztókat álmodtam... Ugy-é, te nem ölsz meg engem. Te nem tettél esküt atyádnak?

— Jöjj magadhoz, Zuleychám... Jer, lépünk ki innen, az éj csöndes és enyhítő.

Kün már rég feljött a hold. Zuleychának soha sem tetszett oly hidegnek, halványnak mint most. Ugy borzadt, úgy félt, pedig.... szép, kellemes éjszaka volt.

Sokáig szótalán, elmerülve ültek. Álomrahívón zúgott az erdő, s egy-egy vadgalamb panaszos búgása hallszott. A hives lég, s az erdő illata oly enyhe, oly lélekemelő volt. Tabán éledett... s pillanatra átlángoltak lelkén forró ábrándjai, melyekről ily éjszakákon anynyiszor gondolkozott. Átölelte Zuleychát hevesen, szenvedélylyel.

— Zuleycha, oh miért kelle téged látnom. Elveszited lelkemet.

— Beszélj, beszélj tovább. Oh mint szeretem e hangot. Ily hangon mondtad nekem: szeretlek, Zuleycha, ily hanggal jöttél meg te éjfélkor álmaimhoz, s ragadtál karjaidba. Mily szép valál te akkor, mint a nap fia, mint fegyveres angyal.... De miért borul arcod... Lásd, én oly boldog vagyok. Nézd, mily szép minden. Allah mily fényesen mosolyg le, mintha áldaná szerelmünket.... Zuleychát szereti Allah, Zuleycha mindig imádkozott, s Allah soha sem hagyta el.

— Allah, megint csak Allah — mondá sötéten Tabán.

— Mit beszélsz? — szóla Zuleycha élénken... Te is Allah hive vagy. Tán Gábor angyal megjelent neked? Jer, én megtanítlak imádságokra. Ketten imádkozunk... Itt a talismán is, mely minden

rosztól megőriz... vedd, fele legyen tiéd. Tabánt szereti Allah, menynevei fénye megvilágosítá lelkét. Oh Zuleycha jól imádkozott.

E szavaknál őrzöngve ölelte, csókolta. Tabán nem viszonzá. Minden csók törszúrás, minden ölelés halálos dőfés volt lelkének. Hevesen fölugrott, s lábaihoz omlott.

— Zuleycha, te megölsz.

— Ah, ki mondta neked? — kiált remegve a leány — te Allah hive vagy, s Zuleychát nem bántja sem a próféta haragja, sem rettenetes esküje. Zuleycha akkor sem ölne meg téged, de saját kebelébe szúrná a tört.

Tabán látta, hogy itt a percz, melynek élet, halál fölött kell határozni. Öszszeszedte lelkének minden erejét, s hévvel megragadta kezeit.

— Zuleycha, szólj, szeretsz-é engem? Követsz-é bárhova megyek, enyém-e akaratom, vágyad, s szenved minden dobbanása?

— Igen.

— Zuleycha, tudnál-é szerelmedért áldozni, szenvedni?

— Igen.

— Oh szeress hát, s áldozd föl legdrágább kincséd. Légy keresztény. Térj hitemre, s én boldoggá teszek, boldoggá, milyenné nőt még férfit nem tett. Szivemen hordozlak, s őrizni foglak, mint szemfényemet. Napjaidat fény- és gyönyörűséggel veszem körül, s éjjeliden az angyalok menyországát imádkozom le álmaidhoz. Minden kin csak engem fog érni, téged csak kéj és boldogság. Megteszem, hogy nem fogsz sohajtozni, könyezni, csak örömtől, végetlen örömtől...

— Tabán, Tabán, megölsz!...

— Lásd, az én istenem jó, kegyes, az én hitem

boldogító. Törvénye nem kívánja, hogy a nő rab-szolga legyen. Királynévá teszi a földön, s angyallá a menyinyországban. Kivüle nincs világosság, üdvösség, csak tévelygés és pokol. Oh hogy lássalak én téged tévelygeni?... Oh, hogy veszítsek el téged itt a földön és a túlvilágon?... Te Allaht imádod, s a siron túl nem fogják egymást megtalálni lelkeink; te Allaht imádod, s az életben az emberek gyilokkal, s az isten kárhozatot dörgő igékkel lép elém.

— Jer hát — mondá Zuleycha — hagyjuk itt ez országot. Jer velem túl a tengereken boldog hazámba. Titeket isten — mert nem imádjátok — hideg tartományokba átkozott, minket, igaz hívőit boldog vidékekbe, hol kékebb az ég, ragyogóbb a nap. Oh te nem tudod, mily kegyes Allah hívőihez, s a halál után mit ígért nevében profétája. Oh hallgass rám és szálljanak meg szent igéi...

Tabán dermedve állott.

— A boldog élet után az üdvösség kapuját nyitja meg a halál az igazhivőknek. Ott örökös tavasz virul, s a gyönyörűség kerteiben sem a nappal tikasztó hévsége, sem az éj nedves hidege nem háborít. Zengő csermelyek ambra, gyémánt és smaragd árkokban édes álmokba szenderítnek, s a drága gyümölcsöktől meghajolt fák híves árnyaiban rubin- és jáczintkő házak várnak még nem is álmodott gyönyörűséggel. Az élőfák susogásai, angyalok éneke és Allah trónja körül zengő aeoli hangok a füleket elragadó zenével töltik bé. Allah szolgája arany és selyem köntösbe öltözve pompás szőnyegen ül virágok közt. Intésére arany tálakban a legdrágább étkeket viszik, melyek megemésztve jó illatban lengnek ki az ajkakon. Háromszáz szép ifjak, mint meganyui elszort gyöngyök, kristály po-

harakban nyujtják a legfinomabb bort, mely vidámit részegítés nélkül. Hetvenkét fekete szemű hófehér leányok, kikben az én lelkem és szerelmem lángol, frisek, mint a reggeli harmat, és fényesek, mint a nap délben, gyöngyház barlangokban várnak intésedre, s egyedül reád vetik szemöket. Senkinek, sem embernek, sem angyalnak nem szabad rajtad kívül hozzájok közelíteni, s gyönyörüségednek egy pillanata ezer évre terjed, s ereje mindannyiszor növekszik... Oh jer túl tengereken boldog hazámba, ott kékebb az ég, ragyogóbb a nap... Oh jer túl tengereken, add lelked Allah kezeibe; ő kegyes, jó, s paradicsoma végetlen boldogság.

Tabán fölesütve, szótalán állott, s Zuleycha beszédében káromkodást hallott, ölelései hidegen hagyák... Most fölemelte fejét, arca fehér volt mint halálra válté, s megtört fényü szemeiben sötét elhatározás borongott.

— Zuleycha, akarsz-é hitemre térni? — kérdé mély, ércztelen hangon.

— Oh ne rabold el tőlem Allaht. Én borzasztó esküt tettem ősz atyámnak. Irgalmazz életemnek.

— Szálljon hát lelkedre vérem — kiálta Tabán és fölvillogott töre — én nélküled nem élhetek.

— Megállj — sikoltott a lány megragadva kezét — könyörülj rajtam... Elveszteni téged... nem lehet... megtagadnom Allaht... oh nem lehet. Ah, kétségbe kell esnem!

A tör újra fölvillogott.

— Megállj — sikoltá újra lábaihoz omolva — csak egy perczig... csak egy perczig.

— Akarsz-é hitemre térni?

Zuleycha az égre tekintett, mintha mentő angyalt várna, aztán a törre, mely mind közelebb közelebb villogott a szivhez, s kétségbeesve kapkodott lég után...

A kéz megmozdult...ereiben megfagyott a vér....
a kéz újra mozdult....hevesen kebléhez kapott....
s tördelt hangon rebegte: igen!

Tabán elhányta törét, s örömkönyek közt ölelte keblére.

— Te enyém vagy örökre.

Zuleycha keresztyén lön, s Tabán mondhatlan boldog. Örömtanyává vált az elhagyott várfészek, s a vidéken senki sem ismert többé a zárkozott s mélézó Tabánra. Fölkereste régi barátait, ismerőseit, s maga körül gyűjté, hogy vegyenek részt, s bámulják boldogságát. Sugárzó arcczal szorítá kezöket, s mintha mindegyik testvére volna, oly bizalmasan beszélt el örömét. Kürthangoktól zúgott a rengeteg, pohárcsöngés- s vig nevetéstől a szomorú termék, s alig volt nap, melyben a várhidon lódobogás ne hallszott volna. Az öröm nem maradhat a szivbe zárva, ki kell áradnia, csak a fájdalomnak van meg azon átkos önzése, hogy elrejtve szeret élni. Ah, neki mély emberismerete van: ő tudja, hogy a világ inkább szeret nevetni, mint könyezni.

Gáspár és ősz atyja, ki Tabánt gyermekségétől fogva fiának fogadva növelteté, oly kedvökben voltak, mint talán soha. Az öreg sirt örömeiben, midőn látta, hogy a boldogtalan árva, ki mindig csak sohajtott, könyezett, most alig bir örömeivel. Gáspár vigalmakat rendezett, vadászatokat adott, s ha barátjának vagy Zuleychának legkisebb örömet szerezhetett, nem adta volna a félvilágért.

Zuleycha közbámulat s csodálat tárgya volt. Imádták és szerették. Ily szép, ily szenvedélyes nő

soha sem láttak. A vidék ifjai mint valami tündértüneményhez vándoroltak hozzá, s elvesztett nyugalommal tértek meg. Ha az oltár zsámolyán térdepelni látták, meghajolt térdök, mint valami szent kép előtt, ha Tabán oldala mellett, vagy pedig heves ölelések közt keblén elborulva, irigy sohajtás tört ki lelkökből... Ah! minő boldogok...

Pedig Zuleycha nem volt egészen boldog. Ha Tabán eltűnt oldala mellől, hogyha szobájában magánosan ült, megeredtek könnyei és fölsohajtott: oh mily boldog lehetnék! Éjjelenként rejtélyes szavakat hallott, s rémes képeket látott elvonulni a falon. Ugy tetszett, mintha ősz atyja jelennék meg halvány arcczal, s béesett szemekkel. Ajkai átokra nyílnak, s fenyegető kezében gyilkot tart, mely keresztyén vértől piroslik. A hangok pedig mintha a föld alól jönének, s mintha a kinzó szellemek édes anyja siró szavai-val kísértének. Hiába hunyt szemet, dugta bé fülét, mondott imádságot: a képek nem tűntek el, a hang még mindig zúgott. Ilyenkor Allah nevét kiáltozá, talismanja után sirt, s végetlen boldogtalan volt... Voltak pillanatai, melyekben eldobta a feszületet, vissza akart térni ősei vallásához. De meglátta Tabánt, föllángolt keleti vére, és szerelemőrültség kapta meg. Ekkor perczekig Tabán istene lőn, szemében menyországát látta, hangjában angyaléneket hallott, s csókjában azon halhatlan kéjt érzé, melynek egy pillanata ezer év, s ereje mindannyiszor százszorosan növekszik. Lélekereje megtört, s lángoló szenvedélye, mint tengerár, elmosott minden eszmét és emléket, mely multjához esatlá. Ő megint a szerelemsovár, szenvedélyes keleti nő lett, ki előtt élet, halál, erény, bűn, kín és gyönyör e szóban öszpontosul: szerelem... Órák, napok teltek, a szenvedély fáradni kezdé, s olykor újra visszatertek a

rémlátományok, s kísértő hangok. Azonban a zaj, vigalmak, Tabán édelgése nem engedék eszmélethez jutni. Csak az isteni tisztelet órái szaggatták föl koronként hegedő sebeit, de Tabán mellette térdelt, imádkozott, s ő elég erőt érzett magában... Az orgona lélekrázó hangja elnémitá a kísértő hangokat, s a fényes oltárképek éjbe sülyesztették rémes látományait.... Legyen — mondá — egy napon veszszek el bár, érte vesztem el, s ez idő óta ritkultak kínos percei, s magányában is nyugodtabb lett. Öszszedőlt hite romjaira szerelme látszólag sűrű leplet vont, de csak egy szellőlebbenés kellett, hogy a szive legmélyén rejtező tűzanyag pokollá lángoljon. Ha a lélekben egy eszme mély gyökeret vert, kiirthatlan az, s temesd el bár mélyen, ha meleg napsugárt érez, föltámad, virul, s megérleli gyümölcsét.

Tabán nem is sejté ezt. Őt semmi baljóslatu gondolat nem háboríthatá. Csak a boldog jelennel, s a jövő még boldogabb képeivel foglalkozott. Barátai s Zuleycha körében gondolhatta-é, hogy minden öröm fájdalommagvat rejt méhében, s magányos perceiben eszmélhetett-é a boldogság terhétől fáradt lelke? Egy napon, egy merengő órájában mégis könyek folyták el szemeit. Anyjára, soha nem is ismert anyjára gondolt, s megjöttek kietlen álmodzásai.

— Oh mint örülne szegény, ha látná fia boldogságát — mondá sohajtva, de ő rég alszik már hideg sirjában. Nem hagyott semmit fiának, csak szomorú emléket, s e gyűrűt. Kedves lehetett e gyűrű előtte — tán anyjáé volt — kedves előttem is, mindig szivemen hordozom. Oh ha föltalálhatnám gyilkosát, megölném őt, nem...nem, kinzanám, boldogtalanná tenném, mint ő teve. Csak kínai, s halálhörgése hiányzanak boldogtalanságomból.

— Az én anyám is rég nyugszik a cziprusok szomoru árnyában — szólalt meg Zuleycha bánatosan — őt senki se ölte meg, s én mégis boldogtalan voltam. És atyám... atyám — folytatá halványulva — Ábrahám hazudott, nem adott neki vissza, s még boldogtalanabb lettem.

E végszavakat susogva mondá ki, s félénken tekintett Tabánra, ki nem vön semmit észre, de hallván Ábrahám nevét, heves mozdulatot tön.

— Mi lön Ábrahámból? e vén gyilkost meg kell vala ölnöm. Ó is anyát ölt, s gyermeket hányt ki a vadaknak.

— Nem tudja senki hová lett — monda Gáspár — várát fölgyujtá, s elbujdosott. Enynyi minden, mit róla hallhatni. Peturt hihetőleg meggyilkolá. Azóta nem látták.

— Petur halni kívánt — jegyzé meg szomoruan Tamás.

— Ez öreg előttem mindedig talány maradt. Valami magyarázhatlan rokonszenvel csatlakozott hozzá; sokszor oly különösen beszélt, én örültnek hittem.

— Pedig nem volt az — mondá rejtélyesen Tamás — csak boldogtalan, de képed boldoggá tevé...

— Miért?

Tamás szólani akart, de még sem szólott.

— Miért? Szólj, öreg.

— Azt ő tudta, én nem tudom — viszonzá zavarodva, s fájdalommal vegyült szánatos tekintetet vetett Tabánra.

Tabán elsötétült, s titkos borzalmat érzett, minőt nyugtalan álm, vagy aggályos sejtelem szül. Menekülni kíván tőle, s Zuleychához fordult.

— Miért vagy oly szomoru?

— Hiszen te nem mosolygasz?

— Én mosolygani fogok, s elfeledem anyámat, szomorú emlékeim, hisz szerelmed minden kint megédesít.

Átölelte Zuleychát... Majd ölére hajtá fejét, aztán újra elmerengett, s öntudatlan susogá: szegény anyám!

Zuleycha atyjára gondolt, de nem szólott semmit. A mit érzett magának sem merte megvallani.

Az esküvő napja közeledett. Bánatos arcz, szomorú beszéd többé nem vala hallható. A főnebbi rövid beszéd emlékét is rég elmosta az öröm. Mintha a közelgő nász az első találkozás lángoló perczeit idézné vissza, mindketten szenvedélyesbek, boldogabbak lőnek, mint azelőtt. Zuleycha tán mélyebben kívánta hitesszméit s atyja képét eltemetni, talán szerelmének égő napja az eltemetettek sírhantjának zöldét gyökerestől kiegészíté... Ő úgy hitte, s boldog volt. Az esküvő megtörtént, a vigalom, zaj elhangzottak, a barátoktól pusztá lett a vár, de a kébel megtölt a családi élet első napjai boldogságával.

Hónapok töltek el, szépek, boldogítók...

Egy zivataros téli este fáradt idegen kopogtatott a várkapun. Meszsze útról kellett jőnie: lábai már alig birták, s hidegtől reszketett. Tabán a kandalló mellett álmodozott nejével. Tündérmeséket, kalandokat regélt, de míg neje gyermekies gyönyörrel hallgatá, addig Gáspár ur elaludt mellette. A kopogtatásra fölébredé, s lesietett.

— Vajjon ki jöhet ily későn? — kérdé Zuleycha.

— Tán egy eltévedt útas, kedvesem.

— Mint fú a szél, mily hideg van! Nagyon megfázhatott... Itt ben milyen meleg van, a szélzúgás itt álomdallá válik... úgy alhatnám, nyujtsd kezed, édesem.... így né.... Mily boldog vagyok! Mesélj tovább.

Tabán kebelére hajtá fejét, s hunyó szemei ámulattal csüngtek férje merengő arczán.

Szegény Zuleycha!...

Gáspár a terembe vezeté az idegent. Az egy magas öreg férfiú volt. Kopott csuklya fődte tagjait, s remetekalap fejét. Arcza napsütött, majdnem fekete volt, s anynyira tele apró forradásokkal, hogy jelelőbb vonalaít ki nem veheté a szem. Egyik szemén fekete kötést viselt, s arcza egy részét csuklyájából kiomló fűrtei boríták el. Álla szürke serteszakállal volt bénöve, s még sötétebbé tette arczát.

— Az isten kegyelme legyen e vár lakóival.

— Amen.

— Adtok-é ez éjjel szállást, jó keresztények, egy fáradt remetének?

— Nyugodj meg nálunk.

Az idegen helyet foglalt a kandalló mellett, s mig testét melengeté, lopva vizsgálgatta környezőit. Midön Zuleychát pillantá meg, felragyogtak szemei, aztán újra sötét lön, aztán nyöszörögve panaszolta nyomoruságos útját.

— Honnan jösz, jó atyám? — kérdezé Tabán.

— A szent földről, fiam, megváltónk sirjától. Ah, én sokat útaztam. Béjártam egész Arabiát, Palaestinát, s mindenütt hirdetem az ur igéit.

Arabiában is voltál? — kérdé Zuleycha, ki eddig figyelemre sem méltatá — szólj, ragyogó-é most is az ég? Láttad-é a puszták hajóit? Es a puszták fiai oly délczegen nyargalnak-é most is fényes szőrü lovaikon még fényesb fegyverzetben? Hát a tündöklő városok és karcsu minaretek? hát az óriás-erdők és sárga tengerpartok? Szólj, beszélj, lásd, én rég nem hallottam rólok semmit... Melegedj, jó öreg... melegedj, aztán beszélj. Zuleycha meg fogja köszönni.

Az öreg arcza újra ragyogott, aztán nyugodtan mondá: legyen kívánatod szerint.

— Szólj, beszélj, öreg! Még nincs késő idő, ugy-e Tabán? Te sem alhatnál, hisz oly hoszúk az éjek. Beszélj öreg, beszélj...

Es az öreg beszélni kezdett hoszason és hévvel. Zuleycha mohó figyelemmel hallgatá. Keble hullámzott, szemei sugaroltak. Szökdelte mint gyermek, Tabánhoz szaladt, meg vissza, ölelte, csókolta... Öröme leírhatlan volt. De midőn az öreg a muszlimokat emlegeté föl, s szent áhitattal eltelve, káromlá őket, Zuleycha elkomorult, s reszketve hullott vissza székére... De az öreg újra beszéle ragyogó égről, vándor karavánokról, óriásfák-, fényes bőrű állatok-, s tarka madarokról, s Zuleycha megint mosolygott, s vig lön.

— Jártam Mekkában a próféta sirjánál is — folytató az idegen — láttam koporsóját, melyet mágnesező tart a levegőben, láttam a Kaaba fekete követ, s az élet kútforrását. Menynyi nép tódult föl. Éppen búcsujárás volt. Nők, férfiak, öregek és gyermekek buzgón énekelve és imádkozva jöttek meszsze földről. Oly lelkesültek, áhitatosok voltak. Mint repdesett volna szívem örömében, ha keresztények lettek volna... de a hitetlen kutyák...

— Beszélj tovább — esenge közbe Zuleycha.

És az öreg újra beszéle hoszason, s oly hévvel, hogy Gáspár ur egészen ellefedte álmát és szavain csüngött. Tabán nem anynyira a beszédre hallgatott, mint Zuleycha örömében gyönyörködék, mely most határtalan kezdett lenni. Új kérdéseket tön, hegyek, városok neveit mondá el, s ha az idegen ismerte azokat, tapsolt, szökelt, mint gyermek, ha szép mesét hall. A szülőföld szerelme kiírthatlan színekkel van bevésve a lélekbe. Az idő elmoshatja egyes

vonásait, de az egészség soha.... Mint a távol ormai öszszefolyt körvonalokkal, de titokdús bájjal kékellemek az emlékezet ködében, s ha nap- vagy holdsugártól fölragyogván közelebb látja a lélek, szárnyakat ölt, s mint vándormadár elröpül meleg égaly alá. És ki nem emlékeznék keletről nyugat fagyos ege alatt? És ki ne vágyódnék keletre, bármily édes lánczok kötik le — keletre, a gyönyör és szenvedélyek honába De Zuleycha érzeménye több volt mint édesbús emlékezet és epedő vágy. Képzületében a ragyogó ég, s a tündérképekkel feltűntek a moschek és szent helyek, és gyermekkori emlékeivel első imádságai, s azon hiteshmek, melyeket vakbuzgó atyja mélyen lelkébe oltott. Ő a nélkül, hogy öntudata tudna valamit róla, magát a dagadó sátrak alatt álmodta, majd a moschekban térdepelt, s Allahhoz imádkozott.... Midőn öröme csillapult, s mindennek öntudatára jött, elborzadott magától, s hogy meneküljen kinaitól, Tabán karjaiba borult.

Tabán azt vélte, hogy az öröm fárasztá ki, s alunni vezette, de Zuleycha nem volt álmos... Tabán édesen aludt mellette... Ő nem alhatott. Megjötték a kísértő látományok sötétebben, irgalom nélkül.

Az idegen sem alhatott. Hogy elnyugodtak a várban, fölkeltek és meggyújtá mécsét. Minő kísérteties, minő borzalmas volt most ez öreg. Undorító arcját most nem enyhíté szelid áhitat. Kaján indulatok villámjátéka reszketett villogó szemeiben. Ugy látszott, rég vár e perczre, mert sokáig mozdulatlan állott, s majd, mintha önmagát akarná megölni, karjait öszszefonva, szilaj gyönyörrel nevetett.

— Itt vagyok hát anynyi fáradság után — szólt meg remegő hangon — föltalálám őket. Nem ismernek rám. Az őserő rombolva teremt, és sze-

reimben szellemei működnek ... Ők boldogok, menyorszámban élnek. Én pokollá teszem azt... és eljő menyországom.

Hevesen járt föl s alá, majd megállott, s elmerengett a mécsvilágon.

— Szegény Ábrahám, menyinit szenvedtél, de feledj el mindent, most boldog vagy. Ma szép álmaid lesznek. Rég kerülnek ugyanis aranyálmaid, s lelked éjjelenként kietlen pusztákon vándorol, és nyomában szivmardosó kesely.... Hah! Zuleycha, mily boldogtalanná tevé engem és magadat. Szívvered eddig hatalmassá tett volna, s te nyugodtan alunnál a sirban, hogy örökéletre ébredj. Sirodon fölvirult volna a balis-fű, mely halhatlanná teszi a holtakat... De te nem akartál örökmenyaszszyom lenni; légy hát a kinoké, s öleljen a pokol!... Te veszve vagy, szavaim ölö méreggé válnak neked. Halványulni láttalak midőn távozá. Tudom, mi hoz őrdjongsbe... Üdv neked, hatalmas Demiurgus!

Itt elhallgatott, s egy köteget vett ki ruhája alól, melyből tör, ruhadarabok, s papirra tekert ősz fűrtök bontakoztak ki.

— E tör vércsöppeket és menyországot hoz nekem, ez ősz haj ifjuvá tesz, s e ruhadarabok bibort szőnek tagjaimra. Ki gondolta volna, hogy a vén arab végszavai, s e töle rabolt hitványságok egykor még üdvösségem hozzák meg. Gondosan bégöngyölte... aztán bűvös könyvét vette elé, s áhítattal olvasott...

Órák töltek el, s még mindig olvasott.

Mig olvasott, szemei ragyogtak, s eltölt borzalmas lelkesüléssel.

Éjjélkor letette könyvét, mormogni, s tördelt hangon kiáltozni kezdte, és letérdepelt.

Oh Demiurgus, leghatalmasabb az Eonok közt!

—kiáltá furortól rángatózván tagjai — jöjj segítségemre! Add szavaimnak azon hatalmat, mely az emberi szívben bűnös vágyakat, szenvedélyeket lángoltat, a mely megrontá Évát, mely Ábel ellen fegyverzé Kaint, s mely ellen hiába küzdenek az ég angyalai. Oh segíts meg! Szavaimtól forduljanak ellene az isten igéi, s ne enyhitse semmi, csak egy gondolat, mely örültséget hoz....és vánszorogjon félhalva törrel kezében férje ágyához, emelje magasra a gyilkot, dőfje az érte dobogó szivbe, hogy a vércsöppek...

Hah, e vércsöppek!...

Másnap reggel Ábrahám pirosabb volt. Zuleycha halványabb. Félt vele találkozni, s mégis alig hogy észrevette magát, már mellette állott, s akaratlanul kérni kezdé, hogy beszéljen neki boldog hazájáról. Ábrahám beszélt, de Zuleycha alig hallgatott néhány szavára, elfutott, s bédugta füleit. Némelykor nem tudta mit cselekszik. Ha senki nem látta, órákig térdepelt, s imádkozott, s midőn elfáradt, körül nézett, hogy vajjon ki beszél vele? Elindult férje szobájába, s az idegenébe nyitott bé, Gáspárral beszélt, s azt gondolta az idegen szól hozzá. Agyában a hitesezmék harcza forrott, és szivén szerelem, mély, szenvedélyes szerelem, melyet száz vágy és eszme ostromolt. Hol egyik, hol másik volt győztes, hol Allahhoz, hol a keresztények istenéhez imádkozott. Olykor kerülte férjét, máskor keresve kereste, ölelte, csókolta. Gyakran a kápolnába rohant, s örvöngve omlott az oltár lábaihoz.

Oh e vigasz és megnyugvás helye kinpaddá vált neki!

Vére fagyott össze a hideg kövön, s láng égeté agyvelőjét midőn a szentelt gyertyák fényére pillantott. A szent szűz fájdalmas arcán vad pillantást

vélt látni, s úgy tetszett, mintha a megváltó szomorú képe elfordult volna tőle. Az orgona hangjában boszus isten dörgő ítéletét hallá, s akár merre tekintett, mindenütt lángpallosu cherubinokat látott. Káromlássá vált imádsága, s kétségbeesve rogyott öszsze....

Igy tölte el több napok. Zuleycha mindig halványabb lön, s Ábrahám még mindig halasztá elmenetelét. Tabán kezdé észrevenni neje változását, de minthogy körében erőt vett fájdalmain, s nyugodtabb volt, nem talált aggodalomra okot. Veszély nélküli gyöngékedéssel, rossz álmokkal menté magát, s Tabán megnyugodott. Ha mindig neje körében van, bizonyosan nem kerüli el figyelmét azon iszonyu küzdelem és kín, mely Zuleychát némely perczekben megrohanta. De Tabánnak vidéki barátai bölény- és medvevadászatokat adtak, s neki nem lehetett kimaradni. Midőn Tabán nem volt hon, kínosabbak voltak napjai. Férje jelenléte bátorságot öntött belé, s édelgése enyhíték sebzett szívét. Hyenkor meg akarta vallani titkát, de elhallgatott, mert tudta, hogy Tabán készebb meghalni, mintsem elhagyja hitét, s csak újabb kínok magvát veti el. Legyen ő legalább boldog — gondolá — szenvedjek én. Ha eltávozott Tabán, s magára maradt, átadta magát kinainak.

Igy kinainak adva át magát, ült egy délután szobájában. Tabán vadászaton van, s így minden gondolat, érzemény kétszerte gyilkolóbb. Ezen óráját egy körülmény még kínosbbá tevé. Föltette magában, hogy elhatározza magát vagy életre vagy halálra, mert így élnie nem lehet. De midőn megjött az elhatározás percze, tehetlen lön... Meghalni... nem látni többé Tabánt sem itt, sem a sírontúl e csak gondolatnak is kétségbeejtő.... megtagadni

ujra Allah-t, vagy ily kinok közt élni, ez eszme örültségbe hoz.

— És nincs más választás!

Lelkének minden ereje megtört, s majdnem eszméletlenül hátrahanyatlott székébe.

Lassan megnyílt az ajtó, s Ábrahám belépett.

Hoszason elmerülve nézte. Szemei szikráztak, s ajkán susogó szavak ébredtek.

Gyöngéden Zuleycha vállára tette kezét.

— Mit művelsz leányom?... Imádkozol-é vagy boldog hazádra gondolsz? Miért vagy oly halvány, miért sírsz?

— Oh szent atyám, vigasztalj ha tudsz — kiáltá Zuleycha karjaiba fogódzva — add vissza lelkem nyugalma-t; te raboltad el.

— Mi bánt? szólj. Én imádkozni fogok érted.

— Mit ér, ha én nem imádkozhatom. Imádság nélkül hasztalan a hit — mondja az alkorán. Engem elhagyott istenem. Nem imádkozhatom.

— Az isten senkit nem hagy el. Őt hagyják el a hitetlenek.

— Igazad van, öreg. Én is elhagytam Allah-t, most érzem iszonyu büntetését. Oh ha tudnád éjjeli álmaimat. Oh ha tudnád éber kinaim!... Allah büntetése iszonyu. Pedig mily boldog voltam én mig a szerelem el nem rabolta hitemet. Allah mily kegyes vála hozzám. Megörzött minden rosztól. Leventét küldött megmentésemre, s a halál torkából szabadított ki. És én mégis elhagytam őt... Elhagytam... elhagytam... Többet nem hagyom el... Imádkozom tisztább indulattal... Ő megbocsát nekem... A megtértekhez kegyelmes. Omár kalifának is megbocsátott és hatalmassá tette, pedig ő a prófétát üldözte... Igen... igen, fölkiáltok mint ő buzgón, áhítatosan: Allah az isten és Mohammed az ő prófétája!

Ábrahámnak örömtől ragyogott arcza, s keblére vontá a térdeplő Zuleychát.

— Jer keblemre, gyermekem. Allah nehéz próbára tett, de te kiállottad.

— Mit beszélsz öreg? Te a kereszt embere vagy.

— En muszliman vagyok, gyermekem. Érted vettem magamra e köntöst, hogy a hitetlenek közt könnyebben föltaalhassalak. Én ismerem atyádat, s tőle jövök.

— Te Allah hive vagy... ismered atyámat... tőle jösz... Nem... nem lehet — kiáltá az öröm azon fokán, hol az majd nem fájdalomná válik. Oly meszsze vannak ide a pálmafák, s ki bujdoshatna el keletről ha nem üldözik... Hátha mégis onnan jöttél? hátha Allah küldött szabadításomra? Oh jer hadd öleljelek.

Hevesen átölelte, s nyakába borult.

— Szólj, megvénült-é nagyon atyám? — folytatá édes hangon — tudom eddig hajszálai fehérebbek, mint a hatytyu tollai. Utánam küldött, ugy-é? ... Jer, menjünk. Ne veszítsünk egy perczet is.

— Megállj — monda Ábrahám, de nem volt szükség, hogy visszatartsa, mert Zuleycha éppen abban a perczen lépett hátra.

— Oh Tabán... Tabán — kiáltá zokogva.

Szünet lön.

— Szólj öreg, mit izent atyám? — kérdé később tompa hangon, keblére hajtott fővel.

— Atyád meghalt.

— Meghalt! — kiáltá kitörő fájdalommal, aztán egy székhez tántorgott, s leborulva sohajtá: árva vagyok. Minden elhagyott, istenem, atyám, szerelmem.

— Vigasztalódjál, leányom. Ne sirasd őt; ő boldog Allah paradicsomában. Halála nyugodt volt. Sokszor

emlegetett és megáldott. Nem búsult érted, mert tudta, hogy megőriz Allah, s te megtartod esküdet.

— Eskümet? Oh irgalmazz lelkemnek.

— Csöndesülj — folytatá az öreg ünnepélyes hangon, s gondosan bétakart köteget kezdé kibontani.

— Ismered e tört?

— Ismerem. Ez atyám töre, ki atyjától, s az őseitől örökölte.

— Ismered ez ősz hajszalakat?

— Igen — sohajtott, s ajkaihoz vitte.

— És e ruhadarabokat?

— Ez atyám öve... Ez ezüstös csillagot én himzém ide.

— Haldokolva adta atyád mindezt kezembe. Már homályosultak szemei, kékült ajka. Végerejét szedte özsze, hogy szólhasson, s megragadva kezem, így szólott: „Menj, keresd föl leányom a hitetlen nép közt, s add át e köteget. Ez ősz hajszalakat foglalja talismánjához, s emlékezzék rólam. E ruhadarabokat tegye párnája alá, s menyneyi álmai lesznek, mint a prófétának Lailat Alkadar az isteni végzések éjelen.

— És a tör? — kérdé Zuleycha remegve.

— És a tört őrizze mint szemefényét, és emlékezzék — emlékezzék esküjéről.

Zuleycha özszerogyott.

Este Tabán haza jött a vadászatból. Nejét fehéren, mozdulatlan találta ülni karszékében. Édes szavakkal üdvözlé. Zuleycha nem felelt. Csak nézte, nézte, s fájdalomson mosolygott, mint kit csöndes örülés lep meg.

Tabán özszeborzadt.

— Az egekre, mi bajod Zuleycha? — kérdé szorongva.

— Semmi, kedvesem — mondá halálra vált han-

gon — sötét álmok leptek meg. Azon gondolkodom, mit mivelnél te, ha én meghalnék, s mit én, ha te meghalnál?

— Minő gondolat!... meghalni neked oly ifjan, oly korán.

— Halál után fognak-é találkozni lelkeink, vagy egymástól elszakadva bolyonganak csillagokból csillagokba? Ugy-é, hulló csillagok is vannak? Azok nem sokáig élnek, lehullanak, s megsemmisülnek a hideg éjszakában.

— Te ragyogni fogsz mint angyal isten jobb-jánál...

— Ne szólj, ne szólj — mondá hevesen Zuleycha, aztán öszszehuzta magát és reszketve folytató: milyen hideg van, mint zúg kün a szél... Nem fá-zol-é Tabán?

— Nem, kedvesem, hanem te reszketsz. Jer, üljünk a kandallóhoz.

Zuleycha nem mozdult. Szemei férje szorongó arcán merengtek. Megragadta kezét, s zokogva mondá: oh Tabán, mint szeretlek én tégedet!

— Mosolygj hát, ha szeretsz. É halvány arc, e könyek elrémitenek. Nézd, lábaidhoz ülök, mint ama boldog éjszakán, midőn először találkozáink. Lelkem ajkaimra szállott, hogy beszéljen szivem tükairól, mint akkor, midőn először mondád: szeretlek!

— Boldog idők! — sohajtá szomoruan.

— Még sem mosolygasz. Vagy beszélj te, mondd el kedves regédet a bulbul és rózsa szerelméről.

— Szegény bulbul! Szegény Zuleycha!

— Zuleycha, én félek. Veled valami iszonyatosnak kellett történni. Szólj, édesem, beszélj, drága kedvesem, mi bánt? — szóla Tabán, s keblére vonta a még mind hallgatag Zuleychát.

A csók, ölelés visszazahózták ereiben a megfagyott vért. Oly hévvel, oly szenvedélylyel viszonozta, mintha elsők volnának.

— Ujra ragyognak szemeid, újra lángol arcod ... így ... így ...

— Tabán, én nem válhatok el tőled. Ha érzem csókjaid, elvesztem eszméletem.

— Hová is mennél te? Ki szeretne téged úgy, mint én? Te enyém vagy, s nincs hatalom, mely elrabolhatna karjaimból. Ide, ide keblemre!

Egy hoszu csókban forrt öszsze a két ajak.

De mi bántja Tabánt?

Hirtelen fejéhez kap, szemeit dörzsöli, s tántorogva térdre rogy.

— Örök isten, mi bajom nekem? Szemeimre ólomsúlyu álom nehezkedik nincs erőm fölemelkedni... Hah!... kün a remetével találkoztam estebédjét költé el... fáradt valék... borából ittam. Tán méreg volt benne.

— A remetével? — sikoltá Zuleycha — nem! — mondá később Zuleycha nyugodtan... tán álomital, te csak alunni fogsz. Könyiteni akar kinaimon. Oh jó ember ... csalatkozol.

— Zuleycha, nyujtsd karod. Lelkemet látadan kezek ragadják... Ah, homályosulnak szemeim.... Zuleycha, ne hagyj...

Még egyszer fölemelkedett, visszсарogyott, s elaludt.

Zuleycha szemeiben is kialudt a fény, s halványabb, fehérebb lön. Tabánhoz lépett, megcsókolta, s visszazahullott székébe. Majd kivette törét, s nézte, nézte hoszason, fájdalmas mosolylyal, mint kit csöndes örülés lep meg.

— „Ha valaha keresztények kezébe jutsz, s keresztény ifju ölel erőszakos karjaival, vagy elcsábit

mézes beszédével, fogd föl e tört, s öld meg. Esküdj meg Allahra, a prófétára, s minden angyalokra! Esküszöm Allahra, a prófétára, s minden angyalokra!“ Zuleycha, tudod-é, ki mondá ez esküszavakat?—kérdé mély hangon Ábrahám, ki lassan, ismeretlen lépett a szobába.

Zuleycha könyei megeredtek.

— Fogd föl a tört, s emlékezzél esküdre.

— Emlékezem, öreg ... de irgalmazz lelkemnek ... nem tehetem...

— A hitetlen és esküszegőnek nincs irgalom földön és égen. Fogd föl a tört.

— Hah — sikoltá Zuleycha — nem lehet. Nem soha. Inkább saját keblembe dőföm.

Ábrahám arcza sötét lőn, s dühében reszketett.

— Boldogtalan, tudod-é jövőd? Jer, én tükröt tartok elédbe, melybe ha belé nézesz, meghalsz, mint a basiliscus.

— Könyörülj!

— A hitetlen- és esküszegőnek nincs irgalom földön és égen. Atyád nem fog nyugodni sirjában, fölkel — és árnya üldözend éjjel nappal. Kín lesz gondolatod, kín lesz érzeményed, s legkisebb gyönyöred is utálattá válik. Halni ohajtasz, de a halál későn fog eljöni. Majd akkor, midőn már szemeid kiszáradtak a könytől, velőd csonttá aszott, és szived megedzé a kín. És ha eljön, megszabadija bünös lelkedet: égő fegyverekkel fognak leüldözni a menyinyból, az örökké égő lángokra, a végetlen és...

— Elég ... elég ... ne tovább!

— Fogd föl a tört, s merítsd szívébe.

— Nem lehet, nem lehet. Én imádom Allah, de őt meg nem gyilkolhatom.

— A próféta hiteért ezreket öltek, és ezek haltak el.

— Ah ők nem szerettek úgy mint Zuleycha. Te nem tudod, mily szerelem lángol keblemben.

— A pokol jobban lángol és éget.

— Irgalmazz.

— Nem lehet.

— Oh Tabán, Tabán! — kiálta szivmetsző sikoltással, s reáborult.

— Ábrahám melléje térdelt, imádkozott, és várta a törvillanást, és várta a felszökellő vércsöppeket.

De a tör nem villogott föl.

Tovább várt, de a tör még sem villogott föl. Megragadta ... Zuleycha halva volt.

— Jaj — ordítá őrjöngve — oda minden — elveszett ... Nem ... nem ... Ő csak alszik. Ébredj Zuleycha! Várni fogok, míg elég erős lesz lelked, várni fogok napokat, hónapokat, éveket, csak ébredj!

Zuleycha nem mozdult. Helyette Tabán kezdte ébredezni. Dörzsölte szemeit, s oly különösnek látott mindent.

— Ébredj, Zuleycha, ébredj — folytatá csókolva melengetve a halottat — hová legyek ha te meghalsz.

Könyörülj, Demiurgus, Isten, vagy Allah, vagy bárki légy, ki hatalmasabb vagy az embernél ... Megőrülök, megőrülök ...

— Ki beszél itt? Hol vagy Zuleycha? — kérdé a fölemelkedő Tabán.

— Hah te vagy! — ordítá tajtékzó ajakkal a vén aranycsináló — boldogságom rablója. Veszsz velem együtt te is.

Fölragadá Zuleycha elejtett törét, s Tabánra rohant.

Tabán védelmezte magát, és kiáltozni kezdett. De már közel járt szívéhez a tör, s elmerül, ha egy heves mozdulata ki nem üti Ábrahám kezéből, ki hogy el ne szalaszsa, most fojtogatni kezdi ...

Tabán szabadulni igyekszik, vergődik, s oly hatalmas erővel taszítja meg az öreget, hogy az, Tabán ingének markába szakadtával a földre hull.

Tabán fölkapja a tört, Ábrahám uj rohanásra készül, de midőn megpillantja a kezébe szakadt ing mellett egy zsinorra kötött gyűrűt, kétségbeesve ordít a rohanó Tabánnak: megállj, megállj!

Tabán egy tördőfessel felelt.
— Hah, boldogtalan — kiáltá Ábrahám, s reszkető kezekkel tartá a mécsvilághoz a gyűrűt — te atyádat gyilkolád meg... e gyűrűről ismerek reád... te gyermekem, Darvay Ábrahám gyermeke vagy.
Tabán kezeiből kihullott a véres tör, s meredten állott.

Ábrahám végerejét öszszeszedve csúszott Tabánhoz. Lábaít ölelte, öltönyét csókolá. Végreményének veszte fölött kétségbeesett lelkén most a mardosó öntudat, s az iszonyu multak emlékét felköltő atyai érzés ébredezett.

— Jer, ölelj meg gyermekem — mondá őrzöngve — én vagyok atyád.... Milyen szép ifju lettél!... Én megbocsátok neked, megáldalak. Még boldog lehetsz. Hanem siess gyógyfüvekért, s ébreszd föl Zuleychát .. Legyen menyaszszonyod.... de menj, költsd fel, mert örökre elaluszik.

— Öreg — kiáltá Tabán iszonyut sejtven — mit beszélsz?

Zuleychához rohant.

— Meghalt... meghalt...

— Segíts, gyermekem!...

— Borzasztó ember — mondá Tabán a haldoklóhoz tántorogva — szólj legalább, él-e még édes anyám.

— Pszt!... ne beszélj... Nézd ott jön. Hah, mily halvány arcza... Keblén véres seb... Ót én öltem meg, pedig ártatlan volt.

— Te ölted meg?! — Légy átkozott!

— Megátkozol... Hah Petur, bételik hát szavad. Nyomoru lettem, nyomorubb a főregnél... Hol vagy-tok aranyálmaim? hol vagy Demiurgus hatalma?... Fiam, vond vissza átkod, tán az isten megkegyelmez bűnös lelkenek... Isten, kegyelmes isten! téged imádlak újra — folytatá gyengülő hangon, öszszetéve kezét — nem lehet... nem lehet... Jöjj hát segíts, Demiurgus... Te jösz... De hah, minő hangokat dö-rögsz fülembe... nincs irgalom... ne hagyj, Tabán... lelkem... marczongolják... tépik...

— Szólj, hol van anyám sirja?

Ábrahám szava elállott. Végső kinjában vonaglott. Tabán Zuleycha tetemére borult...

Az ajtón Gáspár, atyja, s Tamás gazda rohantak bé.

Tabán lassan fölemelkedett, vérfagyalólag néze körül, s a holttestekre mutatott.

Ők mindent megértettek.

— Nincs senkim... még anyám sirja sem maradt meg. Hová bujdossam kinaim elől?

Él még istened — mondá ünnepélyesen Gáspár atyja — s állanak a kolostor falai. Fogd e feszületet!

Tabán térdre omlott, s megcsókolta a feszületet.

— Végy uram kegyelmedbe!!.....

T Ű Z.

PETŐFI SÁNDORTÓL.

Nem akarok elrohadni,
Mint a fűzfa a mocsárban;
El akarok égni, mint a
Tölgy a fellegek lángjában.

Tűz kell nekem, víz maradjon

A békának és a halnak,
És a rosz poétáknak, kik
Békamódra kurutytyolnak.

Te vagy az én elemem, tűz!...

Sokat fáztam életemben,
Szegény testem sokat fázott,
De meleg volt mindig lelkem. —

Jer, szeretlek, szép leányka,
Jer, szeretlek szenvedélylyel:
De tüzes légy! más különben
Elmehetsz isten hirével.

Hejh, kocsmáros, bort! ihatnám.
Tiszta bort! mert ha vizes lesz:
Megköszönhetd, ha kancsód a
Falhoz vágom, nem fejedhez. —

Csak így élet ez az élet,
Tüzes lánynyal, tüzes borral...
És — a mit majd elfeledtem —
Nem maradhat még el a dal.

Mondjatok dalt, de tüzes dalt,
Mert szakadjon ki a nyelve,
Ki úgy dalol, hogy dalától
Nincsen a szív feltüzelve.

Nem akarok elrohadni,
Mint a fűzfa a mocsárban;
El akarok égni, mint a
Tölgy a fellegek lángjában!

TRAGÖDIA.

HEYNE UTÁN.

PAP ENDRÉTŐL.

I.

Jer velem, fussunk e tájról,
Légy nőm, és nyugodj szíveden;
Szívem az idegen földön
Majd hazád s tűzhelyed leszen.

Ha nem jössz el, meghalok én,
S te egyedül lész itt magad:
És apádnak háza akkor
Csak ugy idegen föld marad.

II.

RAJNAI NÉPDAL.

Dér esett tavaszi éjszakán,
Gyöngé ibolyákra esett,
Elhervadtak, elszáradtak.

Egy legény szeretett egy leányt
És a háztól eltűntek titokban,
Nem tudta sem apja, sem anyja.

Erre, arra elbujdostak,
Nem vezette szerencse, sem csillag,
Elhullának, elhalának.

III.

Sirjoknak halmán egy hársfa ott él,
Fütyölnek rajta a madár s a szél;
S alatta ül a zöld pázsit színén
Az ő kincsével a molnár legény.

A szél fúv oly enyhén, és oly keservesen,
Madársereg dalol szomorún, édesen,
S a beszédes szeretők oly némák,
Sirnak ... miért? azt magok sem tudják.

RONGYOSVITÉZEK.

PETŐFI SÁNDORTÓL.

Föl tudnám én is öltöztetni
Szép rím- s mértékbe versemet,
A mint illő meglátogatni
A társasági termeket.

De eszméim nem henyé ifjak,
Kik élnek, hogy mulassanak,
Hogy felfürtözve, keztyüs kézzel
Látogatóba járjanak.

Nem cseng a kard, nem dörg az ágyú,
A rozsdá-álmom lepte meg;
De tart a harcz... a kard s az ágyú
Helyett most eszmék küzdenek.

Ott állok én is a csatában
Katonáid közt, századom!
Csatázok verseimmel... egy-egy
Harczos legény minden dalom.

Rongyos legények, de vitézek,
Mind bátran harczol, bátran vág,
S a katonának bátorsága
Teszi diszét, nem a ruhák.

S nem kérdem én, hogy költeményim
Túlélnek-é majd engemet?

Ha el kell esniök talán e
Csatában, ám hadd essenek.

Még akkor is szent lesz a könyv, hol

Meghalt eszméim nyugszanak,

Mert hősök temetője az, kik

A szabadságért haltanak.

BÁRÓ WESSELÉNYI MIKLÓSHOZ.

Földhez simul a nád, de fejét ha csöndesül a vész
És napfény mosolyog, föltartja magasra azonnal:
Míg, a vadon rengése között, kiszakadva tövéből,
Durva makacsságát leterülve lakolja a nagy cser.
Innen vesz tanuságot, kit félelme okáért
Bölcsnek, okosnak tart a mindig gyáva közönség —
A ki a multnak — mely már rég elhúnya örökre —
Okaiból gonddal sző önzésére palástot,
S majd hogy meszszi-re lát — színlelvén — Pythia képét
Öltözi föl, jósol, s szemeit tágasra kinyitja,
Mintha a meszsze jövő képekben volna előtte;
Vagy mint a ravasz eb hunyorit, és csalni törekszik,
Mondja: a közjóért! — de tulajdon haszna valóban
Orra előtt, mit sejt, s legtöbbször csalfa reményért
Engedi a bizonyos mostant tett nélkül enyészni.
Vajmi nevetséges hév torkossága ezeknek!
Hollóféle nyaláncsággal mindent megemészteni szeretnek:
Jól soha nem laknak, s étvágyuk szüntelenül nő.
Zsiros tisztség- és hivatalbeli jó falatokra
Vágyván, félnapig állanak ők az előszoba végén,
Csalfa remény izzadságát tűnődve törölvén.

Most a kegyur nyájas köszönése, vadalma mosolyja,
 Majd a gazdag ebéd, pompás estéli multság,
 Háznépök hogylétét kérdő ritka kegyesség,
 Vagy tán kézzorítás éppen — mire meszsi magasból
 Földre alászállott méltóság érdemesíti —
 Kórságtól gyötrött kebelöknek késztetí vágyát.
 Ők bátran kérnek hivatalt és nagyról a nagyra
 Törnek előre merészséggel, s majd, hogy ha lehetne,
 Mindjárt egy hegyfokrol a másra ugorni ohajtnák...
 Ah de a föld kerekén létünk gyászsorsa — csalódás!
 Mert a remény legszebb napfénye alig mosolyog föl,
 Majd ismét beborul, s bánat könyzápora omlik.
 Így jár hősünk is: keblét fájdalmak epesztik,
 Mint a ki karjai közt álmodván szíve sajátját,
 Hirtelen ébred föl — s mire csókot szóra halommal,
 Oly forrón mit ölelt, árnyékká tűnik előtte,
 És a kitárt karokat hijába bocsátja utána.
 Osztozik az urnak sorsában híven a háznép:
 Néma a házaszszony, lábujjhegy' járnak a gyerekek,
 Megnehezült fegy járma alatt nyög a házi cselédség,
 Mert eő méltósága minap haza menni sietvén,
 Egy legfőbb rangú hivatalnok kedves inassát
 —Hányképp nincs alkalma nagyot kötelezni kicsinynek! —
 Hogy kocsiját a színháznál tán félre kimenni
 Nem tűré, s lovait kantáron merte ragadni —
 Durván felpofozá, kék foltokat osztva szegénynek.
 Hogy az mért nem volt inkább a cseléde kis urnak,
 Vagy kicsiny ur maga bár — mélyen fájlalja szívében,

S ez, mi jövődjét kétséges gyászba borítja! — —
 Fordul azonban a sors, s valamint ő csúszta nagyoknál:
 Úgy hódol neki most kicsinyek rabszolga csoportja.
 Tiszteletet fogad el, kegyet oszt, szavait megalázza,
 Ámde, jelét hordván fölemelt szemhéjja magassán
 Honnan szálla alá, — s állását már alapultnak
 Tartván, még reggel nyájas, már délbe' goromba
 Hivatalos, tetszése miként hordozza magával.
 Jól voltál vele, s éppen tán örvény fenekéről
 Húztad ki, s partján ígére baráti hűséget?
 Végy bátorságot, s alakod — mond — ved el, a mely't csak
 Egykor, hogy többet használj, fölvenni ígértél.
 Tüstént elkomorul, ránczokká váltva vonásit.
 Még nem elég! — felel ő — föltett czélomba' ha semmi
 Gátlani majd nem fog... s vélt híved jégre hidegszik.
 Mily vala hát czélzása, mi emlék illeti sirját?
 Mint ember születék — s meghalt — mint
 régi tanácsos!
 Mit nem rontnak ezek, Miklósom, te tudod, a kit
 A szent harcz élén kül még soha senki se látott.
 A nagy rész mindig tunya volt czélt tűzni magának;
 Nyomdokin annak jár, kit mindig fényleni szemlél,
 Légyen féreg bár, mely látszik az éji sötétben,
 S még nap jötte előtt ragyogása homályba hanyatlik. —
 Ugy van! a cserfa kidől, de a szirt, tenger közepében
 Áll, bár düljön a vész, s a habok felforrva fenékből
 Oldalt csapdossák az elem rohanó erejével.
 S míg a benne lakó szárnyas sereg ott, menekülni törekvén,

Megnehezült szárnyát gyorsan mozgatja, rebegve,
 Majd ismét megtér, s félénkségszegte erővel,
 Nem mervén menekülését szárnyába' keresni,
 Mélyen rejti magát, s végsorsát várja sivitva —
 Áll a szirt, s tetején nyom nélkül símul el a vész. — —
 Ha hegyeink nem volnának, hogy a bős vizek árját
 Megtörjék, s szeleinket tartsák izmos erővel:
 A Béctől siető Duna tán kirohanna mederből,
 S zajgó hullámot csapdosna a Mátra tövéhez,
 Pestünk drága terét bévonván barna iszappal.
 És az északi szél áldott mezeinkre rohanva
 Szorgalmunk művét, gabonáink sárga kalaszát,
 Zöldellő rétünk harmattáplálta reményit,
 — Hol most vég élet szebbnél szebb képei nyílnak —
 Végképp barna homok sivány özönébe temetné. —
 Kőszirként a ki állt zajgó tenger közepette,
 S mint hegyláncz szemközt a bős viharokkal;
 A kit igaznak elismert útról félrevezetni
 Semmi se volt képes, sem ránczolt arczavonási
 Zsarnoki önkénynek, sem pornép tapsriadása,
 — Mert okosan mindkettőt volt megvetni elég bölcs —
 Az ily volt egyedül rendíten híve honának,
 S helyzé oly jellemképét a honfi dicsőség
 Oltárára — melyet — mint ritkább emberi nagyság
 Példányát — állandó czélul tűz ki magának
 A hálás maradék végetlen hő kegyelettel,
 A jónak szentelt veritékes pálya elébe.
 Intő jel leszen az, s nem szünő ösztön a jóra.

Mind végig szóland az erénynek tiszta honába
 Szent vágygyal felküzdni törekvő ifju kebelhez,
 S ott él, mint legszebb jutalom, hontársi szivében,
 Minden szobroknak legerősbjét nyerve magának.
 S élni fog akkor is ott, a midőn a szolgacsoportnak
 Drágán vásárlott örömei rég elenyésztek
 Pusztán, nyom nélkül, s a mi fényök lepkezo mánczát,
 Éltök legdrágább kincsét termette, az önkény
 Egykor fényben uszó emlékei romba kerültek,
 S önmagukat czáfolván intik az emberi elmét:
 Légyen bármisilány a világnak földi fo-
lyása,
 Állandó becsesél itt is csak a tiszta e-
rény bir!

